Cengiz Gündoğdu

YILDIZ GÜNCESİ

1991-1992

DİLEKÇE MÜHÜR

İNSANCIL YAYINLARI

İnsancıl Yayınlan : 43
Günce Dizisi : 1
Birinci Baskı Eylül 1996

ISBN 975-7446-42-4
Kapak Tasarımı : İbrahim KARATAŞ
Ofset Hazırlık : Ajans D Tel.: (0212) 528 64 64
Baskı : Ceylan Matbaası Tel.: (0212) 517 00 81
© İnsancıl Yayıları, Eylül 1996
İNSANCIL YAYINLARI
Mollafenari Sok.Nadir Han. No 40-42 Kat 5. 34410
Cağaloğlu- İSTANBUL Tel.: (0212) 511 79 94 - 513 93 99

YILDIZ GÜNCESİ
1991-1992

Yıldız Güncesi bir karşı tarihtir.

Peki, neye karşı. Yıldız Güncesi sisteme karşı bir tarihtir. Sistem, insanı, insansızlaştırıyor. Meta olsun diye dört bir yandan kuşatıyor insanı. İşte bu noktadan sonra insan, sisteme göre, sistem için yaşıyor. Sisteme göre eğleniyor, sisteme göre seviniyor, sisteme göre üzülüyor. Aşkı... dostluğu... beğenisi... nefreti, hepsi sisteme göre. Böylece, insan, her gün... her dakika, kendini sömüren sistemi pekiştiriyor, sistemi yeniden üretiyor. Sistemin tarihini yazıyor. Edebiyatta... felsefede... siyasette... kişisel hayatında.

Ama bu ortamda bile sistem dışı tarih için... insan için mücadele edenler de var. Bu kitap... Yıldız Güncesi, o insanlardan birinin... benim mücadele notları. Sisteme... sistemin tarihine... insanı metalaştırmasına karşı, insan için... insanın yanında.

Yıldız Güncesi bir anlamda bir akarsu. Ama dağlardan dökülen değil; dağların doruğuna doğru akan bir su. Yıldızları özleye özleye... güzel bir dünya için akan su... dağların doruğuna.

Yıl 1991

15 Nisan Pazartesi

O pek sevdiğim köydeyim. Bayram tatili için geldim buraya.

Sabah İstanbul... yağmurlu. Yollar boş. Sonra vapur... Kalabalık değil. Sisli... yağmurlu bir denizde vapur yolculuğu. Sanki ona gidiyorum. O... gülümser yüzle beni bekliyor. Günün hangi saati olursa olsun, sevdiğimi bildiği için çayı hazır tutacağını biliyorum. Sessizce içilen üç bardaktan sonra. "Hadi seni dinliyorum" diyecek...

Her şeyi anlatırdım ona... her şeyi... o dinler... gülümser yüzle... Yargılamadan... acımasızca eleştirmeden. Anlayarak... hissederek... gülümser yüzle.

Deniz yolculuğu iyi geldi. Soğuk... sert esintili bir yolculuktu... üşüdüm. Islandım üstelik, yağmurlu, denizli esinti yüzünden... Olsun. Aslında yürümek istiyordum. Bir burgaçtan bir burgaca giderken içim, yürürüm hep.. Yürümek... bir yerlere gitmek... Nereye... bilinmez... Çok yürüdüm... çok. Ayaklarıma kara sular inene kadar... Döndüm dolaştım aynı yere geldim yine... Bir gün belki bilinmedik yerlere giderim... yürüye yürüye...

Vapurda dolandım biraz. Üşüdüm... ıslandım. İyi oldu.

Vapurdan sonra otobüs... Köye kadar gözümü kapamayı düşündüm... uyur gibi. Kimseyle konuşmak istemiyorum da ondan. Daha otobüse binerken hoşgeldinler, nasılsınlar başladı. Sağolsunlar, seviyorlar beni... ben de seviyorum onları... Ama bugün iç dünyamda yaşamak istiyorum. Sessizce.

Gözümü kapatacağım, uyur gibi... Ama ya yeni bir şey varsa yolda... Bir ağaç... bir kuş... yolun yeni bir kıvrımı... Bu yüzden kapamadım gözümü. Gözledim durdum sağı solu, onla bunla konuşa konuşa... iyi oldu. Çiçek açmış ağaçlar gördüm. Dağlar gördüm sisli... Hepsi yeniydi benim için... yeni, yepyeni... İyi oldu gözümü kapamadığım... Çiçek açmış ağaçlar... köy evlerinden yükselen dumanlar... sisli dağlar burgaçtan kurtardı iç dünyamı... Gizli bir ıslıkla türkü bile tutturdum. "Ağrı dağından aştım/Çayır çimene düştüm."

Köye girerken sevinçten yerimde duramıyordum. Ne gördüm biliyor musunuz, yolun iki yakasında papatyalar... sıra sıra dizilmişler. Sanki o dikmiş... "Sevin Cengiz... sevin... çok sevin" diyor sanki...

Şimdi köydeyim. Soğuk bir havada yazıyorum. Ellerim buz gibi. Kazak... ceket... kaşkol... pardesü, daha fazla üşümemek için böyle oturuyorum.

Ramazan olduğu için kahveler kapalı. Gerçi burda beni seven çok. Hepsi evine çağırdı. Ama arife günü kimseyi rahatsız etmek istemedim..: Gitmedim.

Soba bulacaklar bana. Akşama getirecekler.

Soğuk bile olsa... üşüsem bile şöyle bir dolaştım köyü.

Her yıl bir önceki yıla göre bozuluyor köy. Birçok bina yapılıyor, kötü bir yapılanma süreci yaşanıyor. Doğa bütünüyle bozulmuş değil. Girişte gördük... papatyalar... köyün yolları süslenmiş sanki. Ağaçlar çiçek açmış. Ama şu belli. Uzun sürmeyecek bu. Birkaç yıl sonra ne papatyalar kalacak, ne badem ağaçları...

Hızlı bir binalaşma. Birçok evin önü kesilmiş, binalar son derece yakışıksız, son derece çirkin.

Deniz kirlenmiş. Denizin üstündeki set orda burda çökmüş.

Bütün bunlar on yıl içinde oldu.

Bu köyü bir aşka benzetiyorum. İlk günler çok güzel. Tanyeri... ufuk... güneş... ay... yıldızlar... bulutlar... hepsi değişik. Her gün keşfedilen bir yan.

Sonra alışkanlık başladı. Alıştı insan. Alışkanlığın ardından özensizlik geliyor. Aman bozulmasın, aman incinmesin duygusu kayboluyor. Eleştiri... yargılama başlıyor. Yolları toprakmış, toz kalkıyormuş. Asfalt döktüler. Sonra asfaltın çukurlarına kızdılar.

Bir gün bile çıkmadıkları dağlara baktılar. Oraya buraya evler yaptılar. Yol açtılar. Şimdi çok katlı yapıyorlar. Herkesin elinde kazma kürek. Dağların yalnızlığını bozdular. Yeşillikten görünmeyen bahçeleri, ağaçlarıyla birlikte yerle bir ettiler.

Uğultulu... kekik kokulu rüzgarların pencere kenarlarından girdiği evler yok. Şimdi evler çok katlı... pancurlu.

Tahta iskemleli... bol ortancalı pastane de yok. Pastane yeni... çok renkli plastik iskemleler... plastik çiçekler.

Ne eğlence... ortancaları yok et, plastik çiçeklerle süsle pastaneyi.

Adamın yüzüne baktım. Öylece baktım. "N'oldu Cengiz Bey" dedi.

N'oldu... Bir güzellik on yılda yok oldu. Herşey bozuldu. Birkaç yıl sonra ucun ucun kaçmalar başlar. Başka bir güzelliği bozmak için.

Bir ömür boyu sürecek aşkları da böyle bozarız biz. Önce ilk günler... heyecanlar... duygular... ince... özenli davranışlar. Sonra alışkanlık... alışmaya hakkımız varmış gibi... özensizlik... özensizliğe hakkımız varmış

gibi... Ardından yargılama... Bu yanını pek beğenmiyorum... şu yanın filancaya, bu yanın falancaya benziyor.

Devam edeyim mi... hayır... içim burkuluyor.

İnsan kocaman bir evrendir oysa. Keşfedilmemiş nice tanyerleri... nice ufukları... nice yıldızları vardır. Ama bütün bunları ortaya çıkarabilmek... aşkın eşsiz güzelliğini yaşayabilmek için, ciddi... samimi bir emek gerekir. Alışkanlıkları kırmak gerekir... yeni tanyerleri... yeni ufuklar... yeni yıldızlar için.

Şimdi bu köyde çabucak eskitilmiş... yenilmiş... bozguna uğramış bir güzelliğin anısını yaşıyorum. Ama ben direnmeliyim. Bütün eskitilmişliklere, bütün bozgunlara, bütün yenilgilere karşın. Köy yolunda gördüğüm papatyalar için... tam karşımda duran şu kocaman ceviz ağacı için... az önce öten güzel horoz için... ben bilmesem... ben görmesem bile yaşandığına... birgün yaşanacağına inandığım, dünü... bugünü... geleceği kuşatan o büyük aşk için

16 Nisan Salı

Soğuk... yağmurlu bir gün. Bütün bacalar tütüyor. Benim bacam da tütüyor. Dün soba getirdiler... akşamüstü. Kurdular. Sonra odun geldi... Şimdi çıtır çıtır yanıyor soba.

Sabah köylü dostlarla kahvede bayramlaşma. Kucaklaştık durduk. El sıkmak yeterli gelmiyor. Kucaklaşıyoruz. Birbirimizi bağrımıza basıyoruz. Kolay değil. Koca bir kış geçirdik... uzun soğuklardan... uzun yağmurlardan sonra yüzyüze geldik bir ilkbahar sabahı. Gözlerim bir dostu arıyor, gizlice. Göremiyorum. Yoksa... Hayır. Ölmemeli... yüreğim sıkışıyor. Soramıyorum. Gülüşüyoruz, konuşuyoruz ama aklım onda. Biliyorum, söylenmez ölümler. Ben soracağım. "Nerde" diyeceğim. Biri, "sizlere ömür" diyecek, gözleri yerde... gecikmiş bir kurşun gibi...

Birden bir el dokunuyor omuzuma. "Hoş geldin" Tamam... ölmemiş... Dönüyorum. Kucaklaşıyoruz... "Beni korkuttun" dedim. "Ben de korktum" dedi "seni daha önce bekliyordum. Gecikince korktum, zor geldim kahveye."

Çaylar dolup boşalıyor. Yeni gelenlerle halka büyüyor. Derin çizgili yüzlerde... kahvenin her köşesinde sevgiyi görüyorum. Elle tutar gibi... somut. On yıl oldu... tam on yıl, birbirimizi hiç incitmedik... Düğünlerinde halay çektim... rakı soflarında sabahladım... hep sevgiyle...

Sonra yağmura çıktım. Uzun uzun yürüdüm.

Neden bu köyü seviyorum. Birçok nedenlerden birini burda anlatmak istiyorum. Ben, hiçbir yazımı doğru dürüst yazamadım bir defada annem öldükten sonra. Annem yazmamı isterdi. Yazarken de kuş uçurtmazdı çevremde. Sonra, ordan burdan çalıntı zamanlarda yazdım hep... Yazabilmek için uykusuzluğa alıştırdım kendimi.

Bu köyde dostlarım, yazma okuma fırsatı verdiler bana. Çay bahçesinde bir maşa ayırdılar. Çevreme kimseyi sokmadılar... Sessizce çayımı getirdiler... yemeğimi hazırlattılar.

Hiçbir gün beni rahatsız etmediler "Ne yazıyorsun... ne okuyorsun" demediler. Geçmişimi... geleceğimi kurcalamadılar...

İşte dün... soba buldular... odun getirdiler. Biri, "Sen okur-yazarsın, kafanı takma başka şeye" dediler.

İşte böyle... Birçok insanın bırakın fırsat vermeyi, yazmamı engellemek için uğraştığı dönemlerde bura insanı beni bağrına bastı.

17 Nisan Çarşamba

Pastanedeyim. Pastanenin adı Cennetpınar. Oturduğum yerden kabarıp duran denizi görüyorum. Güneşli... az esintili bir gün. Ama belli olmaz. Her şey çabucak değişebilir. Şurdan burdan bulutlar gelir koşa koşa. Bitmez tükenmez bir yağmur başlar. Bir rüzgar eser, ağaçlar yerlere kadar eğilir.

Şimdi bir inek geçiyor sallana sallana... sarılı beyazlı. Neruda'nın anlattığı yazar Ornar Vignole'yi düşünüyorum. Arjantinli. Vignole'nin bir ineği var. Kentin sokaklarında ineğiyle dolaşıyor. Pen Klüb'ün Buenos Aires'te lüks bir otelde yapılan toplantısına da, bütün önlemleri aşarak ineğiyle giriyor. O sırada klasik edebiyatla modern edebiyatın ilişkileri tartışılıyor. İnek, görkemli bir bağırışla bu tartışmaya katılıyor.

Böyle inekli, öküzlü, tavuklu, horozlu bir köydeyim. Bazı tanıdık yazarlarda serzeniş. Bizi niye götürmüyorsun köye. Köy benim değil. İsteyen gelebilir. Tabiî ben kimseyi çağırmıyorum. Burda bir tatili kaldıramazlar da ondan. Şimdi ilk günü alalım. Soğuk... yağmurlu bir günde dört saat süren bir yolculuktan sonra ne bekler tatilci. Sıcak bir duş... ılık bir oda... rahat koltuklar. İlk gün böyle olmadı. Soğuk bir odada, iskemlede beş saat kadar oturdum. Soğuktan ellerimi ohlarken buraya bir tanıdığımla, özellikle bir hanımla geldiğimi düşündüm. Kıs kıs güldüm. Çünkü yarım saat sonra sızıltı başlar... bir saat sonra çeker gider. Diyelim, direndi. Bütün tanıdıklarımı düşündüm. Hepsi kaloriferli evde. Ama

burda soba var. Üstelik odun sobası. İkidebir odun atacaksın. Kapağı açtığında dumandan gözlerin yaşaracak.

Yıkanmak ciddi bir sorun. Su ısıtacaksın. Soğukta döküneceksin. Bitmedi. Yağmurda ıslanacaksın. Çamurlara bata çıka dağlara tırmanacaksın.

Söylemek istediğim şu. Herkesin harcı değil burda tatil. "Çağdaş yaşam" yüzünden esnekliğini yitirmiş kaslar, birden katılaşır, yerinden kıpırdayamaz insan. Sıcak bir evde sıcak sularla yıkanmaya alışmış biri sıfır derecede yıkanırsa n'olur bir düşünün. Yağmurun damlası burnuna düşünce arabaya atlayan, sert rüzgârlı yağmurda yürüyemez. İki katı asansörle çıkan, dağlara tırmanamaz. Sıcak odalarda sereserpe uyuyan, sıfır altı derecelerde donar.

Burda vahşi... sert bir doğayı yaşıyorum. Evcilleştirilmiş... yumuşatılmış doğaya alışanlar burda bir saat bile kalamaz. Geçen yaz gördüm bunu. Bir tanıdık geldi. Bir hafta kalmayı düşünüyordu. Denize götürdüm. Kocaman dalgalarla kabaran denize baktı. "Sen haklıymışsın ben burada yapamam." dedi. Gitti. Ben çağırsaydım üzülürdüm.

Şunu kabul edelim. Evcil doğaya alıştık biz. Edebiyatımızın evcilliği... yumuşaklığı, yaşadığımız evcil... yumuşak doğadan kaynaklanıyor belki de.

Benim yazılarımın sert... sekter görünmesinin temel nedeni de bu. Vahşi... sert doğayı yaşayan bir yazarın, evcil... yumuşak doğaya alışmışlarla karşılaşması.

Sert rüzgârda uzun uzun yürüdükten sonra, buz tutmuş elle yazılan yazılar farklı oluyor.

18 Nisan Perşembe

Ömer Seyfettin'in "*Sanat ve Edebiyat Yazıları*"nı okudum. Bilgi Yayınevi'nin çıkardığı kitabı, Muzaffer Uyguner hazırlamış. Şimdi Uyguner'i düşünüyorum. Kavgalı edebiyat ortamında sevecen Uyguner'in değerini bilebildik mi acaba. İstanbul'a dönüşde Uyguner'i kutlamalıyım. Ciddi... samimi çalışması için bir şeyler yapmalıyım. Bu tür çalışmalar desteklenmezse, insan, "Çalıştım, bir eser meydana getirdim kimsenin umurunda değil" diye düşünür, derin bir umutsuzluğa kapılır. Ciddi çalışma isteğini... bu isteği ayakta tutan heyecanı desteklemek son derece önemlidir. Ama biz kendimizden başkasına kör yaşıyoruz.

Özellikle gençlerin Ömer Seyfettin'i tanımalarını isterim. Çünkü Ömer

Seyfettin bir mücadele adamı. Dil mücadelesine başlayacağı günlerde Ali Canip'e şöyle yazıyor. "Geliniz Canip Bey, edebiyatta, lisanda bir ihtilal vücuda getirelim. Ah büyük fikir. Sa'y sebat ister..."

İnsan hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini bilse bile böyle "büyük fikir"lerin peşine düşmelidir. Oysa bugün edebiyatımız Ömer Seyfettin'in deyimiyle söylersem "fikri sefalet" içinde...

Edebiyat Fakültesi'nde "Edebiyat Şenliği" düzenleyenlerden biri... Adını unuttum şimdi... Orhan Pamuk'la Kürşat Başar için "gençlerin favori yazarı" demiş. Geçende gazetede okudum bunu. Orhan Pamuk'la Kürşat Başar gençlerin favori yazarıysa o ülke edebiyatında ihtilal olmaz. Edebiyat, önü tıkalı, püsürük bir kanalda durur.

1980'de uygulanan politika gençlerin ataklığını... heyecanını... direngenliğini yok etti. Genç insan, sıcak suya batırılmış lahana gibi oldu. Orhan Pamuk'la Kürşat Başar, işte böyle bir toplumsal karakterin estetik karşılığı...

Ömer Seyfettin, bir yazarın temel ilkesi olması gereken üç noktayı net bir şekilde söylüyor.

Birincisi hissedebilme... "düşünülmesi elzem olan mevzuunuza gelince, o evvela hissedilmelidir." N'olursa olsun hissedemeyen iyi bir yazar... iyi bir şair olamaz. Yazarlık... şairlik hissedebilmekle başlar.

"Hayalin terbiye ve tevsii pek mühimdir. Her şey hayale vabestedir." İşte ikinci nokta. Gençler şunu bilsin. Kısır, dar hayallerle, şair, romancı, öykücü, besteci olunmaz. Bunun için hemen her yazımda sınırsız hayalleri savundum.

Gelelim üçüncü noktaya. "Hakikat, hayat, müşahede... işte üç şey ki sınai edebiyyeye riyaset eder."

Ömer Seyfettin, "Bu üç keyfiyet-i esasiyenin haricindeki yazılar manaca adi bir öksürük kadar kıymetsiz ve ehemmiyyetsizdir." diyor.

"Şairin de hakikate doğru yürüdüğünü söyleyen Ömer Seyfettin'i iyi tanımalıyız. Çünkü şu anda hakikate, hayata, gözleme sırt çeviren, işte bu yüzden "manaca adi bir öksürük kadar ehemmiyetsiz" eserler baştacı ediliyor. Tabiî toplumda yaprak bile kıpırdamıyor.

Oysa yazar bir fırtına gibi esmeli... İnsanı hayalden hayale... heyecandan heyecana sürüklemeli.

Mücadele adamı Ömer Seyfettin, böyle bir edebiyatın temel ilkelerini anlatıyor kitabında.

19 Nisan Cuma

Tomris Uyar'ın *Sekizinci Günah* adlı öykü kitabı... "Tarafından" "Ve" gibi alışkanlıklarından kurtulmuş Tomris Uyar. Bu iyi... Ama öyküleri, kurduğu dil, insanı... hayatı kavrayamıyor.

Neden böyle bu... Yazar, dille ilişkiyi sağlıklı kuramıyor da ondan. Neruda dilin her yönüyle içli dışlı olunmasını söyler. Doğrudur bu. Ancak böyle olursa bu durumu güzel anlatabiliriz... Uyar'dan bir örnek. "Ben, elimdeki dergiye dalma türünden kaçak bir ilgisizlik oyununu seçtim" Bazen hepimiz böyle şeyler yaparız. Nasıl yaparız bunu... Şöyle ya da böyle... Bir yazar, bu durumu bizim hiç düşünemeyeceğimiz bir biçimde güzel anlatmalı. O anlatım dili geliştirilmeli.

Bu son derece önemli. İnsan dil içinde düşünür. Dil içinde hayal kurar. Yazar, dili geliştirirse... dille bizi yeni ufuklara götürse biz de gelişiriz gelişkin dilde düşüncelerimiz gelişir, hayallerimiz gelişir.

Ama Tomris Uyar'ın dili bizi bir milim öteye götürmez. Çünkü yazarın dille ilişkisi son derece iğreti. Bunun için "Ben bu durumu daha güzel nasıl anlatırım, dili bir nokta daha nasıl geliştiririm" diye düşünmüyor.

Tomris Uyar, doğa-durum-insan-dil ilişkisini de yanlış kuruyor. Esra'nın geceyi kurtaracağını söyledikten sonra "Oysa pancurlar sımsıkı kapalıydı, dışarda savrulan kar-kokulu, kudurgan rüzgârdan, köpek ulumalarından başka ses duyulmuyordu. Hava, birden bozmuştu" diyor.

Bu anlatım hayalet romanlarına yakışır. İkincisi yazar, yerleşik ideolojinin "hava bozuk" güdümlemesinden kurtulamamış. Kaç kez söyledim. Yıkım dışında hava hiçbir zaman bozuk olmaz. Havanın çeşitli görünümlerinden birinin "iyi" öbürünün "bozuk" olması yerleşik ideolojinin bir uydurmasıdır. Yazar, bakış açısıyla, bakış açısına uygun diliyle yerleşik ideolojiyi sarsmalıdır.

Tomris Uyar bunu yapmıyor.

Burda bir nokta daha var. Tomris Uyar, Esra'nın, o geceyi kurtarma inancıyla konuştuğunu nerden biliyor. "Ben yazdım o öyküyü, ben yarattım o kişileri, nasıl bilmem" diyemez. Dünyayı bu duruma getireceğimizi bilseydi, Tanrı bizleri yaratmazdı. Bir edebi eserde de bazen kişiler, "Beni yanlış konuşturuyorsun, bana yanlış kimlik yüklüyorsun" der, yaratıcısına isyan eder, eseri bozar. Esra, o sayfaların içinden canlanıp konuşabilseydi, yazara "Ben o geceyi kurtarmak istemedim, o geceyle alay ediyordum" derdi.

O gece "mutlu" bir gece değil tabiî... Ama "mutlu" geceleri, "kudurgan rüzgarlı" "bozuk" havanın bozamayacağını yazarlarımızın bilmesi şarttır.Bu hatalar olmasaydı kitabın "Yapayalnız Bir Gök" adlı öyküsü gerçekten çok güzel olurdu. Çünkü öykünün kurgusu güzel. Beğendim.

Kitaptaki öbür öyküleri beğenmedim. Yine de bu kitabın okunmasını istiyorum. Çünkü, Tomris Uyar, Selim İleri, Adalet Ağaoğlu, Pınar Kür, Orhan Pamuk, Fürüzan, cümle başı "ve"li, "tarafından"lı, "sahip"li bir anlatımla dilimizi gerilettiler, bozdular. Bu çizginin yazarı Tomris Uyar, ilk kez koşullanmışlıktan kurtuluyor. "Ve"siz, "tarafından"sız, "sahip"siz bir dille öykü yazıyor. En azından düzgün... yalın Türkçe'yle yazılmış, dilimizi bozmayan öykülerin okunması gençler için yararlıdır. Benim işim kişiyle değil, eserle olduğu için bunu söylemek yazarlık borcumdur.

20 Nisan Cumartesi

Yarın dönüyorum... İstanbul'da bir sürü sorun beni bekliyor. Oysa burada pazartesiden beri her türlü sorundan... her türlü tatsız haberden uzakta mutlu yaşadım. Köylü dostlarla tadına doyulmaz sohbetler... Sonra çok kitap okudum. Müzik dinledim. Uzun uzun yürüdüm. Gece 24.00'den sonra içki içtim. Hayal kurdum. Onu düşündüm.

Dün gece balkonda bütün bir hayatı yanlış yaşadığımı düşündüm. İnsanî idealler uğruna maddi olanakları geri çevirmeseydim bugün bu köyde kalabilir, bütün ömrümü kitaplarla, bestelerle geçirebilirdim. Davidov, benim gibi insanlara "trajik karakter" diyor.

İnsanî özlemlerle verili olanın mücadelesinde çıkan kıvılcımları hissetmek... koskoca bir yüzyılın acısını yaşamak... Sonra yıldızların parladığı... dağlara yaslanmış bir köye gönüllü sürgün düşüncesi... Tabiî o gelecek... kayıtsız şartsız sevecenlikle "Anlat bakalım" diyecek özlemiyle...

Çalışmanın getirdiği yorgunlukla bestesinin üstüne düşüp yığılan Mozart, 1791 kışında evine odun alamıyordu. Aristokrasi saraylarda tıka basa karnını doyururken... Bugün ülkemin doğusunda yüzlerce insan, açlıktan, soğuktan kırılırken, bu sistemin yürütücüsü ABD bol vitaminli köpek mamaları üretiyor.

Ne korkunç bir kader. Binlerce yıldan beri sürüp giden bu kaderin yazıcıları insanlık tarihin yüz karasıdır. Böyle korkunç bir kaderin değişiminde sanatın görevi yoktur diye çığıranlar, Mozart'ın Figaro'nun Düğünü adlı eserinde kahramanın soylu değil, niçin hizmetçi olduğunu

hiç bir zaman anlamayacaktır.

Ama insanlığın estetik görünümü, kralların "görkemli" sarayları değil, bugün mezarı bilinmeyen Mozart'ın "İnsanları onurlu ve soylu yapan kalbidir" diye haykıran sesidir.

Davidov, trajik karakterin göründüğü dönemlerin geçiş dönemi olduğunu söylüyor. Buna inanıyorum. Dünya değişecek. İnsanî olacak. İnsan kalbinden fışkıran sanat bu değişimde etkin gücünü gösterecek... Sanatı görevsizlikle "yazılı metin"e indirgeyenler, kurumuş tohumlar gibi insanî rüzgârın önünde karanlık yüzyıllara savrulacak.

Masamda kır çiçekleri... Dün topladım. Yarın gidiyorum. Bu köyü içimde taşıyacağım... rüzgârları... bulutları... yıldızları... insanlarıyla... Gülünç bir karakter değil, trajik karakter olmanın gururuyla.

22 Haziran Pazar

O pek sevdiğim köydeyim. Dün geldim. Akşam üstü. Çaybahçesinde oturdum biraz. Köylü dostlarla sohbet... Yoldan geçenlere uzaktan merhaba... Gece balkonda rakı... Eskiden olduğu gibi dağları göremiyorum. Sol yanımda kocaman bir yapı... Beş katlı... Birkaç yıl sonra denizi de göremeyeceğim belki.

Köy, can çekişen bir yaratığa benziyor. Doğadan gitgide uzaklaşan... çırpına çırpına can veren bir yaratık... Nereye baksam bir üzüntü doluyor içime...

İki yıl öncesi kadar bu köye gelirken içim içime sığmazdı.

Rüzgârları düşünürdüm. Ordan gelirdi... dağlardan. Yerlere kadar eğilirdi ağaçlar...

Kaç kez gördüm denizle rüzgarın mücadelesini... Birgün akşamüstü... rüzgar, denizi önüne katmış götürüyordu... Biliyordum denizin bir oyunuydu bu. Kendini bırakmış görünüyordu. Rüzgâr açıklara çekiyordu. Orda hesaplaşacaktı... Öyle oldu. Uzaklarda sert bir savruntuyla durdu deniz. Sonra döndü... Kocaman dalgalarla rüzgârı kırbaçladı... Hızla kıyıya koşarken, dağlar yeni rüzgârlarla titriyordu.

Sonra rüzgârlar dağların arkasına saklandı yeni bir hesaplaşma için...

Bir gece çay bahçesinde oturuyordum. Orda gördüm dağın mehtapla sevişti̇ğini...

Dağla mehtap... gezgine benziyordu ikisi de... Yıllarca birbirlerini

aramışlar... batıya giden bir kavşakta buluşmuşlar yılların acıtıcı özlemiyle... Tarihin en kanlı savaşlarının verildiği topraklarda kadın çiçek toplamış... Sonra bulutların geceyi örttüğü saatlerde kadın "Gel" demiş...

Burda gördüm. Dağın her sarılışında... her öpüşünde; alev alev yanıyordu mehtap.

Bu köyde uzun yağmurlarla yürüdüm. Kekik kokulu dağ yamaçlarında sırıksıkdam oldum.

Bulutlu bir günü düşünüyorum... Söz vermişçesine ordan burdan geldiler, dağların doruklarında toplandılar. Sonra sessizce... yavaş yavaş köye indiler o gün avuç avuç bulut toplamıştım.

Şimdi bunların hiçbir kalmadı. İnsanoğlu hoyrat bir hayatla bu köyü bozdu.

Mehtap, yüksek binaların damlarında şaşkın şaşkın dolaşıyor. Rüzgâr, denize inemiyor. Bütün yollar binalarla kesildi. Bulutlar, çok uzaklardan, dağlara şöyle bir değip geçip gidiyor.

Yıldızlar az parlak... Yağmurun sevinci kalmadı.

Hep sakladım bu köyü. Oniki yıl, insanoğlu gelip bozmasın diye. Ihlamur kokan bu köy, eşsiz güzelliğiyle sanki benimdi. Saklandığım... sığındığım bir güzellikti.

Ama olmadı. İnsanoğlu tıka basa cüzdanıyla geldi. Bozdu köyü. Artık saklanmanın bir anlamı yok. İstanbul'a yakın o pek sevdiğim köyün adı Esenköy... Yalova'dan kaptıkaçtılar kalkar. "Esenköy... Esenköy," diye bağırırlar. Kaptıkaçtıya bindiniz mi, bir saat sonra burdasınız. Dağın tepesinde kaptıkaçtı son dönemeci dönünce, denizin kıyısında Esenköy'ü görürsünüz.

On iki yıl sonra ne kaldı. Önce köylü dostlar... Sonra yılların ötesinden süzülüp gelen anılar.

Bir de ceviz ağacı. Kocaman. Oturduğum evin tam karşısında.

Onu kesmediler.

24 Haziran Salı

Balkondayım. Karşımda sevgili ceviz ağacı... koçaman... Az esintili bir gün... Şimdi şair dostum Ali Ersin Günçe'yi düşünüyorum. Durup dururken değil bu düşünce... Anlatayım. Pazar günü öğle suları. Balkonda oturuyorum. Bir ses "Gündoğdu bak, kim geldi." Baktım, Ersin'in

eşi Sezen Hanım. Küçük çocukları Veysel. Az sonra Ali Ersin.

Hep birlikte balkonda otururken, içimde, derinlerde bir kaygı. Ya Esenköy'ü sevmezlerse... Çünkü Esenköy'ün güzelliği gizlidir. Hemen... bir bakışta göremezsin güzelliğini. Görünüşüne aldırmayacaksın. Derinliğine ineceksin Esenköy'ün güzelliğini görebilmek için. Bundan ötürü, birçok tanıdık görünüşe aldandı, beğenmedi Esenköy'ü... Bir gerekçeyle birkaç saat sonra ayrıldı Esenköy'den.

Bu yüzden ben hep üzüldüm. Kimseyi çağırmadım Esenköy'e... Kızmadım ama hiç kimseye. Hiç kimseden uğraştırıcı bir algılamayla derinlikte güzellikleri çekip çıkarmasını beklemeyin. Özellikle son on yılda hiç emek vermeden birtakım şeyler elde etmeye alıştırıldık. Emek... sabır... mücadele gibi insanî etkinlikleri unuttuk. Armut piş-ağzıma düş deyicilerden olduk. Ağzımıza düşenin armut mu olduğuna bile bakmadık.

Bir de şu var. Estetik bilincimiz dumura uğratıldı. Neyin güzel, neyin çirkin olduğunu bilemez duruma geldik. Bilebilseydik, Jale Baysal şunları yazmazdı: "Kısacası Orhan Pamuk bir imparatorluktur, bütün bir Türkiye Cumhuriyeti toprağıdır. Onunla genişledik, nefes aldık biraz." (Gösteri, Haziran 1991)

Orhan Pamuk'la ilgili bu nitelendirme estetik bilincin tam anlamıyla yıkımıdır.

Bu neyi gösteriyor. Şunu gösteriyor. Orhan Pamuk, çirkine tutsak edilen toplumun bir yazarda somutlaşması. İstediğiniz kadar Pamuk'un eserlerinin güzel olmadığını söyleyin. Estetik bilinci dumura uğramış okur, Pamuk'tan vazgeçmiyor. Bu, Türkiye'de kötü eserlerin başarısıdır. Zaman Orhan Pamuk'ların zamanıdır. Ama ben umutsuz değilim. Toplumsal yapı değişecek. Bu yıkıntının içinden güzel bir edebiyat doğacak.

Bütün dünyada insanlaşma sürecinin durdurulduğu... insanların tekellerin boyunduruğunda yaşatıldığı çirkin bir zamandayız.

Bu böyle sürmeyecek. Çirkin zamanlar bitecek.

Estetik bilincimiz dumura uğratıldı, dedim. Bu, "yer" konusunda da böyle. Bir güdümlemeyle hemen inanıyoruz bir"yer"in güzel olduğuna. Binlerce kişi o "yere" güzel demiş ya, bu yetiyor bize.

Burdan Esenköy'e geliyorum. Esenköy, binlerce kişinin güzel diye güdümlendiği bir yer değil. Geleceksin kendin bulacaksın güzellikleri... Ben de hiç kimseye Esenköy için güzel demedim. Buraya gelenlere

güzellikleri gösterebilirdim. Göstermedim inadına. Kendileri bulsun istedim. Sağa sola baktılar, bulamadılar, çektiler gittiler.

Üzüldüm. Çok üzüldüm.

Pazar günü öğlen sularında balkonda oturuyoruz. Ali Ersin dağlara bakıyor. Birden yeşilleri gördü. "Orda kaç yeşil var" dedi. Esenköy'ün dağlarından çok yeşil vardır görebilen için...

Ali Ersin yeşilleri gördü diye sevindim.

Sonra kalktık dolaştık. Bir dönemeçte, aşağıya... denize baktı. "Burası Ölü Deniz'den güzel" dedi.

Sevindim.

Çay bahçesine girdik. "Burası ıhlamur kokuyor" dedi.

Sevindim.

Gece balkonda rakı içerken... mehtap dağların arasından çıktı. Ali Ersin "ilk ben gördüm" diye sevinçle mehtabı gösterdi...

Ali Ersin, bu sabah, bizleri uyandırmadan erkenden gitti. Biliyorum, gömleğinin sol üst cebinde Esenköy'ün anısı, ıhlamur yaprağı vardı.

Ali Ersin, benim çevremde Esenköy'ün güzelliğini görebilen... hissedebilen üçüncü insan. Öbür ikisi Günay Akarsu'yla Mustafa Sercan'dı.

25 Haziran Çarşamba

Yağmurun sesiyle uyandım... Ceviz ağacı ıslanmış. Dağlar sırıl sıklam... Yürüsem diyorum. Beni çağıran yağmura bakıyorum.

Bütün uzaklar benim... İşte böyle yağmurlu bir sabah, kapıyı sessizce kapatıp, alıp başımı gideceğim...

Annemin masalıydı o. Demirden asalı, demirden çarıklı adam... Hep aradı. Bu dünyada bakmadık köşe bucak bırakmadı. Sonra yıldızlara gitti... Son masalı ne zaman anlattı annem... adam hangi yıldızda kaldı... Kadın uzayın hangi noktasında...

Bu yağmurlar niçin yağar...

Şimdi dün geceyi düşünüyorum. Çay bahçesinde oturuyordum. İçkili... Onu düşünüyordum. Sol yanımda mehtap, denize gidiyordu. O, belki böyle bir gecede gelir... Omuzlarında kızıl bir şalla...

Masalda kadın "Seni seviyorum" demişti ayrılırken. Adam, "Hiç olmazsa o kalsın, sevgin kalsın bende" demişti kayalardan yu-

varlanırcasına... Kadın, telaşla, "Ne demek o, ne demek o" demişti.

Böyle düşünüyordum. Belki bir öykü kuruyordum.

Yıldızlı bir gecenin sonu... Kadın, gözleri dolu dolu adama baktı. "Gel artık" dedi, "Yıllardır seni beklemekten yoruldum. Telefon edersin, mektubun gelir diye aylardır evden çıkmadım... Hep tetikte uyudum. Sabaha karşı gelirsin de kapının zilini duyamam korkusuyla..."

Yüreğinin atışlarıyla titriyordu kadın. Sessizce ağlıyordu. "Nerden sevdim seni... Bütün hayatım alt üst oldu. Seni düşünürken her şeyi unutuyorum. Kızgın tencereleri ellerimle tutuyorum... Bak şu ellerime..."

Adam, kadının yanık ellerine baktı. Onun için yanan elleri sınırsız bir sevgiyle öptü. "Seni çok seviyorum" dedi. "Ama mücadele devam ediyor. Biraz daha beklemelisin."

"Hayır" dedi kadın. "Dayanamıyorum. Kimlerle nerdesin bilemiyorum. Yoruldum, seni beklemekten çok yoruldum. Ayrılırız."

Adam kalktı. "Seni seviyorum" dedi kadın. Adam "Hiç olmazsa o kalsın, sevgin kalsın bende" dedi. Kadın, "Ne demek o, ne demek o" diye telaşla çırpındı.

Tam o sırada dışarda cehennemi bir cayırtı koptu. Silahlar patlıyordu. Adam dışarı çıktı. Barut kokulu sokakta yürüdü. Kadın, "Tanrım bize yardım et" dedi, koltuğa yığıldı.

Böyle düşünüyordum. Belki bir öykü kuruyordum. Onu düşünüyordum. Bir dost, "Merhaba" dedi, masama oturdu. Çaylarımızı yudumlarken, "Siz beni anlarsınız" diye başladı.

Gözleri dolu dolu, yılların gerisinde kalmış aşkını anlattı.

Dünyanın bütün çiçekleri kızın gözlerindeymiş.

"Eninde sonunda ayrılacaktık. Çünkü bu dünya, o güzelliği taşımayacak kadar pis" dedi.

Tartışmadım. Gün ağarana kadar, dostun gençlik aşkını dinledim.

Ayrılırken, "Sizin o var. Onu bulabilecek misiniz."

Gülümsedim. "Tabii" dedim, "Bundan hiç kuşkum yok."

Sonra ayrıldık...

Onu düşünürken uyumuşum. Yağmurun sesiyle uyandım. Biraz yağmura baktım. Yine uyudum.

Şimdi öğlen suları... Esintili bir gün. Bayram bitti. Yarın cangıla...

İsanbul'a gidiyorum.

29 Haziran Cumartesi

Dün akşamüstü geldim köye. Otobüs köye girerken, güneş başka bir ufka gidiyordu. Sinirliydim. Canım sıkkındı. Yolculuktan ötürü. Aslında pek severim yolculuğu... Bir taşıt... vapur, tiren, otobüs, alsın götürsün beni.

Bir yıl öncesine kadar pek gezerdim... Orası senin, burası benim dolaşır dururdum. Üstelik hiç uyumam yolculuklarda... Nereye gideceğimi ben de bilmem. Bir yerde iniveririm. Tabii bu her zaman böyle olmaz. Belli bir yere gittiğim de olur. Beni çağırmışlar. Yeni gözler göreceğim, yeni yataklarda yatacağım. Birkaç gün ekmek elden su belden yaşamanın... tembelliğin keyfini çıkaracağım.

Aslında büyük tembelliklerin düşünü kuruyorum. Sırtüstü yatmayı... oh, ne güzel... gel keyfim gel.

Bu yıl Edirne dışında bir yere gidemedim. Birçok yerden çağırdılar. Ama elvermedi yollar.

Bir yolculuğun tadını unutamam. Orta Anadolu'nun kentlerinden birinde dolanıp duruyordum. Gece yarısı... Otogara gittim. Batıya giden bir taşıta bindim. Yerime oturur oturmaz muavin koşturdu. Oraya oturamazmışım, yanımda hanım varmış, yanına oturduğum hanım son derece soğukkanlı bir sesle "Beyefendi benim tanıdığım" dedi. Akan sular durdu. "Bravo size" dedim. Hanımefendi "Sizi tanıyorum. Siz Gündoğdu'sunuz. Sizle bir yolculukta böyle gece yarısı karşılaşacağımızı düşünüyordum" dedi.

Güzel bir yolculuk oldu. Şurdan burdan konuştuk. Elma yedik. O verdi. Güzel sulu bir elmaydı... Bir ara "Biliyorum, inceleyip duruyorsunuz beni, acaba o mu diye" dedi. Pek gülmüştüm bu söze.

Sonra ben yağmurlu bir kentte otobüsten indim. Gülümser yüzle el sallamıştı pencereden.

Şimdi dün geceye geliyorum. Dün gece köye gelirken sinirliydim. Kabataş-Çınarcık arası yolculuk sinirlendiriyor beni. Daha Kabataş'a gelir gelmez başlıyor sinir... Pislik... karmaşa... saygısızlık... Pis vapurlarda köle ticareti yapar gibi taşınan bizler. Türkiye'de hiçbir kuruluş, Denizyolları kadar saygısız olamaz insana... Hele o satıcılar... sakal bir karış... tırnaklar pis... bağırıp duruyorlar. Bu ortam, insanı da etkiler. Dün şöyle bir dolandım vapurda. Üç beş kişi dışında... kadını, erkeği, hepsi

saygısız. Oturuşu; konuşması, cigara içişi... hiçbirinde incelik yok.

Bir de karşılayacılar var Çınarcık'ta. Düşünün, karşılayıcılar yüzünden iskeleden çıkamıyorsun. Yüzlerce insan, daracık bir yerde itişip kakışıyor. Geçende bu yüzden ceketimin düğmesi koptu. Bu hafta kararlıydım. Yumruklarım sıkılı yürüdüm. Bir sıkıştırma olsaydı, patlatacaktım yumruğu. Ondan sonra seyredin eğlenceyi. Kaç kişi denize düşer, kaç kişi hastaneye gider, kaç kişi karakola... bilinmez.

Otobüste, Esenköy'e gelirken Fouche'yi düşündüm o sinirle. Gelir giderken yollarda okuduğum kitap. *Bir Politikacının Portresi* (Fouche)-(Stefan Zweig. Türkçesi. Burhan Arpad. Say Yayınları. İstanbul. 1984)

Fouche için ilk söylenen şu. "Joseph Fouche. İhanet eden biri değil tam bir ihanet örneğidir. İhaneti dahilik yapabilmiş bir mizacı vardır."

Fouche'nin karakterinin temel özelliği şöyle. "*Hiçbir şeyden çekinmeyip utanmaması. (...) Eski partisindeki dostlarının, yığının ve kamuoyunun kendi hakkında ne düşüneceğini, neler söyleyeceğini hiç umursamıyor. Onun için önemli olan tek şey var, kazananın yanında olmak her zaman ve yenilgiye uğrayanla asla birlikte bulunmamak. Bu bir yandan öte yana yıldırım hızıyla gidip gelişleri, kişiliğini değiştirivermekle gösterdiği ölçüsüz hazırlığıyla öylesine bir çekinmezlik ve utanmazlık örneği ortaya koyuyor ki, karşısındaki elinde olmadan şaşkınlaşıyor ve hayran kalıyor. Kanını taşıyan sancağı herkesin gözü önünde fırlatıverip bir başka inanç bayrağını gürültüyle dalgalandırması için yirmidört saat, çoğu bir saat ve hatta bir tek dakika yetiyor. Bir düşünceye değil, zamana ayak uyduruyor ve tempo hızlandıkça o da daha hızlı, daha hızlı izliyor.*"

Fouche, dönekliği... ihaneti dahilik noktasına çıkarabilmiş biri. Şimdi yalnız Türkiye'de değil, bütün dünyada Fouche'nin müsvetteleri var. Bu müsveteler, tıpkı Fouche gibi, hiçbir şeyden utanmadan zamana ayak uyduruyor, düşüncelerini... ideallerini yerlebir ediyor. Burda durmuyor. İnsanî ideallere bağlı direngen insanlara "sekter, doğmatik" diye saldırıyor.

Bu sinirle eve girdim... Beni bekleyen sofraya oturdum. Rakımdan ilk yudumu aldım. Bir türkü. "Söğüd'ün erenleri/Koyverin gideñleri..."

Kızıma... Zeynep'e baktım. Yıllar geçti. Küçük Zeynep büyüdü. Genç kız oldu. Tıpkı anneme benziyor. Annem gibi teşekkürle geçiyor sınıflarını...

İkinci yudumda "Anlat bakalım Zeynep, oğlanlarla aran nasıl" dedim.

Dik dik yüzüme baktı. "Aman baba" dedi.

Bu sırada bir şarkı "Karabiberim, nasıl edelim/Yıllardan beri ah seni severim"

Gece yavaş yavaş koyulaşıyordu gizli bir sevdayı örter gibi.

30 Haziran Pazar

Dün gece Mustafa'nın Teras'ında rakı içerken Fouche'yi düşündüm. Fouche, hayatı boyunca kılıktan kılığa giriyor. Papaz okulu öğretmeni... kiliselerin yağmalayıcısı... komünist... Otranto dükü... cumhuriyetçi... Bonapartçı... kralcı... hepsi Fouche...

Dün gece şunu düşündüm. Foucheler, Fouche müsvetteleri yalnız politikada değil, hayatın her kanalında var. Sözgelimi kültür dünyasında... Adam bir zamanlar çok hızlı toplumcu gerçekçi... Şimdi zamana uydu. Toplumcu gerçekçiliği bıraktı. Bırakması bir yana toplumcu gerçekçilere sövüyor.

Adam. bir zamanlar "anlaşılır eser"i savunuyordu. Şimdi anlaşılmazcı.

Adam, her şeyin metalaştığı bir toplumsal sistemi savunuyor. Sonra aynı adam sanat eserinin metalaşmasına karşı çıkıyor.

Adam, ödüllerin nasıl ayak oyunlarıyla dağıtıldığını sağda solda anlatıyor... son derece önemli, belge olmasın diye bunu yazmıyor... sonra bu adam, gidiyor, ayak oyunlarıyla dağıtılan ödüllerden birini alıyor.

Adam sanat despotlarına mücadelede senin yanına geliyor. Sanatın demokratikleştirilmesi mücadelesi sallantıya düşünce, hızla seni bırakıyor. Sanat despotlarına koşuyor. Ordan sana "Despot adam" diye saldırıyor.

Adam büyük övgülerle geliyor. "Siz" diyor, "sözünü sakınmaz... dürüst... Babıâli despotlarına mücadele veren eşsiz bir yazarsınız." Sonra eserini çıkarıyor övgüyle imzalıyor. "Lütfen okuyun. Sizin görüşünüz benim için çok önemli" diyor. İşi gücü bırakıyorsun. Geceler boyu uykusuz kalıyorsun. Eser kötü. İkinci eserine yararlı olur umuduyla bunu söylüyorsun. Adam birden değişiyor. Sağda solda "O mu" diyor, "O edebiyattan anlamaz."

Adam genç. Güzel eserler yazıyor. Mücadele ediyorsun. Adama yol açıyorsun. Yıllar geçiyor. Adam bir yere geliyor. Sonra bir gün, "Derginizde gençlere fazla önem veriyorsunuz" diyor. Bir zamanlar onun için

söylenen sözleri, o, bu kez gençler için söylüyor.

Şimdi Foucheleri... Fouche müsvettelerini düşünüyorum. Zweig, bunlar için "ahlaka aykırı yaradılış" diyor. Sorun, acaba yalnız ahlaki mi... Değil. Ahlaki olsa kesersin ilişkini olur biter.

Sorun bence şurda. Foucheler "insanlığa yararlı bir ülküye, manevi bir ihtirasa asla hizmet" etmiyor. Foucheler yalnız... yalnız kişisel çıkarını düşünüyor. Sözgelimi, sen toplumcu gerçekçi yönteme içtenlikle inanıyorsun. Bu yöntemin sanatı, insanî kanalda ileri götüreceğine inanıyorsun. Fouchelerin böyle bir amacı... sorunu yok. Sen kuvvetliysen Foucheler senin yanında. Sen sallantıya düşünce Foucheler derhal karşıya geçiyor. Hem sana, hem toplumcu gerçekçi yönteme sövüyor. Çünkü çıkarını orda görüyor. Foucheler yine senin yanına gelebilir, yine seninle birlikte toplumcu gerçekçi yöntemi savunabilir. Çıkarı gerektiriyorsa tabii.

Şimdi burda önemli nokta şu. Foucheler, katıldığı her hareketi, eninde sonunda yerlebir eder. İnsanlığa yararlı ülküler Foucheler yüzünden yarım kalır. Sözgelimi, cumhuriyet... demokrasi ülküsü Fouche için asla önemli değildir. Çıkarı zedeleniyorsa, cumhuriyeti de demokrasiyi de kundaklar. Kültür dünyasında da aynı şeyi yapar. Sözgelimi sanatın demokratikleşmesini çıkarı elvermiyorsa derhal baltalar.

Foucheler için ülkü... insanî değerler... dostluk... yol arkadaşlığı yoktur. En küçük bir zorlukta hemen kaçar. Alışkın ellerle her şeyi boğar.

Şu kesin. Foucheler olmasaydı insanlık, bugün daha ileri noktalarda olurdu.

Peki, n'apmalı Fouchelere... Önce şunu bilmeli. Foucheyi asla küçümseyeceksin. Fouche, kişisel çıkarı için herşeyi yapabilir.

Şimdi Fouchelerin panzehrini söylüyorum. Açık... net olacaksın. Açık... net bir ortamda hiçbir Fouche barınamaz. Fouche gizli kapaklı işleri sever. Fouche, gizli kapaklı ortamlarda soluk alır.

Peki, kim Fouche, kim değil, nasıl anlayacağız. Birazcık kişisel çıkarına dokunacaksın. Fouche hemen dişini gösterir.

Çay bahçesindeyim. Esintili bir gün. Yavaş yavaş akşam oluyor. Tatil bitti. Yarın dönüyorum. Hafta sonları yine gelirim. Ama o tatil değil.

Akşamın bu güzel saatinde kafamda evirip çevirdiğim öyküyü düşünüyorum. Şöyle bir sahne. Adam, kapının dibinde, tam çıkarken, kadına sarılıyor. Boynunu koklarken "Bekle beni" diyor. Bu söz, kadının

son direncini de kırıyor. "Yıllarca beklerim ben seni... yıllarca" diyor.

Bu öyküyü yazar mıyım bilmiyorum. Ama düşünüp duruyorum. Bir ordan bir burdan... Belki yazmayı değil de bu öyküyü düşünmeyi seviyorum. Yazınca biter. Ben hiç bitmesin istiyorum.

6 Temmuz Cumartesi

Yağmurlu... esintili... serin bir gün... Yağmurda dolaştım biraz. Islandım. Esenköy'de yağmur çok güzel.

Dün Esenköy'e girerken şimşekler çakıyordu. Kaptıkaçtıda arkamda oturan genç kız, yanındakine "Yarın yağmur yağarsa ağlarım" dedi. Şimdi yağmur yağıyor. Genç kız ağlıyor mu.

Yağmurda yürüyorum... Düşünceler... ordan burdan... Yusuf Çotuksöken'i düşündüm. Gülümsedim. Yusuf Çotuksöken'i düşününce içim ışıklanıyor. Aydınlık bir yolda yürüyorum. Yusuf Çotuksöken bilgisiyle, kuşatıcı derin kültürüyle yolumuzu aydınlatıyor... Yusuf Çotuksöken'i okuyunca bilgisizliğim azalıyor...(1) Karısı da öyle. Betül Çotuksöken... *Felsefe Tartışmaları*'nda Yaman Örs'le tartışmaları okudum. Felsefi söylem üstüne. O, ne yaman tartışma öyle.

Felsefe Tartışmaları'nda Cemal Yıldırım'ın yazısı. Beğenmedim. Uydur kaydır savlarla diyalektik materyalizmi çürütmek istiyor. Yürürken... ordan burdan düşünürken yağmurda... işte tam burda gülmem tuttu. Ahmet Oktay geldi aklıma. Ahmet Oktay'ın yazısı. (Jdanov'un Hayaleti. Argos Temmuz 1991) O yazıyı... *Jdanov'un Hayaleti*'ni düşünürken "Hüllübü" dedim... Hüllübü der demez de bir gülme tuttu beni.

Nedir Hüllübü... Anlatayım. Yaramaz bir çocuktum. Oynuyorum diye altüst ederdim evi. Bir gün yine, evi dağıtıyorum. Bir baktım odanın kapısında kocaman beyaz bir yaratık. Boğuk bir ses. "Gürültü yapma" dedi. Gitti. Nice sonra sindiğim yerden kalktım. Anneanneme koştum. Odasına. Durumu anlattım. "Ha o mu... o Hüllübü'dür" dedi. "Gürültü yapan çocukları alır götürür."

Hüllübü birkaç kez daha geldi. Uzun bir boy. Sallanan kocaman bir kafa. Boğuk bir ses. Hüllübü'yü görünce olduğum yere siniyorum. Yüreğim küt küt atıyor korkudan. Dört yaşındayım o zaman. Hüllübü'den sonra saatlerce oturuyorum sessizce. N'olacak bu iş diye kara kara düşünüyorum. Hüllübü, bir gün yine geldi. Bu kez kararlıydım. İskemleye çıktım. Namlusundan tuttuğum oyuncak tüfeğimin dipçiğini, Hüllübü'nün sallanıp duran koca kafasına olanca gücümle indirdim. Bir

şangırtı... Bir feryat... Meğerse Hüllübü anneannemmiş. Beyaz çarşaflara bürünüyor. Sürahiyi de başının üstünde elleriyle sallıyor. Dipçiği yiyince sürahi paramparça oluyor, anneannemin elleri zedeleniyor.

Bir daha gelmedi Hüllübü. Bu olaydan 44 yıl sonra Ahmet Oktay, Türkiye'de gerçekçilik tartışmasına Hüllübü gibi giriyor. Eski dille.

Kaç kez yazdım bize yeni bir dil gerekli diye... Eski dille akıp giden hayatı... yeni oluşumları anlatamazsın.

İşte Ahmet Oktay'ın dili... Çok eski. Toplumcu gerçekçilik dendi mi, oturuyor, ürkütücü bir bir cinayetler dizisi yazıyor.

"Yasakçı-buyurgan" gibi tatsız anlamlarla yüklü kavramları, tarihi, kültürel köklerinden koparıp, tarihin hiç değişmediği gibi bir anlayışla bütün zamanlar için kullanmak bir taktikse, iyi bir taktik değildir bu.

Sanatçının yaratım sürecini düşünüyorum. Yöntemini düşünüyorum... İradi özgürlüğe hangi noktaya kadar inanıyor Ahmet Oktay... Şu bilinsin. Burjuva ideolojisi birçok şeyi örter. Böyle bir ortamda sanatçı birçok şeyi göremez. Ya da ideolojinin istediği biçimde görür. Daha tuhafı, yaşamadığı bir hayatı, yaşıyorum sanır.

Sanatçı bu durumda n'apacak. Yalan hayatı, şiirle... romanla... öyküyle... resimle... türküyle, estetik düzlemde bir kez daha mı yaratacak. Yoksa yalan hayatı parçalayacak mı... gösterecek mi.

Önce burda anlaşalım.

Gerçekçilikte yöntem tartışmaları yalan hayatın bir sanat eseriyle nasıl parçalanacağı sorunudur. Bu tartışmalar, düşünce dünyasına zenginlik getirir. Kendi payıma söylüyorum. Birçok şeyi öğrenirim. Öğrenmek istiyorum.

Birçok insan, eski bir dille... meta sisteminin imajlarıyla, şiir... öykü... roman yazıyor. Eski dille... meta sisteminin imajlarıyla, yalnızlığı... aşkı... dostluğu... intihar... cinsi ilişkiyi... hapishaneyi... işkenceyi anlatamazsınız. Anlatamıyorsunuz.

İşte Ahmet Oktay'ın şiiri... Argost'ta... Yüz kez yazıldı o şiir. Ahmet Oktay yüzbirincisini yazıyor. Aynı dille. Bu yüzden o şiir hiç tad vermiyor insana. "Ben bu şiirden tad aldım" diyen varsa, o, eski dilin, meta imajının tutsağıdır. Özgürlük gibi görünen tutsaklık tam burdadır işte. Tutsaklığın en kötüsü de budur. Tutsaklığı bilememek.

Ahmet Oktay'ı düşünüyorum. Karanlık bir tünelde. "Gel karanlık tünelden çıkalım" demiyorum. Böylesi bile buyurgan bir tavır olabilir. Ahmet Oktay düşünme önerilerini bile...

Hayır. Yazmak istemiyorum... Çay bahçesindeyim. Yağmur yağıyor. Yağmurda dolaşacağım. Ta dört yaşından beri Hüllübülerle uğraştım. 48 yaşındayım yine Hüllübüler var. Yüzyıl... beşyüz yıl... bin yıl sonra yaşasaydım keşke. Belki o zaman dünya Hüllübüsüz olurdu.

7 Temmuz Pazar

Dün akşamüstü üç genç geldi. Beni duymuşlar. Konuşmak istemişler. Konuşmanın sonunda öyküler... şiirler çıkacak diye ürktüm. Neyse... olmadı. Kimsenin sanatla uğraşmasına... şiir... öykü... roman yazmasına bir diyeceğim yok. Bu işin zorluğunu söylüyorum. Öykü... şiir... roman... deneme, kağıtla kalemle bitmiyor.

Epey oldu. Biri roman yazmış. Getirdi. Okudum. "Sen" dedim "senfoni yazmayı düşündün mü" Düşünmemiş. Nota bilmiyormuş. "Türkçe bilmeden roman yazıyorsun ama" dedim.

Türkçe bilmeden de yazar olunabileceğini söyleyenler var. Onları anlattı. Ben de "Onlara git" dedim. Gitti mi bilmiyorum.

Şunu söylemeliyim. "Türkçe bilmeden yazar olunur" diyenlere inanmayın.

Bugün *Felsefe ve Sanat* adlı bir kitap okudum. (Ara Yayıncılık. İstanbul. 1990) 18-20 Aralık 1983'de Felsefe ve Sanat Sempozyumu yapılmış, Marmara Üniversitesi'nde. O sempozyumda okunan bildiriler var kitapta.

Prof. Dr.F.Pınar Canevi. *Sanat'da Seçkinlik* adlı bildirisi son derece önemli. Şöyle diyor Canevi. "Moda olgusu çağımızın belirleyici özelliği haline gelmiştir. Sanat da bu eğilimden nasibini almıştır. Görebildiğim kadarıyla günümüzde sanata hakim olan temel değer değişikliktir. Bir sanat eseri ne denli değişikse o denli ilgi çekmekte, önem kazanmaktadır. Sanatsal değerlendirmelerimizde özgürlükten, yaratıcılıktan, değişiklikten yana tutuculuğa karşı olmamız gereği savunulmaktadır. Bu tavır, Batı kültüründe bir tutku halini almıştır. Varılan sonuç, sanatda liberalizmin mutlaklaştırılmasıdır."

Liberalizmin mutlaklaştırılması... İşte bu son derece önemli.

Öykülerini okuduğum bir delikanlıya, Balzac'ı, Hugo'yu, Çehov'u, Ömer Seyfettin'i, Sait Faik'i okumasını söyledim. "Onları okumam. Modası geçti onların" dedi. Paz'ı, Faulkner'i, Wolf'u okurmuş.

Liberalizmin mutlaklaştırılması bu noktaya getirdi bizi. Adını unuttum şimdi. Biri, bol sövgülü, bol argolu bir roman yazmıştı da "değişik" diye övülmüştü.

Pınar şöyle diyor bildirisinde "Michangelo yıllarca uğraşıp Pieta'yı yapmışsa derdine yansın. Ben, bu sürat çağında eski pabuçlarımı bir kaidenin üzerine mıhlarım olur bir sanat eseri. Koyarım her köşebaşında açılan galerilerden birine, bulunur elbet bir beğeneni. Kimse beğenmezse ben anlaşılmamış dahi olarak arşınlarım sokakları, ama bir de bakarsınız olmuşum bir ekolün isim babası."

Pınar'ın bildirisini pek beğendim. Hiç çekinmeden söylemiş söyleyeceğini. "Anlaşılamamış dahi" mutlaklaştırdığı liberal ortamda alıkıran başkesen gibi dolaşıyor. Balzac, Hugo, Stendhal, Çehov, Ömer Seyfettin, Sait Faik... Bethoveen, Vivaldi, Bach... kimmiş bunlar... Bilgilenin dedim mi, kimilerinin tüyleri diken diken oluyor.

Kendi payıma söylüyorum. Böyle alıkıran başkesenlere pabuç bırakmam ben. Gençlere dergide söylediğimi, yazıvereyim şuraya. Herkes bellesin. Yalnız edebiyatla uğraşan iyi bir edebiyatçı olamaz... Müzik dinlemesini bileceksin... resme bakmasını bileceksin. Felsefe, fizik, matematik, geometri, tarih çalışacaksın.

Neden böyle... Bütün bu dediklerimi yapan, her bir şeyi daha iyi kuşatır.

Söz gelimi, Vivaldi'yi hisseden, Goya'yı gören, üçgenin içaçılarının 180 derece olmadığını bilen biri, daha gerçekçi, daha güzel eser yaratır.

Bütün bunları bilmesen olmaz mı... Olur. Türkçe bilme... yöntem bilme... Balzac'ı, Çehov'u, Ömer Seyfettin'i, Sait Faik'i okuma... eski pabuçlarını bir kaidenin üstüne mıhla... nasıl olsa birileri, "Başyapıt" diye yutturur herkese senin o eski pabuçlarını...

Daha yazacaktım ama, akşam oluyor. Prof. Dr.Kenan Gürsoy'un, açış konuşmasında söylediklerini buraya almak istiyorum. Şöyle diyor Gürsoy, "Felsefe herhangi bir konuda herhangi bir şekilde konuşmak, fikir üretmek demek değildir. Onun ciddi ve vazgeçilmez bir eleştiri vazifesi vardır. (...) Felsefe, yapayalnız bir düşünürün, fildişi kulede ya da kalın kale duvarları arkasında sürdüğü muzdarip bir zihni spekülasyon da değildir."

Böyle açık... net sözleri pek seviyorum. Yan çizmeden açık... net konuşmak pek güzel.

Bizim edebiyatçılarımızın çoğu bir türlü bu noktaya gelemedi. Mutlaklaştırdıkları liberal kanalda "edebiyatın bir sorumluluğu, bir görevi vardır" diyemiyorlar. Diyemezler tabii... O zaman, kaldırın şu eski pa-

buçları denecek. Eski pabuçların sanatçı özgürlüğüyle ilgisi olmadığı görülecek...

Akşam oldu. Çay bahçesi boşalıyor. Yemeğe gidiyor herkes...

Bugün yağmur yağmadı. Güneş bir göründü, bir kayboldu bulutların arasında...

Ben de kalkıyorum. Balkonda yemek. Rakılı... Bir yıldız yakalarsam yine bir düşün ardında geceyi bitiririm.

20 Temmuz Cumartesi

Dün Çınarcık'a gelirken... vapurda. Köle ticareti döneminde Denizyollarının son derece başarılı bir işletme olacağını düşündüm. İnsanı, insanlığından utandıran bu duruma aklımla gerekçeler arıyorum. Bulamıyorum. Aklım kıt ya, belki ondan. İnsanın birkaç kez dünyaya geldiği düşüncesi belki doğru diyorum. Denizyolları'nın bütün çalışanları köle ticareti döneminde yaşamışlar. Yirminci yüzyılın sonunda yeniden doğmuşlar. Yirminci yüzyılda doğmuş, yirminci yüzyılı kavramış tek kişi yok Denizyolları'nda.

Çınarcık'a çıkış polis denetiminde. Polis, yolcularla, karşılayıcıların sevgisini önlüyor. Bu sevgi önlenmeseydi tatsız olaylar çıkacaktı.

İskeleye çıkarken o türkü geldi aklıma. "Bu ne sevgi ah-Bu ne ızdırap"

Şimdi çay bahçesindeyim... Geçen hafta yazmadım. Yan gelip yattım. Tembellik yaptım. Yangelip yatarken aklıma geldi. Niye iyi bir tembel olmayı düşünmüyorum... bundan sonra idealim iyi bir tembel olmalı dedim. Hiç bir iş yapmamalıyım. İş yapmama gerekçeleri bulmalıyım. Kitap okumasam da olur. Nasıl olsa iyi kitap yok. Yazmaya gelince... Ben öyle her yazıya yazı demem. Yazdın mı, tam olmalı. Tam... eksiksiz yazmayacaksam hiç yazmam.

Okumayı... yazmayı bıraktıktan sonra... müzik... Müzik de n'oluyormuş. Vivaldi... Bach... Mozart... Kilise müziği bunlar... Bizde de iyi müzik yok. Böylece müziği de bırakırım. Oh, ne güzel. 12 saat uyku. 4 saat dinlenme. Geriye kaldı 8 saat... Sofra başı söyleşileri derken gün biter işte... Peki para... Tembellik için bir o kaldı. Parayı buldum mu, görün siz bendeki tembelliği... Geçen hafta cumartesi-pazar böyle geçirdim. Yattım hep.

Sinirlenmek... kızmak... üzülmek... birini özlemek bile yasak bana... Neyse çarşamba günü sevindim. Bugünlerde böylesine sevineceğimi hiç beklemiyordum. İzzet geldi... İzzet Kılıçlı... İşyerinde oturuyordum. Yazı

okuyordum. Başımı kaldırdım. Baktım, İzzet Kılıçlı.

Kızgın... değdiği yeri yakan bir kurşun akışı vardı içimde günlerdir. Alevsiz... dumansız bir yangın... Bir türlü sevinemiyordum. Kızgın-kurşun akışı, sevincimi yakıp kavuruyordu.

Başımı, kaldırıp İzzet Kılıçlı'yı görünce... gülümser yüzle... bir dostun gülümsemesinden daha değerli hiçbir şey yoktur hayatta... Bir saniyeden daha az bir zamanda bunu düşündüm. İzzet'in gülümsemesi ışık hızıyla girdi iç dünyama... Kurşun akışı durdu. Hemen hissettim bunu... Zaten İzzet Kılıçlı'yı ne zaman düşünsem lunaparka giden çocuklar gibi sevinç dolar içim. Renkli balonlar gelir...

Neden severim İzzet Kılıçlı'yı... Düşüncelerime katılır... katılmaz o ayrı... Kılıçlı hisseti beni... Daha geçen yıl susturulmak istendiğimde... saldırıların yoğunlaştığı bir dönemde çok net konuştu. "Yazıt dergisi açıktır size" dedi. O gün bunu yapamayanlar, bugün insanî bir ezikliğin içinde yaşıyorlarsa bu onların değer sorunudur. Ayrıca konuşulur. Ama İzzet Kılıçlı insanî tavrıyla dimdik ayakta...

Biliyorsunuz İzzet Kılıçlı, benim o pek sevdiğim *Yazıt* dergisinin yönetmeni... *Yazıt* biraz gecikse merak ederim. İnsanî kültür mücadelesinde *Yazıt*, önemli bir dergi çünkü.

İzzet Kılıçlı perşembe günü gitti. Ankara'ya.

Eve giderken *Tozların Dansı*'nı düşündüm. İzzet Kılıçlı'nın öykü kitabı. Bu kitabı bir gün anlatacağım size. Şimdi şunu söylemeliyim. İzzet Kılıçlı'nın öykü kitabını... *Tozların Dansı*'nı çok sevdim.

Esenköy'de esintisiz bir akşamüstü. Bir öykü yazacağım ya, onu düşünüyorum. Telefonda adam zengin olursa nasıl yaşayacaklarını anlatıyor sevdiği kadına...

Kadın, o gün tatsız bir metres hikayesi dinlemiş kadın arkadaşından... İşte burda yanlış bilinç çatışması verilmeli yeni bir teknikle... Yanlış bilincin kelimelerin anlamlarını nasıl değiştirdiği gösterilmeli...

Bu bölümün sonunda kadın, alaycı bir sesle "Ben senin metresin olmam" diyor. Adam şaşırıyor. Daha önce, adamın evlenme önerisini geri çevirmişti kadın. "Birlikte yaşarız" demişti...

Metres sözünü duyunca susuyor adam. Kadın "Alo alo" diyor. Uzun bir suskunluktan sonra adam, "Sen benim sevdiğim kadınsın... ışıltılı dünyamsın. Metresliği bir saniye düşünmedim" diyor. Sözlerin o anlama geliyor-gelmiyor tartışması başlıyor. Buruk bir sesle bitiyor telefon konuşması.

Kadın, gecenin ileri bir saatinde erkeği arayacak. Çünkü metres kelimesinin sevdiği adamı ne kadar üzdüğünü anladı. "Şaka yaptım" dese olmaz. Çünkü erkeğin, sevgi konusunda şakaya hiç gelmediğini biliyor. Bu yüzden adama hem kızıyor... ama sevgiyi bu kadar ciddiye aldığı için adamı çok seviyor.

21 Temmuz Pazar

Hülya Tarcan'ın eserini sevgiyle okudum. *Johann Sebastian Bach Üzerine Bir Çalışma,* (Pan Yayıncılık. İstanbul 1987) Hülya Tarcan, büyük sözler etmeden Bach'ı anlatmış...

Bach, evrensel müziğin yaratıcılarından. maddi-manevi çok güç koşullarda yaşamış. 1750'de ölmüş. Gömüldüğü yer bilinmiyor.

Hülya Tarcan'ı kutluyorum. Bach'ı iyi anlatmış. Eve dönünce Bach'ı bir kez daha dinleyeceğim. Daha bilinçli.

Şimdi çay bahçesinde Ahmet Miskioğlu'nu düşünüyorum. Bazen böyle olur. Hiç tanımadığım insanları düşünürüm. Bir kitabını... bir yazısını okumuşumdur. Burda olsa kavga etsem derim. Geçende evde birinin öykülerini okuyordum. Hafakanlar bastı. Evini bilsem, sabaha karşı demezkapısına dayanırdım. Berbat öyküleriyle beni sinirlendiriyor, canımı sıkıyor ya... onun da canı sıkılsın... o da sinirlensin.

Türk Dili Dergisi'ni okudum az önce. Onun için düşündüm, Ahmet Miskioğlu'nu... Kızmak için değil. Şimdi burda olsa "Türk Dili Dergisi Sahibi, Sorumlu Yayın Yönetmeni" Ahmet Miskioğlu'nu... kutlasam dedim.

Ya, bazen böyle olur. Kutlamak... sevincimi söylemek için de düşünürüm tanımadığım insanları.

Her şeyden önce şunu söylemeliyim *Türk Dili Dergisi* içten bir dergi. İçtenliği uzun boylu anlatamam. Ama bir derginin sayfalarını çevirirken hissederim. Övgülerin bile pazarlıklı olduğu bellidir. Hayır gelmez böylesinden. Bunun için içtenlik özellikle edebiyatta son derece önemlidir.

Türk Dili Dergisi içten... Ahmet Miskioğlu, *Ad Koymak* adlı yazısında hepimizin unuttuğu bir noktayı eleştiriyor. Hani Hilmi Yavuz'la Özdemir İnce bir iş yaptılar ya, yurtdışından, yurtiçinden bazı şairleri çağırdılar. Poesium dediler buna. Miskioğlu, poesium sözünü eleştiriyor. Doğru. Üstelik dile son derece özen göstermesi gereken şairler poesium dediler bu toplantıya.

Vecihi Timuroğlu, *Kürşat'la Dil ve Anlatım Üzerine Bir Söyleşi* adlı

yazısında şöyle diyor. "Biz, bir durumu durmadan yinelemek istemiyoruz. Yaşanan durumu, bilinçle ve istençle amaçladığımız bir duruma dönüştürmek istiyoruz. Kullandığımız Türkçe, bu yeni durumu anlatabilecek bir gelişme göstermelidir. Bir yazarın, bir şairin işlevi de bu dilsel atılımı sağlayabilmekdir. Yaya ve yavan bir dille, katılaşmış, donmuş bir anlatım yordamıyla toplumsal gerçekliği yakalayamayız. (...) Günümüzde işkencenin tablosu var. İşkencenin dilini bilmiyoruz daha. İşkencenin özel dizinindeki dili yakalamadan, onun hışmına uğramış onur çizelgesini nasıl çıkaracağız."

Vecihi Timuroğlu, gerçekçilik tartışmalarında, benim öteden beri anlatmaya çalıştığım bir sorunu, benden daha güzel... daha net anlatmış.

Şunu söylemeliyim. Yazarlarımızın, şairlerimizin bu yazıyı okumaları gerekiyor. Okuduktan sonra ciddi bir şekilde düşünmeleri... Çünkü toplumsal gerçekliği yakalamak... bunun yolunu yordamını aramak karşı gerçekçilere bırakılmayacak kadar önemli bir sorundur bizim için.

Şu bilinsin. Eski dille... eski anlayışla istesek bile gerçekçi olamayız. Güzel eser yaratamayız. Yazdıklarımız birer zabıt varakası olur.

Türk Dili Dergisi, içten, güzel bir dergi. Ahmet Miskioğlu'nu kutluyorum. Peki, dergideki bütün yazılara katılıyor muyum. Hayır. Ama bu önemli değil. Bir eseri, bir dergiyi beğenmemin ölçüsü, benim düşüncelerime, benim beğenilerime uygun olması değildir. Düşünün, *İnsancıl*ın yayın yönetmeniyim. Ama *İnsancıl*da bile katılmadığım yazıları yayınlıyorum.

Neden. Üç nedeni var bunun. Birincisi. Bütünüyle doğru olsa bile, herkesin doğruyu savunması, bir süre sonra bilinci dumura uğratır. Bunun için... Bilinci dürtüklemesi için yanlış düşüncelerin de söylenmesi gerekir.

İkincisi. Ben düşüncenin doğruluğunu oyla ölçen biri değilim. Savunduğum görüşün doğruluğunu... güvencesini çoğunluktan almam. Tek başıma kalsam bile doğru bildiğimi söylerim. Tek başınalık, güvenimi sarsmaz.

Üçüncüsü. Herkes... bencileyin düşünseydi, dünya tatsız olurdu.

Kimseye kızmadım... sinirlenmedim bencileyin düşünmüyor, benim beğendiğimi beğenmiyor diye. Niye kızıyorum, sinirleniyorum peki. Onlar bilir, kızdıklarım, sinirlendiklerim iyi bilir bunu.

Akşam oldu... Bu sabah kahvaltı ederken kutupları düşündüm. Şimdi kalksam, kutuplara gitsem. Kolay mı bu. Değil. Pasaportlar... vizeler...

şunlar bunlar. Dünya böyle olmamalı. İnsan, kalkıp kolayca gidebilmeli kutuplara. Burdan kutuplara kadar kaç ülke... kaç sınır var, bunu da düşündüm... sonra sınırların dünyamızı daraltığını...

Hem kahvaltı ediyorum hem düşünüyorum. Sınırlar... her alanda böyle. Sınırlarla daraltıyoruz dünyamızı... kendi dünyamızı. Dar dünyamızda insanî duygular gelişmiyor. Bütün sınırları kırmalıyız. Burda durdum. Peki Gündoğdu dedim, sen kırdın mı sınırları... Ben, sınırlar içinde yaşadığımı bilmiyordum. Sınırları geç anladım. Kalınlaşmıştı... Geçen gün bir delikanlı "Her yazınızdan sonra sarsıntı hissediyorum" dedi. Aslında o sarsıntı bende. Küfleşmiş... küfleşmiş sınırları kırarken yer gök sarsılıyor içimde. Kanter içinde vurdukça vuruyorum sınırlara. İşte bunun için bir yol arkadaşımın dediği gibi, "kuramımış, bilimsellikmiş, pozitivizmmiş" umursamıyorum. Vuruyorum sınırlara... Dünyamı genişletmek için...

Sonra sizi düşündüm... yol arkadaşlarımı... okurlarımı... bir çoğunuzu hiçbir zaman göremeyecek olsam bile, şunu bilin. Sizi içimde yaşatıyorum. Sizlerle kırıyorum sınırları. Sizlerle gideceğim kutuplara... Daha ötelere...

Siz, benim hem çokluğum... hem yalnızlığımsınız sevideğer yol arkadaşlarım.

3 Ağustos Cumartesi

Akşamüstü... çay bahçesi... Şunu düşünüyorum. Türkiye'de eğitim, insanın bilincini bozuyor. Hiçbir eğitim ya da çok az eğitim görmüş insanlar, doğruyu, eğriden, insanî olanı, insanî olmayandan sağduyusuyla ayırabiliyor. Türkiye'de eğitim, sağduyunun ötesinde daha sağlıklı düşünme sağlamıyor insana. Tam tersi. Okumuşlarda düşünme dumura uğruyor. Eğitim bilinci de bozduğu için doğruyu eğriden, insanî olanı, insanî olmayandan ayıramayan bir takım insanlar çıkıyor ortaya.

Türkiye'de kültür dünyasından hepimizi bunaltan durumlar, okumuşların bu bozuk yapısından kaynaklanıyor. Okumuşun kafasında oluşmuş tarih dışı, toplum dışı kalıpları bir türlü kıramıyorsun.

Okumuş, o kalıplar yüzünden hiçbir sorunu çözemiyor. Çözüm üretemiyor. Üretilen çözümleri de şiddetle reddediyor.

Geçende bir toplantıda okumuş kalıp kafaların, basit doğrulara nasıl direndiğini bir kez daha gördüm. Eve dönerken n'olacak bizim durumumuz diye düşündüm.

Kimseyi suçlamıyorum. Eğitim sistemini de. Çünkü hepimiz... bütün okumuşlar kalıpların sertleşmesi... kalınlaşması için çalıştık... kalıplı kafayla rahat ediyorduk da ondan.

17 Ağustos Cumartesi

Esenköy... Dün gece geldim. Yolda şunu düşündüm. Esenköy'e giderken sevinmiyorum artık. Sevinç bitti. Yalnızca Esenköy'ün bozulmasından değil bu. Başka nedenler de var.

Yolda... taşıt karanlıkta giderken içtensizliği... yapaylığı düşündüm... bazı insanlar dedim... Öfkeden kan damarlarım gerildi patlayacakmış gibi... Böyle durumlarda ense köküm kurşun yemiş gibi oluyor da ordan anlıyorum damarlarımın gerildiğini...

Rüzgarlı bir geceydi. Taşıttan inince Sevgili Ceviz Ağacı'nı hissettim... kokusunu... Eve girince doğruca balkona çıktım. Ordaydı Sevgili Ceviz Ağacı... tam karşımda. Rüzgarla oynuyordu.

Ceviz Ağacı'yla sabaha kadar dizdize oturabileceğimi düşündüm. Sessizce... Birbirimize bir şeyler katarak. Ceviz Ağacı'yla, varlığımızı zenginleştiriyoruz. Öfkem, yavaş yavaş dindi.

Gece boyu bunu düşündüm. Birçok insanın düştüğü yanlışı görüyorum. Söylemeliyim. Paylaşmak diyorlar... Biri çıkarmış bunu, kim çıkarmış bilmiyorum. Şimdi herkes birşeyler paylaşacağı birini arıyor. Bitmez tükenmez, paylaştın... paylaşmadın tartışmaları.

Paylaşmak, sisteme uygun bir hayatın... yalan hayatın ideolojisi...

Paylaşma ideolojisini reddediyorum.

İşte Sevgili Ceviz Ağacı. Hiçbir şeyini paylaşmıyorum. Paylaşmayacağım da. Yaprakları lekeliymiş. Olsun. İsterse bütün cevizleri çürük çıksın. Umurumunda bile değil. Çünkü Ceviz Ağacı'nın paylaşılan ürünlerini değil, Ceviz Ağacı'nın varlığını seviyorum. Paylaşımcı, varlığı göremez... hissetmez. Varlığın ürünleriyle ilgilenir. Varlığı sevmez... Her alanda böyle bu. İşte edebiyat... Paylaşımcılar edebiyatı sevmez, edebiyatla ilgilenmez. Öyle görünürler. Aslında onları edebiyatla paylaşabilecekleri nesneler ilgilendirir. Durmaksızın o ödülden bu ödüle koşmaları... ödül alınca sevinmeleri bundandır. Edebiyatı sevmez onlar. edebiyatın ödülünü sever. Ödülün getirdiği parayı... tanınmışlığı sever.

Sistemin paylaşımcı okuru da böyledir, yazarına benzer. Sistemin paylaşımcı okuru, yazar aramaz. Ödül arar. "Sen ödül al, ben seni okuyayım" der. Öbürü de "Ödül aldım, hadi beni oku" der. Böylece

paylaşımcılar... bir yanda okur, bir yanda yazar ödülü paylaşırlar.

Paylaşımcılar hiçbir şey katmazlar edebiyata... Edebiyatı tükete tükete yaşarlar. Eksile, eksile... Bundandır paylaşımcı yazarın ödülden ödüle koşturması. Paylaşımcı okur da böyledir. O da ödüllü yazarın ardında koşar durur.

Bu koşu, bir eksiltiye gidiştir. Sistemin ideolojisi bu eksiltiyi, varlığı sıfırlayan bu eksiltiyi paylaşım diye gösterir. Ürünlerin paylaşımını yüceltir. Böylece işte ödül yoksa edebiyat yoktur... ürün yoksa Ceviz Ağacı yoktur. İnsanın varlığı da yoktur.

Bütün gece Sevgili Ceviz Ağacı'ylaydım. Varlığıyla güzel duygular kattı dünyama. Zenginleştirdi beni. Ben de onu zenginleştirdim. Hiçbir şeyi paylaşmayı düşünmeden katkılarımızla daha çok sevilir olduk. Daha çok sevdik birbirimizi. Sabahın yorgun gülümsemesinde yeni bir ufkun güzelliği vardı.

Şimdi akşamüstü... Cumhuriyet'te bir haber. "Beş yazardan protesto. Atilla Özkırımlı, Öner Yağcı, Cengiz Gündoğdu, Orhan Kazbek, Ahmet Ümit, Üsküdar Belediyesi'nce düzenlenen festivalde yer alan ve konuşmacı olarak katılacaklan *Festivaller Kültür ve Sanat* konulu panelin Üsküdar Kaymakamlığı'nca yasaklanmasını protesto ettiler."

Geçen hafta oldu bu. Panel, saat 20.00'deydi. Saat 19.30'da ordaydım. Panelle ilgili bir belirti yoktu. Dört beş kişi vardı. Onlardan birine sordum. "Panel nerde, ben Cengiz Gündoğdu" dedim. Panelin iptal edildiğini söyledi biri.

İlk duygum. Müthiş bir öfke... Yüzbinlerce karınca beynimde yürümeye başladı. Yüzüne baktığım adam, bir adım geriledi. "Biz ertelemedik efendim" dedi. Bir kağıt uzattı. Kaymakamlık ertelemiş. "Kendini tut Gündoğdu" dedim. Bir cigara yaktım. Öner Yağcı'yla Orhan geldi. Onların haberi varmış. Ahmet Ümit de ordaydı. Sonra Özkırımlı geldi.

Panelin iptal edildiğini duyan önce öfkeleniyordu. Çünkü oraya suç işlemeye değil, kültür üstüne konuşmaya gitmiştik.

Daha sonra gazetelerde okudum. Üsküdar Belediye Başkanı olayı protesto etmiş. Doğru değil bu. Tatsızlığın olduğu yerde Belediye Başkanı yoktu. Hiçbir şeyi protesto etmedi. Etmesi de gerekmezdi. İstanbul'un çeşitli yerlerinden kalkmış gelmiş beş yazardan özür dileseydi Belediye Başkanı "Kusura bakmayın, özür dilerim" deseydi bu son derece anlamlı olurdu. Güzel olurdu. Bunu yapmadığı için, Üsküdar Be-

lediyesi'nin davranışını yüz kızartıcı bulduk.

Orda gençler kolladı bizi. O gençlere teşekkür ediyorum.

18 Ağustos Pazar

Esenköy'de Sultan's Cafe'deyim. Burda tanımazlar beni... Esenköy'ün batısı... Çok katlı yapılanmanın başladığı yer. Sultan's Cafe'de bira içiyorum. Karşıda çalkantılı deniz.

Dün gece gördüm burayı. Çoktandır yürümüyordum Esenköy'ün batısına. Dün gecenin ileri saatinde montumu sırtıma aldım, uzun uzun yürüdüm... Yolumun üstünde bir benzinci var. Işıklı... telefon kulübesi gördüm. Birine telefon etmek istedim. Ama ben ezberimde telefon numarası tutamam. Yine de avuç dolusu jeton aldım. Telefon kulübesine girdim. Belleğimi yokladım. Gecenin ileri saati olsa bile benden rahatsız olmayacağına inandığım bir dostun numarasını çevirdim. Telefon açıldı. "Ben Gündoğdu" diyecektim, ama "Ben" der demez "Merhaba... iyi geceler Gündoğdu" dedi ses... telefonun bir ucunda ben... bir ucunda o... gülüyoruz kıkır kıkır... "N'apıyorsunuz..." dedim. "Size mektup yazıyorum" dedi. Konuştuk şurdan burdan. Sonra ben yürüdüm batıya doğru sesle...

Dönüşte köylü bir dosta rastladım. "Gazetelerde okuduk, Üsküdar'da konuşacakmışınız, yasaklanmış" dedi... Böyle şeylerin olabileceğini söyledim. Sonra ekonomik bunalımdan söz ettik. "Tedirginim. Yarına güvenim yok" dedi. İçime işledi bu söz... Sonra ayrıldı. Ben uzaklara yürüdüm... karanlıkta.

Bugün öğlende bir kitap okudum. *Türk Felsefe Araştırmalarında ve Üniversite Öğretiminde Alman Filozoflar* (Türkiye Felsefe Kurumu Ankara. 1986) Kitapta Felsefe Kurumu'nun düzenlediği konferansların metinleri var. Arslan Kaynardağ, *Üniversitelerimizde Ders Veren Alman Felsefe Profesörleri*. Bedia Akarsu, *Max Scheler, İnsan Olma Sorunu*. Cemil Akdoğan *Reichenbach ve Türkiye'de Pozitivizm*. Yusuf Örnek, *Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers*. Ioanna Kuçuradi, *Nietzsche, Çağı ve Çağımız*.

Kitabı zevkle okudum. Arslan Kaynardağ, konferansı bizimde "üretikleri yeni ve özgün felsefi düşüncelerle, eleştiriyle dünya felsefesine katkıda bulunabilsinler" dileğiyle bitiriyor.

Felsefe denince, karanlık... anlaşılmaz bir kanalı düşünmemeliyiz. Bakın Jaspers ne diyor. "... Jaspers'e göre felsefe, mümkün varoluşun kendi kendisini gerçekleştirmedeki etkinliğidir. Her tek insan bir züm-

kün varoluş olduğuna göre her insan felsefe yapabilir. Demek ki felsefe büyük filozofların veya üniversitelerdeki felsefe fakülte veya bölümlerinin tekelinde değil, her düşünen insanın varoluşsal etkinliğinde yatmaktadır."

Tabii bu, felsefe öğrenimi gereksizdir anlamına gelmiyor.

Ioanna Kuçuradi, Nietzsche'yi anlattığı konferansına felsefenin ayna tutma işlevini vurgulayarak başlıyor. Şöyle diyor "felsefi bilgi ayna tutar gerçekliğe, dolayısıyla tarihsel gerçekliği insanların yararına yönlendirebilmeyi ama ancak olanağını-sağlar."

Nietzsche, "bir felaket döneminden sonra, insanın kendini bulma çağının yeni sorularla geleceğini de söylemiştir."

Kuçuradi "Bugünkü dünya bu 'felaket dönemi'nde görünüyor" diyor. Bunu okuyunca dün gece yürüdüğüm köylü dostu düşündüm. Tedirginliğini... yarına güvensizliğini... Bugünün tedirginliği... yarına güvensizlik... İşte bir anlamda felaketin ta kendisi...

Kuçuradi devam ediyor. "Nietzsche şöyle bir şey de söyler. İnsan toplulukları değil de insan söz konusu olunca kütür, insanın seviyesi-o çağdaki yaratıcı kişilerin seviyesi-demektir."

Doğru. Ama şuna inanıyorum. Burjuva sistemi, özellikle son elli yılda insanın yaratıcılığını dumura uğrattı. Yoksa insan "felaket dönemi"ne girmezdi. İnsanlar bugün için tedirgin... yarın için güvensiz olmazdı. Kültür, insansız olmazdı.

Kuçuradi, umutlu bir soruyla "çağımız nerede?" sorusuyla bitiriyor konferasını...

Ben, daha çok umutluyum. Kesin umutluyum. İnsan, burjuva sisteminin "felaket dönemi"nde yok olmayacak. İnsan, burjuva sisteminin "felaket dönemi"ni yaratıcı gücüyle aşacak. İnsan güzel bir dünya kuracak. Ben, bu dünyayı göremeyeceğim. Ama insanın güzel bir dünya kuracağına inancım tamdır... kesindir.

İnsan trajedisi, "felaket dönemi"ni yaratan sistemin yenilgisiyle bitecek."

İnsan yenilmeyecek.

24 Ağustos Cumartesi

Sultan's Cafe'deyim. Kahve içiyorum. Buraya gelirken düşündüm, çoktan beri kahve içmediğimi... "Az şekerli, kallavi bir kahve yapın" dedim.

Burası Yaşar'ın yeri... Birine kiraya vermiş... Yaşar'a ben, *Kurşunu Tutan Adam* diyorum... Bir kavgada tabanca çekiyorlar. Adam tetiğe basıyor, Yaşar, kurşunu tutuyor, namlunun ucunda... Kurşun, delip geçiyor elini. İzi var. Yaşar adamın elinden silahı alıyor... Sonrası uzun uzun bir öykü... Yaşar'la gece yarısı sohbetlerimiz oldu. Uzun uzun konuştuk... *Kurşunu Tutan Adam*... Yaşar, 31 yaşında.

Burda oturmak zor. Rüzgara açık da ondan. Şimdi rüzgar var. Deniz kabarıyor. Ağaçlar yerlere kadar eğiliyor. Sırtımda mont, uçuşuyor.

Dün gece şöyle bir şey oldu. Esenköy'de gece yarısına kadar rakı içiyorum. Balkonda. Yalnız. Sonra gecenin bir saatinde çıkıyorum. Dondurma alıyorum. Karanlıklarda dondurma yiye yiye uzun uzun yürüyorum. Şimdi dün geceye geliyorum. Dondurma aldım. Tam parayı veriyorum. Oranın sahibi Mustafa Can, "Cengiz abiden para almayacaksınız" dedi. "Neden" dedim. "O kafanda hep biz varız. Hep bizim için düşünüyorsun" dedi... Gittim, Mustafa'yı kucakladım. Sonra dondurmayı aldım, yürüdüm... Lütfü Oflaz'ı düşündüm... Dün gelirken vapurda Lütfü Oflaz'ın kitabını okudum. *Bir Mahkum* (Habora Yayınları) Daha önce okumuştum. Yeni basımını Lütfü Oflaz, imzalamış göndermiş... Kitabı okurken şunu anladım. Birçok şeyleri unutmuşuz... Unutmamalıyız. Güzel bir dünyayı, geçmişte olup bitenleri unutmazsak kurabiliriz.

Lütfü Oflaz, kitabının son bölümünde şöyle diyor. "Yerli ve yabancı basının deyimiyle "Dünya adli hatalar tarihine geçecek bir yargılama" sonucunda beni mahkum edenler, aslında kendi kendilerini tarihin mahkemesindeki sanık sandalyesine oturtup sonsuza kadar mahkum etmekten başka bir şey yaptıklarını zannetmemelidirler."

Oflaz'ın deyişiyle, "insanın insanlıktan çıkarıldığı gün'ü iyi bellemeliyiz. İnsanı, insanlıktan çıkaranları tanımak için... unutmamak için. *Bir Mahkum*'u okumalıyız.

Şimdi Esenköy'de akşamüstü... Birdenbire bir sevinç doldu içime... Durup dururken bu sevinç de nerden çıktı dedim. Düşününce buldum neden sevindiğimi... Yolun kıyısında burası. Gelip geçen tanıdıklar "Merhaba Gündoğdu" diyorlar. Bende onlara merhaba diyorum... İşte bu merhabalar sevindirmiş beni...

Şimdi bekliyorum. Bir tanıdık gelecek. Merhaba diyecek. Bir sevinç dolacak iç dünyama... kocaman. Mutlaka gelecek... Gelir...

İşte uzaktan göründü bir tanıdık... Biraz sonra merhabalaşacağız...

Ben dememiş miydim size, gelir... gelir demiştim. Merhaba... merhaba insan.

24 Ağustos Pazar

Sultan's Cafe'deyim. Burayı bulduğum iyi oldu. Esintiye açık olduğu için gelen giden az. Şimdi benim gibi biralarını sessizce içen birkaç kişi var.

Dün gece güzeldi. Yeni tanıştığım biriyle bizim balkonda rakı içtim. Şöyle oldu... O çay bahçesi var ya... pek severdim eskiden... orda sürekli oturanlar, konuşmasalar bile birbirlerini tanıyorlar. Başkalarını bilmem ama ben İstanbul'dan, Ankara'dan gelen yazlıkçılarla ilişkiye girmiyorum, konuşmuyorum. Daha önce bir iki deneme yaptılar. Yüzümü astım. Neden böyle yapıyorum. Esenköy'ü İstanbul'dan, Ankara'dan gelen yazlıkçılar bozdu. Alıştıkları... hiç rahatsız olmadıkları kentin pis hayatını, olduğu gibi Esenköy'e getirdiler... Onlara hep acıtıcı, ısırıcıyım. Geçen hafta bunlardan birine, "Esenköy'e gelirken hiç olmazsa, elinizi yüzünüzü yıkasaydınız" dedim. Biliyorum, ağır bir sözdü. Gık deseydi daha ağrını söyleyecektim... Göze almıştım çatışmayı... Çatışmayı göze aldım mı sonuna kadar giderim ne pahasına olursa olsun. Neyse... dün gece balkonda rakı içtiğim kişiyi çay bahçesinde uzaktan tanıyordum. Konuşmuşluğum yoktu. Bu yaz, çocuklardan ötürü eşiyle tanışmıştım. Çay bahçesinde oturduk. Konuştuk. Bir ara sinirlendirdi beni. Neden sinirlendiğimi de söyleyeyim. Kocasını seven kadınlara... karısını seven kocalara inanmam ben. Çünkü bizler evililikle, sevgiyi götürebilecek insanlikte değiliz. Belki bu, yüz yıl, iki yüz sonra... insanileştikçe olabilir. Büyük aşkların bile, bir yastıkta tükenmesi... eskimesi bu yüzden, insanî eksikliğimizden.

Beni sinirlendirdiğini de o hanıma söylemiştim. Kan koca sevgiden söz ediyorsa bir yalan vardır ortada... bir oyun vardır. Hakikatleri içimizi acıtsa bile cesaretle kabul etmeliyiz. Sevgi oyunuyla kendimize eziyet etmenin ne gereği var. Sever görünmekten daha büyük bir eziyet yoktur. Kocamızı... karımızı sevmek zorunda değiliz üstelik. Evlilik saygı... dayanışma... anlayış çizgisinde de yürüyebilir. Evliliği bitiren sevgisizlik değildir... saygısızlıktır. Üstelik ben büyük bir çoğunluğun sevgiyi yaratabildiğine inanmam. Dürtüsel hoşlanmaya sevgi diyoruz biz. Sevgi ciddi bir yaratıcılık ister. Duygularını milim milim ayrıştırmayan sevemez. Sevdim sanır. Hoşlanmıştır. Sonra o biter. "Sevgi bitti" der. Sevgi bitmedi, başlamadı ki bitsin. Sevginin "cahiliye" dönemindeyiz biz.

Yok mu... gerçekten birbirini seven iki insan yok mu. Var. Ben böyle

bir çifti tanıyorum. Bu döneme göre olağanüstü bir sevgi yarattılar. Bir örnek vereyim. Kadınla erkek, birbirlerinin ne istediklerini saniyede hissediyorlar. Bu çizgide gelişme... yaratılan sevgi ortamında, kadınla erkek, birbirlerini kayıtsız şartsız destekliyorlar.

Ama ben size başka şeyler anlatacaktım... Dün geceyi... o hanımın eşi benle tanışmak istemiş. "Tabii..." dedim. Dün gece bizdeydiler. Sohbetimiz 03.00'e kadar sürdü.

Adam, inişli çıkışlı bir hayatın öyküsünü anlattı kırgın sesle...

Ciddi bir ticari yıkımdan sonra bu köye yerleşmiş. Esenköy'den beş yıl dışarı çıkmamış. Şimdi uzak denizlerde dolaşan bir yük gemisinin kaptanı...

Rus yazarlarını çok severmiş. Tolstoy, Dostoyevski, Puşkin, Lermontov, Çehov... "İnsansız yapamam" dedi. Sonra gözleri buğulu... "ben, yanlış yerde akan bir akarsuyum" dedi. Bir yazar, ya da bir tiyatro sanatçısı olmak istermiş. Nasıl yazar olunacağını bilmiyormuş. Üstelik engellenmiş.

"Ben yanlış yerde akan bir ırmağım" dediğinde içim sızladı. Geceydi. Bulutlar, ayın üstünden geçiyordu. Kırgın sesli bir adam, yanlış akan ırmağı anlatıyordu.

İşte Türkiye'nin sorunu. İnsanımız, sistemin... sistemin adamları yüzünden yanlış yerde aktı. İnsanın yaratıcılığı engellendi.

Olmak isteyenler, olmasın diye her türlü kumpas kuruldu. İnsan, ters bir oluşumun acı veren kalıplarından bütün hayatı boyunca mutsuz edildi.

Türkiye'de olmak için mücadele veren insanın trajedisini hissetmez sistemin adamları. Şimdi bu noktada birden İsmail Tanju'yu düşündüm. Olma mücadelesi veren İsmail Tanju'nun bir dolu kitabından ikisinin adını buraya yazıyorum; *12 Eylül sonrası Teatrel Yapı Teatrel Seyircinin Estetik Çözümlemeleri. 27 Mayıs 1960 - 12 Mart 1971 Ekonomi Politiğine Bağlı Teatrel Düşün Hareketleri.*

N'oluyor şimdi. Tiyatroda sistemin o berbat ideolojisini yeniden üretmekle görevli sistemin adamı, İsmail Tanju'nun oluşunu engellemek... en azından bu oluşu görmezlikten gelmek istiyor. Ama İsmail Tanju direniyor. Olma mücadelesine devam ediyor. Türkiye tiyatrosunu didik didik eden eserlerini art arda yayınlıyor. Tiyatrocu bu eserleri okuyup tartışacağına, barlarda tiyatronun sefaletini oynuyor. Üstelik bu tiyatrocu, İsmail Tanju'nun yaratıcılığından rahatsız oluyor.(2)

İnsanî bir düzende İsmail Tanju, bir tiyatro kurumunun başına getirilir. Hemen yaratıcılığıyla toplumsal kültürü ilerletsin diye. Ama Türkiye'de yaratacılığı engellenmek isteniyor. Tabii bu mümkün değil. Çünkü İsmail Tanju, kanalı açtı. Doğru yerde akacak. Ama kırgın sesli uzak yol kaptanı... Sistem onu yanlış yere akıttı. Ters bir oluşumunda o insanı mutsuz etti.

Türkiye yazarı, insanî yaratıcılığı önlenen... yanlış yerde akıtılan... mutsuz edilen insanın romanını yazmadı daha. Romancılarımız da yanlış yerde akıyor da ondan. Bu, edebi mücadelemizin önemli bir sorunudur.

Esenköy'de akşamüstü... üşütücü rüzgar... Uzak yol kaptanını düşünüyorum. Beş yıl kalmış burda hiç çıkmamacasına. Ben de düşünmüştüm bunu. Beş on yıl değil ama. Bir hayat boyu. Olmadı.

Uzak yol kaptanı... sevgideğer arkadaşım, yarın bir gün büyük denizlere gideceksin yine. Dev dalgalarla boğuşurken Puşkin'i okuyacaksın. Güle güle git... yolun açık olsun. Seni pek sevdim. "Yanlış yerde akan bir ırmağım" dedin. Ya ben... belki yanlışın ta kendisiyim. Sana bir şey söyleyeceğim, sakın kızma. Uzaklardan gelip gemini sarsan dalgalar var ya, işte ben o dalgalardan biriyim. Oraya buraya vura vura büyük denizlerde kendini arayan... patlayan damlacıklardan "ben" keşfiyle sevinirken, ıssız gece depremlerinde alevli dalgalarla denizleri yırtan... hep "ben"i arayan ben...

30 Ağustos Cuma

Üç gün burdayım, Esenköy'de. Dün geldim... gece. Beklenmiyordum. Ben de bilmiyordum nereye gideceğimi. Dün, uzak yerleri düşündüm yolda yürürken, bir sıkıntılı denize baka baka cigara içerken o kadın geldi. Hani bir öykü yazacağım ya, işte o öykünün kadını... "İdealin için göze aldığın özverilerin yarısını bizim için gösterseydin, son yılım bu kadar kötü yaşanmayabilirdi. Hep böyle düşündüm. Haklıydım" dedi. Vapur gidiyordu. Adam kendini öldürmeyi düşünüyordu. Çünkü kadın dünyanın en haklı sözünü söylüyordu. İdeal... özveri... mücadele derken, sevdiği kadını yitirmek üzeriydi. Dünya, adam için evrenin boşluğunda yuvarlanan beş para etmez bir taş yığınıydı sevdiği kadın yoksa...

Böyle düşünürken vapur Çınarcık'a yanaştı. İskeleden çıktım. Kaptıkaçtıya bindim. Birden ortalık karıştı. Meğerse iskele çökmüş. İnsanlar

denizde. Korku, telaş... panik... Ağlamalar... Anne-baba diye bağıran çocuklar...

Sonra öğrendik. Ölen yokmuş. O korku yaşandı ama.

Şimdi bütün suçu Denizyolları'na atacaklar. Denizyolları'nın suçu var... Ama bütün bütüne değil. Yolcuların da var. O yolculara... o hoyratlığa hiçbir iskele dayanmaz. Belki bundan sonra korkarlar da doğru dürüst çıkarlar vapurdan.

Şimdi Esenköy. Akşamüstü. Çok rüzgarlı...

Bir kitap okuyorum. *Akdeniz Mekan ve Tarih* (Braudel. Çev.Necati Erkurt. Metis Yayınları.İstanbul)

Bu kitabın çevirisiyle ilgili bir eleştiri okuduğumu hatırlıyorum. Ama ben kitapta rahatsız edici bir noktaya rastlamadım.

Kitapla ilgili ilk söyleyeceğim şu. Bizde tarih kitapları böyle yazılsaydı okunmazlık böyle yaygın olmazdı. Biz, bilimsellik, ağır başlılık dendi mi, yüz azdırıcı, itici bir anlatımı düşünüyoruz. Tabii bu tür kitaplar, ne kadar değerli olursa olsun okunmuyor, yüz azdırıcı, itici anlatımı yüzünden.

Kitap şöyle başlıyor. "Bu kitapta gemiler yol alır, dalgaların çarkları sürer gider."

Böyle bir anlatım, okuru derhal kavrar.

Braudel, tarih için şöyle diyor. "Tarih, çevremizi saran ve bizi işgal eden bugünün sorunları-hatta kaygı ve sıkıntıları- adına geçmiş zamanların sürekli sorgulanmasından başka bir şey değildir."

Görüyorsunuz değil mi... net, açık bir anlatım. "Ne diyor bu yazar, ben mi anlamadım, o mu anlatamamış" gibi bir kaygı, bir sıkıntı yok, okuyanda.

Peki, nedir Akdeniz. Şöyle diyor Braudel "Nedir bu Akdeniz? Binbir şeyin hepsi birden. Bir peysaj değil, sayısız peysajlar. Bir deniz değil, birbirini izleyen birçok deniz. Bir uygarlık değil, birbiri üzerine yığılmış birçok uygarlık."

Kitapta, içimi ışıtan... beni sevindiren iki nokta var, şimdi onu söyleyeceğim. Birincisi şu, Yazar, şöyle diyor. "Girit'te insanı büyüleyen, doğru ya da yanlış "başka" olduğunu düşündüğümüz bir uygarlık fikri vardır. Öyle bir uygarlık ki her şey güzelliğe ve yaşama sevincine yönelik, bütün bunların içinde savaşın yeri yok."

Sevindim buna. İnsanlık bu çizgide gitseydi, bugün bizler bütünüyle insanlaşmış olurduk. Güzel bir dünyada yaşardık. Ama ta o çağlarda

başlayan kapitalizmin tohumları bizi önledi. İnsan, büyük yıkımlardan geçerek geldi bugüne. İşte bu gün tatsız... karanlık bir dönemden geçiyoruz. Ama şunu bilmeliyiz insan, bu dünyada güzel, herkesin sevinçle yaşadığı, savaşsız bir uygarlık kurdu.. Girit'te... Bu, benim umudum, bu, benim direndiğim ışıltılı noktadır sevgideğer yol arkadaşlarım.

Girit uygarlığı. İ.Ö.15.yüzyılın ortasında çöküyor. Nedeni belli değil. Bir görüşe göre Santorin yanardağının patlaması neden oluyor bu çöküşe. Bir başka görüşe göre çöküşün nedeni Mikenlerin saldırısı.

Beni sevindiren... içimi ışıtan noktaların ikincisi şu. Braudel şöyle diyor "12.yüzyıl, karanlık yüzyıllardan biridir. Yıkımların... ürkütücü karanlığın nedenleri tam belli değil. Çeşitli görüşler var. Ama bu karanlık dönemde bile iki büyük devrim oluyor. Birincisi, demir işleme sanatının yayılması, ikincisi alfabeli yazının ortaya çıkması."

Şunu söylemek istiyorum. İnsanlığın yarattığı değerleri, "Bu benimdir" diye el koyanlar yüzünden, insan, barışçı, yaşama sevinci veren eşitlikçi uygarlığı sürdürmedi. Çünkü el koyucu, kendi sınıfı için önledi bunu. Dünyayı yıkıma götüren savaşlar pahasına. Roma'da "çok yoksul mezarının yanında çok masraf edilmiş kabirler çıkar ortaya" çok masraf edilmiş kabirlerde yatanlardır işte dünyayı yıkıma götürenler. Cesetlerinin yanına altınlar, kehribarlar konsun diye.

Tabii bugün kimse mezarına altın filan koymuyor. Ama altın çatallı yemek yiyor. O altın çatal insanlığın gözyaşıdır.

Esenköy'de akşamüstü. Kabarıp duran denize bakarken şunu düşünüyorum. İnsanın bütün değerlerine elkoyanlar... el koyucular birgün tarihten silinecek.

İnsan ağlamayacak.

1 Eylül Pazar

Geç kalmış gibi... koştur koştur bir yağmur... dünden beri... Denize baktım az önce. Dalga dalga gülümsüyor.

Dün sabah gülümser bir sesle uyandım. Perdeyi araladım baktım. Rüzgar... Gelmiş Ceviz Ağacı'yla oynuyor. Ben böyle nazlı Ceviz Ağacı görmedim... kıvrılışı... yaprakların pır pır edişi...

Rüzgar, çok uzaklardan gelmiş, soluk soluğa... Sıkıca sarıyor... bırakıyor. Daldan dala... yapraktan yaprağa kıvrılıp gidiyor.

Belli, özlemişler birbirlerini...

Kahvaltı ederken yağmur başladı. Böyle zamanlarda çıt çıkarmadan yağmuru dinlemeli. Ben de öyle yaptım. Yağmurun sesini dinledim.

Öğleden sonra bir başka dergi için... İstanbul'da yayınlanan *In Vivo* için yazı yazıyordum. Kapı çalındı. Baktım Cemile... Cemile Çakır. Islanmış. İçeri aldım. Sessizce balkonda oturdu, yazıyı bitirmemi bekledi.

"İşte Esenköy" dedim sonra. "Sevdim" dedi Cemile.

Sonra kalktık, yağmurda yürüdük.

Cemile'yi severim. Direngen bir kız. Milim ödün vermeden yaşadı. Öyle yaşıyor.

Dün yağmurda yürürken, baktım, ıslanmaktan korkmuyor. Öyle olmalı insan. Islanmaktan korkmamalı.

Mücadele... düşler... şiirler... öyküler... işte Cemile Çakır'ın bütünlediği hayat. Türkiye'de edebiyat ortamı demokratik olabilseydi Cemile Çakır, bugün bir başka noktada olurdu. Cemile Çakır'ın bunu milim önemsemediğini biliyorum. Ama şu bilinmeli. Türkiye'de kültür despotları, güzel eserle, insanın önünde duvar gibi duruyor.

Cemile, duvarın bu yakasında insan için güzel eserler yaratıyor. Okurun, güzelle buluşması için duvarın yıkılması gerekiyor.

Dün, setin üstünde yürürken... yağmurda, Cemile, yazmayı tasarladığı senaryoyu anlattı... sonra düşlerini... (3)

Bugün gitti Cemile. Geldiğinde yağmur yağıyordu... giderken de.

Şimdi Esenköy'de geceye giden saatin içindeyim. Gülümseyen deniz... koştur koştur yağmur... Ceviz Ağacı mı... dün bütün gün... bütün gece Rüzgar'laydı... şimdi dinleniyor... Seni seviyorum Ceviz Ağacı. Çok.

7 Eylül Cumartesi

Bir sevinç var içimde dünden beri. Sevinç Fethi Naci'nin *Eleştiri Günlüğü*'nü okurken başladı. (Adam Sanat eylül 1991. Sayı 70) Sevinç devam ediyor. Şimdi bunu anlatacağım. Önce şunu söyleyeyim. Herkes işini iyi bilseydi, işini iyi yapsaydı dünya güzel olurdu. Aksaklıkların... tatsızlıkların birçok nedeni var. Bu nedenlerin birincisi, en önemlisi, beceriksizliklerin, işbilmezlerin o işin yürütücüsü olması.

Düşünelim. Şöyle olsa. Beceriksizler, işbilmezler "Biz bu işi bırakıyoruz. İşbilenler gelsin bu işi yürütsün" deseler, dünyamızın bütün sorunları kısa sürede çözülür. Ama böyle olmuyor. İşbilmezler, be-

ceriksizler ciddi bir propagandayla, "Biz bu işi çok iyi biliyoruz" diye insanı yanılsamalı bir ortamda yaşatıyor. Onlar... işbilmezler "Biz bu işi iyi biliyoruz" deseler bile, işler iyi gitmiyor. Bu durumda hiçbir şeyin düzelmediğini gören insan, derin bir umutsuzlukla kadere boyun eğiyor, mutsuz, heder edilmiş bir hayatı sürükleye sürükleye yaşıyor.

Şimdi bu dediklerimi edebiyata uyguluyorum. Türkiye'de edebiyatçı, edebiyat işini iyi bilse edebiyatımız bu durumda olmazdı. Bizde şöyle oluyor. Edebiyatı iyi bilmeyin biri, tutuyor bir roman yazıyor. Edebiyatı iyi bilmeyen bir eleştirmen bu kitabı övüyor. Edebiyatı iyi bilmeyen okur da bu kitabı alıp okuyor, beğeniyor.

Türkiye edebiyatı, işte bu yüzden, yazar, eleştirmen, okur üçlüsünün oluşturduğu berbat, kısır bir üçgende duruyor.

Bir örnekle bu üçgeni anlatacağım. Şimdi, Adalet Ağaoğlu edebiyatı... yazarlığı iyi bilmiyordu. Olabilir. İlk eserinden sonra Ağaoğlu'na edebiyat... yazarlık öğretilebilirdi. Öğretilmedi. Yine edebiyatı, yazarlığı bilmeyen eleştirmenlerce... özellikle Fethi Naci yaptı bu işi... yüceltildi.

Adalet Ağaoğlu, edebiyatı bilmeyen eleştirmenlerin övgülerine kandı. Gelişmesini böylece durdurdu. Oysa benim gibi konuşan yazarlara biraz kulak verseydi bugün Ağaoğlu yetkin bir romancı olurdu. Dinlemedi. Olmadı.

İşbilmezlerin çokluğu yüzünden kötü, iyiden her zaman için etkindir. Bu yüzden okur, kötünün etkisinde kaldı. Bu durumu açıklayan benim gibi yazarlara da... özellikle bana... kötü niyetli dedi. Oysa bizler... bunu açıkça söylemeliyim... Edebiyatı iyi biliyorduk. Oynanan kötü oyunun farkındaydık. Romanlar kötüydü. Kötü romanları işbilmez eleştirmeler çılgınca övüyordu. İşbilmez Fethi Naci, işini bilmeyenlerin rahatlığıyla "On Türk Romanı" diye acınacak listeler yapıyordu. Orhan Pamuk'un kötü romanını okuduktan sonra "Ah keşke daha önce yayınlansaydı, onu da listeye alırdım" diyordu. Tırıl yazar Pamuk, kurum kurum kuruluyordu.

İşbilmezlerin oyunu bugün de devam ediyor. Şimdi buna örnek veriyorum.

Edebiyatı... yazarlığı bilmeyenlerden biri de Ferit Edgü'dür. Ferit Edgü, açıkca yazdığı gibi varolmayan yazarlardan birçok çeviri yapmıştır.

Ne demektir bu. Ferit Edgü, oturuyor bir yazı yazıyor. Ama bu yazıyı, yabancı dilden çevirmiş gibi gösteriyor. Tabii bu çeviri için bir yazar

uyduruyor. Ferit Edgü, bunu niçin yaptığını şöyle açıklıyor. "Öyle sanıyorum ki/bu ülkede ciddiye alınmak için/ya önemsiz, sıradan şeyler/yazacaksınız/ya da "ciddi" önemli konuların/üzerinde kafa yoruyorsanız/bunları Fransızca'dan, İngilizce'den, Almanca'dan/yapılmış çeviriler olarak yayınlayacaksınız."

Ferit Edgü'nün dediği böyle doğru değil. Şöyle doğru. Bu ülkede ciddiye alınmak için, sıradan, önemsiz konularınızı, Fransızca'dan, Almanca'dan, İngilizce'den yapılmış çeviriler gibi yayınlatacaksınız. Tıpkı Ferit Edgü'nün yaptığı gibi... Tabii burda ciddiye alınmak istenen kişiler de önemli. Düşünce tembeli işbilmezlerin seni ciddiye almasını istiyorsan tıpkı Ferit Edgü gibi yapacaksın. Böyle yapmazsan düşünce tembeli işbilmezler seni ciddiye almaz. Ferit Edgü, kötü... kısır üçgenine herkesi sokmasın. Ferit Edgü, o üçgenin oluşturucusu olduğu için onların katında ciddiye alınmak istemiş, yalan yazarlardan, yalan çeviriler yapmıştır.

Sözgelimi ben, bu üçgeni oluşturanların katında ciddiye alınmak istemediğim için, kendi düşüncelerimi yalan yazarların arkasında söylemedim. Çünkü işbilmez düşünce tembellerini hiçbir gün ciddiye almadım.

Şimdi bütün bunları niye yazdım. Ferit Edgü, önemsiz, sıradan bir yazısını Boris Harloff adlı bir yazar varmış bu yazardan çevirmiş gibi *Yeni Dergi*'de yayınlamış.

Neden böyle yapıyor. Neden olcak, işbilmezlerin, beceriksizlerin katında ciddi sayılmak için... Ferit Edgü, bunu yapmak zorunda. Çünkü işini bilse, edebiyatı bilse şunca yıl sonra... şunca yazıdan sonra, "Çevirilecek olarak... yazan olarak" diye *olaraklı* yazmazdı.

Olaraklılar ancak işbilmezlerin katında ciddiye alınır. Nitekim, Adalet Ağaoğlu da Ferit Edgü'yü ciddiye almış. *Hayır* adlı romanında, Boris Harloff adı olmayan... Ferit Edgü'nün uydurduğu yazardan söz etmiş. Şimdi yıllar sonra Fethi Naci, *Adam Sanat*'ta soruyor. "Yazar Boris Harloff Sahiden Yaşadı mı Adalet Ağaoğlu?"

İşte bu soru, Fethi Naci'nin edebiyatı bilmediğinin net göstergesi. Çünkü edebiyatı, eleştiriyi bilen bir kimse, edebi bir eserdeki kişiler için "Bunlar yaşadı mı" diye sormaz.

Ama işbilmez Fethi Naci böyle. Necati Güngör'e de, "Kar yağarken havanın rengi böyle olmaz" demişti. Tıpkı bir meteoroloji uzmanı gibi. Şimdi "Boris Harloff yaşadı mı" diye soruyor. Tıpkı bir dedektif gibi...

Boris Harloff yaşamış ya da yaşamamış, ne önemi var bunun. Harloff yaşamış olsaydı. *Hayır* daha mı güzel olacaktı. Yaşamadığı için *Hayır* kötü mü oluyor. Yaşanmışlık ya da yaşanmamışlık romana edebi açıdan ne katıyor, romandan ne eksiltiyor. Fethi Naci'nin bunu söylemesi gerekir.

N'olmuş... Ferit Edgü, Boris Harloff adında birini uydurmuş, Türkiye okurunu bu arada Adalet Ağaoğlu'nu kandırmış. Şimdi Fethi Naci, bu kandırışın zevkini çıkarmak için... insanları kandırmak nasıl bir zevkse... soruyor. "Boris Harloff yaşadı mı?"

Yaşamadı. "Zaman zaman hınzırlıklar ettiğini" bildiğin, kırk yıllık dostun Ferit Edgü, size inanan bir insanı, Adalet Ağaoğlu'nu kandırdı. Ama bu edebi değil, insanî bir sorundur.

Bir sevinç var içimde demiştim. Neden sevindiğimi söyleyeyim şimdi. Katili kan tutar derler. Öldürdüğü adamın başına gider katil. Bunlar da böyle... edebiyatı öldürdüler. Şimdi cesedin başına üşüşmüşler "itiraf" ediyorlar. Bu itiraflar sık sık gündeme gelecek. Söz gelimi, bir gün, bir jüri üyesi "Bizler, yarışmaya katılan eserleri okumazdık. Birinciyi şöyle seçerdik" diye anılarını anlatacak. Belki bu anılar yazılıyor şimdi. Belki şöyle bir bölüm olacak o anılarda "Hepimiz Gündoğdu'ya kızıyorduk. Çünkü Gündoğdu bizim hınzırlıklarımızı bozuyordu."

Bugün "itiraf" edilen, yarın "itiraf" edilecek hınzırlıklar hiç kimseyi umutsuzluğa düşürmesin. Yazarlık bu mudur, edebiyat bu mudur demesin. Yazarlık... edebiyat bu değil tabii... Yıllardır söyledim bunu. Şimdi "itiraf"larla söylediklerim belgeleniyor. Buna seviniyorum işte.

Tabii bir başka kanalda, insanı kandırmayan... hiçbir zaman kandırmayı düşünmeyen, insanî... güzel... samimi bir edebiyat gelişiyor. Edebiyat, bu kanalda... edebiyatı bilen... sorumluluk duygusu yüksek... insansever kişilerin elinde, hak ettiği, saygın yere çıkacak.

8 Eylül Pazar

Braudel'in uygarlık üstüne söylediklerini düşünüyorum. Üç uygarlık var. Böyle söylüyor Braudel. Birinci Uygarlık Batı... hıristiyanlık. İkinci uygarlık İslam... üçüncü uygarlık "Yunan Dünyası, Ortodoks dünyası."

Braudel'in önemli saptamaları var. Birincisi uygarlığın sürekliliği... "uygarlık süreklilik demektir, öyle ki bu uygarlık değiştiği zaman-hatta bu değişiklik yeni bir dinin getirdiği derin bir değişiklik de olsa-kendi içinde yaşamaya devam eder ve özünü oluşturan değerleri içine sindirir."

İskender örneği var. Yakın-Doğu'yu ele geçiriyor İskender. Bin yıl sürüyor bu. Ama "Arap kılıçlarının daha ilk parıltısında birden her şeyin altüst olduğunu, temelden çöktüğünü görürüz. Yunan dili ve düşüncesi, batı kadroları her şey toz duman olmuştur, bu bin yıllık tarih sanki bölgede hiç yaşanmamıştır."

İkinci saptama. Braudel'e göre Moskova başka bir merkez. "Moskova, üçüncü Roma. Kuşkusuz o da rolünü oynadı. Ama o da ortodoksuluğun parlak bir kutbu olmaktan çıktı artık. Peki, ortodoks dünyası bugün babasız bir dünya mı?"

Üçüncü saptama. "uygarlıkların temelinde savaş vardır, kin vardır, muazzam bir gölge düşmüştür üzerlerine."

Şimdi düşünelim. Braudel uygarlıkların sürekliliğini söylüyor. Böyle düşünmeyenler, uygarlıklar ölümlü diyenler de var. Tabii bu önemli bir tartışma. Benim bu konuda söyleyeceğim şu. Uygarlıklar kendi *"hayat alanları"*nda değişik zihniyette insanlar yetiştiriyor. Ama bütün uygarlıkların temeli eşitsizliğe dayanıyor. Hiçbir uygarlık, *kendi hayat alanının* bir başka uygarlıkça sömürülmesine izin vermiyor. Burayı ben sömüreceğim. Burası benim. Sen git kendi bölgeni sömür diyor.

Braudel'in söylemediği bu. İşte bundan ötürü "uygarlıkların temelinde savaş vardır, kin vardır, muazzam bir gölge düşmektedir üzerlerine."

Şimdi söylemem gerekiyor. Gülüyorum. Söyleyeceklerimi düşünüyorum da ondan. Niçin gülüyorum. Yine kendini beğenmiş diyecekler. Ama söyleyeceğim. Konu, sosyalizmin çöküşü. Bir dost sordu. "Sosyalizm çöktü. Herkeste bir yılgınlık... sende yılgınlığın belirtisi yok." Bunu öğrenmek istiyor. Ona anlattıklarımı özetleyeceğim şimdi.

Bizde hemen herkes sosyalizmi bir halkla özdeşleştirdi. Ben bunu yapmadım. Hani insan birini sever, bütün güzel değerleri o insana yükler. Sonra o insan öyle çıkmayınca bütün insanları... en azından karşı cinsi suçlar. Bizim yılgın solcuların durumu böyle. Bizde birçok solcu Hegel'in kurbanı oldu. Gerçekle hakikati özdeşleştirdi. Gerçek bir gerçekliktir ama bu her zaman hakikat değildir.

Bu, beni Türkiye'de solculardan ayıran iki temel noktadan biridir. Bunu birilerinin söylemesi gerekirdi. Söylenmediği için kendini beğenmiş deseler bile ben söylüyorum.

Şimdi adı n'oldu bilmiyorum. Sovyetler Birliği'nde çöken hakikat değildir. Şimdi adı n'oldu bilmiyorum, Sovyetler Birliği'nde çöken bir politikadır.

Devam ediyorum. Önemli çünkü. Beni Türkiye'de solculardan ayıran önemli bir noktayı söylemiştim. Ben, bir halkla sosyalizmi özdeşleştiremedim. Bu, birinci nokta. Şimdi ikinci noktaya geliyorum. Çok önemli, Sosyalizm, temeli barışa... eşitliğe dayalı... kimsenin kimseyi sömürmediği bir uygarlığın adıdır. Sosyalizm basit bir sistem ya da kuram değildir. Sosyalizm yeni bir uygarlıktır. Bunu, 1987 yılında yayınlanan *Eleştiri* adlı kitabımda söylemiştim.

Bu bakış açısı neyi gösteriyor. Söyleyeyim. Bütün uygarlıkların temelinde sömürü var. Braduel'in söylediği gibi bu yüzden savaş var, kin var. Bu uygarlıklar kendi "*hayat alanı*"na bir başka uygarlığı sokmuyor. Kendi *hayat alanında* zihniyet oluşturuyor. Yine Braudel'in dediği gibi "bugünün zihniyetlerini ele alan her türlü inceleme, zorunlu olacak uygarlıkların sonu gelmez geçmişlerine yönelir." Bunu bilmeliyiz. Bunu bilirsek, olup bitenleri, yeni bir uygarlığın... sosyalizmin başarısızlığı diye görmeliyiz. Başarısızlık insanındır. O insan, Braudel'in "Üçüncü Roma" dediği topraklarda "üzerlerine muazzam bir gölge düşmüş" kindar, zalim uygarlıkların arasında temiz bir yol aramıştır.

Yılgınlık, bu arayışı anlamamaktır... Suçlama, kindar uygarlığın çarkında ezilen insana ihanettir.

Şunu bilelim... insan, bugün temeli eşitsizliğe... savaşa dayalı, kindar uygarlıkların kıskacında...

Peki n'olacak. Biz bu uygarlıkların bizde oluşturduğu, insana karşı, kendimize karşı zihniyetlerin etkisiyle durmaksızın birbirimizle didişecek miyiz.

Hayır.

İnsan, temeli eşitliğe... barış... kardeşliğe dayalı bir uygarlık kuracak. Bugün olup bitenler, böyle bir uygarlık kurma mücadelesinin sancıları...

Esenköy'de akşam üstü... Biraz sonra ışıklar yanacak... Işık... karanlığı aydınlatan... Şöyle bir masal anlatırlar. Ampulü icad eden Edison, onbininci denemede de başarısızlığa uğrayınca yardımcısı "Onbin deneme yaptık. Ampul işinde başarısızlığa uğradık. Bırakalım." demiş. Edison şöyle yanıt vermiş yılgın yardımcısına "Demek onbin hatayı önledik. Devam ediyoruz." Devam etmişler... Ampul ışımış... karanlığı aydınlatmış...

Edison, bugünle yarının ilişkisini sağlıklı kuruyor. Bugünü yaşıyor Edison. Yenilgisiyle... başarısızlığıyla... Ama bugünü, bugün için ya-

şamıyor. Bugünü yarın için yaşıyor. Öyle olmasaydı... bugünü, bugün için yaşasaydı, yılgın yardımcısına kulak verir, denemeyi bırakırdı.

Biraz sonra yürüye yürüye eve gideceğim... Yürümek... ne kadar önemli. İki ayağının üstünde dik durma... yürüme mücadelesi veren o ilk insanı düşünüyorum. Kimbilir kaçkez kapaklandı yere... kaçkez. Sonra... sonra dik durdu... ilk adımı attı... O insan ya kendi bugünü içinde kalsaydı. "Düşüp duruyorum, dik durma... yürüme mücadelesini bırakayım" deseydi, ben bugün n'apardım. Onu tanımıyorum. Dik durma... yürüme mücadelesi veren ilk insanı. Ama onu içimde taşıyorum... dünü... Ben milyarlarca yıl öteden geliyorum. Bugünleri güzel yarınlara dönüştürmek için mücadele ede ede... O Roma çarmıha gerdi beni köleleri ayaklandırdım diye. Osmanlı derimi yüzdü. Avrupa zindanlarda çürüttü. ABD, elektrikli iskemlede katletti beni... Dik durmak, aydınlıkta yaşamak istedim diye... "Çök... karanlıkta sürün" dediler. Ama burdayım ben. Ayakta. Dik. Aydınlıkta... Az sonra yürüyeceğim. Bugün... Yarın için ama. Dünün verdiği güçle bugün yürüyorum. Yarına...

21 Eylül Cumartesi

Esenköy'de sonbahar... günlük güneşlik bir gün. Umudu pekiştiren... hayatı sevdiren güzel bir sessizlik... Çay bahçesinin bir köşesinde saatlerce oturdum, okumadan, yazmadan, hiçbir şey düşünmeden. Bu sessizliği sevdim. İçim sevinç dolu...

Gözlerimin içi gülüyormuş. Az önce bir dost söyledi. "Gözlerinin içi gülüyor, bugün" dedi. Bazen Karadeniz'de gemilerim batmış gibi oluyormuşum. Bugün öyle değilmiş...

Biliyorum gözlerimin içinin güldüğünü... Sabahtan beri canım sıkılmadı da ondan. Erken çıktım yola. İstanbul pusluydu. Takside giderken Galata Kulesi'ne baktım. Puslu havada, sabahın erken saatlerinde görünümü güzeldi... Fazla bakmadım ama, çevirdim başımı. Güldüm kıs kıs. "İstediğin kadar bana kendini beğendirmeye çalış, İstanbul" dedim, "ben, seni sevmiyorum."

Seni sevmiyorum İstanbul. Çünkü sen benim kentim değilsin. Biliyorum, köşede bucakta kalsa da doğal güzellerin var. Bu bir yana, istesem, arar bulurum başka güzelliklerini... Ama ben bir kenti insanıyla severim. İnsanın yarattıklarıyla... insanın var ettikleriyle... İnsanî güzellik derim buna. Güzel bir yol... güzel bir yapı... güzel bir merdiven... güzel bir kaldırım...

İstanbul, senin yolların, senin yapıların... senin merdivenlerin, senin

kaldırımların güzel değil. İstanbul senin insanın güzel değil.

Sen bir kent değilsin İstanbul. Sen, insanların birbirlerinin gözünü oyduğu bir cangılsın.

Her köşede bir kalleşin var. Hainlerin merdiven altında pusuda.

Senin o büyük işyerlerinde, her saat artık değer sömürüsünün ince hesapları yapılır. Batı üniversitelerini bitirmiş makosen ayakkabılı, bilekleri altın saatli beyinler pis kurnapaslar kurarlar daha fazla para için.

Yarım kalmış yapılarında bir dilim ekmek karşılığı küçük çocuklara tecavüz edilir.

Senin o kutsal camilerinde, on dakika önce insanı aldatan... müşterisine bozuk malı pazarlayan esnafın cuma namazı kılar.

Senin bol ışıklı, lüks otellerinde yüzü on kat boyalı kadınları pazarlar yabancı dil bilen muhabbet tellalları.

Senin garsonun, şoförün, doktorun, avukatın, mimarın, mühendisin, boyacın insanı düşünmez. İnsanı nasıl soyup soğana çevireceğini düşünür.

Sen İstanbul, Türkiye kapitalizminin somut örneğisin. Ama sen Türkiye'nin geleceği değilsin. Olamazsın. Olmayacaksın.

Vapurda bunları düşündüm. Söylendim. Erken çıkmıştım yola. İnsanî değerleri ezen, yok eden kapitalizm uyanmamıştı daha... Hızlı giden taksinin camını açtım. Rüzgarı avuçladım. Sabahın rüzgarı temizdi. Top oynamak... bisiklete binmek... Koşmak geldi içimden... Annemi düşündüm... Annemin sabahlarını... Her hafta İstanbul'un bir yerine giderdik, oranın sabahını görmek için. Florya... Sarıyer... Kadıköy... Pendik... Buralarda değişik güzel sabahlarda yürürdük.

Annem bitmesini hiç istemediğim aşk masallarını anlatırdı. Kadınlar özveriliydi, erkeğini çok severdi katıksız... erkekler alevler içinden çıkıp gelirdi sevdiği kadına.

Aşk, sabahlar gibi tazeydi o masallarda.

Ben buna... hep taze kalacak bir aşkı insanın yaratabileceğine... bugün de inanıyorum. Şimdi şu dakika daha çok inanıyorum.

Vapurda birbirini itmeyen... omuzlamayan bir avuç insandık. Erkekler bacakları iki karış açık oturmuyordu. Ciklet patlatmıyordu kadınlar. Yüznumara temizdi.

Güzel bir yolculuktan sonra. Yalova'ya indik. Bir kaptıkaçtıyla Esenköy. Sonbahar, dala konmuş bir serçe gibi şakıyordu.

Kaptıkaçtıdan inince arkadaşım Kemal Küçük'ü gördüm. Gülümseyen yüzüne baktım.

22 Eylül Pazar

Çay bahçesi. Az önce iki kelebek uçtu. Çiçeklerin üstünden. Kanat seslerini duydum... Bir tavuk dolaşıyor masanın yanında. Ayak seslerini duyuyorum. az ilerde bir kedi mırıldıyor... Çok renkli sessizlik diyorum buna. Çiçekler... sarı, beyaz, mor, pembe... Ağaçlar... yeşil, daha yeşil... Kelebekler beyaz. Kedi... sarı, beyaz... Tavuk... beyaz. Çok renkli sessizlikte yazıyorum.

Dün gece arkadaşım Kemal Küçük'ün evindeydim. Önce şunu söyleyeyim. İlişkilerimde yanılma payını yüksek tutarım. Büyük... derinlemesine beklentilerim olmaz. Sözü önemsemem. Eyleme bakarım. Eskiden böyle değildim. Hayat... olup bitenler, yüzünden değiştim. Nice sözlerin ayaklar altına alındığını gördüm... yaşadım. Tatsız hayal kırıklıklarından... yıkıcı sarsıntılarla bugüne geldim. Ama şunu da biliyorum. Bir insanın sözüne hemencecik inanma duygumu sakladım derinlerde. Çünkü bir duygu güzeldir. Bir insana... insanın sözüne inanmaktan daha ne güzel olabilir. Sözün çizgisinde yürümek... sonu n'olursa olsun milim sapmadan yürümek... Güzelliktir bu.

Şimdi yıllar sonra Kemal Küçük'e bakarken, bana o güzelliği yaşatacak insan bu mu diyorum.

Kemal Küçük, 46 yaşında. Esenköy'lü. İlkokulu bitirmiş. Sık sık yakınır bundan. "Bir fakülte, en azından lise bitirseydim" der. Ben, "Sen fakülte ya da lise bitirseydin bozulurdun" derim.

"Duygularımı... düşüncelerimi bazen anlatamıyorum. Türkçem yetersiz kalıyor. Fakülte bitirseydim böyle olmazdı" diyor.

Bu bilinç. Kemal Küçük'ü birçok bilinçsiz okumuştan ayırıyor. Duygularını... düşüncelerini kıt Türkçeleriyle anlatamayan ödüllü yazarlar bir yanda, Kemal Küçük bir yanda. Üstelik o yazarlar bilinç yoksunluğu yüzünden duygularını... düşüncelerini anlatamadıklarını bilmiyorlar.

Kemal Küçük sürekli değiştiğini söylüyor. Değişim sürecini anlatıyor. Bu anlatımın yanında ben onun değiştiğini görüyorum. Kemal Küçük sağduyusuyla ufkunu genişletiyor.

Şimdi beni şaşırtan... duygulandıran noktaya geliyorum. Geçen haftaların birinde oturmuş konuşuyorduk. "Bir gün Esenköy'e yerleşeceğim" deyince "Peki yazarlığınız n'olacak, İnsancıl n'olacak" dedi.

Yazarlığı bırakacağımı söyledim. İşte o dakika hiç beklemediğim bir tepki gördüm. Benim idealimi iyi bilen bir yazar... ya da bir okur bu tepkiyi gösterseydi şaşırmazdım. Ama Kemal Küçük... onla hiçbir zaman yazarlığımdan... edebiyattan konuşmadık. Yalnızca birkaç sayı İnsancıl'ı verdim.

Ben, yazarlığı bırakacağımı söyleyince, Kemal Küçük şöyle dedi. Aynen: "Siz yazarlığı bırakmamalısınız. İnsancıl çıkmalı. Bu yazılar... bu şiirler çıkmalı. Siz güzel şeyler yapıyorsunuz. Öyle anladım ben. Burda boş zamanlarımda sizi düşünüyorum... mücadelenizi... Bu işte benim dekatkım olmalı. Tasarladıklarımı yapabilirsem İnsancıl'ı yürütmeniz için size beşyüzmilyon vereceğim."

Dondum kaldım. Bir cigara yaktıktan sonra "Niçin" dedim. "İnsancıl'ı Türkiye'de herkes okumalı" dedi.

Şimdi şunu söylemeliyim. Kemal Küçük'ün benim yazarlığım için, İnsancıl için ortaya beşyüzmilyon koyma tasarısını hiç düşünmüyorum. Burda önemli olan Kemal Küçük'ün bunu düşünmesi. Bu düşüncesinde son derece samimi olması.

Kemal Küçük nasıl bir insan. Bilinç derecesini bilen... Türkçem bana yetersiz kalıyor diyebilen bir insan... Bu önemli. Yıllar önce yazmıştım. İleri doğru değişim gerçekliğin kavranmasıyla mümkün olabilir dedim. Bu önemli. Çünkü bireysel değişim toplumsal değişimi hızlandırır. Bunu birçok okumuş anlamadı. Değiştim sandı ama, gerçekliği kavrayamadığı için değişemedi. Değişimi sözde kaldı. Davranışları değişmedi. Hayatı kavrayışı değişmedi. Toplumu da bu yüzden değiştiremedi. Kendi değişmemişti zaten.

Kemal Küçük'te olup biten ne. Kemal Küçük önce bireysel gerçekliğini kavrıyor. İşte bunun için eksiğini görüyor, kendini değiştiriyor. Böylece toplumsal değişimin basamağını çıkıyor. İşte bu basamakta okumuşların göremediğini görüyor.

Okumuşlarımız ödül... ün peşinde koşacaklarına Kemal Küçük'le bütünleşmeye uğraşsalardı, Türkiye, bugün bu noktada olmazdı.

Ödül... ün, okumuşların değişmezliğine... klişe yapılarına bir perçin daha vurdu. Bu perçin, onların Kemal Küçük'le bütünleşmesini... insanî bir çizgide yol arkadaşlığını önledi. Okumuş, ödülleriyle eli böğründe kendinden farksız iki-üçbin kişiyle başbaşa kaldı...

Kemal Küçük kendine yol arkadaşlığı yapacak aydını bekledi gür bir kaynak gibi...

Aydının intiharıyla... küçükburjuvanın bunalımıyla... anlamsız şiirle uğraşan okumuş, bu gür kaynağı zaten göremezdi.

Peki ya biz... biz niçin göremedik... Aslında biliniyordu. İnsan değişmeliydi. Siyasi-ekonomik kavramların insanı değiştirebileceğini sandık. Burda işin tatsız yanı şu. Siyasi ekonomik yorumcular da değişmemişti. Değişmeyenler, soyut kavramlarla insanı değiştirme mücadelesine giriştiler... Tam bir trajedi...

Bu arada sanat önemsenmedi. Oysa hayatın içinde dolaşan sanatın son derece hızlı... sağlıklı değiştirici gücü vardır. Çünkü sanat somuttur. Gösterir. Arthur Miller'in *Bütün Oğullarım* adlı oyunu. İnsanî olmayan düzeni anlatan yüzlerce sayfadan daha etkilidir.

Bugün bile sanatın değiştirici gücünün tam kavranmadığını bilmeliyiz. Bunun üstünde ciddi bir şekilde durmalıyız.

Kemal Küçük'ten ayrıldıktan sonra bütün bir gece bu düşüncelerle didiştim.

Akşamın dinlendirici havasında Kemal Küçük'ü düşünüyorum. Korkuyla... "Merhaba Cengiz Bey" diyor beni görünce, insan sesiyle.

İnsan sesiyle merhaba... Kemal Küçük, bunu eksik etme. Hep insan sesiyle merhaba de... Yalnızca bunu istiyorum senden.

Özledim... çok özledim insan sesli merhabayı. Korkum bu sesin kaybolması.

29 Eylül Pazar

Dün Sinan evlendi. Yalova'da bir salonda yapıldı düğün. Bütün bir yaz takıldık durduk Sinan'a, evlen, evlenme diye. En sonunda evlendi Sinan.

Düğünlerde hüzün duyarım hep. Damatla gelinin yorgun... gülümser yüzlerine bakar, tatsız geleceği düşünürüm.

İlk kavga... ilk dargınlık... kınlıp dökülen iç dünyalar... Ama bu dönemde özellikle köyde yapacak başka bir şey yok. Evleneceksin... Bazıları, evlenmeyip birlikte yaşamayı çözüm diye gösteriyor. Bir yanılsama bu. Ha evlenmişsin, ha birlikte yaşamışsın... önemli bir ayrımı yok bunun.

Bugün biz, buna, kadınla erkeğin ilişkisine bir çözüm yolu bulabilmiş değiliz. Belki, yüz yıl, iki yüz yıl sonra bir çözüm bulacak.

Geçen gün bir arkadaşımla konuşuyorduk. "Sen mücadeleci bir in-

sansın. Hep çözüm yolları ararsın. Nasıl oldu da bu konuda yenilgiyi kabul ettin" dedi.

Bir yenilgi mi bu, bilmiyorum. Şöyle düşünüyorum. Kadınla erkeğin bu kimlikle birbirlerini anlamaları... hissetmeleri mümkün değil. Kimlik, cinsiyet özelliğini yitirmeden insanileştikçe, hissetmenin... anlamanın sınırı da genişleyecek.

Belki bir geçiş dönemindeyiz. Erkek, kimliğinin altında uzun yüzyıllar yaşamış, bıkkın, "kadının namusu"nu "vatanın namusu"nu koruyacağım diye telef olmuş. Toplumca üstüne bindirilen erkek kimliğini koruyacağım diye bütün gücünü harcamış. Kadının gözünde korkak görünmemek için hindi gibi kabarık yaşamış.

İşte böyle bir erkekler topluluğu...

Kadına gelince... Yüzyıllarca ezilmiş, horlanmış, itilip kakılmış, insan yerine konmamış. Ananın, babanın, kocanın namusu sayıldığı için, aman olay çıkmasın diye gözleri yerde ürkek yaşamış.

Şimdi bu geçiş sürecinde, büyük kentlerde insanileşme mücadelesi veren kadın, yüzyılların intikamını ilişkide olduğu erkekten çıkarıyor. Özellikle sevildiğini bilen kadın, erkeğin omurgasını çatır çatır kırıyor. Erkeğin en küçük isteklerini, "Ben sana bağımlı değilim. Sen kim oluyorsun. Haddini bil" sözleriyle sert bir şekilde geri çeviriyor.

Bütün bu aşınlıklar yaşanacak. Hem de uzun süre. Bunu kabul etmeliyiz.

Biz, kadın-erkek ilişkilerinde bir kaçgun dönemindeyiz. Böyle dönemlerde bir kadınla duygusal ilişkiyi en alt düzeyde götürmek gerekir.

Aşkı savunuyorum tabii... Ama bu dönemde aşk, kıldan ince, kılıçtan keskin sırat köprüsüne benziyor. Bunu bilmeliyiz. Aşk köprüsünden geçerken alevlerin içine düşenler, toplumun trajik insanlarıdır.

Ben size Sinan'ın düğününü anlatacaktım. Düğün güzel oldu. Kemal Küçük, bize bir şişe viski getirdi. Fındıkla, fıstıkla viski içtik. Oyunlar oynandı, şarkılar söylendi. Dönüşte Zeynep, şarkılarla, türkülerle bütün otobüsü coşturdu. Hele bir "Bu gece barda. -Gönlüm hovarda-Çalsın sazlar, oynasın kızlar-Hayda hayda de hayda"yı bir söyleyişi var, bütün otobüs alkışla tempo tuttu.

Esenköy'de otobüsten inerken yaşlı hanımlar, nazar değmesin diye Zeynep için dua ettiler.

Gün biterken biz Kemal Küçük'ün evindeydik. Gece güzeldi.

19 Ekim Cumartesi

Günler sonra Esenköy... Güzel bir öğlen yemeğinden sonra dostlarla kahvede çay içtik... ordan burdan konuştuk... Biz konuşurken bir serçe geldi... Şöyle bir dolaştı kahvede. Sağa sola bakındı, çıktı gitti. Biraz sonra ben de çıktım... Ağaçlar... hepsi kızarmış.

Sonra Ceviz Ağacı... Günler geceler boyu, varlığıyla varlığımı zenginleştirdiğim o güzel Ceviz Ağacı... Şöyle bir baktım uzaktan... yüreğim allak bullak. Yağmur... fırtınalı günlerden sonra beni bekliyor. Şöyle düşünüyorum. Sessizce... inançla beklemek bir erdemdir... bugün çoğumuzun yitirdiği... Hep bir bağırışı çağırışı yaşarız inançsızlığın... güvensizliğin telaşıyla... korkusuyla... Kısa... hemencecik bitecekmiş... bitmesi gerekirmiş gibi bakarız sevgiye de ondan. Bence sevgi... aşk uzun bir yoldur. Çok uzun bir yol... İnançsız... kendine güvenemeyenler bu uzun yolu göze alamaz. Daha yolun başında soluğu tükenir, dizleri titrer yorgunluktan. Böylesini koyvereceksin. Varsın gitsin kısa bir yola. Derinliksiz... köksüz duygularla... düzmece kelimelerle avutsun kendini.

Tatsız bile olsa bilmeliyiz. Çoğu kimse böyle yaşıyor dünyada. Yanlış bilincin etkisiyle kısa yollarda onu bunu güya seve seve. "Milli çapkınımız" bile var. Erkek milli çapkınımız gibi televizyona çıkmadı ama, kadın milli çapkınlarımız da var...

Neyin göstergesi bu... Neyin olacak, ondan bundan arta kalmış, geliştirilmediği için tükenmiş, rafta kalan düzmece duygular... Anlam boyutu dar bir insanın yalnızca yatakta harekete geçebilen son enerjisi...

Bilmeliyiz. Bu aşk değildir. Bu, yanlış bilinçle kısa yollarda tükeniştir... çözülmedir.

Aşk, uzun yolları göze alabilen... beklemesini... mücadele etmesini bilen insanın üst düzey yaratıcılığıdır. Bunun öbür adı erdemli romantizmdir. İnançla sessizce beklemek erdemli romantizmin hayattaki anlamıdır.

Beni sessizce bekleyen Sevgili Ceviz Ağacı'nı seyrederken bunları düşündüm.

Sevgili Ceviz Ağacı beni beklemiş... İnançla güvenle... Geleceğimi biliyordu... ne pahasına olursa olsun geleceğimi biliyordu... Baktım Sevgili Ceviz Ağacı'na... Onda erdemli romantizm güzelliğini gördüm. Yere düşmüş sarı yaprağını aldım, öptüm... sevgiyle.

20 Ekim Pazar

Cuma günü arkadaşım Ömer Bilge'yle konuşuyorduk. "Hafta sonu oy vermek için Esenköy'deyim" deyince, güldü, "Gündoğdu" dedi sen de eninde sonunda bir "yer"li oldun."

Bilirsiniz, herkesin bir "yer"i vardır, oralıdır. Sorunca söyler. "Şuralıyım" der. Bu anlamda "yer"im yok benim... Yolda belde "Nerelisin" denince aklıma ilk gelen yeri söylerim. Bir ara "Çingeneyim ben. Yerim yurdum yok" diye tutturdum. Bir toplulukta soruyorlar. "Nerelisin efendim" Ben, "Çingeneyim" deyince kristal bardak düşmüş gibi oluyor. Sonra sessizlik... Böyle böyle devam etti, değiştire değiştire... Karadenizli oldum. Trakyalı oldum, İstanbullu, Ankaralı, Adanalı, Mardinli, Karslı... her "yer"li...

Geçende içkili bir yemekte... İki "yer"li olduğumu söylemişim. Yemeğin başında Trakyalı... yemeğin sonunda Trabzonlu... Evden çıkınca arkadaşım söyledi. "Bari aynı yerde, aynı insanlara iki yerli olduğunu söyleme" dedi. Haklı...

Bu dünyada yarım yüzyıl yaşadıktan sonra yersiz yurtsuz kalışım annemin yüzünden. Annem Victor Hugo'ya inanırdı. Hugo'ya göre yirminci yüzyılda bütün sınırlar kalkacaktı. İnsanlık adında yepyeni bir ulus kurulacaktı. Hepimiz şuralı buralı değil, Dünyalı olacaktık. Olmadı. İnsanlığımızı parçalayan bir kimlik gösterisiyle, "Burası benim, orası senin" diye bir karış toprak parçası için birbirimizi öldürüyoruz.

Ben Dünyalı İnsan, bütünüyle şaşkın, derin bir kırgınlıkla "yer" anyorum kendime.

Geçen gün bir Yunanlı'ya "Ben Yunanlıyım" dedim. Korktu kadıncağız. "Olamaz" dedi. Oraları "sahipleneceğimi" sandı da, ondan korktu. Burjuva toplumu insanı "sahiplenmeyle" karakterize etti. Bu yüzden biri "sahiplenmeden" ben "sahipleneyim" diye düşünüyor insan. Köyler, kasabalar, kentler, ülkeler "sahipleniyor". Tabii bunun ekonomik temeli de var. Bir bakıyorsunuz, iki köy birbirine giriyor, arazi için.

Topraklar bir yana insanlar da "sahipleniyor". Ondan sonra gelsin hır gür, vur kır.

Şunu bilelim. Kaç yüzyıl sonra olur bilmem ama, insan ayıplayacak bizi bir gün. Bugün biz, nasıl ayıplıyoruz Hallac-ı Mansur'u öldürenleri... İnsan birgün gelecek "sahiplenmeyi" "sahiplenme" yüzünden birbirimizi öldürmemizi ayıplayacak. Bugünü, bugünün içinde değil çok uzak olsa bile yarına göre yaşamalıyız.

Bir düşünün bakalım niçin ille de bir yere "sahipleniyoruz". Hangi algı bizde bu duyguyu geliştiriyor... Niçin, "Burası benim, orası senin" diyoruz. Dünya topraklarını kim kime dağıtmış da "orası senin, burası senin" demiş. Kim demiş. Bunu derin derin düşünmek gerekiyor.

Esenköy'de öğle üstü. Bir saat sonra İstanbul'a doğru hareket edeceğiz. Bundan böyle uzun bir süre gelemem Esenköy'e. Bunu ben biliyorum. Köylü dostlarım da biliyor. Belki eskiden olduğu gibi oraya buraya da gidemem. Olsun. Gidemesem bile gitmiş... gidiyormuş gibi bir duygunun içinde yaşarım. Çünkü ben, Hugo'nun düşlediği... annemin hakikat diye anlattığı, adına insanlık denen yeni bir ulusun çocuğuyum. Dünyalıyım... Hani bir türkü vardır, "Kiminin meskeni külhan/kimi devriş/kimi sultan" der, öyle işte... dervişim ben. Durmadan ordan oraya giden. Gitmese bile gidiyormuş gibi yaşayan. Han, hamam, apartman, saray için değil... hiçbirini istemem. İnsan isterim.

Esenköy, esenkal.

28 Ekim Salı

Esenköy bitti. Esenköy Güncesi de. Ama ben alıştım günceye, şimdi n'olacak. Birkaç gün bunu düşündüm. Bugün yolda yürürken Esenköy Güncesi bittiyse, başka bir günceye başlarım dedim.

Esenköy'de hep akşamüstüleri yazdım. Bu mevsim pek girmedim denize. Üşendim. Kitap okudum hep. Akşamüstü dışarı çıktım. Elimde kağıtlarım... 07 nolu kalemlerim... silgim... çay... cigara... dura düşüne yazdım... Geceleri içtim... rakı... çok içtim. Sonra gecenin içinde dolaştım. Bazen bir türkü tutturdum o berbat sesimle "Sürüden ayrılan sürmeli koyun/Yataklar yaptırdım gel yârim soyun" diye. Kıs kıs güldüm kendime. Yâr gelecek de soyunacak, nerde o bolluk.

Bazı geceler geçip giden günleri düşündüm. Önüme konan imkanları ilkelerime aykırı diye geri çevirmelerim... İlkeli adam... çok güldüm buna.

Sonra Ceviz Ağacı... Bir kez daha, yeniden sevdim Ceviz Ağacı'nı... çok. Tam karşımdaydı. Hissediyordum... İyice hissediyordum Ceviz Ağacı da seviyordu beni. Duruşundan... bakışından... yapraklarını oynatışından anlıyordum bunu... Daha önemlisi ben sevdikçe güzelleşiyordu Ceviz Ağacı.

Böyle oldu işte. Ben sevdim. Ceviz Ağacı güzelleşti. O güzelleştikçe ben daha çok sevdim.

Tırmıklayıcı... eksiltici, varolmak için, sevilenin varlığını, yokedici sevgi

değildi. Biz Sevgili Ceviz Ağacı'yla bir sevgi yarattık. Varlığımızla. Bu yaratıcılıkta varlığımızın zenginleştiğini gördük...

Zenginleştirme... Ceviz Ağacı'nın sert kabuklu korunan iç dünyasını gördüm. Işıl ışıldı o dünya. Meğerse bugüne kadar hiç kimse görmemiş bunu. Bakar körler kabukta kalmış. Ben gördüm Ceviz Ağacı'nın iç dünyasını... ışıl ışıl... Sevindi. Güçlendi. Eğik başını kaldırdı. Daha çok yapraklandı.

Güvendi bana. Sert kabuklarından sıyrıldı. İç dünyasının zenginliğiyle varlığını gösterdi. Biliyordu. Güveniyordu. Paylaşma ideolojisiyle benim o zenginliği eksiltmeyeceğimi... tırtıklamayacağımı. Bunun için ben sevdikçe güzelleşti. Sevgili Ceviz Ağacı...

İçme işine geldikte... Bazı arkadaşlar ürktü... kaygılandı, n'oluyor Gündoğdu'ya diye. Bir şey olduğu yoktu. Rakı içiyordum. Birçok şey canımı sıkıyordu. Homur homur homurdanıyordum. Hainleri... Foucheleri... dönekleri düşündükçe içimde kocaman yanardağlar patlıyordu. İnsanî değerlerin parayla değiştirildiğini gördükçe büyük denizlerin derin çukurlarında yaşamak istiyordum.

Ben orda... Esenköy'de hiç kimsenin bozamayacağı... parayla kirletemeyeceği güzellikler yarattım. Bütün sevdiklerim ordaydı. Önce Sevgili Ceviz Ağacı... Az ilerde dağlar... Gökte yıldızlar... Dağla sevişen... sonra mutlu bir yorgunlukla, kızarık yüzüyle ortaya çıkan mehtap... Koştur koştur gelen yağmur... Cigaralarımı uçuran... bardaklar deviren... beni Ceviz Ağacı'ndan kıskanan rüzgar... Çok uzaktaymış da... sanki kokusunu hissetmiyor, sesini duymuyormuşum da "Ben burdayım" diye kabarıp duran deniz...

Hepsi ordaydı. Bütün sevdiklerim. İnadına bin nazla... inadına kıs kıs gülmelerle birbirimizi seviyorduk... birbirimizi kolluyorduk... Derken bulutlar... Hepsi sevgi yüklü. Güneş erken geliyor, mehtap geç gidiyordu. Yıldızlar soframda dolaşıyordu nergizle.

İşte ben güldükçe güller açan bu sevginin gözlerine baka baka içiyordum. Cuma, cumartesi, pazar geceleri... Nergiz orda duruyordu.

Pazartesi sabahı erkenden yollara düşüyordum. Kös kös... İstanbul'a geliyordum... cangıla.

Sevgideğer okurum, şimdi sana gecenin ileri bir saatinde yazıyorum. İstanbul'da arada sırada gittiğim... çay içtiğim... kendi kendime konuştuğum harabe bir çay evi vardı. Geçen gün oraya gittim. Yok. Yıkmışlar. Şimdi kendi kendime konuşabileceğim harabe bir çay evi bu-

labilir miyim, bilmiyorum. Canım sıkıldı. Canım sıkılınca homur homur homurdanırım... çene kemiklerim oynar. Şimdi homurdanmak istemiyorum. Gecenin ileri bir saatinde sana yazıyorum. Gecenin ileri saati... hep böyle olacak.

Az önce gökyüzüne baktım. Bulutsuz gökyüzüne. Bulutsuz gökyüzünde tek bir yıldız göremedim. İşte İstanbul sevgideğer okurum. Yıldızları da götürmüş birileri. Peki, n'apacağız. Boyun mu eğeceğiz. Yıldızsız mı yaşayacağız. Hayır. Benim içim... iç dünyam yıldız dolu. Hiç kimsenin, nobran... hoyrat ellerin o yıldızları kararmasına... alıp götürmesine izin vermeyeceğim. Gecenin ileri saatlerinde sevgideğer okurum, sana hep yıldızla geleceğim... senin yıldızlarını hissede hissede... Bunun için sevgideğer okurum, Yıldız Güncesi diyorum bu notlara.

31 Ekim Perşembe

Kış geldi... Soğuk, yağmurlu bir gece. Az önce sobanın yanındaydım. Borusuz gaz sobası. İyice ısındım... Soba adını sevmiyorum. Kaba. Güzel... ince bir ad olmalı. Özlem dolu. Adını sevmem ama kendini severim. Sobanın başında otururken neden sobayı sevdiğimi düşündüm. Düşünün, evde beş soba var. Sevgi değil de üşüme korkusu mu acaba dedim. Annem de battaniye severdi. Durmadan battaniye alırdı. "Onca battaniyeyi n'apacağız" dediğim de "Üşürsek örtü örtüveririz oğulcuğum" derdi.

Bana "Neden bunca soba" diyenlere "Üşürsek yakı yakıveririz" diyorum.

Soba sevgisi belki eskilikten. Eski adamım ben. Kış gelince soba yanacak. Sobada çay demlenecek. Kaynayan suyun sesini duyacağım. Durmaksızın çay içeceğim. Çay orda duracak... sobanın üstünde. Bu tad veriyor bana. Bir de sabahın erken saatlerinde ekmek kızartmak. İki dilim. Kızarmış ekmek kokulu bir odada kahvaltı.

Kendiliğinden ısınan evlerde mümkün değil bunlar. Ama biliyorum, kendiliğinden ısınan evlerde de başka tadlar vardır. Belki bir gün böyle bir eve taşınır, kaloriferin tadını anlatabilirim size. Böyle olsa bile, ben yine de sobada demlenen çayı, kızarık ekmeğin kokusunu özlerim.

Bir de şu var. Hep şöyle düşünürüm. Soğuk, karlı, fırtınalı bir hava. Kadın sobanın yanında. Kazak örüyor. Bütün duyarlılığıyla kulakları kapıda. Sevdiği adamı bekliyor. Adam az sonra gelecek. Buz tutmuş yanaklarını, kadının ılık yanaklarına dokunduracak.

Soba... demlenen çay, kızaran ekmek... bekleyen kadın... bu düşünceler hep eskilikten... Eski adamım ben. Berger'in dediği gibi kapitalizm insanlık dışı bir akış. Teknolojiyle hızlandırılan bu akış, insanı yok ediyor. Basınçlı tencereler de on dakikada pişirilen kokusuz yemekler. İnsanın koku duyusunu... uzaktan kumandalı televizyonlar da insan beynini dumura uğratıyor. Sobanın üstünde saatlerce demlenen çayın kokusu, kapitalizmin insanlık dışı akışına direniyor. Sobayı sevişim bundandır belki.

Tüpgazda on dakikada çay demleyen fırsatçı kapitalist birey, kısa zamanlara koşullanıyor. Uzun zaman gerektiren insanî değerleri yaratamıyor.

Doğru mu bütün bunlar. Bilmem. Bir avuntu belki. Sobalı evin avuntusu...

4 Kasım Pazartesi

Hastayım. Grip. Hasta olacağımı dün anladım. Öğlenin ileri saatine kadar çıkmadım yataktan. Böyleyimdir, hasta oldum mu çıkmam yataktan. Uyuya uyuya iyileşeceğim sanki... Tuhaftır, onca ağrıya, onca ateşe karşın uyurum. Hasta olunca yatıvermem annemin koşullandırması. Küçükken "Hastayım" deyince, "Yat oğulcuğum" derdi annem. Yatardım. "İyileştim anne" deyince "Kalk oğulcuğum" derdi... Ne güzel değil mi, hastaysan, yat, iyisen kalk...

Dün yine de kalktım, öğlenden sonra. Bir dolu işim vardı. Bu sabah 38 ateşle düştüm yollara... Şimdi biraz iyiyim. Düştü ateşim. Pek sevdiğim çayın, cigaranın tadı yok ama.

Bugün İbrahim Yıldız geldi. Cumartesi Kitap Sergisi'nde karşılaşmıştık...

Hani bazı insanlar vardır, görünce seversiniz. Hiç ayrılmak istemezsiniz. İbrahim Yıldız böyle bir insan... Kitabının adı *Kıyıda Bir İbrahim*... Ne güzel bir ad değil mi... "Kıyıdasın şiirin İbrahim" diyor. Şiirin emekçisi İbrahim Yıldız her şeyi insana bağlamış. "İnsan olmasa" diyor. Doğru. Bir ara birileri şiirin doğrusu yanlışı olmaz demişlerdi. Düz çizgiyle, sistemin ideolojisiyle bakarsan olmaz tabii. Ama şiirin içinde hangi hakikatın gözlendiğini ararsan... işte bu açıdan doğru yanlış gündeme gelir... Öbürleri... sistemin ideolojisiyle bakanlar, doğru yanlış dedin mi, üniversiteye giriş testi sanıyorlar. "Olur mu efendim, şiirin doğrusu, yanlışı olur mu" diyorlar. Olur mu efendim olur mu diyeceklerine test kafasını bıraksınlar. Tarihin içinde oluşan doğrulardan, yanlışlardan söz

ediliyor burda. Hiçbir şey tarihin dışında olamaz. Çünkü insan oluşturduğu tarihin içinde yaşıyor. Sonra sistem her şeyi doğallaştırıyor. Geçen gün bir yazı okudum. Kapitalizmi insan yaratmadı. Kapitalizm doğaldır. Kapitalizm icat değil, keşiftir diyor.

Şimdi şunu söylüyorum. Kapitalizmi, kapitalist ideolojinin "doğru"larını keşfeden bir şiir yanlıştır. Kapitalist toplum birey yaratmış gibi "bireyi" anlatan şiir yanlıştır. Bu, olmayan bir keşiftir çünkü. Yanlış bir keşiftir çünkü. Kapitalizm birey filan yaratmadı. Oluşan bireyi yok etti. İnsanı yozlaştırdı. Batı televizyonlarında erkekle kadının cinsi ilişkisinin açıkça gösterilmesi, bireyin özgürlüğü değil. İnsanın aşağılanması.

İbrahim Yıldız'ın bir dizesi nerelere getirdi beni... "Öpülür hep bıldırcın ışık" diyor. İbrahim Yıldız... Bıldırcın ışık, Yıldız'ın yüzü.

16 Kasım Cumartesi

Az sonra yola çıkıyorum... Edirne'ye... *Damla* dergisinin kurucusu Uluğ Turanlıoğlu için bir tören düzenlemişler, beni de çağırdılar. Evet dedim ikiletmeden. Edirne'de sevdiğim insanlar var...

Sabah erken kalktım. Güzel bir kahvaltı. Yola çıkacağım için keyifliyim. Çoktandır hep bir yere gitmeyi düşünüyordum. Atla bir taşıta... git... Eskiden öyle yapardım. Binerdim bir taşıta... tiren... otobüs... giderdim. Nereye gideceğimi ben de bilmezdim. Canımın çektiği yerde inerdim. Gezerdim orda burda... İçim açılırdı. Şimdi de böyleyim. Yola çıkacağım ya, içim açık. Ne var bunda gideceğim yol dört saatlik denmemeli. Dört saat mört saat... n'olursa olsun yolcuyum ben. Hem Edirne'de seviyorlar beni. Göz düşürmezler bana.

18 Kasım Pazartesi

Gecenin ileri saati... Edirne'yi düşünüyorum. Cumartesi-pazarı... Edirne'de yaşadığım güzelliği nasıl anlatmalı. Acaba bu, bir yanılsama mı diyorum. Edirne'ye filan gitmedim. İki gün evde oturdum. Gitmiş... iki gün Edirne'de yaşamışcasına düş mü kurdum yoksa... Hayır. Gittim Edirne'ye... Cumartesi pazarı orda yaşadım. Peki neden kuşkulanıyorum kendimden, neden Edirne'nin bir yanılsama olabileceğini düşünüyorum. İki nedeni var bunun. Birincisi. Edirne'de iki gün içinde beni üzen, sinirlendiren, kızdıran, bunaltan tek bir saniye yaşamadım.

İkinci nedene gelmeden önce Edirne'ye niçin gittiğimi söyleyeyim. 60 yıldır insanî-gerçekçi edebiyat için mücadele veren Uluğ Turanlıoğlu için gittim.

Bazı insanlar vardır. Bakarsın, hayıflanırsın, "Bu ülkede niçin bu insana benzer on-onbeş adam yok" dersin. Uluğ Turanlıoğlu böyle biri... Pazar günü düzenlenen törende şiirler okunurken... anılar anlatılırken bol kesecileri düşündüm. Hem edebiyatı katleden hem de ödül alanları... Hayır. Hiçbir ülkede böylesine haksızlık yapılmadı. Yapılamaz.

Bu haksızlık umrunda mı Turanlıoğlu'nun... Değil. Böyle olsa bile insana hakkını vermemek bir toplum için yıkımdır. İnsan için mücadele edene hakkını vermezsek genç insan, insan için mücadele etmez. "Turanlıoğlu insan için mücadele etmiş de n'olmuş, ben çıkarıma bakarım" der. Çünkü insan için mücadele kitaplardan öğrenilmez. Bunu hayat öğretir.

Bu ülkede sesi bozuk sözde sanatçı için televizyon saatlerce yayın yapar... Turanlıoğlu için susarsa bu işi düşünmek zorundayız Çünkü sorun toplumsaldır.

Star sisteminin kurucuları... bayanlar... baylar, yemin ediyorum bu böyle kalmayacak. Bu ülkede edebiyat tarihi yeniden yazılacak. Uluğ Turanlıoğlu'na Türkiye kültüründe hakkı verilecek.

Şimdi beni sevindiren ikinci nedene geliyorum. İlkelerimden ödün vermediğim, düşüncelerimi açıkça söylediğim için sürekli itilip kakılır biriyim ben. Hep suçlanan... hep susturulmak istenen. Bundan dolayı çekingen... tetikte yaşarım. Her edebi toplantıya gitmem. Belli olmaz bunların işi. Düşünceye düşünceyle yanıt veremedikleri için, söverler ana avrat, tahrik ederler suçlu düşürmek için.

Bakın, n'oldu Edirne'de. Uluğ Turanlıoğlu, törenin sonunda kalktı, hakkımı verdi benim. Şaşırdım. Çok şaşırdım. Şundan dolayı. Doğru mücadele ediyorum diye yıllardır arkasından sövülen bana, biri kalkıyor, "Evet" diyor "bu adam doğru mücadele verdi. Haksızlığa baş kaldırdı edebiyatta."

Kıran kırana bir mücadele ortamında oluşan sert yapım, Turanlıoğlu konuşurken yerlebir oldu... Nerdeyse ağlayacaktım... zırıl zırıl. Bundan ötürü kısaca teşekkür ettim. "Burda bana verilen bu değeri dünyanın hiçbir şeyine değişmem" dedim. Bir de "Şimdi burda annem olsaydı" dedim.

Pazar gecesi 21.30 otobüsü hareket edince şöyle düşündüm. Ben galiba yakında öleceğim. Bunu hissetti Edirneli dostlarım. Gündoğdu'ya güzel iki gün yaşatalım... hiç sinirlenmesin... hiç üzülmesin. Bir de edebiyatta yaptığı mücadelenin hakkını verelim. Star sisteminden kork-

tukları için hiç kimse hakkını vermedi Gündoğdu'nun. Biz hakkını verelim... söyleyelim dediler.

Birçok insan haksızlığın içindedir. Bu yüzden destek vermez bana. Kimisi korkar. Star sistemine karşıdır, ama star sisteminden korkar. Kültürümüzün demokratikleşmesi gerektiğini bilir. Ama star sisteminin despotluğundan korkar. Kimi sözlüğe girmeyi önemser. Gündoğdu'yu desteklersem "Necatigil sözlüğüne beni de almazlar, kalınm ortada" der. Susar. Haksızlığa boyun eğer. Ama bunların hepsi yüzüme över beni. Ben gülerim kıskıs.

Kızıyor muyum onlara. Hayır. Hiçbirine kızmam. Anlarım. Bilirim, her insanın harcı değildir mücadele. Ama onların da şunu bilmesini isterim. Haksızlığın baş nedeni bu suskunluktur.

Edirneli dostlarım bu suskunluğu kırdı. Yıllar süren bir mücadeleden sonra varolan çizgi bu. Belli olmaz, Edirne'de çizilen bu çizgi bakarsınız genişler... Kayseri'ye... Mersin'e... Adana'ya dek uzanır... bütün yurdu kapsar. Bu çizgi, star sisteminin bütün dayanaklarını keser.

Sözlükçüleri düşünün bir. Bir despotun keyfiyle onu bunu alıp almamaya karar veriyor. Karar versin o. Demokrat çizgi bütün yurda yayılırsa görür gününü... Yazar, boyun eğmez despota o zaman. "Sen kimsin efendi" der, despotu elinin tersiyle iter, ayağa kalkar. Kendi sözlüğünü yapar demokratik tutumla.

Edirne'de bir suskunluk kırıldı. Sevincimin asıl nedeni bu.

Sevinç üstüne sevinç yaşadım Edirne'de. Beni sevindiren o noktayı da söylemeliyim. Yazar İsmet Kür hanımefendiyle tanıştım. Görür görmez inceliğinden etkilendim İsmet Hanımın.

Soğuğu... sıcağı... rüzgarı... yağmuru... doğayı bütünüyle seven bir insan İsmet Kür. Üstelik 70'li yılların sonlarında Esenköy'de kalmış.

İsmet Kür, Edirne'de anı-roman türü bir eser yazıyor. Pazar sabahı odasında çay içtik. Bana yeni eserini anlattı. Zevkle dinledim. Sonra *Onuncu Sigara* adlı eserini verdi. Bu kitabı okuduktan sonra düşüncelerimi söyleyeceğim.

Sevdim İsmet Hanımı. İnce... kültürlü bir insan. Bu tanışıklığın şaşırtıcı yanı şu. İsmet Kür, benim sık sık eleştirdiğim star sistemi yazarlarından Pınar Kür'ün annesi. Cumartesi gecesi sofrada "Cengiz Bey, gelelim sizin şu star sistemine" dedi. Güldüm. Gelemedik ama. Zaman bulamadık.

İnsanlar ayrı düşünebilir... İnsanların ayrı noktaları olabilir. Ama

bence insanlarda ortak noktalar daha çoktur. Ben, buna inanırım. İsmet Hanımla Edirne'de ortak noktaları bulduk. Buna sevindim. "Sen şu yazarı eleştiriyorsun, öyleyse ben senle konuşmam" demek... böyle düşünmek... bu, dar açılı bir hayattır.

İsmet Kür, birçok aydınımızın takılıp kaldığı dar açılı bu noktayı aşmış.

Pazar gecesi 21.30 otobüsüyle Edirne'den ayrıldım. Yirmi yıldır ilk kez otobüste... İstanbul'a gelene kadar uyudum... deliksiz... tam dört saat. Edirne'de yaşadığım güzelliklerden dolayı kan basıncım sıfırdı çünkü.

22 Kasım Cuma

Bugün bir toplantıda, tanımadığım biri akıldan söz etti... Ben, az akıllı olduğum için biri akıl makıl dedi mi huylanırım. Susarım. Bugün de öyle yaptım. Sustum. Ama o kişi durmuyor... gözümün içine baka baka akıl diyor. Gözümü kaçırıyorum... hayır... peşimi bırakmıyor.

Şöyle düşünüyorum. Adam anladı az akıllı olduğumu, git azıcık akıllan diyor. N'apmalı... nasıl akıllanmalı... derken dalıp gitmişim. "Değil mi Sayın Gündoğdu... sanat hatta aşk bile akıl işidir" demez mi.

Bazen "Keşke Gündoğdu olmasaydım"diye düşünürüm. İşte karşımda biri, akıllı olduğuna iyice inanmış... üstelik aklı övüyor. "Evet... haklısınız" diyebilirim. Gündoğdu olmasam... şimdi n'apayım. Aklı öven... benden olur bekliyor. Kalkıp gitsem ordakilere ayıp olacak... düşüncemi söylesem adama ayıp olacak... söylemesem bana ayıp olacak.

Yol arkadaşlarım bilir, kendimi severim ben. Kendimi korur... kollarım. Kendime eziyet etmem. Kendime ayıp etmem. İşte bu yüzden... yalnızca bu yüzden benden olur bekleyene şöyle dedim "Deminden beri övdüğünüz o akıldan bende pek yoktur. Belki bundan ötürü, sanat... hatta aşk bile akıl işi değildir diyorum. Hele akıl sistemin curufuyla doldurulmuşsa, o sanat, hatta o aşk beş para etmez..." Hissediyorum. Ben konuşurken yıldırımlar düşüyor... Aldırmam... söylerim düşüncemi...

Bilinci, akıl... duygu diye ikiye bölmek... sonra duyguyu tukaka yapmak sistemin işi... Hasarlı bilinç diyorum böylesine... Hasarlı bilinç "Aşk akıl işidir şiir akılla yazılır" der, duyguyu dumura uğratır. Bütün bütüne dumura uğrar mı duygu. Bence uğramaz. Ama sistemin... akılcıların etkisiyle insan duygusuzluğu hüner sanır. Özellikle bizim erkek takımı... Orda söyledim. Ben akıllı aşkı savunmam. Böylesinin beş pa-

ralık değeri yoktur benim katımda. Bir erkek, sevdiği kadının önünde diz çökmeli... kadının en ufak takazasında zırıl zırıl ağlamalı... Üzüm üzüm üzülmeli... Ama efendim devrimizin "şahsiyetli" kadınları "zayıf" erkekleri istemezmiş... İstemesinler. Kadın efendiler istemiyor diye aklı, aşka sokmasın erkek.

Duyguyu savunmalıyız. Tek başına kalmak pahasına duyguyu savunmak gerekiyor...

Duyguyu savunmak için uzun söze gerek yok. Biri akıl makıl dedi mi, bencileyin davranın... ben gülüyorum... siz de gülün. Bu gülüş, akıllıyım diyenin aklını karıştırıyor...

24 Kasım Pazar

Afiş... Sennur Sezer'in şiirleri... (Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul) Sennur Sezer, ilk sayfada etkiledi beni. Şöyle diyor, *(Çok söylenmiş güzelliği güzün/Bir çocuk ıslığı izini sürer." Afiş,)* işte bu anlamda, aşık olan... şaşıran... acı çeken... mücadele eden... güneşi ısıran... yurtsuz rüzgarlarla savrulan bir çocuğun serüvenini anlatıyor... İster istemez büyüyen bir çocuğun serüveni...

Nasıl bir serüven bu... bir kavram serüveni mi,.. Değil... Öylesi... kavram serüveni şöyle. Şiirde insan yok. İnsan kavramının gerçekliğine inanmış. Kavramcı diyorum buna. İşte bu nedenle yaşayan insanı değil, Platoncu etkiyle insan idesine anlatır kavramcı şair. Bu anlayışla yazılan şiirde insan olmaz. Yalnız insan değil, insanî tek bir nokta da olmaz. Söz gelimi bu anlayışla yazılan şiirde seven, acı çeken insan anlatılmaz. Sevgi anlatılır, acı anlatılır.

Neden böyle yapar kavramcı şair. Ona göre seven, acı çeken insan nasıl olsa ölecek. O zaman şiir güzelliğini yitirecek. Kavramcı şair, sevgi... acı idesini anlatır. Çünkü o şaire göre bu ideler mutlaktır. Ezeli-ebedidir. Değişmez. Hiç değişmeyen... ezeli-ebedi ideyi anlattığı için... işte bundan ötürü geleceğe kalacağını sanır. Öyle düşünür... İsterim kavramcının geleceğe gitmesini... Taşlanır belki... nerde senin şiirinde insan... acı çeken... seven... mücadele eden insan diye.

Sennur Sezer kavramcı değil. İnsanı anlatıyor Sennur Sezer. İşte bu nokta Türkiye şiirinin kavşağında son derece önemli. Çünkü star sisteminin propagandasıyla insan bilinci hasara uğratıldı. Hasarlı bilinç, kavramcı şiirde Türkiye şiirini insanî olmayan kanala soktu. Kavramcı şiir, insanın acısını... mücadelesini anlatmadı. Sanki varmışcasına hiç değişmeyen... mutlak... ezeli... ebedi... ancak biz zavallı insanların pay

alabildiği ideleri anlattı.

Sennur Sezer, Türkiye şiirinin bu kavşağında... bazılarının hiç anlamadığı, bu yüzden ideolojiden hünermişcesine kaçtığı... işte tam bu kavşağında verilen mücadelede insanî şiiriyle önemli bir adım atıyor... insana.

İnsan... duyguları... mücadelesi... aşkı... sevgisi... arkadaşları... çocukluğu... güzel yaşama özlemi... sistemin bütünüyle yok ettiği... metalaştırdığı... iletişim kanallarıyla yerlerde süründüğü insana elini uzatıyor Sennur Sezer. *Afiş*, yüzyüze insanla... Yürekte kilitli insan sesiyle *"Sen olanca sesinle/Savunduğunda yaşamayı/Yeni bir ses duyarım"* diyor. Bu, son derece önemli bir nokta.

Şimdi ikinci noktaya geliyorum. Tolstoy şöyle der. "Sanatın ödevi, düşün biçiminde iken kavranamaz ve anlaşılmaz olan şeyi, anlaşılır ve duyulur kılmaktır" Sanatta star sistemi bunu tersine çevirdi. Anlaşılmazı daha anlaşılmaz... daha duyumsanmaz yaptı. Sanatta star sistemi duygularımızı kuruttu... Bu sisteme uygundu. Duyarsız... iskelet insanlar...

Sennur Sezer... işte bu nokta da star sisteminin bilinci hasara uğratan propagandasına kapılmamış. Star sisteminin propagandasına kapılsaydı, son derece kolay yazılan anlaşılmaz şiirle, sistemin "Baş şairesi" olurdu. Sennur Sezer son derece zoru... anlaşılmazı, anlaşılır yapmış şiirle... insanilikten kaynaklanan duygu şimşekleriyle... *Afiş*'i okurken işte bu yüzden, kadın oldum... ütü yaptım, giysi bohçaladım... fotoğraf çektirdim... pazarlarda dolaştım... bir kadınla akşam karanlığında dua ettim... çocuk oldum.

Sanat budur. Sanat, insanı, öbür insanla insanlaştırır. Çünkü insan, öbürü varsa... öbür insan varsa... varolabilir ancak. Sanatçı, insana bu yolu açar. Gerçekçi-insanî sanatla, star sistemi sanatı arasındaki ayrım tam burdadır. Star sistemi sanatçısı insana yol arkadaşı olamaz. Star sistemi sanatçısı yol kapayıcıdır. O, yolu kapar. O, sırtını döner insana.

Sennur Sezer, *Afiş*'te insana giden yolu açıyor... Sennur Sezer, insanla yürüyor... yüzyüze.

Gecenin ileri bir saatinde yazıyorum... Sennur Sezer'in insanları... İşte biri cebine ışıkları doldurmuş geliyor. Daha ümidini yitirmemiş... Bir çocuk... öksürüyor. Bir kadın hatmi kaynatıyor... Gönlünde bütün oğulların kokusu... Susmayın diyor... Yummayın gözlerinizi... Tanıklık edin, unutmayın... Bir kadın... ağrıdıkça biliyor yüreğinin yerini.

Sennur Sezer konuşuyor... *"Işıklar hep ötede"* diyor... Gecenin ka-

ranlığında yürüyorum... *Afişle*... Bir Kadın, "Hatmi iyi gelir öksürüğüne" diyor. "Yürü... ışıklar ötede" diyor. Yürüyorum içimde umutla... Bir kadın dua ediyor benim için... ötede ışığı görüyorum...

NOTLAR

(1) Yusuf Çotuksöken'le güzel arkadaşlığımız birbirimizi incitmeden devam ediyor. Bunun önemi şurda. Yusuf Çotuksöken'le birçok konuda farklı düşünüyoruz. Bundan ötürü sık sık tartışırız. Ama bu arkadaşlığımızı zedelemez.

(2) İsmail Tanju direnemedi. Okuma Tiyatrosu kurduk, başına da İsmail Tanju'yu getirdik, düşüncelerini gerçekleştirsin diye. Tanju ikinci çalışmada çöktü, ben Ankara'dayken işi bıraktı. Onca yazı... onca söz İsmail Tanju'nun iradesizliği yüzünden buza yazılmışcasına eridi gitti. Çok sonraları bir kitabı çıktığını duydum. Aldırmadım... lafla peynir gemisi yürümez de ondan.

(3) Hayatımda önemli... ciddi üzüntüdür Cemile Çakır. Mücadele sürecinin ortaya çıkardığı sorunlara çözümleyici bakamadı. Sorunları mutlaklaştırdı. Anlamsız... kırıcı bir mektupla ayrıldı İnsancıl'dan. Gazeteci oldu. İnsancıl'dan ayrılmasına ayrıldı ama edebiyatta direnmesi gerekirdi. Direnseydi, şiirin yolunu açabilirdi.

Savruk, disiplinsiz bir insandı Cemile Çakır. Sanatın disiplin gerektirdiğini bildiğimden sık sık eleştirirdim Cemile Çakır'ı. Sonradan öğrendim. Meğerse bu yüzden sevmezmiş beni. İnsancıl'dan ayrıldıktan sonra rahatladı, ama şiir n'oldu, bilmiyorum.

Yıl 1992

1 Ocak Çarşamba

Yeni yılın ilk günü... Gecenin tatsızlığını düşünüyorum... yılbaşı için hazırlanan "eğlence programlarını"... "Sanatçı" diye televizyona çıkarılan... mıyış mıyış şarkı... türkü söyleyenleri... Bir ara midem kasıldı sinirden, ya da bana öyle geldi. Kızım... Zeynep kızdı. "Sen hiçbir şeyi beğenmez misin baba" dedi. Kızım böyle deyince sustum. Herkes... altmış milyon böyle eğleniyor... Sana ne dedim. Hem şimdi herkes uzlaşmadan yana. Demokrasi uzlaşma rejimiymiş... Gülesim geliyor bunu duyunca. Şundan dolayı. Demokrasi, uzlaşma rejimi değildir. Tartışma rejimidir. Uzlaşacaksak demokrasiye ne gerek var.

Feyeraband "Bir demokrasi her şeyi bilen küçük bir kliğin güttüğü bir koyun sürüsü değil, olgun insanlardan oluşan bir topluluktur" der.

Her şeyi bildiğini sanan küçük bir klik, kendince bir hakikat söylüyor. Sonra herkesin bu hakikatte uzlaşmasını istiyor. Bu, demokrasi değil.

Peki olgun insanları nerden bulacağız. Onu da söylüyor Feyereband "Olgunluk okullarda, en azından öğrencinin alınmış kararların kupkuru çarpıtılmış kopyaları ile karşı karşıya bırakıldığı günümüzün okullarında değil, henüz alınmamış kararlara aktif katılımla öğrenilir"

Demokrasi budur işte. Değilse, küçük bir aydın kliğinin güdümlediği, değişmez... mutlak hakikatlerde uzlaşmak değil. Ama şimdi tam bu noktadayız. Türkiye'de özellikle gazetelerde her gün yazarlık yapanlarca bir güdümleme yaşanıyor. Bu güdümlemenin adı çağı yakalamak. Çok geri kalmışız da çağı yakalayacakmışız. İki lafın arasında bu... aman çağı yakalayalım.

Ben buna... çağı yakalama hakikatine kökten karşı çıkıyorum. Çünkü bu çağın belirgin özelliği... özellikle son on yıla girdiğimizde iyice ortaya çıktı... Milliyetçilik... Çağı yakalamak dendi mi, daha çok milliyetçi olalım demek isteniyor. İşin tuhafı çağı yakalayalım diyen birçok kişi bunu kavramış değil. Daha kötüsü, bunun insan için bir yıkım olabileceğini düşünemiyor.

Şunu bilmeliyiz. İnsan, çok uzun yüzyıllar, insan kimliğinin dışında, bir başka kimlikle yaşatıldı. İnsan, o bir başka kimliği hakikat sandı. İşte milliyetçilik, hakikat sanılan yanılsamacı bir kimlik. Bu kimlik, 11-12.yüzyılda Avrupa'da biçiliyor. Baskın Oran şöyle diyor. "Milletin ve dolayısıyla milletçiliğin doğması, Kautsky'nin de katıldığı gibi ırk, din, ortak kültür, ulusal karakter, gelenek gibi öğelerle açıklanamaz. Çünkü bunlar bağımsız değil, bağımlı değişken olmuşlardır. Bağımlı oldukları

etken de, ticaretin ve haberleşmenin ortaya çıkması, yani pazar birliğidir.(...) Milliyetçiliğin doğması için, egemen sınıf olan burjuvazinin kendi ideolojisini ortaya koyacak kadar güçlenmesini beklemek gerekecektir." (Baskın Oran. Az Gelişmiş Ülke Milliyetçiliği. Ankara 1977)

Çıkış dönemlerinde belli bir oranda insanı ileri götüren... burjuvazinin insana giydirdiği bir kimlik... Milliyetçilik, daha sonra... özellikle yirminci yüzyılda, Bertrand Russel'ın dediği gibi "dünyamız için en tehlikeli şey" oluyor. Çünkü dünyayı yöneten burjuvazinin insanı sömürme mekanizması, milliyetçilik kavramıyla örtülüyor. İnsan, hakikaten Türkmüş... Yunanmış... Almanmış... Rusmuş gibi... bütün bu kimlikler hakikatmış gibi savaşa sürükleniyor.

Yirminci yüzyıl, insanın, yanılsamacı kimlikler uğruna, insanın insanı kırdığı bir çağ oldu. Çünkü yirminci yüzyıla girerken, burjuvazinin pazar kavgası yüzünden, Baskın Oran'ın dediği gibi "Milliyetçilik gittikçe militarizm ve emperyalizmin" dilini konuşmaya başladı." Bu dil, adına "dünya savaşı" dediğimiz savaşlarda milyonlarca insanın ölümüne yol açtı.

Bu dil, yirminci yüzyılın sonunda yeniden, dünyanın dört bir köşesinde konuşulur duruma geldi. İşte bundan ötürü, "çağı yakalamaktan" söz edenlerin, çağın neresinden... nasıl yakalanması gerektiğini iyi saptamaları gerekir. Teknik gelişmeye kimsenin itirazı olamaz. Ama bu, çağımızın ancak bir yanı. Öte yanında o teknik gelişmeler yüzünden savaşı evde seyreder olduk... Milliyetçilik... milliyetçi kimlik gözümüzü karartırsa, burjuvazinin pazar mücadelesini göremeyiz... dünya bir kaçgun dönemine girer. Seyrettiğimiz savaşların hem öznesi, hem nesnesi oluruz. İşte bütün bunlardan ötürü, bizim sorunumuz çağı yakalamak değil, çağı değiştirmek olmalı.

İnsanı yıkıma götüren bütün kimlikler parçalanmalı. İnsan, bütünüyle, tam anlamıyla insanî kimliğini elde etmeli. İnsanî çağ başlamalı.

7 Ocak Salı

Günlerdir canımı sıkan... yüzümü azdıran diş ağrım bugün dindi. Tam bir mücadele... Ağrı kesiciler... antibiyotikler... kutu kutu... Sonunda dindi dişimin ağrısı... Çayımı... cigaramı keyifle içeceğim.

Niye gitmedim doktora. Güvenmem doktorlara da ondan. O kutu kutu içtiğim ilaçların yanlışlığını biliyorum. Olsun. Yanlış olsun. Gü-

venmediğim birine tutsak olmaktan iyidir yanlış yapmak... Biliyorum, bir gün kutu kutu ilaçlar da işe yaramayacak. İşte o zaman güvenmediğim birine tutsak olacağım, diş doktoru ne derse "Evet" diyeceğim, anlamadan, dinlemeden. En çok canımı sıkan bu. Şimdi daha kötüsünü düşünüyorum. Ölümcül sayrılıkları... içim titredi korkudan... sinirden. Böyle durumlarda insanın ölümü seçme hakkı olmalı. Söz gelimi, ben bu yüzden böyle bir belge hazırlamalıyım. Doktorların oramı buramı mıncıklamasını hiç istemiyorum. Tüylerim diken diken oluyor bunu düşündükçe.

Daha önce söyledim. Tıkkadan ölmek istiyorum ben. Bunu başaramazsam, sürüngen bir sayrılığa düşersem, bilincimi yitirirsem... şimdiden söylüyorum, öldürüversinler beni. Kimse uğraşmasın benle.

Şimdi gülüyorum. Belki korkudan bu karara vardım. Edebiyat dünyasında çok kişinin canını yaktım. Doktor moktor yazmış demedim yere çaldım berbat eserleri... kırmızı kalemimle çiziktirdim... Biri vardı. İyi cerrah olacağım diye tuttumuştu. "İyi cerrahtan, iyi öykücü olmaz" dedim. Onun eline düşersem kıyım kıyım doğrar beni. Biri var. Diş hekimi. İstanbul'da. Bütün dişlerimi kırar.

Ne acı. Ben tıkkadak ölmek zorundayım. Geçende bir toplantıya gittim. Yanımda oturan "dikkat ettiniz mi, burdakilerin bir gözü hayranlıkla, bir gözü nefretle bakıyor size." dedi.

Şimdi Edirne geldi aklıma. Süreğen bir hastalığa düşersem Edirne'ye götürsünler beni. Orda dostlarım var. Nedense beni pek sevdiler. Onlar bakar bana. Korurlar... kollarlar beni.

Edirneli sevgideğer dostlarım beni seviyorsunuz değil mi... Sevin. Hep sevin, çok sevin olur mu.

10 Ocak Cuma

Bir kitap. Ömer Naci Soykan'ın. *Müziksel Dünya Ütopyasında Adorno İle Bir Yolculuk* (Ara Yayınlan, İstanbul 1991) Önemli saptamaları var Soykan'ın. Önsöz'de şöyle diyor. "Adorno'da benim de anlayamadığım birçok pasaj var. Fakat, onun bu durumun haklılığını neye dayandırdığı konusunda birkaç söz söylemek istiyorum. Bunun nedeni, olağan dilin, olağan düzyazının, hatta incelmiş olanın bile yerleşik Toplum Yapısı tarafından, bireyin toplumdaki iktidar yapısı tarafından denetlenmesini ve güdümlenmesini ifade etme durumunda bırakılacak derecede istila edilmiş olması, bu sürece karşı çıkabilmek için

de kullandığımız dilde bu uymacılıktan kopabilmiş olduğumuzu kanıtlamak, bu konuda okuyucunun dikkatini çekmek zorundasınız. Bu ise, sentaksta, gramerde, kelimelerinizi hatta cümlelerinizdeki noktalama işaretlerini kullanmanızda da alışılmıştan bir kopma çabası ister. Adorno'nun kullandığı "bozuk" dil, söküp, yeniden kurduğu Almanca, okuyan herkes için zor, şaşırtıcı olmakla birlikte, tam da bu sayede yeni imgeler, yeni düşünce kıvılcımları yakalamaya "yanlış" anlamalardan yeni zenginlikler çıkarmaya elverişli bir dildir"

Bu sorun için daha önce birkaç kez yazmıştım. Köy Cüncelerinin birinde, eski dille, meta sisteminin diliyle hiçbir şeyin anlatılamayacağını söylemiştim... Yeni dil deyince Türkiye'de karşı gerçekçilerin yönteminden sakınmalıyız. Şöyle diyor Bachmann "Gerçekliğin karşısına yeni bir dille çıkılması, sanki doğrudan doğruya dil bilgi toplayabilirmiş ve insanın hiç edinmediği deneyimi yaratabilirmiş gibi yalnızca dili yeni baştan oluşturma girişiminde bulunulduğu yerde değil, ahlaka ve bilgiye yönelik bir atılım yapıldığı yerde söz konusu olabilir. Dil, yalnızca yeniymiş gibi görünsün diye onunla oynandığında, öcünü zaman yitirmeksizin alır ve bu davranışın gerçek yüzünü ortaya vurur. (Ingeborg Bachmann, Frankfurt Dersleri. Türkçesi Zeynep Sayın. Bağlam Yayınları. İstanbul 1989)

Aynı yere dikilmiş gözlerle "ruh"suz bir tavırla dille oynarsak şöyle olur. "Salt birkaç güç anlaşılır yapıttan sanatsal tad alışı olanaklı kılmak, sanat anlayışını uyandırmak, başka bir deyişle sanatı zararsız kılmak için, ona karşı bu araca başvurmak-hayır, amaç ve görev bu olamaz. Olsaydı ne sanatın insanlarla, ne de insanların sanatla ilintisinden söz edilebilirdi." (Bachmann)

Star sistemi yazarları... şairleri bunu yaptı. "Ruh"suz bir tavırla oynadılar. Anlaşılmaz eserleriyle, sanatın insanla ilişkisini kestiler.

İşin öte yanı var bir de. Toplumcu gerçekçi yöntemle öykü... roman... şiir yazıyorum diyenler... aslında Platoncu'ydu birçoğu... bol sıfatlı benzetmelerle gerçekçiliğin çok uzağına düştüler. Çünkü bol sıfatlı benzetmelerle gerçekliği estetik düzeyde yaratamazlardı. Yaratamadılar. Yaratıcılıktaki bu eksiklik yüzünden o kanalda da sanatın insanla ilişkisi kesildi.

Şiir... öykü... roman iki kanalda da küçük toplulukları doyuran "Ne güzel yazmış" dedirten insandan uzak dar bir noktaya sokuldu.

Sanat, anlaşılmazcının kendi okurunu... toplumcu gerçekçinin de

kendi okurunu doyurduğu bir etkinlik değildir. Sanat, Soykan'ın dediği gibi "yeni imgeler, yeni düşünce kıvılcımları, yeni zenginlikler" çıkarmalıdır. Dil sorunu da tam bu noktada önemlidir. Bu sorunu kavrayabilmek için dünyaya çok ciddi bir bütünlükle bakmasını bilmeliyiz. Biz, dış dünyayı dille kavrarız. Dil, yapısı gereği bizim kullanışımıza göre bazı ilişkileri saklar. Bu saklayış yerleşik dilin yapısıyla olur. Yerleşik dil, Soykan'ın dediği gibi bireyin iktidar eliyle... sistem eliyle denetlenmesini... güdümlenmesini sağlar... Yalın bir örnek. Parayla kendini satan kadınla, para verip kadını kiralayan erkek yakalandığında "Aşk yaparken yakalandılar" diye haber yapılır. Böylece sistem tatsız bir gerçekliği, dille aşkı, para karşılığı yapılan bir iş derkesi gibi gösterir. Oysa bu gerçekliğin dille bir başka anlatımı da vardır.

Dilin kullanımını yazarlarımızın... şairlerimizin çok ciddi bir şekilde kavraması gerekir. Kelimelerin bağlantısı... cümle yapısı, şiirde... romanda... öyküde bir anlam oluşturur. Bu anlam var olan sistemin diliyle oluşturulursa köhne anlamlı "güzel" eserler yazabiliriz. Oysa biz, gerçekliği değiştirebilmemiz... bunun için gerçekliği iyice hissedebilmemiz için yeni imgeler, yeni düşünce kıvılcımları... yeni zenginlikler istiyoruz.

Tam burda aklıma ne geldi bakın. Geçen yılın ilkbaharında Kırklareli'ndeyiz. Ömer Bilge'yle. Yolda birine sorduk. "Buranın en güzel oteli nerde." Adam yolu gösterdi. Gittik. Berbat bir oteldi... Kızmadık adama. Çünkü yanlış birine sormuştuk. Ona göre bu otel "güzel"di... en güzel otel buydu.

Şairimiz... yazarımız yanlış yol gösterici olmamalı. Eski dille... sistemin bireyi güdümlediği dille oluşturulmuş köhne "güzel"i "işte bu güzel" diye önümüze sürmemeli.

Şu bilinsin. O "köhnemiş güzel" içini karartıyor insanın. Yeni güzel için Türkçe'yi söküp yeniden kurmak zorunda bu ülkenin şairi... yazarı...

19 Ocak Pazar

Bir mektup aldım. Azbuz değil, benim de değer verdiğim birinden. Düşüncemi soruyor edebi bir konuda. "Siz otoritesiniz" diyor. Otorite kelimesini duyunca alay ediyor sandım. Otorite olmayı hiç düşünmedim de ondan.

Telefon ettim. Sordum. Ne demek istiyorsun dedim. "Alay mı ediyorsun" dedim. Alay etmemiş. Öyleymişim ben... otoriteymişim. Tutamadım kendimi, güldüm. "Bırakın bu laflan" dedim...

Birkaç gün sonra bakın n'oldu. Bir toplantıdayım. Bir hanım düştü yanıma. Şurdan burdan konuşurken söz edebiyata geldi. Hanım, benim beğenmediğim iki yazarı övmeye baladı. O sıra biri geldi yanımıza... hanım konuşuyor, ben dinliyorum. Yanımıza gelen. "Sen" dedi hanıma. "Kimle konuştuğunu biliyor musun" Şaşırdı hanım. "Yoo, konuşuyoruz işte" dedi. "Gündoğdu'yla konuşuyorsun" dedi. Böyle deyince yıldırım düştü. Kızardı hanım. "Afedersiniz, siz bir otoritesiniz. Ama hiç belli etmediniz" dedi.

Toplantıdan ayrılırken o hanım arkamdan koşturdu, "Ne düşündünüz benim için. Kötü olsa bile öğrenmek istiyorum" dedi. "Sever gibi... beğenir gibi yaşamayın. Sevmeyi... beğenmeyi öğrenin." dedim.

Önemli bu. Şundan ötürü. Beğenmediğim yazarları överken dikkatle dinledim hanımı. Bakalım ne söyleyecek diye. Hanım, o yazarları öven... övgü yazıları yazan yazarların sözlerini ezber geçiyordu. Kendinden hiçbir şey yoktu. Kendi yok ortada... duyguları... düşünceleri yok. Kendin yoksa... kendi düşüncelerin... kendi duyguların yoksa, sevemezsin... beğenemezsin... Sevmiş... beğenmiş gibi yaparsın. Star sisteminin kötülüğü burda. Hepimizi güdümledi. Güdümlemek istedi. Sistemin istediği... sistemin öbür kanallarda yaptığı gibi... Okuyun star sisteminin eserlerini... Şöyle dolu dolu yaşayan... seven... özleyen... kızan... korkan insanlar bulamazsınız. Hepsi mıymıntı... Sistemin istediği gibi, sever gibi... özler gibi... kızar gibi... korkar gibi insanlar. Hayatın yanlış kavranması... hasarlı bilinç...

Star sistemiyle insanî-gerçekçi eserin önemli bir ayrımı da burda. Gerçekçi eser sevmeyi... korkmayı... üzülmeyi... kızmayı öğretir... hayatı öğretir... Star sistemi eserleri yanılsamacı bir dünyada "gibili" yaşatır insanı.

Star sisteminden, insanî-gerçekçi esere dönüşüm, "gibili hayatta" bireyselliğin, özgürlük yaratımının... Sevincin, üzüntünün, korkunun, kaçışın, aşkın, özlemin doludolu... sonuna kadar yaşandığı insanileşme çizgisidir. Bu, hayatın çizgisidir.

Otorite derken nerelere geldim. Şu bilinsin. Ben otorite değilim... hiçbir konuda. Hiç öyle derdim olmadı. Hiç düşünmedim otorite olmayı. Peki nedir dikine... inadına inadına konuşmalarım. Bütün bunlar bir çocuğun parmak kaldırması... Ne diyorum ben. Başkasının aklıyla... başkasının duygularıyla... başkasının güdümlemesiyle yaşamayın. Başkasını taşımayın sırtınızda... Kendinizi... kendi bireyselliğinizi yaşayın. Yanlış yaşayın, ama "gibili" yaşamayın. Kendinizi yaşatın. Kendi gö-

zünüzle bakın... Bütün hayatınız yanlış olsun... ama sizin olsun. İzin vermeyin star sisteminin sizi, siz olmaktan çıkarmasına.

Ama siz, "Ben ona buna göre yaşayacağım. Kendimi var etmeye zamanım yok. Star sisteminin oku dediğini okurum, beğen dediğini beğenirim... gibili bir hayatı yaşarım" diyorsanız ona bir diyeceğim yok.

Bana gelince... Biraz daha dikine dikine konuşurum... İnadına inadına... Bu curcunada biraz daha parmak kaldırırım. Otorite olduğum için değil...

Nedir sorun bilir misiniz. Herkes kralın giysisini övüyordu. Çocuk ha bire parmak kaldırıyordu. İnadına... dikine dikine. Çünkü çocuk görmüştü... Kral çıplaktı. Giysi filan yoktu üstünde.

Gider o çocuk. Bir gün bıkar, bisiklete biner, çeker gider. Zaten söyledi. Nermi Uygur, "Bin git" dedi. (1)

Otorite mi... Otorite filan demeyin bana. Tutamam kendimi, gülerim. Ayıp olur.

21 Ocak Salı

Yeniden dil sorunu... "Dili zorlamayan, dili alışılagelen yaşamının dışına çıkaramaz" diyor Nermi Uygur *Yaşama Felsefesi* adlı eserinde. Açık... net... Peki, dili zorlamak ne anlama geliyor. "Zorlamak için zorlama olmaz ama, yaşama isterlerinden ötürü zorlamak, yeni yeni varlık boyutları arayıp bulmak için dili zorlamak gerekir. (...) Dili zorlamayı arada bir yeni sözcükler uydurmak ya da anlatım bağlamları içinde sözcüklerin aradabir yerini değiştirmek diye görmemeli. Dili zorlamak kendine, başkalarına, evrene, topluma-alışılmış kalıplar dışında bakmak demektir."

Türkiye'de yazarın... şairin gündemindeki tek sorun olmalı bu. Kendine, başkalarına, evrene, topluma alışılmış dilin kalıpları dışında bakmasını bilmeli. Bakamıyorsa... kendi... başkası... evren... toplum, hep o bildiği eski kendi, eski başkası, eski evren, eski toplumsa... o yazar, o şair eski dilin kalıplarıyla sistemin ideolojisi içinde, bilmeden, ayırdına varmadan, sistemin hakikatını güzelleştirir.

Güzel midir bu. Hayır. Bana göre güzel değildir. Yazar... şair, sistemin diliyle ne kadar çok biçimle oynarsa oynasın, sistemin yabancılaşmasını açığa çıkaran hakikatleri bulamaz. İnsanı değiştirici... vurucu güzeli bulamaz.

Edebiyatımızın tık nefesliğinin birincil nedeni bu.

Bir devrim gerekiyor edebiyatımızda. Köhnemişi silip süpüren bir devrim.

"Devrim, yeni bir ufka sıçramaktır" diyor Nermi Uygur. Edebiyatta devrim için... yeni bir ufka sıçramak için yazar... şair, geçerli dili yerlebir etmeli... ancak böyle yaparsa yeni ufuklara sıçrayabilir.

Kelime oyunlarıyla... kof benzetmelerle edebiyatta devrim yapamaz, insana yeni ufukları gösteremez hiçbir öykücü... romancı... şair... Ya n'apar... Köşe dönücülük yapar... Hapishane rantıyla... ödülcülükle... üçbeş kişilik klikle... Sonra sistemin öbür köşe dönücülerini suçlar. İkisinin ne ayrımı var. Biri, sistemin ticari kanallarında, öbürü sistemin sanat kanallarında "aklını" kullanıyor.

Bayanlar... baylar, sanat ciddi iştir. Bunun için "aklınızı" biraz da felsefeye... matematiğe... tarihe... fiziğe... ondan sonra dile takın... Böyle yaparsanız sistemin güdümlediği dilin içinde, sistemin hakikatlerini güzelleştirmekten kurtulursunuz.

26 Ocak Pazar

Walter Benjamin, *Brecht'i Anlamak* adlı kitabında şöyle der "Brecht, şehirli hakkında söyleyecek bir çift lafı olan ilk önemli şairdi belki de."

Bunu okuyunca güldüm. Brecht'in şiiri hiç önemsenmedi bize. Star sistemi, Brecht'i, şair bile saymadı. Bu despotik bakış açısının etkisiyle, sistem dışı şiirler yazanlar bile yanlış algıladı Brecht'i... Bunun böyle yapılması, sistemin hakikatlerini üreten sanatta star sistemi için son derece doğrudur. Çünkü Brecht, dünya görüşüne uygun, sisteme karşı dille yaratmıştır eserlerini... Bu sistemin sanatı için, susturucu... ağır bir vuruştur. İşte bu yüzden Brecht, yeniden okunmalı... eserleri ciddi bir şekilde incelenmeli.

Brecht, bizler için model değildir. Bunu söylemiyorum. Söylediğim şu. Bizim için Brecht'in yöntemi önemli. Şimdi bakın, yöntemi bir kent şiirinde nasıl işliyor.

Benjamin şöyle diyor: "Walt Whitman'ı coşturan insan kitlesinden Brecht'de hiç söz edilmez. Baudelaire Paris'in dermansızlığını ve Parisliler'de de yalnızca bu zayıflığın damgasını algılamıştır. Vertahron ise şehirleri ilahlaştırmaya kalkışmıştır. Georg Heym'in gözüne ise kendilerini tehdit eden felaketlerin alametleriyle dolu olarak gözüküyordu şehirler."

Peki, Brecht'i bu şairlerden ayıran nokta ne... Brecht, kentlere savaş alanı diye bakıyor. Böyle baktığı için sistemin iç bulandıran duygulu dilinden kurtuluyor. "Bir şehrin cazibesini-dizi dizi evler, trafiğin nefes kesen hızı, eğlence endüstrisi. Brecht'den daha duygusuz bir şekilde izleyen bir gözlemci de düşünülemez. Şehir sakinlerinin kendilerine özgü tepki gösterme biçimlerine karşı aşırı bir duyarlılıkla birleşmiş olan şehir dekoru karşısındaki bu duyarsızlık, Brecht'in şiirini kendinden önceki tüm büyük şehir şiirinden ayırır."

İşte Brecht'i öbür şairlerden ayıran nokta. Kente başka türlü bakıyor. Kentin düzmece dekoruyla sistemin istediği iç bulandırıcı duyarlılığa düşmüyor. Sistemin dışında, bir kentin temel hakikatini yeni bir dille yeni bir şiirle son derece duyarlı yazıyor. Bu duyarlılık, sistemin kalıplaştırdığı, zaman dışı, mutlak, insanilikten koparılmış bir duyarlılık değil. Sistem, insanî duyarlığı bile insanilikten çıkarır. Bizi sistemin duyarlılığına tutuklar. Brecht, sistemin duyarlılığını aşıyor.

Brecht, bizim için model değil. Bizim için Brecht'in özdekçi bakışı... diyalektik yöntemi önemli... Özdekçi bakışın... diyalektik yöntemin iyice kavranması önemli. Ancak böyle olursa, bize dayatılan dili kırabiliriz. Yoksa sistemin dili içinde kalırız.

Sistemin dili... Sistemin diliyle... sistemin istediği gibi algılarız dünyayı... Türkiye'de şiirin tıkandığı nokta işte bu algılamanın tam içinde... Dayatılmış dilin içinde, dil oyunlarıyla, kendi sesini bulmak aldanışıyla bu tıkanıklığı aşamayız. İnsan, sistemin kuşatmasında... sistemin dili içinde kendi sesini bulamaz. Kendi sesini bulsa bile aynı şiiri söyler.

Bir şarkıcıyı düşünelim burda. O, hep aynı şarkıyı söyler. Aynı makamı. Öbürlerinden daha güzel söylediği için sivrilir. Ama söylediği aynıdır. Kendi sesi olsa bile...

N'apmalı... Bakış açısı özdekçi... yöntem diyalektik... iyice kavranmalı... Ancak böyle olursa, kentleri... aşkları... mücadeleyi... dostluğu... kısaca, hayatı, sistemin dili dışında, bakış açımıza uygun bir dille şiirleştirebiliriz. İşte o zaman anlarız İstanbul nedir... bir "aziz"midir, bir cangıl mıdır... İşte o zaman bütün bağlarından koparılmış bir metafizik bakışla, "Bu şiir güzel" demeyiz. "Bu şiiri, kim, niçin güzel diye yazmış... bu şiiri, kim, niçin güzel diye gösteriyor" deriz.

Güzel mücadelesinde şair seçimini yapmalı. Kim güzel demeli senin yazdığın şiire..

Sabah oluyor. Kalk şair, sabahı gör. Sabahı... geceyi... bütün dünyayı

kirletenleri gör. Aşkı... dostluğu... çiçekleri... serçeleri kirletenleri gör. Bütün bunları yapan... sonra "Size güzel hapishaneler kuracağız" diyen kirleticileri gör. Yeni bir dille... kirleticinin güzeline zıt şiir yaz. Onlar ... kirleticiler... güzel hapishane kurucuları senin şiirini beğenmeyecek. Başını taçlarla süslemeyecek. Olsun. Sen, kirleticinin... güzel hapishane kurucusunun güzelini yaratma. Sen, kirletici meta sistemin değil, insani dünyanın güzelini yarat...

Kalk şair, sabahı gör... kirleticileri gör. Güzelini seç... güzelini yarat... güzelini kıskan.

5 Şubat Çarşamba

Bir mektup geldi. Beğendim... umut bağladığım genç bir yazardan. Geçen yıl iki romanını okumuş, birini beğenmiştim. Düşüncemi söylemiştim açıkça... Sonra ne konuştuk... konuştuk mu, hatırlamıyorum. Gitti. Gidiş o gidiş. Çok sonra bir dergide yazısını okudum. Dili yine savruktu ama beğenmiştim yazısını. Cesur bir bakışı vardı soruna... Sonra... sonrası yok. Sesi soluğu çıkmadı... Mektup, işte o yazardan geldi. Uzun bir mektup. Sekiz sayfa... Şimdi bu mektubun üstünde duracağım. Söyledikleri önemli çünkü. Mektubun bir yerinde şöyle diyor, "Yazılarınızda yer yer kişiliğinizdeki hipomani, zaman zaman narsizm dikkat çekiyor. Olumlu bir çaba içinde hipomani başarı getiren ve sevimlilik kazandıran bir özelliktir. Hafif düzeyde kişilik sapmaları da belki politika ve sanatta gereklidir. Fakat narsizm kişiyi bazen sevimsizleştiriyor. Benmerkezcilik de öncüler için gerekli bir özelliktir. Ama daha çok kişiye yakın olmak için biraz törpülemek iyi olur. Belki de savunduğunuz değerler sistemi içinde bütünüyle yok etmek."

Bunu okuyunca güldüm. Kendimi sevdiğim... pek sevdiğim doğru, ama bu hipomani n'oluyor... Mektubun geldiği gece Prof. Dr. Engin Geçtan'ın *Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar* adlı eserinde hipomani bölümünü okudum. Kendimle bağdaştıramadım hipomani tanısını. Sonra bu işlerin uzmanı, psikiyatr doktor, doçent Mustafa Sercan'a başvurdum. Mustafa Sercan, şu notu yazdı. "Hipomani kişiye aşırı kendine güven verir. Kendini beğenme, gücünü abartma. Bu aşırılık ve abartma çoğu kez gerçeklik sınırlarını zorlar. Cengiz Gündoğdu'da kendine güven, kendini beğenme var. Bu hipomaniyle benzeşen yan. Benzeşmeyen ise bu güvenin, kendini beğenmenin gerçeklik sınırlarını zorlamıyor oluşu. Cengiz Gündoğdu'nun kendine güveni kof değil."

Niye bunun üstünde duruyorum. Önemli de ondan. Şundan dolayı önemli. Daha önce birkaç kez yazdım. Hayat ince çizgilerde yürür. İnce çizgileri görebilmek için yeni bir bakış açısı... bu açıya uygun bir dil gerekli. Böyle yapmazsak genelin açısıyla bakarsak hayata, ince çizgileri göremeyiz. İşte tam bu noktada, ince çizgilere göre oluşmamış yerleşik dil bize yeterli gelir.

Peki, n'olur ince çizgilere göre oluşmamış yerleşik dil bize yeterli gelirse? Şu olur. Romancıysak gerçekçi olamayız. İstesek bile olamayız. Söz gelimi, bana mektup gönderen genç yazar, benzeşenle benzeşmeyi ayıran ince çizgiyi göremediği için, yine söz gelimi bencileyin birini gerçekçi karakterize edemez. Bu durumda n'olur. Yazarımıza göre insanlar ya hipomaniktir ya değildir.

İşte tam bu yüzden Türkiye'de roman gerçekçi olamıyor... ama bırakın romanı. Herkes romancı... yazar... şair olacak değil ya. Biz insanız... hayatı yaşıyoruz. Türlü ilişkilere giriyoruz. Peki öyleyse, önünüze bir kağıt alın. Değişik yüz tane renk yazın. Değişik yüz tane çiçek yazın. Yazamıyorsanız, siz hayatı, sistemin istediği biçimde kalın çizgilerde yaşıyorsunuz. İşte bu yüzden söz gelimi, sevdiğiniz insanı değerlendiremiyorsunuz. O insanı kırıyorsunuz... incitiyorsunuz... o insanın ince çizgilerini, alıkıranbaş kesen bir tavırla eziyorsunuz. Ondan sonra bu ülkede alıkıran başkesenler var diyorsunuz. Evet var, ama o sensin.

Şimdi mektuba devam ediyorum. Genç yazar, benim, kendimi sevdiğimi söylüyor. Buna hiç itirazım yok. Evet, pek severim kendimi. Peki, neden. Bu nedeni de genç yazarın yazdıklarıyla anlatayım.

Mektup şöyle başlıyor. "İlk sayısından beri İnsancıl'ı ve yazılarınızı ilgiyle okuyorum. "Edebiyat ve kültür alanında yürüttüğünüz açık ve cesur mücadele beni yürekten etkiliyor."

İşte kendimi sevmemin bir nedeni "açık ve cesur mücadele" vermem. "Sinsi ve ödlek olsaydım" sevmezdim kendimi... Şunu da söyleyim. Doğuştan "açık ve cesur" biri değilim ben. "Açık ve cesur" olmayı öğrendim. Böyle olmayı istedim. Böyle olmayı hedefledim. Bunu öğrendim. Hedefime ulaştım. Bir insan hedefine ulaşan "ben"ini neden sevmesin.

6 Şubat Perşembe

Genç yazarın mektubu şöyle devam ediyor. "Star sistemi adını verdiğiniz yazındaki egemen sisteme yakınlık duymak benim,bizim ka-

rakterimizdeki insanlar için olanaklı değil. Akla gelebilecek her alanda aynı sistem işliyor. Ülkemizde ve dünyada... Duyarsızlığın, düşün tembelliğinin bilgisizlik ve yozluğun, erdem yoksunluğunun üzerinde güçlenen yapılar... Ekonomik altyapı kendi kültürünü ve ahlâkını yaratıyor. Kültür alanında da durum değişecek değil ya. Çoğunluk nelerden hoşlanıyorsa o doğrultuda girişim ve pazarlama yapılıyor. Aydınların büyük bölümü, çoğunluğu iyiye doğru yönlendireceklerine, paranın çekiciliğine kapılıp, kendilerini pazara göre yönlendiriyorlar (...) birbirlerinin kuyusunu kazan aydınlar kültür hayatının birçok alanında tiksinti duyguları uyandırıp, sağlıklı insanları o alanlardan uzaklaştırıyor. Bu kargaşalıkta bir avuç insan, değerlerini korumaya ve güçlendirmeye çalışıyor."

Okudunuz değil mi... Teşekkür ediyorum genç yazara. Sisteme bağlı star sistemini pek güzel anlatıyor. Doğru, tiksinti uyandırıcı tavırlar var. Söz gelimi, tiyatroyu, bu yüzden bıraktım. Tiksindim... Şimdi de birçok sağlıklı insan tiksintici davranışlar yüzünden uzak duruyor edebiyattan.

Peki, ben n'apıyorum. Bunu genç yazarımız şöyle anlatıyor. "Siz de aşk, sevgi, özveri, dostluk, dayanışma, vefa gibi faziletlerin savunusunu yapanlardansınız. Çölde vahaya rastlamış bir insan gibi heyecanlanmamak mümkün değildi."

İşte bunun için seviyorum kendimi. Böyle olabilmek için büyük... ateşli bir mücadele verdim kendimle. Bu mücadeleden başarılı çıktım. Bunun için seviyorum kendimi.

Genç yazar şöyle devam ediyor. "Peki bu değerleri bir tek siz mi savunuyorsunuz. Elbette ki değil. Bizlerin yakındığı birçok şeyden "Star sistemi" dediğiniz düzenin yıldızları da yakınıyorlar. Fakat bu yakınmalar içten değildir. İçten olsalar bile tutarlı değildir. Çünkü sistemin egemen güçleri ve yıldızları da seçtikleri pazarda aynı senaryoyu oynuyorlar. Yakındıkları asıl sorun pazarlarının darlığı (...) Sistemin küçük iktidar çevreleri de kuralına uygun seçiyor yıldızlarını. Belli özellikler arıyor onlarda. Yıldız, kişilik ve yaşam tarzı olarak egemen çevreye yakın olacak. Asi olmayacak, başkaldırmayacak. Moda eğilimlere kapılma istidadı gösterecek. Yeni ufuklar açmayacak, izinsiz yeni tartışmalar yaratmayacak. Büyük egemen sistemin ahlakına, kültürüne açıktan saldırmayacak. Dikkat edilirse bunlar her patronun eleman alırken aradığı özelliklerdir."

Yazarımız star sisteminin içyüzünü milimetrik noktalara varana kadar pek güzel çözümlemiş. Türkiye'de birçok kişinin algıyamadığı star sistemini, arkadaşımız pek güzel gösteriyor.

Star sistemine karşı mücadele, insanî değerleri savunma mücadelesidir. İşte bu mücadeleyi başlattığım için kendimi seviyorum.

Yazarımız şöyle devam ediyor. "O halde bu güne dek yazmayı neden hep erteledim. Elime kalemi alıp neden vazgeçtim. İki taraf kavga ediyorsa, ortada önemli bir çelişki görünüyorsa, kendime yakın olanını saptayıp, daima o yanda safını alan ve bunu da kendini verircesine yapmaya eğilimli benim gibi birî neden uzak duruyor. Pek çok neden ileri sürülebilir. "Yazarımız bir çok neden anlatıyor. "Uzun uzun tartıp değerlendirme alışkanlığı... aklın daha şüpheci kullanılması... erdemin güçlenmesi. Çekingen... aşırı ahlakçı karakter... Pazarlanıyormuş duygusuna kapılması... "Bütün bunların hepsi doğru. Kendimden biliyorum. Güzel bir ülkü için mücadeleye girdin mi, ilkelerini ne kadar korursan koru, sen de kirleniyorsun. Hayır efendim, ben hiç kirlenmek istemiyorum, hiç hata yapmak istemiyorum dersen, evinde oturacaksın. Pencereden bakacaksın... söz gelimi erdemli bir yapı için mücadele edenin kirlene kirlene yok oluşunu seyredeceksin.

Oysa azıcık kirlenmeyi göze alabilseydin erdemli yapıyı kuracaktık. Sonra gidip elimizi yıkayacaktık.

Bu mücadelede bir tek kirlenmeyle kalsan yine iyi... Birçok tatsız sıfatları yüklenirsin ister istemez. Çünkü bu mücadele bir yaşama özüdür... milimetriktir. İşte bundan dolayı, sevimsiz... bozguncu... içten pazarlıkçı... despot... diktatör derler insana.

Söz gelimi bir davete gittiniz. Yanınızda sizi tanıyan kanınız, ya da sevgiliniz. Kesin kararlısınız. Sevimli olacaksınız. Davette biri durup dururken star sistemi yazarlarından birini över. Okuduğundan... beğendiğinden değil... duymuştur adını. Kültürlü görünmek için yapar bunu. Olay çıkmasın diye susarsanız, sevdiğiniz insan sizi "içten pazarlıklı" diye suçlar. "Sus pus oturdun" der. Tersi. Görüşünüzü söylediniz. Olay çıkar. Bu kez sevdiğiniz insan, "Her yerde olay çıkartıyorsun. Bozguncusun" der. İşte o an ne kadar yalnız olduğunuzu hissedersiniz.

N'olur bilir misiniz, sizin kafanıza bir huni geçirirler. Mahallenin delisi yaparlar. Düşüncelerinizin değerini azaltmak için. "O deli, bırakın konuşsun" derler. Siz konuşurken star sistemi zarf zurt diye sesler çıkarır orasından burasından. Daha bitmedi. Gözlerinde sevecenlik aradığın... hiç olmazsa ayda bir "Güzel yazmışsın" demesini beklediğin bir insan, günün birinde. "Sen manyaksın. Hiç kimseyi beğenmiyorsun" der. Çünkü üç dört star sistemi yazarı herkestir onun için. Herkes kavramını anlatmak istersin, "Bıktım senin kavram nutuklarından" der.

Bitmedi. Star sistemine karşı mücadele ettiğin bir yazar, günün birinde gider sisteme teslim olur. Olsun. N'apalım. Ama burda durmaz. Seni suçlar. Bu yüzden Mustafa Sercan, "Gündoğdu, kendi hainini kendi yetiştirir. Bir özelliği de budur" der.

Peki nasıl dayanacaksın bunlara gık demeden. Bunun için insanın özgüvenini geliştirmeyi... Özgüvenini iradeyle pekiştirmesi gerekir. Yoksa yıkılırsın.

Ben bunu yaptım özgüvenimi geliştirmeyi irademle de pekiştirmeyi öğrendim... Bunun için severim kendimi.

Bütün bunlardan sonra söylemek istediğim şu. Ben, kendimi sürekli sorgulayan... kendiyle mücadele eden... kendini var eden biriyim... Olmuş bitmiş saymıyorum kendimi... insanî bir süreci yaşıyorum.

Eksiğimi... yanlışımı gördüm mü... hiç inat etmem. Eksiğimi tamamlar... yanlışımı düzeltirim.

Hiçbir şey doğuştan verilmedi bana. Hep öğrendim. İyi öğrenmeye... doğru öğrenmeye çalıştım. Öğrenme sürecim devam ediyor. Öğrenmeyi seviyorum. Bu yüzden kelepçeli değil kafam. Bir örnek vereyim. Köylülerin duruk değişmez... kapalı olduğu söylenir. Geriliğimiz köylü toplumu olmamıza bağlanır. Ben de böyle düşünürdüm. Geçen gün Berger'i okudum. Berger değişik bakıyor köylü toplumuna. Köylülerin değişmezliği kentli görüdüşür diyor. Köylülerle ilgili değişik düşünceler söylüyor.

Şimdi bu konuda kendimi sorguluyorum. Berger ne derse desin, ben, eski düşüncemde inat ederim demiyorum. Düşünün, yıllarca bir şeyi doğru bellemişiniz. Bir bakıyorsunuz, birdenbire başka bir doğru çıkıyor karşınıza... Bu, heyecan veriyor bana.

Kendimi tanırım. N'aptığımı bilirim, kararlıyım. Eksiğimi... gediğimi, en önemlisi haddimi bilirim. Dev aynasında görmem kendimi. "Dediğim dedik, çaldığım düdük" deyicilerden değilim.

Son bir söz. Adam, yazarın eserini beğenmez. Yüzüne över. "Çok güzel bir eser yazmışınız" der. Ama, arkasından "Beş para etmez o eser" der. Ben bunu hiç yapmadım. Düşüncem neyse açıkça söyledim... açıkça yazdım. Yalnız bunun için kendimi beğenir... kendimi severdim ben... arkadan konuşucu olmadığım için.

Neden kendimi sevdiğimi anlatıyorum ya, gülüyorum kıs kıs. Şundan ötürü... bana şiir... öykü... roman gönderirler. Överler önce. Ne övgüler ama. Eseri okurum. Beğenmem. Düşüncemi söylerim. O beni öven kişi

olmuş bir mektup yazar bana. Sövgünün bini bir para.

Bakın, ben bunu hiç yapmadım. Eserimi beğensin diye hiç kimseyi övmedim. Böyle yapsaydım, eserimi beğensin diye övseydim, beğenmedikten sonra sövmezdim o kişiye. Çünkü ben birini översem, o övgüyü hakkettiğine inanmışımdır. Beni... eserimi beğenirsin ya da beğenmezsin... bu, hiç önemli değildir. Şimdi siz, beğenin diye öven, eser beğenilmedikten sonra söven biriyseniz iç dünyası sefil... dar bir insansınız. Sakın kendinizi beğenmeyin... sevmeyin. Değiştirin kendinizi, iç dünyanızı zenginleştirin... sağlamlaştırın. Ondan sonra kendinizi sevmeyi hak etmiş bir insan olursunuz. Çünkü kendini sevmek milimetrik uğraşlarla kurulmuş berk bir yapıdan sonra hakedilir ancak.

Hakedilmemiş hiçbir şeye elinizi uzatmayın. Bu, kendini beğenmenin... kendini sevmenin ilk koşuludur.

23 Şubat Pazar

Geçen gün yolda yürürken şöyle düşündüm. Biliyorsunuz, insan bedeni, yabancı madde kabul etmiyor... itiyor yabancı maddeyi. Keşke dedim bilincin de böyle bir özelliği olsaydı. O zaman bilinç insanın gelişimini önleyen... insanı edilgenleştiren... insanın özgürlüğünü kısıtlayan... insanın anlam boyutunu daraltan... insanı nesne derkesine düşüren hertürlü güdümü reddederdi. Tabii bu, böyle olmuyor. İnsan, burjuva toplumunda her şeye yabancılaşıyor. Kendine... öbür insanlara... Nesne oluyor insan. "Bugünün gelişmiş ileri kapitalist (postmodern) toplumlarda ortaya çıkan "sefalet" ekonomik olmaktan çok psişik, kültürel, moral, bilinç, düşünce ve duygusal düzeyde sefalettir. (Serol Teber. *Politik. Psikoloji Notları.* Ara Yayınları. İstanbul 1991)

Biz bu sefalete gidiyoruz. "Nesnel dünyanın yarışmacı tüketim toplumu, insan bilincine duygularına, insanın satın alma gücüyle özdeşleşip "şeyleşme" biçiminde yansır... Marx'a göre bu koşullarda insan bir sözde hakikat" (Serol Teber) dünyasında yaşar. Bu sahte hakikat dünyasında nesneleşen insan, bir dilim ekmeği bile saklar dostundan. Dahası, bir zaman ona bir dilim ekmek veren dostunu yine bir dilim ekmek için satar. Çünkü satma... satın alma... satılma, onun özünü oluşturur. O, iş gücünü satar. Para alır. Bu parayla birçok şey satın alır. Ama bu yeterli olmaz. Mutlu olmak için daha çok satın alması gerekir. Bunun için, bütün varlığını, burjuva toplumunda daha çok para getirecek biçimde oluşturur. Yabancı dil, bilgisayar öğrenir. Yüksek okulları bitirir. Lüks otellerin

yemeklerini... altından yapılmış saatleri... lüks evleri, güzel kadınları... ya da yakışıklı erkekleri satın alır.

Sistem bu hakikatı saklar. Nasıl saklar. Dille. Sistem, bu hakikatın olgularına, kendi kültür kalıbı içinde dille albenili değerler yükler. Sözgelimi, burjuvazinin kültür kalıbı içinde, kendini satışa göre oluşturan gence "sen çağdaşlaşıyorsun" der.

Çağdaşlaşma, burjuvazinin, insanı nesne derkesine indiren... insanı satışa göre oluşturan temel hakikatını saklar. İnsan... kendini pazarın para ölçüsüne göre hazırlayan insan, "çağdaşlaşıyorum" diye sahte bir hakikatı yaşar.

Tam burda, insandan hakikatı saklayan... insanı sahte hakikatte yaşatan bir örneğe geliyorum. Şöyle belletilir bize. "Kendini övme. Bırak başkaları övsün" Sistemin kültür kalıbı için oluşan bu dil, sistemin insanı nesneleştiren hakikatını gizler... Bakın, nasıl. Diyelim, güzel bir kadınsın "Ben güzel bir kadınım" demen, güzelliğinle övünmen ayıptır. Peki, n'apacaksın. Güzellik yarışmaları var. O yarışmalardan birine katılacaksın. Dereceye girersen seni överler. Sana para... armağanlar verirler. Satın alırlar güzelliğini... sonra o güzelliği bize satarlar. Sen güzel dişlerinle bir diş macununun, güzel vücudunla bir mayonun, güzel bacaklarınla bir çorabın satışına aracı olursun. Bu ürünlerin pazarını genişletirsin. Pazarı genişlettikçe satış fiatın artar. Övgüler yere göğe sığmaz.

Diyelim, senin sesin güzel. Aynı nesneleştirme... aynı övgü-satış yöntemi burda da işler. Futbolcuysan attığın her golün, önlediğin her golün parası vardır.

Bütün bunlar olup biterken, sen, sakın kendini övmeyeceksin. Merak etme sistem seni över. Senin dünya güzellik yarışmasında Türkiye'yi başarıyla temsil ettiğin söylenir... Şarkıcıysan, bir şarkıyla... o güzel seninle insanları zırıl zırıl ağlattığın uzun uzun anlatılır. Kurtardığın golle... attığın golle sen birden "dev" olursun. O golleri hiç kimse atamaz... o golü hiç kimse kurtaramaz. Sen, sen bir devsin.

Sen bütün bunlara inanırsın. Çok güzel bir kadınsın Türkiye'yi temsil ettin... Senin sesinden daha güzel ses yok... Sen dev bir futbolcusun.

Bütün bunlar aslında, nesneleşen insanın satışını gizlemek için kullanılan sahte dildir. Bu dil seni, sahte hakikatin içinde yaşatır.

Peki, sen bir yazarsın. N'apacaksın. Star sistemine gireceksin. Sana mutlaka bir ödül verirler. Böylece seni överler. Şimdi sen nesne oldun.

Sistem, olağanüstü bir övgüyle seni pazara sürer. Kitap pazarı harekete geçer. Senin yazarlığını bana satar...Sen, güçlü bir yazarsın. Sana senaryo yazdırır... gider orda burda röportaj da yaparsın. Seni durmadan överler. Her övgü senin fiatını yükseltir... Bütün bunlar olup biterken sen, iki noktaya dikkat edeceksin. Birinci nokta. Kendini övmeyeceksin. Dahası sen, bu eserleri nasıl yazdığını bile bilmiyorsun. Bir gece ilham geliyor, oturup tıkır tıkır yazıyorsun. Sen, bu övgüleri haketmediğini bile söylüyorsun. Ama kadirbilir edebiyat kamuoyu seni anlıyor.

Dikkat edeceğin ikinci nokta şu. Eserlerinde hiçbir şekilde sistemin temel hakikatını deşifre etmeyeceksin. Bu iki noktaya dikkat edersen, sen, sanatın metalaşmasına, işkenceye, haksızlığa, küçük burjuva duyarlığına karşı çıkabilirsin. Dahası sen en hızlı bireyci... bireyselci de olabilirsin. Bireyleşemedik... ah bir bireyleşsek diye sert yazılar bile yazarsın. Bunların sistem için hiç önemi yoktur. Çünkü sen gerçekçi olamayan eserinle, nasıl olsa sistemin temel hakikatını saklıyorsun. Çünkü sen sahte hakikatlerin, öbür adıyla sistemin yazarısın.

Sen sus... Sistem seni över... "Kendini övme. Seni başkaları övsün" sözü... bu dil sistemin kültür kalıbı içinde bizi etkiler. Bir şeyler yaparız. Övülmek için bekleriz. Tam burda Gündoğdu geliyor gündeme. "Yahu, bu adam, kendini çok övüyor" denir. Bu doğrudur. Kendimi överim ben. Neden. Sistemin kültür kalıbına girmediğim için... sistemin pazarında nesneleşmediğim için överim kendimi. *İnsancıl* dergisi için överim. *Okuma Tiyatrosu* için överim... Neden övmeyecekmişim kendimi. Utanılacak işler mi yapıyorum ben. Hayır. İnsan için edebi mücadele... gerçekçi edebiyat mücadelesi veriyorum. Ama isterseniz susayım... Gidip star sistemine gireyim. Sistem hemen nesneleştirsin... Öve öve yere göğe koymasın beni. Ödüller versin. Ben de utangaç gelin gibi, başım önde, ellerimi kavuşturup, içimden "Övün... övün beni. Daha çok övün. N'olursunuz daha... daha... daha övün" diyeyim.

Hayır. Ben kendimi öveceğim. Ama star sistemi yazarları kendini övemez. Çünkü onlar nesne. Ben nesne değilim. Bu iki tavır, yol kavşağında bize gideceğimiz yanı gösterir. Nesne "psişik, kültürel, moral, bilinç, düşünce ve duygusal düzeyde sefalete" gider. Orda her şey alınır satılır.

İnsan, insanî bir dünyaya yürür. Bu yürüyüş, bu yol, insanın onurudur... övüncüdür.

24 Şubat Pazartesi

Bugün, buzlu... kaygan yolda, düşmemek için dikkatle yürürken gülmem geldi. Önümde yürürken kayıp düşünlere değil. Erich Rothacker... Erich Rothacker'in *Tarihselcilik Sorunu* adlı eseri geldi aklıma.Ondan güldüm. (Erich Rothacker. Tarihselcilik Sorunu. Türkçesi Doğan Özlem. Ara Yayıncılık. İstanbul) Şimdi Rothacker'in eseriyle buzlu yolun ne ilgisi var. Anlatayım. Sözgelimi, birçoğumuza göre bilgi, birikimsel bir olgudur. "O şiir konusunda bilgilidir. Şiir tarihini iyi bilir. Yüzlerce şiir ezberindedir" diyebiliriz. Böyle birinin şiiri iyi bildiğine inanırız. İşin tuhafı, yüz şiiri hafız gibi ezber geçen de buna... şiiri bildiğine inanır... Rothacker, bilgimizin birikimsel artmadığını söylüyor. Bilgi, gerçekliğe bakış açımızın artması... Bakış açımız olduğu yerde duruyorsa, hafız gibi ezber geçmekle bilgili olamıyoruz.

Rothacker'i okurken kıs kıs güldüm. Bakın ne diyor, "Anlam konusunda öncelik taşıyan problem, zaten bizden önce bilinmiş olan anlamları yeniden bilmek değil, tersine bir anlam yaratmak... bir anlamı ilk kez bulmak, onu ilk kez keşfetmektir" Bizden önceki anlamları, bayat... köhne anlamları, söz oyunlarıyla "yeni"ymiş gibi göstermeye çalışan yazar... şair için ne tehlikeli düşünceler bunlar... Tehlike burda bitmiyor. Rothacker'e göre sanatçı eserine güzel diyebilir. Ama sanat tarihçisi, "sanat eserinde zaten daha önce bulunan anlam "yani sanatçının esere nasıl bir güzellik iddiası altında nasıl bir içerik sokmuş olduğunu araştırmalı."

Böyle bir soru, eserine, nasıl bir güzellik iddiası altında, nasıl bir içerik soktun sorusu, Türkiye'de birçok yazarı... birçok şairi dut yemiş bülbüle döndürür.

Bitmedi. Rothacker, "Doğmatik düşünme kaçınılmazdır" diyor. Demokrasi her alanda doğmatikler çokluğu anlamına geliyor. Bizim anlam dünyamızda doğmatik dendi mi hep tatsızlık... eleştiriye kapalılık geliyor aklımıza. Oysa Rothacker'e göre her düşünce doğmatik. Bizim anlam dünyamızdaki eleştiriye kapalı doğmatizm doğmatiklerin çokluğunu kabul etmemek oluyor. Rothacker hakikatlerin çokluğunu kabul etmeyenler için, onlar "şeytanın çizdiği karikatüre benzer" diyor. Rothacker'in söylediği gibi "çok sayıda sanat sistemleri (stilleri) hukuk sistemleri, anayasa sistemleri, din formları vardır ve tüm bunlar "doğru" olmak iddiasındadır."

Şeytanın çizdiği karikatür bu çokluğu kabul etmez. Kendi doğrusunu zorla kabul ettirmek ister.

Bugün buzlu... kaygan yolda yürürken neden Rothacker geldi aklıma...

neden güldüm. Ona geliyorum şimdi. Rothacker'in *Tarihselcilik Sorunu* adlı eserini bizim birçok yazarımız... şairimiz için buzlu... kaygan yola benzettim. Çünkü bunların çoğu tek hakikatçıdır... mutlakçıdır....modelcidir. Öbür hakikatlerin söylenmesine.. yazılmasına dayanamazlar. İlerici... solcu laflar edenlerin bir çoğu da böyledir. Bunlar *Tarihselcilik Sorunu* adlı kitabın daha ilk sayfalarında paldır küldür düşerler. Bugün buzlu... kaygan yolda düşenleri gördükçe, bizim tekçi şairlerimiz... yazarlarımız geldi aklıma. Ondan güldüm... onlara güldüm.

Peki, Rothacker'ı okurken ben n'oldum... düştüm mü... Hayır. Düşmedim. Çünkü ben, çok önce şöyle yazmıştım "demokrasi deyince ne anlıyorum. Onu da söyleyeyim. Demokrasi deyince çeşitli hakikatlerin, çeşitli güzelliklerin, çeşitli düşüncelerin, çeşitli yaşama biçimlerinin hayatı oluşturmasını anlıyorum.(Rüzgar, İnsancıl Yayınları)

Tarihselcilik Sorunu, cesur insanların kitabı. Alın okuyun, birkaç kez düşseniz bile aldırmayın. Düşe kalka düşmemeyi öğrenirsiniz...

Peki, tek hakikatçı, modelci şairler... yazarlar n'olacak... Onlar okuyamaz bu kitabı. Onlar tek hakikatin kelepçesinde hiç düşmeden yaşayacaklar. Çünkü düşmek için önce yürümek gerekir. Onlar yürümez. Ama yanılıp da bu kitabı okurlarsa iyi düşerler. Bu bile iyidir. Belki kafalarındaki... o nazlı kafalarındaki tek hakikat parçalanır.

25 Şubat Salı

Sabahın erken saatleri... Sarayburnu... Eskiden pek sık gezinirdim Sarayburnu'nda. Şimdi... çoktandır uğradığım yok. Bugün, Sarayburnu'na gideyim... ne var, ne yok bakınayım dedim. İşte Sarayburnu... buzlu... rüzgarlı... karlı.Yürüdüm karın içinde. Üşüdüm. Üşümeyi düşünecektim. Bir tiren geçti. Canım sıkıldı birden. Çoktandır tiren'e binmediğim aklıma geldi de ondan canım sıkıldı.

Bir tirene binmeliyim. Gitmeliyim. Nereye... bilmem. Tiren gider. Binerim tirene, o gider.

Yıllar önce bir tiren yolculuğunda sahanlıkta duruyordum. İçkiliydim.Adamın biri geldi. İçkili. Yavuklusundan ayrılışını ağlaya ağlaya anlattı. Kendimi tuamadım, ben de başladım ağlamaya... O sıra biri daha geldi. "Ne ağlıyorsunuz beyler" dedi. "Biz" dedim hıçkıra hıçkıra "yavuklusundan ayrılmış, ondan ağlıyoruz" Adam "bana da anlatın " dedi. Ağlaya ağlaya anlattık. Bir baktım o da ağlıyor. O gece biz üç insan ağlaya ağlaya helâk olduk...

Şimdi gecenin ileri bir saati... karlı bir gece. Bir tiren düşünüyorum. Binmişim. Gidiyorum. Nereye... hiçbir yere... tiren götürecek beni... hep götürecek. Tiren hiç durmayacak... Git tiren... git. Hiç durma olur mu.

16 Mart Pazartesi

Soğuk bir gecenin ileri saati... Sessizlikte sana yazıyorum sevgideğer yol arkadaşım... Belki kar yağar bu gece. Hava çok soğuk. Eve gelirken üşüdüm... dondum. Böyle soğuk gecelerde sobanın başında oturmayı seviyorum. Az önce sobanın başında otururken bir haftadır hep sevindiğimi düşündüm.... Bu toplumda... bu toplumda... bu kaçgun döneminde tam bir hafta durmaksızın sevinmek... Az iş değil bu... küçümsemeyin...

Nasıl sevindim onu anlatayım şimdi. Bir arkadaşım var. Pek severim. Bir tartışma yüzünden arkadaşlığımız bitecekti. Tartışmalı... çekişmelidir benim arkadaşlığım. Bilirim, zordur böylesi, hınk deyici... başsallayıcı olmadığım için. Üstelik ilkelerim var, diretir dururum... Tam söylersem, civcive... bülbüle benzemem. Ehlileşmemiş... vahşi bir yaratığım ben. İşte bu yüzden biraz zor benle arkadaşlık... Dahası var. Yıllar önce bir söyleşide söylemiştim. Dört padişahlık yer isterim arkadaşımın iç dünyasında... Canım isterse yan gelip yatayım... canım isterse, dörtnala at koşturayım. Ne güzel değil mi... gel keyfim gel.

Gülüyorum şimdi. Bir çuval keçiboynuzuyum ben, buna gülüyorum. Bütün bunlardan sonra anca bir damla bal alabilirsin benden.

Bıkmış arkadaşım. Nedir bu filan diye diklendi. Bir soğukluk girdi aramıza. Onca emek boşa gidecek. Üzüldüm... Tam bundan böyle görüşmeyiz... bir yerde karşılaşsak bile ben yüzümü azıtırım derken, hop diye karşılaştık... Tartışa çekişe asık yüzle konuşurken... ikimiz de arkadaşlığımızın sürüp gideceğini hissettik... barıştık... Sevindim. Bu sevincin üstüne Betül Çotuksöken'in *Felsefi Söylem Nedir?* adlı eserini okumaya başladım. Bu eserin... Betül Çotuksöken'in yaratıcılığının beni sevindireceğini biliyordum. Öyle oldu... Burda durmadım. Biraz daha sevineyim dedim. Brecht'in eserlerini çıkardım. Bir ordan, bir burdan okumaya başladım... Brecht hep sevindirir beni...

Bir haftadır böyle yaşıyorum... Beni neyin sevindireceğini biliyorum. Arayıp buluyorum beni sevindirenleri... Siz de öyle yapın. Şurdan burdan gelen tatsız... can sıkıcı durumlara direnebilmek için, sizi sevindirenleri arayın. Sistemin dışında ama. Sistemin sevinçleri insanı

uyuşturur... edilginleştirir çünkü. Sizi, siz olmaktan çıkarır, vitrin nesnesi yapar sistemin sevinçleri... Alıştırır. Her şeye sevinen, sevinmek için seçim yapmayan yıldır pıldır biri olursunuz. Sonra bir bakarsınız... alıştığınız için hiç sevinemezsiniz. İşte ondan sonra "gibili" hayat başlar. Sevinmezsin de sevinir gibi yaparsınız. Size dünya tatlısı derler.

Sakın böyle dünya tatlısı... gibili yaşayan biri olmayın. Acı olun... dünya acısı... Sevinci sistemin dışında arayın. Bilirim, size bencil diyecekler. Desinler. Aldırmayın. Siz sistemin istediği gibi yıldır pıldır biri değilsiniz.

Şunu unutmayın. İnsan bencildir aslında. Bencil olmasaydı ateşi bulmazdı... tekerliği bulmazdı. Dünyayı yeniden yaratmazdı rahat yaşamak için.

N'oldu, başka benciller üste çıktı, insanî yaratıcılığa el koydu. Dostluğu, sevgiyi, aşkı yerlebir etti. İnsanı nesne derkesine düşürdü. Şimdi bencil olmanın tam zamanı. İnsanî yaratıcılığımızın ürünlerini istiyoruz... Rahat yaşamak istiyoruz. Sevmek... sevilmek istiyoruz... temiz hava, temiz su, temiz deniz istiyoruz. Bu dünya bir takım kalantorların, bir takım alikıranbaşkesenlerin değil... bizim. Bencil olmalıyız.

Hep söylüyorum. Yanılsamalı bir dünyada yaşatıyorlar bizi... Tam kardeşlik... eşitlik derken, milliyet yanılsamasını çıkardılar karşımıza. Bakın, ne diyor Brecht, "Kimilerine göre Hui-yeh'in birçok ulusları ezmiş olması, milliyetçiliğin bu uluslar açısından yararlı sonuçlar doğurmasını, başka bir deyişle Hui-yeh'in devrilmesini sağlamasını gerektirdi. Meti ise bu görüşü onaylamayarak şöyle dedi. "Bu uluslar Hui-yeh'in boyundurduğundan milliyetçilik yoluyla kurtulursa, o zaman kendi efendilerinin boyunduruğuna girerler. Büyük efendilerin milliyetçiliği yalnızca büyüklerin işine yarar. Yoksulların milliyetçiliği de yine büyük efendilere yarar. Milliyetçilik, yoksul insanların içinde var olmakla iyiye dönüşmez, tersine tümüyle saçmalaşır."

Brecht'i yanılsamalı dünyayı kırdığı için seviyorum.

17 Mart Salı

Geçen gün konferanslarımdan birinde, dinleyenlerden biri "Bu, sizi ikinci dinleyişim. Her şeyi yıkıyorsunuz konuşmalarınızda. Amacınız ne... kimsiniz... nesiniz siz" dedi... Söylenen doğru. Meta sisteminin diliyle beynimizde oluşturulan tutamakları yerlebir ediyorum. Tabii bu rahatsız ediyor insanları.

Sistem, bizim insanî varoluşumuzu önlüyor. Biz insan değiliz sisteme göre... üzülen... sevinen... korkan...yemek yiyen... seven... sevilen insan değiliz. Nesneyiz sistem için. Bizi rendeliyor... törpülüyor... boyuyor... cilâlıyor... içimize, sisteme göre azıcık üzüntü, azıcık sevgi, azıcık korku koyuyor... hadi yaşayın nesneler dünyasında. İşte bundan ötürü, seven... ama sisteme göre sevmeyen... üzülen ama sisteme göre üzülmeyen, korkan, ama sisteme göre korkmayan bir insanı hemen yargılıyoruz. Sisteme göre davranmayan insana, zıpır, züppe, deli, sekter diyoruz. Rahatlıyoruz. Ben, deli, zıpır, züppe, sekter değilim diyoruz. Sisteme göre, sistemin zincirlerinde yaşıyoruz.

Bakın şimdi sistem nasıl yaşatıyor bizi. Erzincan'da deprem. Yüzlerce insan öldü... yüzlerce insan yaralandı. İnsanı üzen, insanın iç dünyasını burkan bir tatsızlık... Sistem n'apıyor. Hepimizin benzer biçimde üzülmemizi istiyor. Sistem, üzülmemiz için, klasik müziği kullanıyor. Hadi üzülün diyor.

Düşünelim. Klasik müzikle üzülmek de nerden çıkıyor. Nasıl üzüleceğiz klasik müzikle. İşin bir yanı da şu. Üzülen insan ille de klasik müzik mi dinleyecek.

Burda yapılmak istenen şu. Üzülen insanları benzer davranış kalıbına sokmak. Üzüntünün ideolojik kullanımı... Şöyle davranırsan üzüleceksin... üzülmüş sayılacaksın. Hayır dersen, ben böyle üzülmeyeceğim, ben şöyle üzüleceğim dersen, zıpırın, delinin, züppenin, sekterin birisin.

İşin bir başka yanı daha var. Üzüleceksin diyorlar. Hayır. Üzülmeyeceğim ben. Bir sarsıntıda yıkılan çürük binalara sinirleneceğim. Neden sinirlenmemi... hiddetlenmemi... kızmamı istemiyorsunuz. Neden Türkiye'de birçok kentin deprem bölgesinde olduğunu söylüyorsunuz... neden korkmamı... kaygılanmamı... uykumun kaçmasını istiyorsunuz.

Kimi sorular canınızı mı sıkacak yoksa...

Sistem böyledir... meta sistemi... rendeler... törpüler... boyar... bir de cila sürer. İçimize de duygu koyar. Gerekirse "Hadi üzülün" der. Alışmışız zaten. Klasik müzik duyunca üzülürüz... olayın çizgisi biter... "Üzülmeyin artık" der "sevinin şimdi"hop hop türkü söyler süslünün biri, seviniriz. Böyle boşaltır içimizi meta sistemi. Söz gelimi, meta sisteminin merkezi A.B.D'de şeref kavramı yok. "Şeref motiflerinin Amerikan kanunlarında yeri yoktur.(...) Hakaretin gerçek anlamda bir inciltme olarak

değerlendirilmesi söz konusu değildir." (Modernleşme ve Bilinç. P.L. Berger. B.Berger. H. Keliner. Türkçesi Cevdet Cerit. Pınar Yayınları. İstanbul 1987)

Amerikalı incinemiyor. Meta sistemi, incinmeyi... şerefi kökünden söküp atmış. Peki n'apacak hakarete uğrayan... incinen. "Hakarete uğradığı iddiasında olan bir taraf maddi zarar gördüğünü işaret etmek zorundadır." Amerikalı maddi zarar görmemişse incinemiyor. Yok, "incindim... kırıldım" diye tuttururşa nörotik, aşırı duyarlı diye dışlanıyor.

Biz de yavaş yavaş Amerika'ya benziyoruz. "İncindim... kırıldım" diyene "Bırak şimdi bunları" diyoruz. İncinmeye... kırılmaya gerilerde kalmış bir değer diye bakıyoruz. "O kişi beni incitti... kırıldım" diyene nörotik... aşırı duyarlı diyoruz. Meta sistemi, incinmeyi... kırılmayı kabul etmiyor. Meta sisteminin dili, incinen... suçlanan insanı dışlıyor. Bundan sonra sıra şerefte... meta sisteminin dili, şeref değerini söküp atacak insandan. Konuşacak... yazacak sistemin yazarı. Şeref diyecekler... köylü toplumun... geri toplumun değeridir. Çağdaş toplumda... çağdaş insanda şeref yoktur.

Tam burda uzlaşma giriyor gündeme... Yüksek insani idealler için mücadele edenlerin kumpaşçı, yoz... kaçgun döneminin ilkesiz, biçimsiz, özü boşaltılmış... insanî anlamda boyutu sıfır insanlarla uzlaşmaları isteniyor. İnsanî idealler için mücadele eden uzlaşmaya karşı çıkıyor. Uzlaşmacı, insani idealler için mücadele edeni aşırı duyarlı... sekter diye suçluyor. İnsani idealler için mücadele eden "Valla billa aşırı duyarlı değilim... sekter değilim" diye çırpınıyor, ama uzlaşmacılar dinlemiyor.

Çağdaşlaşıyoruz ya, gidiş burda durmayacak. Yarın öbürgün "şerefli" diye suçlanacak insanî idealler için mücadele edenler. "Bırakın onu, şereflinin biridir o" denecek... Bakalım n'olacak o gün. İnsanî idealler için mücadele eden, belki "Valla billa şerefli değilim" diye çırpınıp duracak.

Kaçgun döneminde ortaya çıkan bu uzlaşmacıları Serol Teber şöyle tanımlıyor. "Bunlar ne kendi mantıklarında tutarlı bir bütünsellik oluşturabilmekte ve ne de geleneksel (ve diğer) kültürlerle uyumlu bir harmoniyi sürdürebilmektedirler. Sonuçta çok kez eklektik deforme "modernleşmiş" kişilikler ortaya çıkmaktadır."

Serol Teber'e göre böylesi kişilerin öz yetenekleri, amaçladıkları toplumsal, kültürel konuma gelmelerine yetmiyor. Bu yetersizlik yüzünden böylesi kişiler, militarist, fanatik, kurnaz, komplocu, insani değerleri yerlebir edici oluyor.

Böylesi insanlar, meta sisteminin kültüründe... meta sisteminin diliyle, uzlaşma uzlaşma diye insanî değerleri çiğniyor. Burda durmuyor, insanî değerlerin çiğnenmesine karşı çıkan, bu konuda uzlaşmaya yanaşmayanları, aşırı duyarlı... sekter diye suçluyor. Kaçgun döneminin deforme kişileri, ilkeli, direngen insanları... insanî değerler için mücadele edenleri "N'olacak, köylü kafalı şereflîler" diye meta sisteminin diliyle vurmaya hazırlanıyor.

18 Mart Çarşamba

Serol Teber, "karmaşık bir dönemde, eleştirel insan aklı kendisini günlük yaşama nasıl yansıtacak?" diye soruyor... Meta sisteminin kültüründe deforme olmamışsak... meta kültürünün diline tutsak değilsek bu sorunun yanıtını ciddi bir şekilde düşünmek zorundayız. Şimdi burda günlük yaşamın sistemin kültüründe bizi nasıl şaşırttığını anlatacağım.

Bir örnek. Geçen gün bir toplantıda konuşuyordum... *Cumhuriyet Gazetesi* için yapılan toplantıda. Uzlaşmaya karşı çıkmıştım. Konuşurken dinleyenlerden biri sinirlendi, ayağa kalktı. Elini kolunu sallaya sallaya bana bağırdı. Bu kişiyi böylesine sinirlendiren... kızdıran neydi... Söyleyeyim. Bana kızan... sinirlenen kişi "Sen kendi fikrini söylüyorsun" diye bağırıyordu. "Kendi fikrimi" söylemem o kişiyi son derece sinirlendirmişti. Meta sistemi, kültürüyle günlük yaşamı böyle oluşturuyor. İnsanlar, yanlış bile olsa kendi düşüncelerinin değil, meta sistemi otoritelerinin... uzmanlarının düşüncelerini söylüyor. Otoritenin, uzmanın düşüncesi mutlak doğru kabul ediliyor.

Moles bu duruma şöyle diyor. "Kültür, artık bilmeye değil" kimin bilmesi gerektiğini" bilmeye dayanıyor".(Abraham A.Moles. Kültürün Toplumsal Dinamiği. Çev.Nuri Bilgin. Ege Ünv.Ed.Fak.İzmir, 1983) Moles'ün dediği gibi her konuda bir uzman var. Bizim yapmamız gereken bu uzmanı bilmek. Sistemin istediği bu. Sen düşünme... düşünce üretme diyor sistem. Benim uzmanlarım var. Bir sorunun varsa, uzmanıma git. Böyle bir toplumda biri çıkıp da kendi düşüncesini söylerse, orda kızgın bir fırtına esiyor.

Düşünün, ben, kendi düşüncemi söyledim diye suçlandım. Öyle ya, uzmanlar... otoriteler varken bana ne oluyor. Sisteme göre benim önceden bir uzmana gitmeli "Efendim, şöyle bir sorun var. Ben bu sorunda nasıl düşünmeliyim" diye sormalıyım... Günlük hayatta böyle yaşıyoruz bir anlamda. Bir uzmanlar topluluğunun güzel dediği eserlere güzel di-

yoruz. Her türlü sorunumuz için basında bir uzman var. Beynimiz... bizi var eden... bizi insanlaştıran beynimiz uzmanların elinde... İleri... geri... sağa... sola giden otomatik bir oyuncak düşünün. Öyleyiz uzmanların elinde...

Bu durumda yapılacak ilk işi söylüyorum. Meta sisteminin kültüründen... meta sisteminin dilinden sıyrılmak... Düşünmek... düşünce üretmek... bu düşünceye uygun davranış biçimleri yaratmak... Gerekirse birebir bir mücadeleyi göze almak.

Biliyorum, zor... çok zor bu. Nörotik... aşırı duyarlı... sekter... şerefli... daha acısı kendi düşüncesini söylüyor diye suçlanırsınız... suçlanacaksınız. Ama insanlaşma bir süreçtir. Bu sürecin bedelini ödemelisiniz.

Düşünün, sağlıklı bir insanız. Biri gelip şöyle diyor size "Siz yemek yemeyin, ben, sizin yerinize yerim. Koklamayın. Ben koklarım. Gözünüzü kapayın. Ben bakayım sizin yerinize. Kulaklarınızı tıkayın. Sizin yerinize ben işiteyim. Sonra gelip size yemeğin tadını, gülün kokusunu, yıldızların güzelliğini, sevgilinizin sesini anlatırım" Buna izin verir misiniz. Öyleyse beyninizi niye sistemin uzmanlarına teslim ediyorsunuz. Neden onların sizin yerinize düşünmesine izin veriyorsunuz.

Şöyle bir söz var. Kendin pişir... kendin ye. Benim önerim şu. Kendin düşün... kendin yap. Yanlış bile olsa.

19 Mart Perşembe

Soğuk... rüzgarlı bir gece. Çıkıp dolaşmayı düşündüm... gecenin bu ileri saatinde birine merhaba demeyi... Bakın ne söyleyeceğim. Sabahları yolumun üstünde merhabalaştığım iki insan var. Biri Ünal Bey... eczacı... Tanırım... O, sabah hazırlığını yaparken, ben, yoldan "Merhaba" diyorum. El sallıyor... "Merhaba" diyor o da... Öbür merhabalaştığım insanı tanımıyorum. Adını da bilmiyorum. Çöpçü... Birdenbire başladı merhabalaşmamız.

Sabah sabah iki insanla merhabalaşmak... ne güzel değil mi... Üstelik merhaba kelimesini pek severim... Gülüyorum şimdi. Kimi kelimeleri sevmem. Epey oldu, delikanlının birine "Şu kelimeleri kullanma" dedim. "neden" dedi. "Ben sevmem de ondan" Böyle deyince şaşırıyorlar. Kural bekliyorlar. Oysa kural bilmem ben... "Şu şu kelimeleri sevmem" deyince, arkamdan konuşuyorlar. Diktatörmüşüm... onun bunun kelimesine karışıyormuşum. Diktatörlük değildi yapmak istediğim. Şunu

istedim. Genç yazar, kelimeleri sevsin. Kelimelerin bile sevilip sevilmeyeceğini düşünsün. Yazarlık kelime sevmekle başlar da ondan. Sevme başlayınca benim sevmediğim kelimeyi de sevebilir... olsun... sevsin ama.

Şimdi pek karışmıyorum... onların deyişiyle az diktatörlük yapıyorum. Ama onları... kelime sevmeyenleri, önüne gelenle yatan insana benzetiyorum. İşte bundan ötürü birçok-eserin tıkızlığı... kelime sevmeyişimizden. Sevmeyi bilmiyoruz. Meta kültürü kuruttu içimizi... sahte duygularla yaşıyoruz. Günlük hayatta... söz gelimi futbola şöyle yansıyor bu. Futbol bir spor... güzel bir spor. Sistem bu güzelliği yoketti. Metalaştırdı sporu da. Galatasaray'la Verder karşılaşmasında net bir biçimde görüldü bu... ilk karşılaşma Almanya'da oldu. Galatasaray yenildi. Kötü oynayan takım yenilir. Böyle söylenmedi ama. Metafizik dünyanın gizemli köşesinden konuşuldu. Şanssızlık dendi. Meta sisteminin bütün tersliklerini şanssızlık diye algılayan bilinç hazırdır bunu da kabul etmeye... "Ama" dendi "Biz, Verder'in işini Türkiye'de bitiririz" Binlerce insanın sahte duyguları kabartıldı. Futbol karşılaşması ulusal boyuta aktarıldı. Türkiye-Almanya karşılaşacaktı. Tabii bu arada posterler... karton kasketler... bayraklar piyasa arz edildi. Arza karşı talep metanın diliyle kışkırtıldı. Tam bu sırada Erzincan yıkıldı. Sistem, üzüntü saldırısına başladı.

Peki ama, üzüntü saldırısıyla, üzüntüye güdümlenen bir ülkede Galatasaray-Verder karşılaşması n'olacak. Sistem bu kez, üzüntü... acı dindirme saldırısına başladı. Galatasaray, Verder'i yenecek, çığ düşmesinden, grizo patlamasından, depremden ölenlerin üzüntüsü... acı dinecek. Sevinçli günler başlayacak. Haydi Galatasaray... sevindir bizi. Sistemin eli sevinç düğmesinde karşılaşma için pusuya girdi... Ama Galatasaray, Verder'i yenemedi. Berabere kaldı elendi... Sevinmeye hazır... düğmeye basılmayı bekleyen milyonlarca insan, n'olacak şimdi. Sistem, derhal metafiziğin gizemli dünyasına çekildi. Galatasaray, ilahların gazabına uğradığı için elenmişti... Ama müslüman bir ülkede ilah sözü ters tepki getirebilirdi. Bunun için bu söz şöyle düzeltildi. "Galatasaray futbol ilahlarının gazabına uğradı." Siz de bilirsiniz. Greklerin mitolojik dünyasında her işin bir ilahı vardır. Böylece bu bilgi, 20. yüzyılın sonunda meta sistemini gizlemek için kullanıldı.

Meta sisteminin sahneye koyduğu sahte tragedya bu gece bitti. Seyirciler evlerine gitti. Yarın... hemen yarın yeni bir tragedya için perde yine açılacak.

Peki nerde bu ülkenin yazarı... şairi... Meta sisteminin diliyle siz bu insanı o tiyatrodan çekip alamazsınız. Metanın diliyle ciddi bir şekilde hasara uğramış bilinç, eserinizi de sizi de reddeder. Bunun için sistem dışı dil dedim.

Şu olup bitenler, doğrudan doğruya insan haklarına aykırı... İnsanların gerçekten üzülmesi... İnsanların gerçekten sevinmesi önleniyor. İnsanların birey olması önleniyor... Bu ülkenin şairi... yazarı yeni bir dille hayatın içine girmeli... meta kültürünü göstermeli insana... sporun güzelliğini... meta sisteminin sporu çirkinleştirdiğini... bu çirkinliği güzel gibi gösterdiğini...

Gece... soğuk... fırtına... kar... Vivaldi. Şöyle bir masal düşünüyorum. Kendi düşüncesini söyleyenler... aşırı duyarlılar... sekterler... şerefliler... onlar, insanın gazabı... Ateşe doğru yürüyorlar... İnsan için.

Sen gelmiyor musun?

20 Mart Cuma

Barlas Tolan, *Çağdaş Toplumun Bunalımı* (Ankara İkts. ve Tic. İlm, Ak Y. Ankara 1981) adlı eserinde "Yabancılaşmanın Boyutları ve Yarattığı Tepkiler'ini bir çizelgede toplar. Bu çizelgede yabancılaşmanın "zihinsel ve tinsel" alanda etkisi nesnel boyutta şöyle gösterilir. "Zihinsel yaratma karşısında yabancılaşma" Yabancılaşmanın "zihinsel ve tinsel" alanda etkisi öznel boyutta "Anlamsızlık duygusu" diye gösteriliyor.

Son derece önemli bir saptama bu. Şundan ötürü. Türkiye'de adına aydın denen birçok kişi "zihinsel yaratma karşısında" yabancılaştı.

Peki yabancılaşıyor da ne oluyor... Yabancılaşan insan, bu dünyayı, insanın yarattığını unutuyor. İşte bu noktada insanın yaratma gücüne... insana inanmıyor. Bu unutkanlık... bu inançsızlık aydın öznelliğinde anlamsızlıkda gösteriyor kendini.

Enis Batur'la Ahmet Oktay, nesnel boyutta "zihinsel yaratma"ya yabancılaşan, örnek gösterilmesi gereken iki kişi... 1970'lerde etkileşen bu yabancılaşma, Türkiye edebiyatına, özellikle 1980'lerde dalga dalga vurdu.

Hep gülmüşümdür. Birçok genç insan, bu yabancılaşmanın etkisiyle, şiirine, öyküsüne... romanına... özetle yarattığı eserine "Eserim" diyemedi de "Metin... anlattı" dedi. Tabii bu metinler... bu anlatılar insanî değildi.

Bu anlamda yabancılaşmanın felsefede temsilciliğini Oruç Aruoba üstlendi.

Oruç Aruoba'nun savunduğunu söylediği Adnan Onart "bir felsefe metnini anlamak demek, o metnin hangi kaygılarla yazılmış ne gibi etkilerle yazılmış, ne gibi etkiler uyandırmış, bunları bilmek değil" diyor. (Felsefe Kurumu Seminerleri Ankara 1974) Yabancılaşan insan ancak böyle konuşur. Çünkü yabancılaşan insan çok garip bir şekilde hem kendini... hem herkesi tarih dışında görür. Adnan Orant "Platon'u okumadan Aritotelesi, Hegel'i okumadan Marx'ı, Marx'ı okumadan Sartre'yi anlayamayız türünden sözlerden uzak durmak istiyorum" diyor... Buna hep gülmüşümdür. Çünkü şunu okumadan, şunu anlamazsın diye bir mutlaklaştırmaya hep karşı çıkmışımdır. Ama Orant gibi değil. Çünkü yabancılaşmanın kanalında tarihin dışına çıkan Orantlar, okumamayı mutlaklaştırdı. Çünkü sorun, Marx'ı anlamak için Platon'u okumak değil. Sorun bütün bu düşünürler okunmazsa neyi anlayabiliriz... nereye kadar anlayabilirizdir...

Anlam... yabancılaşan insan için son derece tatsız bir sorudur bu.

Niçin bunları söylüyorum. Yabancılaşma insanın kaderidir görüşünü doğru bulmuyorum. Sanatla... felsefeyle yabancılaşmayı püskürtebilirdik. Ama sanatçısı... felsefecisi de yabancılaşmış bir ülkede yaşanıyorsa n'apılabilir... Bizim felsefe dünyamızda Nusret Hızır... Macit Gökberk... Nermi Uygur... Afşar Timuçinler çok olsaydı... inanın biz bugün bunları değil, çok daha başka sorunları tartışırdık.

Bütün bunları Betül Çotuksöken'in *Felsefi Söylem Nedir* (Ara Yayıncılık.Istanbul. 1991) adlı eserini okuduktan sonra düşündüm.

Felsefi Söylem Nedir? adlı eser insanî... Çünkü Betül Çotuksöken yabancılaşmayı kırmış bir düşünür. Bu işin önemi şurda. Türkiye'de zihni yaratımlar, yabancılaşmış aydının "metinleri" olmasaydı, zihni yaratımlar yabancılaşmayı kırmış aydının eseri olsaydı, ülkemiz kaçgun dönemini çoktan aşardı.

Betül Çotuksöken *Felsefi Söylem Nedir?* adlı eserinde şu sorunu irdeliyor. "felsefe neyi konu edinir, konusuna nasıl yaklaşır ve bu yaklaşımını nasıl dile getirir."

Felsefenin neyi konu edinmesi, konusuna yaklaşımı, yaklaşımının dile getirilmesi... İşte bu üç boyutu *Felsefi Söylem Nedir?* adlı eserinde Betül Çotuksöken heyecanlı bir kurguyla anlatmış. İnsanî yaklaşımın oluşturduğu bu kurgu eseri güzelleştiriyor... Bunun da karşıtını söylemeliyim. Bizde bu tür eserler, kurgunun... biçimin kötülüğü yüzünden hep çirkin olur. İnsan, böyle bir eseri okurken tad almaz... sıkılır.

Betül Çotuksöken, eserini kurgusuyla... biçimiyle güzelleştirmiş.

Sözgelimi, kavramın, dipnotlarıyla geliştirile geliştirile heyecanla anlatıldığı bir başka felsefe eseri görmedim.

Betül Çotuksöken, eserini, "üzerinde ciddi bir biçimde durulması gereken bir" konuyla bitiriyor. "Felsefe eşsüremli bir söylem midir yoksa, artsüremlilik onun sine qua non koşulu mudur?" Bir başka deyişle felsefe "kendisinden koparılamayan tarihi'ni içeriyor mu... içermiyor mu... kendisinden koparılamayan tarih boyutundan söz gelimi Platon'un söylemi nasıl oluşuyor. Yoksa Platon'un *Devlet*'i yalnızca bir metin mi...

Bütel Çotuksöken'in felsefede eşürem-artsürem konusunu gündeme getirmesi cesur bir çıkış... Bu cesur çıkış, yabancılaşmış... suskun zihinlere çengel atabilir mi... Kuşkuluyum. Ama bu soru genç insanı yabancılaşmadan kurtarır. Eseri güzelleştiren noktalardan biri de bu.

Felsefi söylem dendiğinde şunu da düşünmek gerekiyor. Sartre "Bir felsefe her şeyden önce "yükselen sınıfın" kendi bilincine vardığı bir yoldur. Bu bilinç açık ya da bulanık, dolaylı ya da dolaysız olabilir" der (Jean Paul Sartre Yöntem Araştırmaları. Türkçesi Rafet Kırkoğlu Alan Yayıncılık. İstanbul 1988) Descartes "merkantlik sermayecilik zamanında hukukçular, tüccarlar ve bankerler burjuvazisi Descarte'çılık aracılığıyla bir ölçüde kendi bilincine" varıyor. "İlkel sanayi aşamasında, üretimciler, mühendisler ve bilim adamları burjuvazisi, Kant'çılığın sunduğu evrensel insan simgesi içinde kendini azçok ortaya çıkarmıştır."

Felsefi söylem, bizde, acaba kimlerin bilinci olabilir... olmalı.

Şimdi gecenin ileri bir saati... Geçende konferanslarımın birinde söyledim. Aynı yüzyılda yaşadığım için utandığım kişiler var. Aynı yüzyıl bir yana, bunların kimiyle aynı yıllarda adına Türkiye denen topraklarda yaşıyorum. Bu kişiler aklıma geldikçe canım sıkılır. Utanmam... dahası kızmam boşuna değil. Bunların eylemlerini duyarım... yazdıklarını okurum. İçimde şiddet oluşur. Bundan ötürü utanırım... homur homurdanırım kızgınlıktan.

Gecenin ileri bir saatinde Betül Çotuksöken'i düşünüyorum. İçim aydınlanıyor. Betül Çotuksöken'le aynı yıllarda bu topraklarda yaşadığım için seviniyorum.

Merhaba Betül Çotuksöken... seni okuduğum için seni tanıdığım için onur duyuyorum...(2)

23 Mart Salı

Yıldız Güncesi'ni okuyanlar anımsar. Bir tarihte Sarayburnu'nda geziniyordum. Bir tiren geçmişti. Canım sıkılmıştı çoktandır tirene binmediğim için... Şimdi size trende yazıyorum. saat 23-24... Mavi Tiren'le Ankara'ya gidiyorum. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde gençler bir söyleşi düzenlemişler. Toplumda birey sorununu da gündeme getirmişler. Bunun için çağırdılar beni. Tartışmalı bir toplantıda birey sorunu konuşulacak.

Hem Türkiye'de... hem dünyada altüst oluşu yaşıyoruz. İnsanlık ileriye gitmekten yoruldu... durdu... geriye gidiyor sanki... silahlar susmuyor. Böyle bir dönemde birey sorununu tartışacağız. Aslında burjuva uygarlığı bireyi sıfırladı... yoketti... Birey diye tek kalıp insan yarattı... Sorun bireyleşmenin ötesinde... insanîleşme.

Söyleyeceklerimin özü bu.

Şimdi tirendeyim... Özlediğim sesler... savruntular... sallantılar... iç dünyam bütünüyle iyi mi peki... Değil... Dün gece Mustafa Sercan'lardaydım... Hep mutlu olurum Mustafa'nın evinde. Yeşim Sercan hep özen gösterir bana... sanki ilk kez gitmişim... bir daha hiç gitmeyecekmişim... gidemeyecekmişim.

Dün gece Yeşim'in gözünde, bir ara bana bakarken... gülümseyişinin arkasında bir hüzün... belki bir üzüntü gördüm. Hissettim bunu.

Gece boyu hep güldük. Birbirini hemen anlayan... hemen anlamaya hazır insanlar güzellikler yaratır gülümser ortamla birlikte.

Sonra eve dönüş... Sabaha karşı şiddetli ağrılarla uyanış. Başım... kulaklarım... bira ara dalmışım... zil sesiyle uyandım. Ağrılar hafiflemiş... Kahvaltıdan sonra düştüm yollara... tedirgin...

Şimdi tirende... Ağrı filan yok. Aspirin içtim yola çıkmadan önce... Bir sızı var ama içimde.

Tiren gidiyor...Şöyle bir gezindim tirende... baştan sona... Kimse ağlamıyor sevgilimden ayrıldım diye. Yanlış bir hayatın etkisiyle oluşan takıntılarımızla, sevdiğimiz insanın iç dünyasını dipten taramak... üstelik gurur gizlemiyle... Kolay bu... Ağlamak zor... çok zor.

Tiren gidiyor. Bir özlemdi benim için bir ay önce... Şimdi özlemin içindeyim. Solda yarım ay... Sercan'ları düşünüyorum. Sevincimi. Onlar sevincim benim... (3)

Saat 0.7

Biliyorum tirenin kahvaltısı yüzünden sinirleneceğimi. Gitmeyeyim dedim, tutamadım kendimi gittim. Asık suratlı insanların hazırladığı berbat bir kahvaltı. Dur dedim, ben de onları sinirlendireyim... günaydın demeyen... buruşuk zeytinleri masaya atı atı veren şu adamları... tuttum kendimi. İyi olmalıyım... ODTÜ'ye beni çağıran gençler... uzun bir mücadelenin... yıllar süren milimetrik bir mücadelenin ürünü bu. Star sistemi dışında... star sistemiyle... star sisteminin reklama dayalı ödül kurumlarıyla mücadele ede ede... ilkelerden ödün vermeden... star sisteminin kurumlarına dayanmadan gelinen nokta... Yalnızca edebiyatla... yazılarımla gelinen nokta... edebiyat dışı araçlarla... ödüllerle... onun bunun iteklemesiyle belli bir yere gelenler düşünmeli bunu. İşte bu fark için mücadele ettim... Şimdi gençleri düşünüyorum, beni çağıran gençleri... Söyleşi bittikten sonra "Ödülsüz... star sistemi dışında birini çağırdınız, onun için berbat bir söyleşi oldu" denmeyecek gençlere. Tam tersi, tartışmalı söyleşiye gelenler o farkı görecek. Beni çağıran gençlerin yüzü gülecek. Çünkü star sistemiyle lafla değil mücadelem. Biz onlardan daha iyi... daha güzel konuşuruz... biz onlardan daha iyi... daha güzel edebiyat yaparız. Star sisteminin ciddi bir ürküntüyle üstünü örttüğü bu doğru için mücadele ediyorum. 27 Mart Cuma günü de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ndeyim.

Tiren gidiyor. İyice yaklaştık Ankara'ya. Karşılanmamı istemedim. Az sonra Ankara'dayım. Traş olurum önce. Sonra bir köşede çay içerim. Yürürüm uzun uzun nereye gittiğini bilmediğim bir caddede... Hasan Ali Toptaş'ı düşünürüm. Bir gün onla yürüyeceğiz... Ne zaman... belli olmaz, yürürüz bir gün...

Sonra... bir taksiye binerim. "Götür beni şu adrese" derim. Beni görünce yüzünü azdırmayacağına inandığım biri... Taksi, tanımadığım sokaklarda dolaşır...

Kapının zili... ses. "Kim o" "Gündoğdu" Anahtar döner kilidin içinde. Açılır kapı. Gülümser bir yüz... minik dalgalarla mutfaktan gelen o güzel koku... taze demlenmiş çay... Belki bir düş bu... Hiçbir yere gitmeyeceğim. Hiçbir kapı açılmayacak bana. Taze demlenmiş çay yok... Gülümser yüz yok... Koşturup duracağım taze demlenmiş çay için... gülümser bir yüz için...

4 Nisan Cumartesi

Aylar sonra Esenköy... Ramazan bayramı ya, dinlenmeye geldim.

Pazartesiye kadar burdayım. Çalıp duran telefonlar yok... ordan oraya koşturmaca yok. Üç gün yan gelip yatacağım... oh, ne güzel. Burda, düşünüyormuş gibi, ordan burdan bellediklerini ezber geçenler de yok...

İşte otlaktan dönen güzel gözlü inek sesleriyle akşam oluyor... Koyu kahve renkli köpek... Samur, kapının dibinde oturmuş sağa sola bakıyor... Ben Kemal Küçük'ün işyerinde yazıyorum size... Sessiz... kıpırtısız... güneşli bir bayram yaşıyor Esenköy. Papatyalı... çiçek açmış badem ağaçlı bir bayram bu... Beyaz çiçekli badem ağacı, dostlarla bayramlaştığımız kahvenin yamacında...

Kemal'in masasında tepeleme dolu çikolata... gelen alıyor... giden alıyor. Sorgu sual yok. Birçok yerde... özellikle kentlerde unutulmuş insanî tavır. Paylaşma... paylaşma diye terter tepinenlere inat, Kemal Küçük, gönlünü açmış... gelin... gelin diyor.

İşte Kaptanoğlu geçiyor... evini kiraladığım insan. Hiç haber vermeden paldır küldür geliyorum. Para pul konuşulmuyor. Kat hazır, beni bekliyor. "Haber verseydiniz de evi temizleseydik" diyor Kaptanoğlu'nun karısı...

Nurettin uzaktan sesleniyor, "Zeytinin hazır Cengiz Abi..." Yaşar'ın dükkanında... sıkı sıkı sarılıyoruz. Yaşar'la... Nerdeyse bütün dükkanını bana verecek Yaşar.

Meta sisteminin bozduğu... hep gergin... hep alım satıma dayalı tatsız ilişkilerin oluşturduğu bir dünyada... Esenköy'de bu insanî ilişkiler beni ciddi bir şekilde heyecanlandırıyor... Bir yandan da üzülüyorum... acaba ben, bozulmamış bu insanları sömürüyor muyum diye. Çünkü ben, bu insanlara göre bir hayli kirliyim. Çayı sevdiğimi bildikleri için, masama sürekli çay geliyor... daha cigaramı çıkarmadan, bir dost benden önce davranıyor. "Buyur abi" diyor... Öğlende kaptıkaçtıdan iner inmez kimseye görünmeden gittiğimiz lokantada tıka basa karnımızı doyuruyoruz... hesap pusulasına bakıyorum... gülüyorum. "Olmaz" diyorum. Bütün olmazlarıma karşın "Hesap bu kadar abi" deniyor.

Durup dururken sevgiden... saygıdan söz edilmeyen... ama bütün bunların elle tutulurcasına yaşandığı Esenköy'ü idealize mi ediyorum acaba. Belki her şey bozuldu da ben, dostlarla kurduğum yalan bir dünyada yaşıyorum. Aslında bozulmanın göstergeleri var. Yapılar yükseliyor... beş-altı katlı. "Bu yıl, yazlıkları kaça kiralayım" tartışmaları da yapılıyor. Alım satımı düşünen "meta bilinci" oluşuyor yavaş yavaş. İn-

sanî ilişkiler belki de son günlerini yaşıyor. Esenköy'de insanî bilinçle büyüyen çocuklar, "Meta bilinci"nin sarsıntısını yaşıyor. Bu sarsıntı insanî bilinci yerlebir edecek. Genç kuşak, orta yaşa geldiğinde meta bilinciyle yaşayacak... Herşey alınıp satılacak.

Akşamüstü set üstünde yürürken bütün bunları düşündüm. İç dünyamda biraz eksilmiş esenlik duygusuyla... tedirgin. Kemal, "Biz de o zaman dağlara çıkarız Cengiz bey" dedi... "dağlarda ev yaparız, orda yaşarız."

Dağlara baktım... yaşadıkça yaklaştığım... umudumu direngen tutan eski dağlara... dik... göğü yırtan...

5 Nisan Pazar

Bugün akşamüstü güneş batarken Türkiye'yi düşündüm... çektiğimiz acılar... Türkiye'nin aydını... okumuşu... siyasette... kültürde mücadele vereni, bu ülke insanına, işçisine... köylüsüne... emek yaratanına bir borcu olduğunu kavrayabilseydi, bugün hepimiz esenlik içinde yaşardık. Bu böyle olmadı. Türkiye'de aydın denen insanlar, insanı unuttu... kendini unuttu. Yabancılaşmayı kırmadı. Tam tersi yabancılaşmayı pekiştirdi. Bunun sonucu Türkiye'de insan eksiltici bir çekişmenin içine girdi. İşte bundan ötürü, şiirsiz... öyküsüz... romansız... tiyatrosuz... sinemasız bir toplum olduk. Meta sistemi bütün insanî yaratıcılığımızı yerlebir etti. Bugün insanımız eline boya sürüyor... birkaç yüzbin lira için zıp zıp zıplıyor.

Şu bilinsin. Kaçamak yapmaya gerek yok. Para için zıp zıp zıplayan insandan "Ben yazarım... ben şairim..." diyen herkes sorumludur.

Bütün bunları Özdemir İnce'nin *Tabula Rasa* (Can Yayınları İstanbul. 1992) adlı eserini okurken düşündüm...

Özdemir İnce eserinin girişinde şöyle diyor. "Özellikle 1970'li yıllardan itibaren ülkemizde yapısalcılık, göstergebilim modası yaşadık. Bu gelgeç tutku moda olarak da kalmadı, yazın yuppilerinin, magandalarının, zontalarının elinde her türlü kapıyı açan tansıklı maymuncuktan bir tür kültürel teröre dönüştü. Şimdi de şükürler olsun, post-modernizm var, artık lambada eşliğinde Konya kaşık havası oynayabilirler."

Evet, bu aynen yaşandı Türkiye'de. Yupiler... magandalar... zontalar, kültürel terörle yabancılaştırmayı pekiştiren star sistemini harekete geçirdiler. Sanatı insandan kopardılar! Bunun sonucu, Özdemir İnce'nin

söylediği gibi şu noktaya geldik. "Öyle zamanlar oldu ki yapıların ve biçimlerin birer anlam ulağı olduğu ve bu nedenle de anlamdan ayrılamayacakları gerçeği unutuldu(...) Sanatsal yaratının oluşumuna ilişkin temel yasalar önemsizleştirildi, unutturuldu ve sanatsal yaratı, tanıtımı yapılan bir metaya dönüştürüldü"

Ne diyor Özdemir İnce... bir kez daha okumak gerekiyor, "sanatsal yaratı, tanıtımı yapılan bir metaya dönüştürüldü" Özdemir İnce, yirmi yıldır edebiyat dünyasında verilen bir mücadeleyi ciddi bir şekilde özetliyor. Bu özet mutlaka tarihe geçecek. Geleceğin tarihçisi Türkiye edebiyatçısını iki bölümde inceleyecek. 1- Sanat eserinin metaya dönüştürülmesine karşı mücadele edenler. 2- Sanat eserinin metaya dönüştürülmesi için mücadele edenler.

Şimdi bu ayrım hissedilmiyor. Ama bugünden uzaklaştıkça bu işin sorumluluğu yükselecek... sanatsal eserinin metaya dönüştürülmesi için mücadele edenlerin insanı nasıl kandırdığı net bir şekilde görülecek.

Özdemir İnce'nin *Tabula Rasa* adlı eseri yaşadığımız dönemde insanın nasıl kandırıldığını anlatıyor. *Tabula Rasa* insanı kandıranları deşifre ediyor. *Tabula Rasa*, edebiyat dünyasında metalaşmaya karşı, insan için mücadele ediyor.

Türkiye'de bazı kişiler çıktı şöyle dedi. "Şiirin düşünceyle anlamla bir ilgilisi yoktur." Kendileri buna inanıyor muydu bilmiyorum. Ama birçok kişi buna inandı. "Düşüncesiz", "anlamsız" şiirler ortalığı kapladı. "Düşüncesiz" "Anlamsız" şiir yazanlar dilsel bir yapı kurduklarını söylüyorlardı. Ama yapısalcı bir dil anlayışıyla yola çıktıkları için kuruyoruz dedikleri dilsel yapıyı da kuramadılar.

Tam burda bir noktayı söylemeliyim. Biri çıkar, "benim eserimin düşünceyle... anlamla bir ilgisi yoktur. Ben böyle eser yaratacağım" diyebilir. Böyle diyen birini hemen desteklerim. Ama o bazı kişiler böyle demediler, romanda... öyküde... şiirde bir model geliştirdiler. Bu modeli mutlaklaştırdılar. "Sanatta ezeli-ebedi güzellik budur" dediler. Fihrist kafalı oldukları için kafalarında Avrupalı bir çok ad... ellerinde sopa alıkıranbaşkesenlik tasladılar.

Tabii bunlarla mücadele edildi... Özdemir İnce, mücadele sürecinde yazdığı yazılarla, bu alıkıranbaşkesenlere sert vurdu. Özdemir İnce, mücadele sürecinde yazdığı yazılardan oluşturduğu *Tabula Rasa*'da şöyle diyor. "Bir anlamı olmayan şiir, şiir değildir." Devam ediyor İnce "çağdaş şiirin yapacağı ilk iş, sözcük ile düşüncenin birbirlerini dış-

ladıkları önyargısını uzaklaştırmak olacaktır. Bunu kavramayan şair, dilin kendine dönük, kendini amaçlayan bir dizge olmadığını, bir ileti aktarıcısı olduğunu da anlayacaktır."

Char, Michaux, Perse, Pouad, Ponge... şiir tartışmalarında hemen gündeme getirilen, "anlamsızlığı" pekiştirdiği sanılan şairler. Özdemir İnce bunun böyle olmadığını söylüyor... gösteriyor. Bu "şairlerin dilsel yapıyı öne çıkarmak için anlamı boşverdiklerini sanırlar. Bu yüzden, dünyasız, derin yapısız, yatay, çizgisel bir şiir yazıyorlar ve bir dil yarattıklarına inanıyorlar."

Özdemir İnce bu kof inancı yerlebir ediyor.

Kendi anlamlarını yitirdikleri için gerçekten anlamsız şiir yazan bu bazı kişiler Ezra Pound... Ezra Pound der dururlar. Onlara göre Pound anlamsızlığı savunmuştu. Onlara göre Pound işlevsizliği savunmuştu.

Bakın ne demiş Pound "Edebiyat anlam yüklü bir dildir (...) Edebiyat boşlukta var olamaz. Yazarların, yazar oldukları için, yazarlık değerleriyle orantılı olarak belli bir toplumsal işlevleri vardır."

Pound'un şiirini... güzelleştirdiği hakikat dolayısıyla sevmem. Üstün insandır Pound'un insanı... o değerleri savunur. Bu yüzden şiiri bana güzel gelmez... Ama Pound, sanatçının işlevine inanıyordu. Bu yüzden faşist oldu. Estetiğine uygun bir ideolojiyi savundu. Bu yüzden saygıdeğerdir benim katımda, Pound'u bizde savunanlar, Pound gibi içten olamadılar. Olamazlardı. Pound bir sanatçıydı. Sanata inanmıştı. Bundan ötürü, sanatın işlevini savundu. Bizimkiler sanatçı değilldi, bu yüzden sanata inanmıyorlardı... bu yüzden "sanatın işlevi yoktur" dediler.

Özdemir İnce, *Tabula Rasa*'da yanlış... eksik alıntılarla Pound'un arkasına saklananları, kollarından tutup meydana çıkarıyor.

"Düşüncesiz... anlamsız" metinlerle sanatı insandan koparanlarla uğraşırken, bu kez karşımıza kendilerine "toplumcu gerçekçi" diyen birbaşka kişiler çıktı. Toplumcu gerçekçiliğin ciddiyetinden, zenginliğinden, yönteminden habersiz bu kişiler "işkence" "güvercin" "vardık... varıyoruz ha" kelimelerini alt alta yazarak "İşte şiir" dediler.

Ayrı iki uçtaymışcasına "metin" üreten bu iki takım bir noktada birleşti. Romanı... öyküyü... şiiri yerlebir ettiler. Sanatı insandan kopardılar. Çünkü o *metinlerde* insan yoktu. Bu yüzden insan reddetti o *metinleri*... Sanatın metalaşması işte bu noktada başladı. Estetik değerle insana gidemeyen bu *metinler* bol dedikodulu... bol tanıtımlı bir yöntemle hasarlı bilinçte "makbul" gördü. İşte bu ortamda Özdemir İnce'nin *Tabula Rasa*

adlı eseri önemli... Şundan ötürü, şiir... roman... öykü doğru öğrenmeyle başarılabilecek bir estetik yaratır. Özdemir İnce *Tabula Rasa*'da doğruyu öğretiyor.

Tabula Rasa, tam bir bayram armağanı oldu benim için. Sağol Özdemir İnce. Biliyorsun Poesium dolayısıyla sana kızmıştım. Ama bu kitabın kızgınlığımı sildi götürdü...

Esenköy'de akşamüstü... Az sonra yürüyeceğim... dağlara... Sevgili Ceviz Ağacı'nı düşüneceğim. Bütün bir kış ayrıydık... Bir gün bir akşamüstü kalabalık bir kentte yürüyorduk... Tartışıyorduk... Sinirliydi. "Bıktım senin çocukluğundan" diyordu. Gülüyordum içimden. Tutup öpecektim yol ortasında... Uyanıverdim. Meğer düş görüyormuşum. Düşle bile olsa şaşırmıştım. Güzel bir Ceviz Ağacı'yla yürüyordum yolda. Kimse dönüp bakmıyordu. Şaşkınlık bir yana üzüldüm de. İnsan, bir güzelliği göremeyecek derkeye düşürülmüş... Düş gerçekliğini burda yaşıyorum... İstanbul'dan gelenler Sevgili Ceviz Ağacı'nın güzelliğini göremiyor... Şaşırıyorum... üzülüyorum derken, seviniyorum da... Görürlerse hasarlı bilinçle güzelliği bozarlar diye korkuyorum. Çünkü biz Brecht'in, dediği gibi bu sevgide "sevginin özü, sevenlerin, başkalarının ciddiye almadığı şeyleri, en küçük dokunuşları, en farkedilmez ara tonları ciddiye" alıyoruz. Bunun için hatamızı görünce yol ortasında bile tartışıyoruz. Sevgili Ceviz Ağacı bu işe şaşıyor "Ben böyle değildim" diyor.

Evet böyle değildin eskiden Sevgili Ceviz Ağacı, sevmiyordun çünkü. Şimdi değiştin, milimetrik noktaları bile önemsiyorsun... çünkü seviyorsun.

14 Nisan Salı

Mavi Tiren'le Ankara'ya gidiyorum. Yolda... gecenin içinde yeni bir gün... Vapura binerken gökyüzüne baktım. Mehtabı gördüm. Sevindim. İyi dedim, trende mehtapla oynaya oynaya giderim. Boşuna sevinmişim. Mehtap yok ortada... bakındım durdum göremedim. Nerde bu mehtap... karanlıkta sezemiyorum... kalın... kocaman bir bulutun arkasında belki.

Ankara'ya... Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne gidiyorum. Bir söyleşi için. Söyleşinin konusu aşk. Bu aşk sorunu birden alevlendi. İyi oldu alevlendiği... İlk konferansı 7 martta İstanbul'da vermiştim... Bulunmaz Tiyatro'da. Çok kalabalık oldu. Gelenlerin bir bölümü giremedi. Bu

yüzden 17 nisanda Bulunmaz Tiyatro'da bir kez daha konuşacağım. 19 nisanda da Kayseri'deyim. Konferansın konusu yine aşk. 18 nisanda yine Ankara'dayım. Pir Sultan Abdal Derneği'nde bir konferans vereceğim. Konu, *Sanatta Star Sistemi.*

Bu hafta hep yollardayım. Hep okurlarımlayım.

Bugünkü söyleşinin benim için sevindirici bir yanı var. Afşar Timuçin'le birlikteyim. Severim Afşar Timuçin'i. Geçen ay ODTÜ'de "Birey Üstüne" bir söyleşiye katılmıştım. Bunu Timuçin'e anlatırken "Keşke sen de orda olsaydın" demiştim... Bir süre sonra gençler ikimizi çağırıverdiler işte... hissettiler beni de ondan. İnanırım buna... hissetmeye... hissedilmeye.

Söylemiştim daha önce. Bir kez daha söylüyorum. Hissedenlerin yazarıyım ben. Biliyorum, böyle söyleyince kızanlar var. Kızsınlar... *köpürsünler diye söylemiyorum.* Belki onlar da hisseder diye söylüyorum.

Tam burda n'oldu biliyor musunuz... yazmaya ara verdim. Gökyüzünü taradım. Buluverdim saatlerdir benden kaçıp duran... saklanan mehtabı... pırıl pırıl... şimdi mehtapla oynayacağım... yazıyı kesip saklanacağım.

Mehtap, hadi ara bul bakalım beni... hadi... durma...

22 Nisan Çarşamba

Geçen hafta dolaştım durdum. İstanbul'da, Ankara'da, Kayseri'de konferanslar verdim. Şimdi düşüncelerimi söyleyeceğim.

Önce ODTÜ'lü gençlere teşekkür ediyorum. 14 Nisan salı günü, konferans salonuna girerken tepkilerinden anladım. Beni hissetmişler... Şu anlamda. Türkiye bir kaçgun dönemi yaşıyor. Böyle dönemlerde insanı ezen... insanı çiğneyen... ilkesiz kişiler çoğalır. İhanet... fırsatçılık... kabalık... kurnazlık, sistemin meta kanallarında yüceltilir. Para tek değer sayılır.

Kaçgun döneminde yazarların... şairlerin bir bölümü meta sisteminin kanallarına girer. Orda sistemin hakikatlarını estetize eder. Yazarların... şairlerin başka bir bölümü kaçgun döneminde ciddi bir bunalıma düşer. Bunalımdan ötürü, insandan umudu keser. Herşeyden elini eteğini çeker. Meyhanelerde alkolik olur.

Kaçgun dönemlerinde, hiç ödün vermeden insan için mücadele eden... meta sistemini deşifre eden yazarlar... şairler de vardır. Ben işte

insan için mücadele eden yazarlardan biriyim. Bu hissedilmeli... hissedişin odağında benim hakkım verilmeli.

Ben hakkımı isterim. Nedir o... nedir benim hakkım. Söylüyorum. Sıcacık... insanî bir merhaba... Merhaba Gündoğdu denmeli bana.

Merhaba Gündoğdu.

ODTÜ'lü gençler bu anlamda hakkımı verdiler. Merhaba Gündoğdu dediler.

Hep şunu söyledim. Bu ülkede, sistemin kurumlarına dayanmadan... ordan burdan ödül toplamadan... milim ödün vermeden insana ulaşabilir bir yazar.

Çünkü koşullar n'olursa olsun insan vardır.

ODTÜ'lü gençler... o genç insanlar, bu söylediklerimin doğruluğunu gösterdi.

ODTÜ'nün konferans salonunda insan kazandı. İnsan güiümsedi.

Tabii 20 bin öğrenci var ODTÜ'de. Hepsinin böyle olduğu. . insanı gülümsettiği insanı koruyup kolladığı söylenemez. Ama orda insana gülümseyen... insanı koruyup kollayan gençler var. İşte onlar "merhaba insan" dediler.

Şöyle bir sahne. Kaçgun döneminde bir insan yürüyordu... meta sisteminin dışında... Öbür insanı arıyordu. Belki tükenmişti... belki tükenmek üzereydi. Alkoliklerin... lafazanların... ilkesizlerin... sapkınların baştacı edildiği bu toplumdan çekip gitmeyi düşünüyordu. "İnsandan umut kesilmez... hep insanı arayacaksın" diyen annesine kızıyordu. "Canın cehenneme anne" diyordu. Yüz çizgilerinin gitgide derinleştiği... yüzünün parça parça kararddığı bir dönemde ODTÜ'lü gençler çıktı karşısına... genç insanlar... "Merhaba insan" dediler...

O gün konferans salonunda... Ön sırada annem de vardı. Gülümsüyordu. "Ben demedim mi oğulcuğum" diyordu. Ağlıyordum sessizce... gülerken... sevinçten.

Haklıymışsın anne.

24 Nisan Cuma

18 Nisanda Ankara'da Pir Sultan Abdal Derneği'nde konuştum. Konu *Sanatta Star Sistemi*... Konuşmama şöyle başladım. "Sanatta Star Sistemi yalnız estetik mücadele değildir. Sanatta Star Sistemi, bir karakter... bir şahsiyet... bir direngenlik mücadelesidir."

Orda çok ayrıntılı noktalara kadar inecektim. Ama beş altı dakika sonra anladım. Bu topluluk beni dinlemiyor.

Neden.

Çünkü oraya gelenlerin sanatla ilgili yok. Sanatla ilgisi olmayanın sanatta star sistemiyle ne ilgisi olabilir. Bundan ötürü akış içinde ince bir yöntemle konuşmamı değiştirdim... bir hakikatı açımlayıcı değil, beni dinleyenleri tahrik edici konuştum. Sorulara özellikle sert yanıt verdim...

Bir nokta ciddi şekilde bilinmeli. Felsefe... bilim... sanat insanî bir etkinliktir. Bu etkinlikle haşır neşir olmayan haşır neşir olandan geridir... Şu anlamda. İnsanî etkinlikleri kavrayan bir insan, söz gelimi, bir domatesten, bu etkinlikleri kavramayan insandan daha boyutlu tad alır... Hiç kimse şaşırmasın, bu aynen böyledir.

Orda, bunu söyledim. Şunu da söyledim. Sözgelimi, romancılar... şairler aşkı dile getirmeselerdi biz aşık olamazdık...

Çok şaşırdılar buna... Tabii sinirlendiler. Sanatı boşvermişler... biri gelmiş "Sanatı kavramazsanız domatesten bile tad almanız eksik olur, bu yüzden hormonlu domatesleri afiyetle yiyorsunuz" diyor. Bazıları kendilerince ağır sözlerle beni susturmak istedi. Tabii papuç bırakmadım onlara...

Daha ağır konuşacaktım. Mıhlayacaktım hepsini olduğu yere. Ali Balkız'a dua etsinler. Severim Balkız'ı... Balkız üzülsün istemedim. (4)

Sorun nedir... Türkiye'de birçok insan politik bir iki kitap karıştırıp, bilinçlendim sanıyor. Mümkün değil bu. Felsefe... fizik... matematik... sanat... bütün bunlarla yoğrulmadan bilinçlenmek mümkün değil.

Tartışmaların sonunda bir genç söz aldı. Onbeş yaşından beri beni okuduğunu söyledi. Hüzünlü bir sesle konuşuyordu. "Siz" dedi "insan için mücadele ediyorsunuz. Buraya sistemin yazarlarını çağırsak gelmezler. Siz sistemin dışındasınız. Buraya geldiniz. Bizi aydınlatmak istediniz. Ama bakın neler söyleniyor size. Merak ediyorum şu anda ne hissediyorsunuz... iç dünyanız nasıl..."

Verdiğim yanıtı burda söylemeyeceğim... Bazen böyle olur. Yolda birine rastlarsın. "Merhaba" dersin. Yüzünü çemkirir... Pir Sultan Abdal Derneği'nde böyle oldu. "Merhaba" dedim... hepsi yüzünü çemkirdi... Tabii benim merhabam... alttan alıcı... koltuklayıcı... dalkavukça bir merhaba değildir hiçbir zaman. Sert merhabam şaşırttı... kızdırdı onları...

Şaşırsınlar... kızsınlar... iyidir bu. Orda beni dinleyenlerin bazılarının birkaç gün sonra sanat-felsefe kitapları aradıklarını duydum... Bakın, bu bile şaşırmanın kızmanın yararını gösteriyor.

Orda hüzünle... acıyla konuşan genç insan. Sonradan beni merak ettiğini, "Gündoğdu kırıldı mı acaba" diye üzüldüğünü biliyorum. Hayır. Kırılmadım. Çünkü ben hayata mücadele diye bakarım... Bu mücadelenin tam hakkını veririm. Tabii bu, hep böyle olacağım anlamına gelmiyor. Bir gün tükenebilirim... ciddi bir kırgınlıkla çeker gidebilirim. İnsan için mücadeleyi bırakabilirim. O gün çok uzaklarda olsam bile... kırgın... üzüntülü... sen, içimin aydınlığında pırıl pırıl yaşayacaksın... seni unutmayacağım genç insan.

26 Nisan Pazar

Geçen hafta bugün tam bu saatte Kayseri'de aşk üstüne konuşuyordum.

Kayseri'ye Halim Şafak'la gittim. Ankara'da sabah saat 7.30'da buluştuk... düştük yola... Yolboyunca Halim Şafak'la konuştuk şurdan burdan. Güzel bir yolculuktu benim için. Halim Şafak ne düşündü bilmiyorum. Şundan dolayı. Ben durmadan cigara içerim. Halim Şafak cigara içmiyormuş. Ama benden ötürü o da cigara içmiş oldu.

Biliyorum, bunca cigara bir gün başıma iş açacak, ama cigara tüttürmeyi seviyorum.

Kayseri'ye yaklaşırken iç dünyam dalgalandı... Erciyes'i göreceğim ya... Sonunda gördüm. Erciyes'i sevmedim. Yayvan bir dağ... yangelip yatmış tembel birine benziyor. Dağ dediğin gökyüzünü yırtmalı... Erciyes böyle değil. Rüzgardan... yağmurdan... kardan ürkmüş... umudunu kesmiş... n'aparsanız yapın ben yangelip yattım işte der gibi...

Halim Şafak'a belli etmedim ama ciddi bir şekilde bozuldum. Şundan ötürü, Kayseri'ye giderken düşünüyordum. Bir gün o gelir... sevdiğim kadın... Erciyes'in doruğuna çıkar, orda sevişiriz... Zorlu... soluk soluğa doruğa çıkış... eller ayaklar yaralı bereli... sert... soğuk... iç titretici rüzgarların savuruntusunda sevdiğim kadınla öpüşüyoruz... Ama bu, yangelip yatmış... ürkek... tembel Erciyes'te olmaz. İşte bundan ötürü bozuldum... ciddi bir hayal kırıklığına uğradım.

Konferansa gelince... Aşk üstüne... Kayseri'de beni dinleyenler son derece donatımlı insanlardı. Bunu konferansa başladıktan hemen sonra hissettim. Hep söylerim. Bir insan ancak öbür insanla vardır. İnsan, in-

sanla yüzyüze gelince, orda güzellik yaratılır. Kayseri'de güzellik yarattık. Tartışmalı konferansta Kayserili sevdiğer arkadaşlarımla aşkı, bütün boyutlarda ele aldık. Beni dinleyenlerin ciddi... samimi katkısıyla aşkla ilgili bilgim genişledi.

Okur-yazar bütünleşmesinin önemi... işlevi budur. Donatımlı okur, donatımlı insan, yazarı bir adım ileri götürür... Yazarın o güne kadar düşünmediği... düşünemediği konuları da gündeme getirir. Sorunu boyutlandırır. Kayseri'de böyle oldu. Dinleyenin... insanın katkısıyla aşk çeşitli boyutlarda irdelendi. Kayserili arkadaşlarımın katkısıyla bir adım daha ilerledim. Bu yüzden teşekkür ediyorum beni dinleyenlere...

Orda gülümser yüzle birbirimize "Merhaba" dedik...

Aynı gün saat 21.00'de otobüse binerken yağmur başladı. Bazen böyle olur. Güzel bir günün sonunda güzel bir yağmur yağar... gün daha güzelleşir. Kayseri'den çıkarken içim sızladı... Şundan. Orda sordular. "Aşk bitmez mi" dediler. Bu soru duraklatır beni. Bitebilir tabii... Ama bitmemeli. İki insan onca emek vermiş... onca uğraşmış bir aşk yaratmış... bitmemeli bu. "Biter... bitebilir..." yargısı yüreğimi eziyor. Kayseri'den ayrılırken bu soru geldi aklıma. "Aşk bitmez mi" "Bitebilir" derken içim sızladı. "Bitmesin... bitmemeli" dedim, sonra. Gerçeklikte bitiyor aşklar... özene bezene yarattığımız o güzel duygu. Tek kişiyle kalıcı... sürekli bir aşkı yaratamıyoruz. Buna karşı mücadele ediyorum. Hayır diyorum. Kalıcı... sürekli... tek insanla yaratabiliriz güzel bir aşkı. Yapmalıyız bunu. Çünkü böyle bir aşk, herşeyin alınıp satıldığı... tezelden tüketildiği meta sisteminde insanın zaferidir... başarısıdır. Bu başarı... bu zafer kişisel değildir. Meta sistemine karşı tarihi bir anlamı vardır kalıcı... sürekli aşkın.

Kitap imzalarken bir okur. "Gündoğdu" dedi, "siz belki beşyüz yıl sonrasını yaşıyorsunuz. Aşklar bitiyor. "Bitmemeli" "Bitmeyebilir" dedim. Sonra şöyle devam ettim. "Bitmeyecek. Bitmemek zorunda."

İnsanlık karanlık bir kaçgunda. Ben bu kaçgunda, önümüzü aydınlatacak bir kıvılcım arıyorum. Kıvılcım yok mu acaba... Boş... bomboş bir uğraş mı benim mücadelem. Bunu düşündüm de içim sızladı... Yağmur koşturup duruyordu otobüsün arkasından... Aşkın bitebileceği düşüncesini kabul edebileceğim korkusuyla canım sıkıldı. Otobüsü durdurup inecektim. Yağmurda yürüyecektim... kuş uçmaz kervangeçmez karanlık yollarda. Sürücünün yardımcısını çağırdım. Geldi. "Buyurun" dedi. "Durdurun otobüsü, ben iniyorum" diyecektim. Birbirimize bakıyorduk, "Evet" diyordu yardımcı. Onu görmüyordum

ama... birden genç bir hanım geldi, "Biz" dedi "sizin söylediğiniz özde bir aşk yarattık. Ama birçok insan pis... çamurlu ayaklarıyla üstümüze yürüyor, bu aşkı yıkmak için. N'apmalıyız" dedi. Şöyle yanıt verdim. "İşte duydunuz... hiç zor değil ciddi bir aşkı yaratmak... sizi kutluyorum. Şunu da bilin. Aşk dıştan yıkılmaz. İçten yıkılır. Dışa karşı direnin. Birbirinize kenetlenin... içten yıkmayın aşkı."

Bu geldi aklıma... içimin sızısı sevince döndü... Direnin dedim o genç hanıma. Ben de direnmeliyim... Yaratılan bir aşkın biteceğini kabul etmemeliyim. Etmiyorum. Başımda dikilen yardımcıya "Su" dedim... Biz insanız diye düşündüm... Sonra o beyfendi, ısrarla söyledi Kayseri'de "Sizin anlattığınız anlamda aşklar mutlaka yaşanmıştır... yaşanıyordur. Bize anlatın bunu dedi, üç dört kez umutlu... güzel bir direngenlikle... Katılıyorum o beyefendiye. Biz bilmesek de bu dünyada güzel aşklar yaşanıyordur... yaratılmıştır... Böyle düşününce umudum pekişti... Cigaramı tüttürdüm. Ateşi bulmuş... dünyayı yaratmış insan... aşkı mı yaratamayacak, dedim. Siz bakmayın, insanı umutsuzluğa düşüren yayvan... tembel... yangelip yatmış Erciyes'e... Dünyada ne dağlar var, gökyüzünü parçalayan... Hem insan var. İnsan umuttur. Tekbaşına bile bir umuttur. Hem ODTÜ'de... Kayseri'de bir değil, birçok insan var... güzel bir aşkı yaratmaya hazır, meta sistemine karşı... İnanın bana, ben gördüm o insanları... ellerini sıktım... konuştum... hissettim... hepsi direngendi.

İşte burdan merhaba insan diyorum. Merhaba direngen insan.

2 Mayıs Cumartesi

Sabah 9.30... Otobüsteyim. Çanakkale'ye gidiyorum. Saat 16.00 da bir konferans vereceğim... Dolaşıp duruyorum edebiyatın önemini anlatmak için. Bir mücadele bu. Star sistemi edebiyatı metalaştırdı... önemsizleştirdi. Edebiyatın etkisini sıfırladı. İşte bu yüzden değil şiir kitabı basmak, şiir kitabını dağıtmak sorun. Dün bir dağıtımcı "Şiir kitabı dağıtmıyoruz" dedi. Kimse almıyormuş... şiir okunmuyormuş. Ama istersek, denemek için "üçer adet" verebilirmiş... Aynen böyle "üçer adet."

O dağıtımcı sistemin gerçekliğine tutsak olmuş... boyun eğmiş iyice. Sevmem böyle adamları. Eğik kafasıyla... kararsız, yılgın sesiyle insanın içini karartır. Bilmeden, sistemin istediğini yapar. İnsanın direngenliğini kırar... Söyledim bütün bunları o dağıtımcının yüzüne...

Kaçgun döneminde yaşıyoruz. Bütün insanî değerler yerlebir ediliyor. Yazarlann... şairlerin birçoğu, dönekliğin... yılgınlığın utancını gizlemek için durmadan içiyor. Sistem tam bunu istiyor. Böylece, temeli sömürüye... haksızlığa dayalı "Amerikan hayat tarzı" kolayca kuşatıyor insanı.

Edebiyatı, etkisiz... yazarı... şairi yılgın... alkolik... böyle bir ülkede insanı, kolayca biçimlendirir sistem. İşte bu yüzden kaçgun döneminde milimetrik direngenlikler son derece önemlidir. Ankara'da *Toplum Kitapevi*'nin yöneticisi Remzi İnanç böyle yaptı. Direngen bir davranışla sevindirdi beni. Bunu unutmayacağım. Ankara'da dedikodu kumkuması alkoliklerin *İnsancıl*'ın önünü kesmek için durmaksızın dedikodu ürettiklerini biliyorum. Bunu da unutmayacağım.

Neden böyle oluyor... neden bazı insanlar insan için mücadele ederken... bazıları yangeldimci bir tavırla çirkinsiyor... söz gelimi güzel bir eserle insanî mücadeleyi destekleyecekken, tam tersi bir tavırla bu mücadeleyi kösteklemek istiyor.

Açık bir nedeni var bunun. İnsana inançsızlık... Şimdi şöyle düşünelim. Ateşi... tekerleği insan yaptı. Bu dünyayı, değiştire değiştire insan yarattı. Dünyayı değiştirirken kendi de değişti... Sanat... felsefe... bilim, bütün bunlar insanın etkinliği...

İnsanın hem kendini... hem dünyayı değiştirme gücü... insanın yaratıcılığı... insanın üretkenliği. İşte insana inanmanın temel noktaları. Yabancılaşma bu temel noktaları kırıyor. İnsan dünyayı değiştirdiğini... üretkenliğini... kültürün bir emek ürünü olduğunu... yaratıcılığını unutuyor. Bütün bunları, tarih boyunca çeşitli görünümlerde, insanla, insanın yarattıklan arasına giren... insanî bütün ürünlere "Bu benimdir" diyen bir sınıf yapıyor.

İnsan unutuyor. Gücünü unutuyor... üretkenliğini unutuyor... yaratıcılığını unutuyor. Unutan insan dönemin gerçekliğini mutlaklaştırıyor. Burjuvazinin gerçekliğinde "rüzgarlara kapılmış" kuru yapraklar gibi yaşıyor... pul pul dökülüyor.

Bu, yazar da şair de biraz farklı oluyor. Sözgelimi, Küçük İskender... Burjuva ideolojisini... burjuva hayatı beğenmiyor. Ama gerçekliğe tarihi maddeci açıdan bakmadığı için "Batsın bu dünya"yı estetize etmeye çalışıyor.

Bir zamanlar solculuk yapmış olanlara gelince... Bunların solculuğu kelime düzeyinde kaldığı için tarihi maddeci açıdan bakamıyor ger-

çekliğe... Bugün bile gerçekliğe tarihi maddeci açıdan bakan... işte bu yüzden insana inanan... insanın yaratıcılığına... üretkenliğine inanan bir insanın mücadelesi bunları ciddi biçimde rahatsız ediyor. Çünkü o, kaçgun döneminin ideolojisiyle kendine yabancılaştı... unuttu insanın gücünü... yaratacılığını... Ama bir zamanlar öyle değildi. Hayal meyal hatırlıyor. "Davran proletarya" "Geliyoruz ha"lı şiirleri... yazıları o yazdı... O mu yazdı. Aman allahım nasıl oldu bütün bunlar... Geçmişinin derinliklerinden gelen zehirli kurt... çünkü o, bir zamanlar solcuydu... bütün iç dünyasını kemiriyor... o, iç dünyası kemirilirken, insan için mücadele edenleri kemirmek için harekete geçiyor. Şöyle düşünüyor. İnsan için mücadele edenler ya benim gibi olsun... alkolik... dönek... ya da yok olsun. Çünkü insan için mücadele edenler, geçmişi hatırlatan birer zehirli kurt.

Oysa şöyle düşünse rahatlayacak. Ben bir zamanlar insan için mücadele ettim. Şimdi bıraktım. İsteyen mücadelesini sürdürsün. Böyle yapamadığı için insanî her mücadeleyi kötülüyor sözgelimi. *İnsancıl*'ın tek bir sayısını okumuyor... ama *İnsancıl*'ın çok kötü bir dergi olduğunu söylüyor... *İnsancıl*'ın her ay çıktığını görünce... her aybaşı... iki üç kadeh daha fazla içiyor... Sözgelimi, *İnsancıl Okuma Tiyatrosu*'na inanmıyor. "Yok canım, İnsancıl Okuma Tiyatrosu masal... kim gider de üç-dört saat şiir... öykü konuşur" diyor. Ordan biri, "Ben gördüm. İnsancıl Okuma Tiyatrosu var" deyince... "Hayır. Olamaz inanmam" diyor.

Gülüyorum. İnsancıl Okuma Tiyatrosu'na inanıp inanmaman hiç önemli değil. Sen insana inanmıyorsun. Seni bir zamanlar kandırdılar değil mi... Küçüktün. Kanıverdin. Yok sömürüsüz dünyaymış... yok insanî dünyaymış... şiir de yazdın üstelik. Hani nerde... nerde, değişmedi hiçbir şey... Pat diye Sovyetler de yıkılmaz mı... öp babanın elini... şimdi titrek yumruğunla göğsüne vurup "Ben kendimden başka kimseye inanmam" diyormuşsun... Peki ama sen kendin olabildin mi...

Sahi sen kimsin... Belki sen, sistemin oluşturduğu kendine kölesin.

Saat 12.35

Merhaba Sevgideğer yol arkadaşlarım. Çanakkale'ye 30 km var. Solda deniz... çırpıntılı... Otobüs hızla gidiyor.

Bakalım n'olacak Çanakkale'de.

3 Mayıs Pazar

Çanakkale'de bir güzellik yaşadım. Arabalı vapurda Özen Hanım karşıladı beni. Özen Hanım adını bütünüyle yansıtan bir genç kız... in-

sana özen gösteren... kibar... Kelimeleri yutmuyor... tane tane... yumuşak sesle konuşuyor... Beni otele bıraktıktan sonra Belediye'ye gidecekmiş... öyle dedi. Tabii gidemedi. Ben bırakmadım. Otelin yan salonunda hafif bir yemek yerken Özen Hanım'ı konuşturdum... Biz konuşurken bir delikanlı geldi. Adı Mehmet Ali... Mehmet Ali'nin elinde benim *Eleştiri* kitabı... Kitabın içinden bir fotoğraf çıkardı... Önceki yıl Çan'a gitmiştim. Orda... konuşurken çekilmiş... "Bu fotoğraf bende yok" dedim. Almak istedim. Mehmet Ali vermedi fotoğrafı... (5)

Yemeği bitirdikten sonra kalktık. Nilüfer Hanım'ın sahneye koyduğu çocuk oyununu seyretmeye gittik. Kitap düşmanlarını teşhir eden oyunu seyrederken, kültürsüzlüğe karşı kültür mücadelesi veren insanları trajik bir duyguyla kutladım içimden.

Bu tür etkinlikleri seyrederken bir öfke kaplar içimi. TRT'nin sanatçı diye karşımıza çıkardığı kişileri düşünürüm.

Kültürün n'olduğunu bilmeyen... meta sisteminin tutsakları... televizyoncular size söylüyorum. Bu ülkenin insanına... bu ülkede yetişen... insanî kültür için mücadele eden Nilüferlere haksızlık ediyorsunuz.

Şu bilinsin. Bu haksızlık bireysel değil, toplumsaldır.

Nilüfer Hanım'ın sahneye koyduğu oyun bittikten sonra konuşma yapacağım salona gittik. Orda Türkiye'de edebiyatın durumunu anlattım... Sonra tartışma başladı. Bazılara bana katıldı... bazıları katılmadı... Sorulu... yanıtlı... tartışmalı güzel bir toplantı oldu.

Şunu söylemeliyim. Kitapların... dergilerin böylesine az okunduğu bir dönemde yüz kişinin saatlerce edebiyat konuşması son derece önemli. Biz bu insanları okur-yazar bütünleşmesi için.topayabilseydik bu gün edebiyatımız bu durumda olmazdı.

O gün Mehmet Ali'lerin evinde akşam yemeğinden sonra, *gece* 01.00'de İzmir'e hareket ettim... İzmir bende hep bir yoksunluk duygusu yaratır. Sanki her kentte sabahın erinde kapısını çalıp demli çay içebileceğim bir ev var da, bir tek İzmir'de yok... Sabahın 05.00'inde İzmir'e indim. Canım müthiş ev çayı istiyor. Ama İzmir'deyim. Kime gidebilirim... kimin kapısı çalabilirim... Saniye geciktirmeden Afyon'a giden bir otobüse bindim. Şimdi Afyon yolundayım... otobüs'te yazıyorum. Kıs kıs gülüyorum. Dizleri yaralı bereli... patlak topu koltuğunda cangıldan kaçan bir çocuk.

Peki Afyon'dan sonra... Bilmem. Kıs kıs gülüyorum ya, gülüşümün

bir nedeni de şu. Bir defterim var. Küçük küçük notlar yazardım yıllar önce. Bakın 26 Mart 1972 pazar günü ne yazmışım. "Özlem" başlıklı. "Gittim Afyon'da aradım seni. Biliyorum, duysan gülersin. Afyon nerde, sen nerde."

Hep birini ararım ya... yirmi yıl önce yazdıklarımdan anladığıma göre o gece bir düş görmüşüm. Bütün ülkeyi dolaşmışım, onu arıyorum. Afyon'a gelmişim sonunda... Şimdi yıllar sonra Afyon'a gidiyorum... Birkaç saat sonra Afyon'dayım. Otobüsten iner inmez telefon ederim... "Ben Afyon'dayım" derim. Çok şaşırır. "Afyon'da mısın" "Evet..."

Otobüs gidiyor... Git otobüs... Kapının gülümser yüzle açıldığı bir evde akşam çayına yetişmeliyim... Böyle bir ev olmalı. Vardır. Mutlaka. Çabuk otobüs. Akşam çayına... yeni demlenmiş... yetişmeliyim.

14 Mayıs Perşembe

Yine yoldayım. Ankara'ya gidiyorum Mavi Tiren'le. ODTÜ'lü gençler çağırdı. Bir söyleşi var. "Popüler Kültür." Onun için gidiyorum.

Puslu... soğuk bir gece... Bakın ne söyleyeceğim. Geçen gün İzmir'den bir tanıdık telefon etti. İzmir'e yolum düşerse bekliyormuş beni. Söyledim "Geçen hafta İzmir'deydim, sabahın beş buçuğunda" dedim, "Keşke gelseydiniz" demez mi. Şaşırdım. Hem şair, hem seviyor beni. Şairler... yazarlar... bir başka deyişle edebiyatçılar sevmez beni. Bir ağırlık, rahatsız edici bir sesim onlar için. Geçen gün biri, "Allahın gazabı" demiş gıyabımda. Doğru. Durup dururken iş çıkardım başlarına. Felsefi anlayıştan yoksunsanız güzel eser yaratamazsınız dedim. Üstelik felsefe semineri başlattım dergide. Bir de dil işi var. Yerleşik dille sistemin ideolojisinde kalırsınız... sistemi bütünleyen eser yaratırsanız dedim. Övsem... "Siz bir tanesiniz... O şiirleri... o öyküleri nasıl öyle döktürüyorsunuz" desem, bunun yalan olduğunu bile bile sevinirler... severler beni. "Allah'ın gazabı" değil, "Allah'ın çok değerli kulu" olurum o zaman.

Daha kötüsü, birçoğu "İdeoloji öldü" derken, ben "Bırakın martavalı, ideoloji öldü diyen, kapitalist ideolojiyi yaygınlaştırmak isteyendir" diyorum.

Bir tatsızlık daha. Bir eserin nasıl bir hakikatı güzelleştirdiğine dikkat ediyorum. Sistemin hakikatlarını güzelleştiren esere "Güzel değil" diyorum.

Bütün bunların üstüne, insanî idealleri bitmiş... insana inanmayan

birinin güzel eser yaratamayacağını söylüyorum.

Sussam... elim kolum tutmasa "Oh" diyecekler. Rahatlayacaklar. Sevinecekler. Peki o şair, neden "Sabahın kaçında olursa olsun gelebilirsiniz" diyor. Yüze gülücü düzencilerden bıktı belki. "Gündoğdu hiç olmazsa yüze konuşur" diye düşündü. Belki beni sevmek istiyor. Belki benim kendini beğenmiş suratsız biri olduğumu bilmiyor.

Hem edebiyatçı, hem beni seviyor. Şaşırdım.

Tiren gidiyor puslu karanlığı kıra kıra... Sanatçı da böyle olmalı. Eseriyle karanlığı kıra kıra ilerlemeli.

22 Mayıs Cuma

Saat 9.00. Geçen hafta bugün bu saatte Ankara'daydım. Şimdi Çanakkale yolundayım. Aşk üstüne konuşacağım Çanakkale'de.

Ankara'da "popüler" kültür üstüne konuştuk Aydın Çubukçu'yla... Ben ayrıca dia gösterdim. Diaları yorumladım. Fotoğraf diaları Hatice Tuncer'in, resim diaları Macit Tekinalp'indi. (6)

Müzikli-Şiirli bir paneldi. Müzik bölümünü beğenmedim. Acemiydi... donatımsızdı müzisyenler. Hep söylüyorum. N'olcaksak olalım, ama donatımlı olalım. O işi iyi bilelim... milimetrik noktasına kadar... Bizde böyle olmuyor. Eline bir gitar... bir bağlama geçiren çıkıyor sahneye. Tıngır mıngır... yalapşap... ne o müzik... O gecenin etkisiyle alkışlanıyor, sonra şişim şişim iniyor sahneden.

Adlarını unuttum o gece tıngır mıngırcıların. Onlar... o tıngır mıngırcılar ya bu işi bıraksınlar, ya da doğru dürüst yapsınlar.

Ankara'da ertesi gün bir başka toplantıda bir başka tıngır mıngırcı çıkmasa mı karşıma. Elinde gitar şarkı söyledi. Toplantıdan sonra rastlantı bu ya, yanıma geldi. "Burası'n yöneticisi olsaydım o gitarı kafanda parçalardım" dedim. Hık mık etti.

Bıktım yalapşapçılardan. Üstelik saygısızlıktır... insana saygısızlıktır yalapşapçılık... Ben çıkıp konuşuyorum ya, etkili oluyor ya... kağıtsız kalemsiz. Konuşma yeteneği var sanıyorlar. Hayır. Yetenek filan yok bende. Uzun yıllar çalıştım konuşma için. Üstelik her konuşmadan önce uzun uzun çalışıyorum... hazırlanıyorum.

ODTÜ'lü gençleri düşünüyorum. Beni söyleşilere çağıran... bizleri saatlerce dinleyen... açımlama için soran... tartışan gençler... Bu genç insana hakkını vermeliyiz. Ciddiyet... samimiyet... saygı... sevgi genç

insanın hakkıdır. İşte Abra dergisi yanımda. Bu dönemde böyle bir dergi. (7) Baştan sona okuyacağım. Bakalım ne diyor gençler...

Benim ODTÜ'de üç kez konuşmamı gençler açısından kimse hafife almasın. Düşünün despotik kültürün yürütücüleri bütün iletişim kanallarını tutmuşlar. Böyle bir ortamda söyleşi için yirmi ad yazsan ben akla gelmem. Despotik kültürün yürütücüleri var çünkü. Denizin yüzeyini kaplayan...denizin içini göstermeyen mazot tabakacısı onlar. Genç insan, ODTÜ'de, Kayseri'de, Çanakkale'de mazot tabakacılarını parçaladı. Mazot tabakacılarının hakikati saklayan sinyallerini bozdu. Önemli bu. Yıllardır demokratik kültür için... üretkenliğin önünü açmak için... bir başka hakikat için mücadele ettim kültür dünyasında. "Doğru yapıyorsun" diyen yazarlar mazot tabakacılarının sinyallerini bozamadı. Genç insan yaptı bu işi. Bu, meta sisteminde mazot tabakacılarına rağmen insanın insanla buluşmasıdır.

Star sisteminin mazot tabakacıları bana kızıyorsunuz değil mi... Şöyle demiştim size. İsterseniz bütün iletişim kanallarımı ele geçirin... bütün ödülleri toplayın... n'aparsanız yapın insanın insana kavuşmasına engel olamayacaksınız. Benim mücadelem bunu gösterdi...

Peki nerden biliyordum bunu yıllar önce inançla... kesin konuşuyordum. Biliyordum. Çünkü insan, insanı arar. İnsan insanı hisseder. Bundan böyle ben sussam... susturulsam bile söylediklerimin doğruluğu görüldü. Bu, burda durmayacak. Yüzbinler... milyonlar birbirine kavuşacak. İnsanı yok eden sistem yerlebir olacak.

İnsan mutlu bir dünya kuracak.

Saat 11.30

Moladan sonra... Çanakkale yolunda. Bu gece yan gelip yatmayı düşünüyorum... Gülüyorum şimdi. Erciyes'e kızmıştım bu yüzden... yan gelip yatmış diye. Kıskanmıştım da ondan. Kıskanmıştım Erciyes'i. Öyleyimdir. İnsan kıskanmam ben. Karlı bir dağı kıskanırım. Esip duran rüzgarı... kocaman denizleri... başını alıp giden bulutları... koştur, koştur yağan yağmurları. Ah derim, keşke dağlı bir kar olsaydım... hep giden hiç durmayan bir rüzgar... kocaman bir deniz... dolanıp duran bulut... bir yağmur.

Bilsem sözümü tutacaklarını, ölünce yakmalarını isterdim beni. Bulut olurdum... Şimdi güldüm buna. Ben ölünce bir köşeye atıvermesinler... mezarıma tükürmesinler de...

Niye böyle... Mustafa Sercan'la konuştuk bunu. Benim beğeni notum

kıtmış... Bu yüzden kızıyorlar bana... sevmiyorlar beni. Hem kızıyorlar bana, hem de eserlerini beğenmemi istiyorlar.

Ankara'lı bir dostum söyledi. Yazarlar... şairler beni görünce "Aman görünmeyim şuna. Aklına düşerim de, eserin berbat der" diye yan yan, bana görünmeden uzaklaşıyorlarmış... Güldüm bunu duyunca. Doğru. Eskiden bu huyum vardı. Söylerdim eserinin berbatlığını. Şimdi söylemiyorum. Umudu kestim de ondan. Okuyorum. Dikkatle okuyorum ne yazarlarsa... Ama hiç ses etmiyorum... Bakın dil sorununu gündeme getirdim. Kimileri "Bu Gündoğdu'nun sorunu" diyormuş. Onların söylediği anlamda benim mülkiyetim değil o sorun. Sanatımızın sorunu bu. Bu sorunu anlamamakta inat ederseniz, yerleşik dille berbat eserlere devam edersiniz.

Hadi korkutayım sizi. Geleceğe kalamazsınız... "klasik" olamazsınız. Ödüller kurtarmaz sizi...

Bu yanyan yürüyenlerden biri... Ankara'da "Ben Gündoğdu'yu susturdum" demiş kendine bir paye çıkarmak için. Nerde susturmuş bilmiyorum. Bir tartışmam olmadı yanyancılarla... Hem susturmak ne demek... Bir tartışmada görüşler söylenir. Anlaşma olmayabilir. Tartışma, atışma, dövüşme, susturma değildir. Şimdiye kadar hiçbir tartışmada karşı görüşü susturayım diye düşünmedim. Benim bilincimde insanı susturma kavramı yok.

Yine de susmuş olabilirim o kişinin yanında. Yaparım bazen. Konuşurken susuveririm. "Bu adam kafayı nasıl taşıyor" diye düşünürüm. Susarım. Parmağımla mehtabı göstermişimdir. O kişi, parmağımı mehtap sanmıştır.

Edebiyatımızın önüne önemli gündemler koydum. Sözgelimi, güneşin doğuşuyla batışı arasındaki uzanan zamana gündüz deyip çıkarız işin içinden dedim. Güneş, her dakika başka yerdedir. Orda gerçeklik başkadır. Bu gerçekliğin adını koyalım dedim. Şairimiz yazarımız koskoca bir zaman dilimini... değişip duran gerçekliği tek bir kavramla... gündüzle açıkladı.

Hayata hep böyle baktı. Bu yüzden gerçekliğin gerisinde kaldı. Meta sisteminin estetiğinde ezildi. Sözgelimi, meta sistemi insana eğlence öğretirken tiyatro dünyamız karşı eğlenceyle çıkmadı meta sisteminin önüne. Tiyatronun bir eğlence olduğunu unuttu. Tiyatro diye sol bildiriler okudu sahnede. Bıktırdı insanı. Hafakanlar bastırdı insana.

Geçende bir şairin belli bir yılını kutlama toplantısına gittim. Şair de

orda. Ama şair ölmüş de bu toplantı düzenlendi sanırsınız. İçim sıkıldı.

Genç insan bu toplantıya gelmez.

Söylemek istediğim şu. Bakış açımızı değiştirmeliyiz. Değiştirmelisiniz. Değiştirmediğiniz için benim gündeme getirdiğim sorunların çok gerisinde kalıyorsunuz. Bu yüzden söylediklerim, size nükleer fiziğin karmaşık sorunları gibi geliyor. Çözemediği problemi atlayan öğrenciler var ya, öylesiniz işte.

Şimdi konuşuyorum. Ama bir gün... o gün gelince söylerim size. "Sustum" derim. Ne çok sevineceksiniz değil mi... Ama siz bu sorunu çözmek zorundasınız. Çözemezseniz tarih sizi tokatlayacak... edebiyatın mezarlığında çürüyeceksiniz. Çünkü siz Türkiye'de genç insanı " Hey Corç Versene borç" diyene kaptırdınız.

Boş övgülerle avunmayın. "Şair-i azam" size ders olsun.

23 Mayıs Cumartesi

Saat 10.30. Çanakkale. Büyük Truva Oteli... Kıpırtısız bir deniz... Uzakta Eceabat. Güzel bir kahvaltıdan sonra yazıyorum... Yan gelip yatacağım dedim ya, öyle. Dün geceden beri yan gelip yatıyorum. Nilüfer Hanım toz kondurmuyor üstüme.

Nilüfer Hanım hakkımı veriyor.

Konferansa gelince... Tartışmalı... güzel bir konferans oldu. Ben bu konferanslarımda sistem dışı donatımlı iki insanın aşkı yaratabileceğini söylüyorum. Sistemin insanı olursak... sistemin değerleriyle bakarsak dünyaya aşkı kesinlikle yaratamayız diyorum. Tabii bu, dinleyeni sarsıyor. Dün bu yüzden genç bir hanım... konferans öncesi tanışmıştık, beni dinlemeye geldiğini söylemişti... sinirlendi... canı sıkıldı, konferansı terketti.

Sorun şu. Sisteme... yerleşik değere göre seven insan, en iyiyi götürür sevdiğine. Söz gelimi çarşıdan en iyi ekmeği alır... Buna hayır diyorum. En iyi ekmeği size getiren... kötü ekmekleri başkasına bırakan insanın iç dünyası... aklı bozuktur. Böyle biri faşisttir... "Size en iyi ekmeği getireni ya düzeltin... ya da terkedin... Bütün ekmeklerin iyi olması için mücadele eden insanlar aşk yaratabilir" dedim. Tabii bu birçok insanı sarstı. Bir delikanlı dört kez bu konuya döndü.

Biz faşizmi bazı kötü adamların yönetimi sanıyoruz. Faşizmin kültürel temellerini... faşizmin tek tek insanlarda temellendiğini bilmiyoruz. "En iyi ekmek benim olsun. Benden başkası iyi ekmeğe layık değildir" dü-

şüncesinin faşizmin önemli temelinden biri olduğunu kavrayamadık.

Konferansta bunu açımlayınca soğuk suya düşmüşcesine ürperdi herkes. O genç hanım ciddi bir sarsıntıyla terketti konferansı.

Şunu söylüyorum. Biz püsürük insanlarız. İçimiz çıfıt çarşısı. Böyle bir durumda aşk yaratamayız.

Sözgelimi,Platon'u iyi kavramalıyız. Vivaldi'yi iyi kavramalıyız. Satranç bilmeliyiz... Ben böyle deyince ortalık birbirine giriyor.

Bütün bunlar bir örnek. Temelde söylediğim şu. Sistem dışı donatımlı olabilirsek insanlaşma sürecine gireriz. Öbür türlü, sistemin içinde kalırsak, insanlaşma sürecinin dışına çıkarız. Sistemin istediği gibi oluruz. Meta oluruz. Konuşan... müzik dinleyen... okuyan... para kazanan... alıp satan... alınıp satılan... cinsel ilişkiye giren birer meta. Bir meta. Bu meta, insanî hiçbir yaratıyı bilmez. Bu meta aşkı yaratamaz.

Ancak insanlaşma sürecine giren insan aşkı yaratabilir.

Meta sistemine... metalaşmaya karşıymış gibi konuşan metalar, beni dinlerken cin çarpışmışa dönüyor. Hakikatın sağlı sollu tokatlarıyla sarsılıyor. Tabii ciddi bir esenlik duyuyorum bundan. Böylelerini yakaladım mı tam merkeze ağır vuruşlar indiriyorum.

Dün gece böyle oldu. Üç saat sürdü tartışmalı konferans... Sonra Turgut Özakman'ın *Ah Şu Gençler* adlı oyununa gittim. Anadolu Lisesi öğrencileri sahnelemiş. Bu oyun kötüdür bana göre. Sahneye konuşu... oynanışı da kötüydü. Gece berbat bitecek diye korktum. Neyse oyun bitiverdi. Biz de çıktık... Otele döndüm. Yalnız... Doğru yemek salonuna gittim. Güzel yemeklerle iki kadeh rakı... Yalnızlığın o güzel tadını hissede hissede iki saat oturdum...

Sabah kahvaltısı da güzeldi. Ama börek sorun yarattı. Soğmuş böreğin tadı gidiyor. Lokanta yöneticileriyle konuştum bu sorunu. Anında servis mümkün değilmiş... Kahvaltıdan sonra kapıdan çıkarken seslendim. "Siz yine de bir yöntem düşünün anında servis için" dedim.

Sıcak... taze börekli kahvaltı daha güzel olur... diye düşünürken tirenlerin berbat kahvaltıları geldi aklıma... Güldüm... Bazen gülerim böyle. Durup dururken güldüm sanılır. Değil...

Bir gülüşün temelinde bir hayat olabilir bazen... kimbilir.

24 Mayıs Pazar

İstanbul'dayım. Evde. Çanakkale'yi... genç arkadaşlarımı dü-

şünüyorum şimdi... Dün... cumartesi günü, saat 13.00'den 24.00'e kadar gençlerle konuştum.

Önce şunu söylemeliyim. Çanakkale'de genç insanın yerleşik bakış açısını sarstım. Birçok genç, "gibili" yaşadığını farketti... Saatlerce bunu konuştuk... Bu sarsıntı ciddi bir iç hesaplaşmayla bilinci, yeni bir bakış açısının kapısını getirir mi...

Biliyorum, bazısı korkacak iç hesaplaşmadan, kendini yeniden yaratma zor gelecek. Yerleşik bakış açısının kolaylığında meta insan olacak. Kendini... insanî gücünü... insanî değerlerini unutacak... meta sisteminin nesnesi olacak.

Bazısı... belki çok azı... ciddi... samimi bir cesaretle iç hesaplaşmaya girişecek sarsıntıdan sonra. Böylesi, temiz bilinçle, yeni bakış açısının kapısında, insanî gücünü... insanî değerlerini görecek. Meta sisteminin karşısında insanî gücüyle kendini var edecek... yeniden yaratacak...insanlaşma sürecinde hem kendine... hem öbür insana ciddi katkılar yapacak.

Şu bilinmeli. Metalaşmış biri, arkadaşlığı... sevgiyi... aşkı yaratamaz. Böyle biri sahte insandır. Bütün ilişkileri meta sistemine uygun çıkar üstüne kuruludur. Meta sisteminde kendini mal diye satışa çıkaran böylesi sahte insan için bütün insanî değerler, yalnızca kelimedir. Onun için asıl her türlü ilişkinin hızla paraya dönüşmesi... ya da her türlü ilişkinin kendine çıkar sağlamasıdır.

İşte bundan... bu bakış açısından sakınmalarını söyledim genç insanlara... Biliyorum zor bu. Ama inanıyorum. Birçoğu bu zorluğu aşacak... gibili hayatı kıracak.

Çanakkale'den 01.00'de ayrıldım. Çay bahçesinde vedalaştık. Uğurlanmayı istemedim ama bir baktım, bazı gençler otobüsün yanında beni bekliyor uğurlamak için... Belli etmediğim bir iç burkuntusuyla bindim otobüse... Saat 06.30'da indim İstanbul'a... cangıla.

Çanakkale'de tam ayrılırken bakın n'oldu. Nilüfer Hanım bir paket uzattı. "Nedir bu" dedim. "Yolluk" dedi... "Poğaça". Poğaçayla otobüste aç bir çocuğu da doyurdum. Çocuk "Ne güzelmiş amca bunlar" dedi... "Eli kolu tutulmazsa insan her şeyi güzel yapar" dedim.

11 Haziran Perşembe

Kurban bayramının birinci günü... Esenköy... Nurettin'in çay-bahçesi... Dostlarla öpüşmeler... sarılmalar... hal hatır sormalar... neden

geç kaldınlar...

Esenköy'de esenlikli... gülümser bir hava... Az daha canım sıkılıyordu. Günce'mi yazdığım pırıl pırıl kağıtları evde unutmuşum. Köyde satılan kağıt iyi değil. N'apacağımı düşünürken Kemal Küçük bir dolu kağıt verdi... pırıl pırıl... Doğayı değiştiren insanın güzel emeği... Her yazar bunu düşünmeli... Her şair... Bunu kavrayan hile katmaz sanata... Sistemin ideolojisini üretmez yeniden...

Pırıl Pırıl... beyaz kağıt... insanın güzel ürünü... Bunu bilen... kavrayan için bir aldanguç değil... Yolda gelirken Brecht'ın *Karanlık Zamanları*'nı okudum yeniden... Gözlem sanatını önemsiyor Brecht. "Öğrenmemiz gereken ilk şey, gözlem sanatı" diyor... Devam ediyor. "Sadece kendini gözleyen kişi/insan bilgisini edinemez hiçbir vakit."

Bizde böyle oldu. Özellikle şairler yalnızca kendini gözledi... tükenik... bitik solcular... eski demiyorum bunlara, eskinin değeri var çünkü... şöyle demeliyim. Tükenik... bitik... alkolik... dedikoducu... bir zamanın solcuları... Bunlar tükenikliğini... bitikliğini... bilinçsizliğini mutlaklaştırdı yalnızca kendini gözlediği için. İnsana... direngen insana karşı şiir yazdı. Kendi tükenmişti... meta sisteminde yitirmişti insanî bilincini... Kendinde bunu gördü yalnızca. Bu yüzden... Sakat bir gözlemci olduğu için... insanın binlerce yıldır ayakta tuttuğu... gerçekleştirmek için ta ilk zamanlardan beri mücadele verdiği, güzel... insanî dünya ülküsüne dirsek vurdu. Kendi yıkılmışlığını o ülkünün yıkılmışlığı sandı.

Yıkılmamak... temiz... insanî bilinçle diri bir sanat için gözlem önemli. "Bu yüzden ilk eğitimimiz/yaşayan insanlar arasında başlamalı/ilk okulunuz/iş yeriniz, eviniz, semtiniz olsun/ sokaklar, yeraltıları, dükkanlar olsun/ordaki tüm insanları gözlemlemelisiniz/yabancıları tanıdık gibi/ tanıdıkları yabancı gibi"

İyi bir gözlemin bir başka koşulu şu. "Gözlem yapabilmek için/ karşılaştırmayı öğrenmek gerek/Karşılaştırma yapabilmek için de gözlem yapmış olmak gerek."

Karşılaştırma... her alanda önemli bu. Karşılaştırmayı öğrenmeyen, sözgelimi, insanı seviyorum diye, hayata hile karıştıranla... hileyi gören... herkesin bu hileyi görmesi için mücadele edeni bir tutar. Bu iki insanın arasında son derece önemli farkı görmez. "Ne var" der "ikisi de insan" Sakat gözlemci... karşılaştırmayı öğrenmemiş biri, insanı... somut insanı değil, ideyi... insan idesini sever.

Düşünmeli... Hayata hile katan... yabancılaşmayı pekiştiren bir insan

nasıl güzel olabilir. Böyle biri çirkindir. Çirkinlik sevilmemeli.

Çirkini sevmemeli. Hayata hile karıştıranı... çirkini... ben insanı severim diye... seven, güzeli zedeler.

Doğru gözlem önemli... her alanda... "Bir meyva üreticisi/rastgele bir insandan/ daha keskin bir gözle inceler/ elma ağacını/ Ama insan kaderinin gene insan olduğunu bilmeyen/ tam anlamıyla göremez insanı."

Göremez... Göremediği an doğru gözlemciye kızar... sinirlenir... Doğru gözlemcinin titizliğini... tek bir kelime için sorun çıkarmasını... hayata hile karıştıranlara sertliğini kavrayamaz. Sekterlik der buna. Oysa titizlik... kelimelere milimetrik bakış... hayata hile karıştıranlara öfke... adaleti tutkuya dönüştürmek için "hem öğrenirken, hem öğretirken" diyor Brecht "oyununuzla girebilirsiniz/çağınız insanının tüm kavgalarına/ ve böylece, çalışmanın ağırbaşlılığı ve bilginin coşkunluğu içinde/yardım edebilirsiniz/kavga deneyimini ortak deneyime dönüştürmeye/ve bir tutkuya dönüştürmeye/adaleti"

İnsansever öğrenmeli bunu... hayata hile karıştıranla... hileyi görenı... göstereni bir tutmamayı... Hayata hile karıştıran çirkindir. Çirkini seven güzeli zedeler. Sevgi için doğru gözlemi... milimetrik karşılaştırmayı öğrenmeli. Önemli, çok önemli bu. Değilse, o yangeldimciye... hayata hile karıştırana... sefil iç dünyasıyla insanî mücadeleyi çirkinsiyene su taşırsın... insan için mücadele eden sususuzluktan kıvranırken siperde.

Akşamüstü... Nurettin'in çaybahçesi... Dostlar boşalttı masamı yazabilmem için. Bugün öğlen gülüşlü bir iş oldu, onu anlatayım. Öğlende kebapçıda... kebap yerken, soğuk şalgam sularını oh oh diye gövdeme indirirken bir hanım kafamı öptü... saçımın döküldüğü yeri. Döndüm baktım, Mirat. Adil'in karısı. Sordum. "Kafamla ne alışverişin var" dedim. "Bu güzel, bu direngen kafayı çoktandır öpmeyi tasarlıyordum" dedi.

Çok şairin... Çok yazarın kopsun diye ilendiği kafayı bir dost okurun ta İstanbul'dan gelip, Esenköy'de öpmesi... Bunu düşündüm de güldüm testere sesiyle... Bütün gün kafamda kırmızı dudak iziyle dolaştım. Ne idüğü belirsiz bir ödül değildi o... içten bir öpüştü...

Direngen kafacığım için.

Kızmayın bana boyun kasları çürük ödülcüler... Sizler, jüri üyelerinin bile okumadan verdiği ödüllerle övünüyorsunuz... yerin kabul etmediği sesinizle. Ben direngen kafama kondurulan içten öpüşle övünüyorum...

yüksek dağlarda dolaşan... denizin fırtınasıyla kavga eden... yıldırımlarla yarışan sesimle.

12 Haziran Cuma

Sabah... kahvaltıdan sonra... Ceviz Ağacı'na bakıyorum. İçim titriyor. Beni beklememiş. Açıvermiş güzelliğini. Gören gelmiş... kuşatılmış. Kızmadım bunun için Ceviz Ağacı'na. O, bir yerli... yeri yurdu var. Tanıdık yüzler... Bildik sokaklar... Bana gelince... bir yerli değilim ben. Yerim yurdum, soyum sopum belli değil... Bir de kök işi var. "Ben Azeriyim... Ben Türküm... Ben Kürdüm... Ben Çerkesim" diyorlar şimdi. Fransız... Alman... Arap... Sırp... Hırvat... böyle kökler var. Ya benim köküm... "Sizin kökünüz... dendiğinde "Ben bu anlamda köksüzüm... köküm yok" diyorum. Devam ediyorum. "Bana söylendiğine göre ben insanmışım. Köküm bir yandan ateşi bulandan çıkıp, piramitlere... camilere... köprülere taş taşıyanlara dayanıyormuş.

Taş taşıyor... kökümün bir dalı burda. Öbür dal, Spartaküs'e... Hallacı Mansur'a... Ravendi'ye dayanıyormuş. Ateşte yanıcı.

Ateşte yanıcı... kökümün öbür dalı da burda. Ne kök değil mi... Bir dalı taş taşıyıcılara... bir dalı ateşte yanıcılara gidiyormuş. Ama kesinlikle... kesinlikle... kesinlikle insanı kırbaçlayanla... insanı gaz odasına atanlarla... işkencecilerle... artı emeğe elatanlarla bir ilgim yokmuş. Ezilen... horlanan... sövülen her kimse... "sen de adam mısın lan" kime deniyorsa o benim atammış...

Peki bu "mış"lara n'oluyor. Bütün bunları şimdi cehennemde yandığına inandığım annem belletti bana... Ben de inandım. Köksüz kaldım. Çünkü benim köküm insan. Görünmüyor şimdi... derinlerde... Bütün işleri yapan o. Doğayla ilişkiye giren... doğayı değiştiren o. Görünmüyor ama. "Köküm insan" dediğim de "Hani nerde" diye sağa sola bakıyor köklüler.

Şimdi cehennemde yandığına inandığım... oh olsun beni köksüz bıraktığı için... annem bir kök bulsaydı, sözgelimi, Çerkes, Azeri, Tatar, Fransız, Türk, Kürt, Çin... bir kök işte... ben de köküme sıkı sıkı sarılır... bütün insanî değerlerin o kökten çıktığını savunurdum. "Konukseverlik... arkadaşlık... mücadele... sanat felsefe... bilim... efsane... ne varsa işte, bütün bunlar benim kökümden fışkırdı... kültür... uygarlık...dil... hepsi hepsi benim kökümde" derdim.

Ah, bir köküm olsaydı...

Ceviz Ağacı'na bakıyorum. İçim eziliyor. Kuşatılmış... kuşatmışlar... Kökü var hepsinin... Silkinmesini... hadi ordan demesini bekliyorum. Bana soruyorlar... "Senin kökün nerde" diyorlar. "İnsanda" diyorum. "Hani nerde" diyorlar...

İnsan... hani nerde... Görünmüyor. Suskun... Ceviz Ağacı'na bakıyorum... "Ben insanseverim" diyor. Herkesi seviyormuş... hiç ayrımsız... Özsuyuyla beslenen sürüngenleri de... "Yoksa acımak zorunda mısın onlara?" diyor Brecht. "Gözyaşlarına mı boğulalım/çekip gittiğini görünce tahtakurularının/Sen, ahbap, bir lokma ekmeği olmayan insana acımış olan sen/oburluktan çatlayana mı acıyorsun şimdi de?"

Deniz... kıpırtısız... "Demeyecekler... Karanlıktı o zamanlar/Ama diyecekler/Neden şairleri sessizdiler."

Deniz... olduğu yerde duruyor... kıpırtısız... Düşünüyorum. Daha başka ne demeyecek... ne diyecek insan diyor mu.

Belki şöyle. Demeyecekler, deniz neden olduğu yerde durdu. Demeyecekler neden bazı insanlar hile karıştırdı denize. Ama diyecekler sen niye hile karıştıranlarla bir masaya oturdun. Ama diyecekler sen niye kadeh tokuşturdun hilecilerle.

13 Haziran Cumartesi

Konferanslarımdan birinde sordular. Eleştirici yapıcı mı, yıkıcı mı olmalı... Yıkıcı olmalı dedim. Neden yıkıcı olmalı eleştiri. Söyleyeyim. Sistem bize nasıl düşünmemiz... nasıl davranmamız gerektiğini öğretir. Bu öğrenmeyle değer yargılarımız... estetik yargılarımız oluşur... Hayatı, sisteme göre yorumlar... Sisteme göre yürütürüz. Sistemin iğdişlediği beynimizle bakarız hayata. İşte bu noktada şunu söylüyorum. Sistemi kökten... yıkıcı eleştirmeden kafa açıcı... sağlıklı öğrenme mümkün değil. Biz hasarlı bilinçle bakıyoruz hayata. Bu yüzden değer yargılarımız... estetik yargılarımız... davranışlarımız sağlıksız. Tam bir yabancılaşmanın içinde hasarlı bilinçle hayatı ciddi bir biçimde çözümleyemiyoruz. Bu yüzden sık sık sakata düşüyoruz... Sakata düşmemek... insanî bir toplum için süreci başlatmak istiyorsak, olup-biteni... bugünü... geçmişi kökten... yıkıcı eleştirmek gerekiyor. Bu olmadığı için, sisteme teslim olmayan... olmak istemeyen güvenilir insanımız bile... elyordamıyla hareket ettiği için... günün birinde sakata düşüyor. Sözgelimi, yazarımız... şairimiz, günün birinde adlanmak istiyor... çünkü adlanmak bu sistemin değer yargılarından biri. Sisteme göre adlanan değerli... adlanmayan

değersiz... Yazarımız... şairimiz şöyle düşünüyor. Bunca yıl yazdım. Şimdi adlanayım. Gidip bir ödül alayım. Ben de değerli olayım. Ödülleri de "bizim ödüller" "onların ödülleri" diye ikiyi bölüyor. "Bizim ödüller iyi" diyor. Böylece sakata düşüyor. Şunu düşünmüyor. Ödül veren jüri üyeleri de sakatta.

Gülüyorum. Gözü görmeyenler, gözü görmeyen bir başkasını en güzel gözlü seçiyor... İşte ödüllerin özeti bu bizde.

Söylüyorum. İyi bilinsin. Kim olursa olsun sakata düşmüştür ödül alan. Bir gün demeyecekler niye ödül verdiniz. Ama bir gün diyecekler, niye ödül aldınız.

Sanatçı sisteme "sizin yarattığınız allahlar benim ayağımın altında" demeli. Ödül, edebiyatımızın allahı. Sanatçı bu durumda "bizin allahımız iyi" demez. Çünkü sanatçı yabancılaşmanın ürünü allahlara teslim olmaz. Yabancılaşmanın ürünü allahları açımlar... gösterir sanatçı... Gidip de "Bizim allahımız iyi" diye kandırmaz insanı.

Hasarlı bilinç, "Bizim allahımız iyi" diyor, sakata düşüyor. Sistem allahlarla yürütüyor işini... iyisi kötüsü yok allahların.

Al şimdi iyi allahından ödülleri... istifle. Yabancılaşma kırıldığında pişman olacaksın. Yerlebir olacaksın. Kıldan ince kılıçtan keskin sırat köprüsünden geçemeyeceksin.

Bütün bunları Taner Timur'un (*Osmanlı Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik)* adlı eserini okurken düşündüm. Baştan şunu söyleyeyim. Taner Timur bazen sistemin içine giriyor. Yazar baştan başa sistemin dışında olabilseydi... düşünce hayatımızda bir kopuş... Bir başlangıç olabilirdi. Peki, Taner Timur, ucuna gelmişken neden sistemin dışına çıkamadı da o gelgitleri yaşadı. Burası... birçoğumuzun ayağını tuttuğu için... son derece önemli. Bakın ne diyor Taner Timur. "Bir edebiyat eleştirmeni olmadığım için diğer bölümlerdeki gibi, Yaşar Kemal'in eserine daha ziyade toplumsal ve ideolojik içeriği açısından eğildim. Bununla beraber şu gözlemi yapmaktan da kendimi alamıyorum. Yaşar Kemal eserlerinin bir kısmının kurgusunda gereken ihtimamı göstermemiş izlenimini veriyor. Yer yer gereksiz uzatmalar, tekrarlar. Akçasazın Ağaları'ndaki ülkücü nutuklar ve Amerikalıların verdiği işkence aletlerinde olduğu gibi, dönemin siyasal konjonktürünü fazlaca yansıtan pasajlar pek inandırıcı olmuyor ve esere de bir şey kazandırmıyor."

Şimdi burda duralım. Çok söyledim. Ağzımda yaş kalmadı. Bir eser...

roman... öykü... şiir... fotoğraf... resim... bütündür.Toplumsal-ideolojik içeriği doğru olursa... kurgusu sağlam olursa o eser güzeldir. Toplumsal-ideolojik içeriği... benim deyişimle hakikatı doğru, kurgusu bozuk eser güzel olamaz. Tersi. Hakikatı bozuk, kurgusu sağlıklı eser de güzel olamaz. Ama Türkiye'de bu söylediğim kesinlikle dikkate alınmaz. Hakikatı doğru diye kurgusu bozuk esere güzel denir. Tersi. Kurgusu sağlam, hakikatı bozuk esere de güzel denir. İşte tam bu noktanın kökten... yıkıcı eleştiri gerekir. Herkesin bu yargıyı hızla yıkması şart. Sözgelimi herhangi bir ırkı yücelten... insanî değerleri o ırka maleden eserin hakikatı yanlıştır. Kurgusu sağlam diye bu esere güzel denmez. Türkiye'de bu dikkate alınmadı. Alınabilseydi... hasarlı bilincimizi onarabilseydik berbat romanlar yayınlanmaz... berbat romanlar ödül üstüne ödül almazdı.

Taner Timur'a dönüyorum. Yaşar Kemal baskın düşüncenin etkisiyle "deha" düzeyine çıkarılan bir romancı. Taner Timur, Yaşar Kemal'de "deha" düzeyine çıkarılan bu yazarın eserlerinde eksiklik görüyor... Ama nasıl olabilir diye düşünüyor. Taner Timur, uğruna bir sözlük yapılan... herkesin kayıtsız şartsız ben mi yanılıyorum diye... ciddi bir çekingenlikle Yaşar Kemal'de kurguya "gereken ihtimamı göstermemiş izlenimini" edindiğini söylüyor.

Aslında Taner Timur, Türkiye'de sanat eserlerinin temel bozukluğunu yakalıyor. Tam bu noktayı didik didik edecekken edebiyat eleştirmeni olmadığı gerekçesiyle sistemin ucuna gelmişken, yeniden sistemin içine giriyor. Aslında sistemin dışına çıkıp, Yaşar Kemal'in eserlerinin kurgusuna hiç dikkat etmediğini, uzatmalarla... tekrarlarla eserlerini şişirip bozduğunu söylememiz gerekiyor. Ama o zaman Yaşar Kemal'i nasıl açıklayacağız. Çünkü Yaşar Kemal, Taner Timur'un deyişiyle "estetik gücüyle" ulusal sınırlarımızı aşmış ve evrensel yazının değerleri arasına girmeyi başarmış.

Estetik güç... Yaşar Kemal'de estetik güç varsa, eserlerinin kurgusu neden bozuk. Kurgusu bozuk eserler yazan bir yazarın estetik gücü neye dayanıyor... Öbür deyişle hakikatı doğru, kurgusu bozuk eserlere kim güzel diyor. Nasıl oluyor da kurgusu bozuk eserler yazan Yaşar Kemal "estetik gücü"yle uluslararası oluyor.

Şu bilinsin. Yaşar Kemal, yaşayan romancılarımızın hiçbirinden estetik güç açısından bir milim ilerde değil. Bu konumuyla Yaşar Kemal uluslararası olmuşsa Selim İleri'nin de, Adalet Ağaoğlu'nun da, Pınar Kür'ün de... Talip Apaydın'ın da, Demirtaş Ceyhun'un da uluslararası

olması gerekir. Olamamışlarsa... en azından yirmi romancımızın Nobel alması gündemde değilse bu işte sakatlık vardır. Bu sakatlık edebiyat dışıdır.

Yaşar Kemal, edebi kanallarda değil, meta kanallarında yürüyor. Terslik burda. Öbür yazarların estetik gücünün Yaşar Kemal'den az olmasında değil.

Sözgelimi, müzik dünyasında Zülfü Livaneli uluslararası. İki kaset sonra ben uluslararası olamazsam bu Zülfü Livaneli'nin estetik gücünden değildir. Benim iyi reklam olamayışımdandır.

Türkiye'de sanatın gerçekliği böyle. Bunu kabul etmeliyiz. Estetik güce dayalı güzel eserler yaratılmasını istiyorsak bu gerçekliği, değiştirmek için açık seçik görmeliyiz. Göremezsek reklama dayalı adlandırılmış sanatçıların, adlanmışlığını metafizik temellere... deha... şans... allah yardım etti... dayandırırız. Bu sistemin işine yarar. Sistemin işine yarayan düşünce sistem içidir. Sistemin devamını sağlar.

Soru. Taner Timur, ucuna gelmişken neden sistemin dışına çıkamıyor. Önce bakış açısı. Sistem dışı bakış açısıyla her taşın altına bakmadan... kıyıbucağı... milimetrik tutamakları... kökten, yıkıcı eleştirmeden sistemin allayıp pulladığı doğrularla başetmek mümkün değil. Bitti mi. Bitmez. En küçük bir eleştiride sistemin sövgüsü... çirkinsi davranışları... dirsek vuruşları... zehirli alayları... yanbakıcı küçümsemeleri... jilet atıcı bakışları... avuç içinde bız, uğrun uğrun sokuluşları... "Sen şöylesin... sen böylesin" diye koltuklaya koltuklaya tuzağa götürüşleri... tatlıyla bulanmış mıcır yedirişleri... yüreküstüne ağır baltalı hain saldırışları... kaynamış katran taşıyıcıları olanca gücüyle boşalır insanın üstüne. Yaşadığım için biliyorum. Bütün bunlara dayanmak... iç dünyayı dik tutmak.. dost bildik hain saldırıların yarasını beresini sarıp sarmalamak... dişleri kırmadan mıcırları çiğnemek... bel vermeden tuzaklardan sıyrılmak... onca çelmeye karşın başeğmeden yürümek... kırılan incinen... gönül dünyasını, hızla onarmak... bilirim zordur... Peki arkadaş, n'aptın... n'ettin de derisi yüzülmüşten beter oldun. Değişik bakış açısıyla "Ben,bu eseri şu-şu-şu nedenlerle beğenmiyorum" dedin. Altüstü bu. İşte bizim yazanmızın demokratlığı. Eserini beğenirsen... sistem içi bir iki eleştiri yaparsın ballıbörekli demokrat olur. Sistem dışı eleştirdin mi derisi yüzülmüşten bin beter eder seni. Bilirim zordur dayanmak sistem dışına çıkınca. Ama doğru öğrenmek... doğru değer yargılarına... doğru estetik yargılara varmak başka türlü mümkün değil.

Taner Timur'u, sistem dışına bütünüyle çıkmasa da itmiyorum. Taner Timur'un eserini önemsiyorum. Bu koşullarda bile sistemin dışına çıktığında doğruları gösterdiği için okunmalı diyorum. Ama sistemin içine girdiğinde... Yaşar Kemal'in estetik gücü... yanılıyor. Bunu bilelim.

Taner Timur, Kemal Tahir'in *Devlet Ana*'sına sistemin dışından bakıyor. Kemal Tahir için bir bardak suda fırtına yaratılmıştı bir zamanlar. Hasarlı bilinciyle düşünce üretiyorum sananlar, ırkçılığı güzelletirmek isteyen Kemal Tahir'in *Devlet Ana*'sını devrimci roman diye piyasaya sürmüştü. Bunun ötesi var... Taner Timur şöyle diyor, dünya literatüründe Marx'ın "Asya despotizmi" dediği bir devlet tipinin Marx adına, bir adalet düzeni olarak savunulmasının bir başka örneği olabileceğini sanmıyorum."

Ne kadar şaşırtıcı değil mi... Cellatların gece gündüz demeden kafa uçurduğu... yüzbinlerce insanın kesilip kuyulara tıkıldığı Osmanlı düzeni, kimi sözde solcularca adil düzen diye yüceltilmiş... Kemal Tahir de göya bunun romanını yazmıştı. Ama cehalet bulaşıcıdır. Bir zamanlar bazı insanlar Freud'la Marx'ı sentezlemek istediler... *Freud'a Kim Gider* adlı yazıma da ağız dolusu sövdüler... Bu noktada marksist Atilla İlhan, faşizmi "analiz eden" romanlar yazdı. Taner Timur, Attila İlhan'ın romanlarında marksist analiz bulamadığını söylüyor. Şöyle diyor Taner Timur, "Reich'tan beri Freud'u Marx'la uzlaştırmaya çalışan bir akım mevcuttur. Fakat örneğin faşizmin analizinde sınıf faktörünü tamamen bir kenara itip "sadizm"le yetinmek inandırıcı olmaktan uzaktır." Bitmedi. Attila İlhan "Toplumsal yöntem konumunda ise, ulusal çelişki diyalektiğini, sınıfsal çelişkinin yerine koyuyor." N'oluyor. Olan şu. Cehaletin salıncağında uyuşmuş insanların mıymıntı beyinleriyle okudukları bu romanlara Türkiye'de güzel deniyor.

Taner Timur, sistemin dışına çıkar çıkmaz o kibar diliyle bu cehaleti gösteriyor.

Şunu bilmeliyiz. Edebiyatımız mıymıntıların elinde can çekişiyor. Taner Timur şöyle diyor. "Herzen'in yazdığı gibi XVIII. yüzyıl edebiyatı birkaç uyanık insanın toplum üzerinde hiçbir etkisi olmayan asil bir uğraşısından ibaretti." Tıpkı, şimdi bizde olduğu gibi... edebiyatçılarımızın toplum üstünde hiçbir etkisi yok. Altmış milyonluk bir ülkede yazarıyla okuruyla ikibin kişiyiz. Bu sefaleti kırmak için 1988'de yeni bir edebi örgütlenme önerdim. Yüzbin okur hedefledim... Bazıları yüzbin okur mu diye alaya aldı... bazıları göz kapakları düşük... kılını bile kıpırdatmadan... yorgunluktan esneye esneye dinledi beni... Oysa ciddi

bir örgütlenmeyle ilk altı ayda yüzbine... dört yılın sonunda bir milyon okura ulaşmak mümkündü... Bir milyon okurlu bir edebiyatın Türkiye'de yapacağı etkiyi düşünün...

Bu, Rusya'da şöyle oluyor "Yazınsal amatörlüğe değişik bir karakter veren ilk ciddi etki Masonlardan geldi. (...) Hareketin öncüleri Fransız Aydınlanması'nın klasiklerini ve Ansiklopedi'nin en önemli maddelerinin Rusça'ya kazandırılmasında başrolü oynadılar. Böyle bir toplumda edbiyatın etkisi, başka ülkelerde çoktandır kaybolmuş boyutlar kazandı. Puşkin'in ve Rileyev'in devrimci şiirleri, gençlerin ellerinde imparatorluğun en uzak eyaletlerine kadar yayıldı."

1988'de okur-yazar bütünleşmesi diye yola çıktığımda bunu düşünmüştüm. ülkenin en uzak bölgesinde edebiyat... Bilinmeli. Bilinsin. İzmir'de, Adana'da, Ankara'da, Trabzon'da, Kayseri'de, Samsun'da, Kars'ta, Diyarbakır'da, Antalya'da bu işi götürecek... edebiyata hayatını koyacak değil beş kişi, iki kişi bile bulamadım. Şimdi o kişiler, kitap okunmuyor diye hayıflanıyor... belediye şenliklerine gidip, beş on kitap imzaladıktan sonra geceleri zilzurna sarhoş oluyor... Olun... size bu yaraşır.

Taner Timur'un nazik dille, arada bir sistemin içine girerek eleştirdiği Türkiye romanının temel eksiklikleri şöyle çıkıyor ortaya.

1- Romanınızın ya kurgusu... ya hakikatı sakat. 2- Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı anlatan gerçekçi bir roman yok. 3- Romancılarımızın bir bölümü dinci... bir bölümü ırkçı... bir bölümü Freud'cu... Böyle olmayanlar da söz gelimi, "Türk köy romanı, yaygın sömürü mekanizmalarına Pir Sultan Abdal, Köroğlu, Dadaloğlu vb. efsaneleriyle dolu Ortaçağ ideolojisiyle" saldırıyor. Şiirlerimiz... türkülerimiz de böyle değil mi... Haydi Köroğlu... haydi Dadaloğlu... haydi Kiziroğlu... Haydi urun ha... Ur bakalım. Boş kafayla nereye vuruyorsun.

Romanımızın... dahası sanatımızın temel eksiği bakış açısında. Bizim sanatçımız tarihi materyalist bakış açısını edinemedi. Bu yüzden insani gerçekçi olamadı. Taner Timur kibar diliyle konuşuyor. "İstanbullu bir romancının bir (örneğin) Newyorklu gibi roman yazmasına ne gerek vardı, ne de olanak."

Cahil taklikçi olur. Taklikçi için Parisli, Londralı, Berlinli gibi romanlar yazmak gerekliydi.

Taner Timur şöyle diyor "Bütün bireyleri, adil ve sömürüsüz bir düzende birer değer haline getirecek Aydınlama Kavga'sında zafer ka-

pılarına kilit vurulmamıştır. Gözlem ve muhayyile gücüyle yaratma özgürlüğünü her şeyin üstünde tutması gereken romancı, bu kavganın zorunlu bir öğesi değildir. Fakat, tüm roman tarihi gösteriyor ki, bu kavganın dışında da kalamaz."

Taner Timur'a bu güzel yargısı için teşekkür. Ama bu yargıda küçük bir düzeltme gerekli. Şöyle. İnsanı, adil ve sömürüsüz bir düzende birer değer durumuna getirecek Aydınlanma Kavgası'nda zafer kapılarına kilit vurulmamıştır. Gözlem ve düş gücüyle yaratma özgürlüğünü her şeyin üstünde tutması gereken, şair, öykücü, romancı... besteci... türkücü... tiyatrocu... filmci... fotoğrafçı... ressam... kısaca sanatçı, bu kavganın zorunlu öğesidir. Bütün sanat tarihi gösteriyor ki, sanatçı bu kavganın dışında kalamaz.

İşte bizim kavgamız... bütün ayrıntıların ötesinde zafer kapılarına kilit vurulduğuna inanıp bugünü mutlaklaştıran sanatçıya karşı... hayır diyoruz. Zafer kapılarına kilit vurulmamıştır. Aydınlanma Kavgası'nı çirkinseme... meyhanelerde kendini tüketme...

Dün akşam yemeğinde Esenköy kıpırtısızlığı değiştirdi. Bütün gün kıpırtısız yaşandı. Akşam yemeğinin ta başında bir rüzgar geldi... Sert... kaldırıp atıcı... Rakı kadehini zor kurtardım. Sofra karıştı. Deniz aldı başını gitti... uzaklara... Sonra bir yağmur... kocaman.

Bundan ötürü severim Esenköy'ü. Gerçekliğe boyun eğmez. Bir rüzgar... bir yağmur... güneş bile burnunu çıkaramaz... Sağ sol "Ne bu rüzgar, ne bu yağmur" diyecekmiş... sevmeyecekmiş... düşünmez bunları Esenköy.

Rakı içerken... bulutlar koşturup duruyor... dağ dorukları, yıldırımlarla şimşeklerle kavga ediyor... Ceviz Ağacı'na baktım, sistemin kuşatmasını kırmak için yekiniyordu. Belki olmaz, belki kırar.

Yarın gidiyorum. Cangıla.

27 Haziran Cumartesi

Günler sonra Esenköy... Dün gece geldim. Yemekte, rakı kadehinin birincisini bitirmemiştim yağmur boşandı. Hep yağdı... Bu yaşa geldim, böyle yağmur görmedim. Yıldırımlar... şimşekler yeri göğü birbirine kattı. Dostlar, "Şiddetini İstanbul'da bırak gel Gündoğdu" dediler şimşekler çakarken.

Yağmurda Sevgili Ceviz Ağacı... hep ona baktım. Çözemediğim... giremediğim bir kuşatılmışlığı var. Ne yandan dolansam ince noktaları

kapatıyor sanki. Hep biraz uzakta duruş... milimetrik... milimetrenin ötesine geçemiyorum sanki... Bir arayışta kayboluş... uzak noktadan bilinmeyen bir noktaya gidiş...

Çay bahçesindeyim... Yağmur yağıyor. Sevgili Ceviz Ağacı orda... Gidip baksam orda mı... ya orda değilse... Kandırıyorum kendimi. Orda diyorum... Belki orda... beni bekliyor.

Yağmur dolup dolup taşıyor... Sevgi böyle olmalı... dolup dolup taşmalı... Sevgili Ceviz Ağacı orda mı... Bilmem. Yerimden kalkmıyorum.

Sevgili Ceviz Ağacı'nın orda beni beklediğini düşünüyorum. Kandırıyor muyum kendimi. Belki. Belli olmaz bekler beni. Hep orda.

4 Temmuz Cumartesi

Eskiden Esenköy'e geliş bir sevinçti. Şimdi öyle değil. Bozuldu Esenköy... sevindirecek bir yanı kalmadı... Dün gelirken... gece... kaptıkaçtıda sinirlendim. Orda başladı sinir. Siz de bilirsiniz. Vurguncu bir takım var Türkiye'de. Onlardan işte... yeni bunlar. Taksileri yok... Beş altısı arkaya sığışmış şakalaşıyorlar yüksek sesle... Bir iki bakınca sustular. Yeni bunlar. "Rahatsız oldunsa özel araba tut" filan demediler. Yan gelip yatmayı... balkonda iki kadeh rakı içmeyi düşündüğün yere sinirle giriyorsun. Bir cangıldan çıkıyorsun... bir başka cangıla...

Bütün bunlara sinirlenmiyorum. Bütün bunlar benim gözümün önünde oldu. Ona sinirleniyorum. Sistem insanın hayal gücünü kırdı. Bu yüzden tarihsiz... geleceksiz hışır bir özlemin içinde insan. Tarihsiz... geleceksiz hışır özlemli insan kırdı geçirdi her yeri... Her adımda tüküre tüküre yürüdü yolda. Geleceksiz yaşadığı için ertesi gün o pis yoldan geçeceğini düşünmedi. Tarihsiz yaşadığı için ertesi gün pis yoldan geçerken yolu kimin kirlettiğini düşündü... yolu kirletene kızdı.

Biz buna karşı "Burayı kirletme... oraya bina yapma... şurası şöyle olsun... orası kalsın" diye buyruklar çıkardık... Basit bir örnek. İstanbul'da bir vapura binin. Her yer yasakla dolu. Ama o yasağa uyan tek bir insan yok... Tarihsiz... geleceksiz hışır özlemle yaşayan insan böyledir. Kırar... döker... bozar önüne geleni...

Dünü... bugünü... geleceği yaşatabilseydik insana, olmazdı bütün bunlar... Yolunu... yöntemi de söyledim. Güzel şiirle... güzel romanla... güzel sinemayla... güzel tiyatroyla milyonlara ulaşabilseydik... Ama bizim sanatçılarımız iki üç büyük kente tıkılıp kaldı. Oranın mey-

hanelerinde övülmeyi... şurdan burdan ödül almayı hüner sandı. Bütün enerjisini sistemin kanallarında yürümek için harcadı. İşte geldiğimiz nokta. Edilgin... etkisiz... cılız bir sanat. Her alanda sistem içi starlaşma mücadelesi.

Tarihsiz... geleceksiz hışır özlemli insan.

Bunları söyleye söyleye yaş kalmadı ağzımda. Yararı olmadı ama söylediklerimin. Bozuldu gitti dünya gözümün önünde. Kandırılan insana kızmıyorum... kandırana da. Kandırılmayı kıramadım... Bunu düşünüyorum. Kandırılmayı kıramadığım için kendime kızıyorum... kendime sinirleniyorum.

Kandırıcıların kıs kıs gülüşleri... Bana gülüyorlar. Batağa giden kandırılmış insanlara bağırıp çağırmalarıma... sinirlenip kızmalarıma. "Boşuna" diyor kandırıcılar, "kandırdıklarımıza hakikati göstermeyeceksin Gündoğdu" Bunu görüyorum... hissediyorum. İşlevsiz yaşamaktansa diyorum.

11 Temmuz Cumartesi

Gazetelerde tatsız haberler... Kendini öldürenler... kendini öldürmek isteyenler... bir bunalımda eline geçirdiği bir baltayla evini darmaduman edenler... Öte yandan har vurup harman savuranlar...

Gazetelerin bu insani dramları haberleyişi de tatsız. Nesne dünyasından haber veriyorlar sanki. Tarafsızlık deniyor buna. Tarafsızlık bütün ilişkileri saklıyor. Bu ilişkilerin ucundaki sorumluluktan kurtarıyor bizi. "Ben kendimi öldürmedim... ben bunalıma girmedim" diyoruz. Rahatlıyoruz. Tarafsız haberleri okuyor... bir tarafsızın rahatlığında üzülüyoruz. "Elimizden ne gelir" diyoruz.

Aslında, bize göre dünyanın öbür ucundaki bir olay bile, döne dolaşa bize gelir. Bizim sorumluluğumuz altındadır dünyanın öbür ucundaki olay bile.

Birine bir haksızlık yapıldıysa... yapılıyorsa... hiç kimse bundan uzak duramaz. O haksızlık döner dolaşır bulur seni. Hiç başına gelmeyeceğini sandığın bir tatsızlık bir gün burgacına alır seni... Bir fitneyle gündüzü geceye katarsın... evinin duvarları dar gelir...

Her insan öbüründen sorumludur bilmese bile. Söz gelimi "O savaşı ben çıkarmadım." diyemezsin. O savaşta senin de parmağın var. "Kendini öldüreni tanımıyorum bile" diyemezsin. Onun kendini öldürmesinde senin de parmağın var.

Tabii bu dediklerimi saklar sistem. Vurdulu kırdılı... itişli kakışlı... sorumluluğun sıfırlandığı hayata sokar insanı. Ateş düştüğü yeri yakar derler ya, öyle. Ateş düşer, insan yanar. Bizler de bu yanışı televizyonda görür... gazetelerde okur... tarafsız bir rahatlıkla üzülürüz. Sistem böyle üzülmemizi ister çünkü... tarafsız... rahat... sıfır noktasında sorumlulukla...

Yeni bir bilinç... yeni bir duyarlılık gerekiyor... Şunu söylüyorum. İnsana düşen her ateşin sorumlusu öbür insanlardır. Bu bilincin yarattığı duyarlılıkla bakabilsek olup bitenlere, insanî değişim hızlanır... Bir örnek, İstanbul Belediyesi Filiz Ali'yi görevden aldı. Net haksızlık. N'oldu. Yazılar yazıldı... imza kampanyaları açıldı. Hepsi sonuçsuz. Çünkü haksızlığı yapan bütün bunları göze alır. Sistemin duyarlığı içinde bu öfkenin yavaş yavaş dineceğini bilir.

N'apılarsa yapılsın bu haksızlık önlenemezdi. Şunu bilmeliyiz. Her haksızlığın bir tarih boyutu, bir de mekan boyutu var.

Haksızlığın tarih boyutu. Her haksızlık kendinden önce yapılan haksızlıklarla ilişkili. Her türlüsüyle ama. Her haksızlık tarihte yapılan haksızlıkların yuvasında gelişir.

Haksızlığın mekan boyutu. Sözgelimi Hakkari'nin adını bilmediğimiz bir köyünde hiç tanımadığımız birine yapılan haksızlık, Filiz Ali'ye yapılan haksızlığın hem nedeni, hem sonucu.

Söylemek istediğim şu. Herhangi bir haksızlığa karşı çıkmakla sonuç alamayız. Haksızlığın bitmesini istiyorsak, haksızlığa hem mekan boyutunda, hem tarih boyutunda... kökten karşı çıkmak gerekir.

Peki bu böyle diye tek tek haksızlığa karşı çıkmayalım mı... Çıkalım. En azından tepki gösterelim. Ama burda durmayalım. Haksızlık üstüne düşünelim.

Nasıl düşüneceğiz... arpacı kumrusu gibi düşünürsek bir milim gidemeyiz. Ben haksızlık üstüne düşünmek isteyenlere üç düşünürü önereceğim. Önce Marx'la Engels... Marx'la Engels haksızlığın tarihini... oluşumunu yazdılar bence...

Bir de Nermi Uygur... Kendini yeniden yoğurmak... sistemin curufundan kurtulmak isteyen Nermi Uygur'a kapanmalı. Hemen.

Hepsi bu mu... değil tabii... Ama bu düşünürlerden geçtikten sonra gözleriniz... kulaklarınız değişecek... beyninizdeki hareketsiz duran hücreler harekete geçecek. Bir hayli acı çekeceksiniz ama bir kopuşu yaşayacaksınız. Acılı kopuş insani süreçte sizi hızlandıracak.

İnanın bana. Marx'la Engels birer ekonomist değil. Nermi Uygur bir felsefeci değil. Marx, Engels, Nermi Uygur, her insana düşen ateşi hisseden... bu ateşi düşürenlerin açımlayıcısı... insan emekçileri...

Afşar Timuçin'i unuttun mu... Hayır. Bir haksızlık gördü. Hemen istifa etti... Sözü neyse eylemi de o... Afşar Timuçin'den başlayabilirsiniz haksızlık üzerine düşünmeye... Her yazısıyla haksızlığı açımlayan Timuçin, insani sürece girişinizin yol açıcısı olur.

Şimdi ne durumdayız. Sistemin insanıyız. Gün oluyor haksızlık yapıyoruz. Gün oluyor haksızlığa uğruyoruz. Ama hep haklı olduğumuzu düşünüyoruz. Böylece en ciddi... en ateşli haksızlığı yapıyoruz. Kopuş... kendi bozuk tarihimizden acılı kopuş burda başlayacak. İnsan emekçisi yazarları okuyunca acı çeke çeke kendimizin hep haklı olmadığını göreceğiz... Biz de birçok haksızlıklar yapmışız. Dahası her haksızlığın... bize yapılan haksızlığın bile... bir ucunda biz varız.

Şunu unutmayın. İnsanileşme sürecine giriş, bu acıya değer.

12 Temmuz Pazar

Prens Yılmaz... öyle derlermiş... öyle adlanmış avcılar arasında. Dün gece tanıştım çaybahçesinde. Kemal Küçük'ün arkadaşı... Orda çulluk var, burda keklik var diye konuşuyor. Bir avcı daha var. Gürbüz Bey Eylül'de Yozgat'a gidecekmiş. Avcılara özgü kelimelerle konuşuyorlar. Anlamak için soruyorum. Prens, yarı kızgın, yan yan bakıyor. "Kızmayın" diyorum, "anlamak istiyorum."

Prens bir ara "Her attığını vuran avcı değil, katildir." dedi... Söz sözü açtı, şurdan burdan derken, avcılar arasında da didişmeli tatsızlıklar olduğunu anladım. Prens, "İnsan, insanın etini yememeli. Türkiye'de insan, insanın etini yiyor." dedi.

Birden hepimiz sustuk. Çaylar çaylara, cigaralar cigaralara eklendi bir süre... Avcı Gürbüz çayından bir yudum aldı. Üzüntülü bir sesle "Kötü günler yaşıyoruz. İnsan acı çekiyor." dedi. Kemal Küçük "Cengiz Bey yazar. İnsan için mücadele ediyor." deyince, Prens Yılmaz şöyle konuştu. "Söyleyin o zaman Cengiz Bey, n'apmalı da insan insanın etini yemesin."

Masa kalabalık... Herkes suskun. Ne diyeceğim bekleniyor. O an köşeye sıkıştırılmış bir avdım ben. Öyle hissettim kendimi. Onca okumalardan... onca deneyimlerden sonra kestirmeden yanıtların hiç önemi kalmadı. İnsan insanın etini koparmasın... yemesin diye... yıllar süren

mücadeleden sonra hep eti koparılmışlığın acısıyla yaşıyorum şimdi... Desem, şöyle şöyle yaparsanız... şöyle şöyle olursa kısa bir süre sonra yanılacağımı biliyorum. Benim öğütlerimi harfiyen yerine getiren, dönüp dolanıp karşıma gelecek "Bak" diyecek, kanrevan varlığını göstere göstere "Ne etim kaldı, ne budum..."

Konuşmam beklenirken bunları düşündüm. "İnsan, insandan sorumludur. Hiçbir insan öbüründen daha değerli değildir. İnsan, bunu bilinciyle kavrarsa, yüreğiyle hissederse, işte o gün, insan, insanın etini yemez" dedim.

Tam karşımdaydı Prens. Yüzüme baktı. Gözlerini kıstı. Üsüste iki kez tetiğe asıldı. "Nasıl... ne ne zaman..."

"Bunu bilseydim hemen yapardım." Bu, benim, dün gece son sözüm oldu.

Peki onca okumalar... onca sözler... onca insan arayışları boşa mı gitti... Önceki yılların birinde günlerce Çehov okumuştum bu köyde. Sonra bir akşamüstü yüksek dağlara doğru yürümüştük Çehov'la... İki yüzyıl sonra insani bir toplum kuracağımızı... bu üzüntülerin biteceğini söylüyordu Çehov. Umutlu bir üzüntüyle dolaşıp durmuştum dağlarda.

Romansız... öyküsüz... şiirsiz... müziksiz bir toplumun... bu toplumdaki insanların insani duyarlılıkla estetik bakamayacaklarını, kaç yıl... kaç yıl önce söyledim. Bir yekinseydik... şöyle bir davransaydık, insan, insanın etini yemeyi düşünmezdi bu toplumda.

Prens Yılmaz, "Her attığını vuran avcı değil, katildir" dedi. Bu, insani bakış açısının getirdiği bir duyarlı hayattır. Oysa biz şimdi her ilişkinin sonunda, mutlaka insanın etini yemeyi düşünen insanlarla yaşıyoruz. Fitne... hile kanser hücresi gibi çoğalıyor... insanı kemiriyor... yok ediyor...

İşte bu ortamda İzmir'den bir mektup. Şöyle diyor, İzmir'li yol arkadaşım "Siz de yer yer okumayı, yazmayı bırakıp çekip gitmeyi istediğinizi belirtiyorsunuz. Bunu yapmanızı istemiyorum. Mücadeleniz boşuna değil. Şu anda doğru olan ve olması gerekenler azınlıkta. Yıkıntıların altında cılız nefesler almaktalar. Siz yıkıntılar altındaki insanın elinden tutmaya çalışıyorsunuz."

İzmir'li yol arkadaşımın mektubu şöyle bitiyor. "Yürümeyi ve mücadeleyi bırakmayın. Daha kalabalık yol arkadaşlarıyla daha uzun yolları aşmanız dileğiyle. Mutlu kalın."

Dün gece yatmadan önce İzmirli yol arkadaşımın mektubunu bir kez daha okudum. Daha kalabalık yol arkadaşları insani sürece girişin bir yolu... yöntemi olabilir diye düşündüm.

Bir kez daha yekinmeliyim... insani yolda yürümek... mücadele etmek... yol arkadaşlarımı çoğaltmak için. Yol arkadaşım söylüyor. "Mücadeleniz boşuna değil." diyor.

•

16 Temmuz Perşembe

İki gün önce, Cem Özer'in *Laf Lafı Açıyor* adlı programında bir hanım, göğsünü açtı, memelerini gösterdi. İyice görünsün diye, kamera, hanımın memelerinde odaklaştı. Bugün gazetelerde okudum. "Çok sayıda vatandaş" bu olayla ilgilenmiş. Hemen burda "çok sayıda vatandaş"ı pek merak ettiğimi söylemeliyim. Bazı olaylarda "çok sayıda vatandaş" gazetelere telefon eder. İlgilenir. Kimlerdir acaba bu "çok sayıda vatandaş" nerde yaşarlar... gelir durumları... estetik görüşleri... bakış açıları... niçin hep ilgilenirler... niçin "çok sayıda"dırlar... Ankete meraklı basın bu konuda bir anket yapsa...

Televizyonda "memelerini gösteren hanım, söze "Ayıp nedir... kime göre... niçin ayıptır" diye başladı. Biliyorum, "çok sayıda vatandaş" bunu duyunca irkildi. Çünkü memelerini gösteren hanım, "çok sayıda vatandaşı" tokatladı. O "çok sayıda vatandaşlardan" biri, "Biz bu ayıbı çocuklarımıza nasıl anlatacağız" demiş... Peki ama, siz "çok sayıda vatandaş" öbür ayıplarınızı nasıl anlatıyorsunuz çocuklarınıza... İşte size bir ayıp, iki gün önce dergide üç yazarla görüştüm. İkisi öykücü... biri romancı. Daha önce getirdikleri eserlerini okumuş... beğenmiştim. Bunu söledim. "Beğendim" dedim. Şimdi n'olacak" dedi üçü de. Sustum. Yalnızca sustum.

Düşünün... üç insan, gecesini gündüzüne katıyor... eser yaratıyor. Sonuç... sıfır... Nedir bu... bir toplumun intiharıdır.

Soruyorum sana "çok sayıda vatandaş" bir insanın emeğinin çarçur edilmesi ayıp değil mi... sen bu ayıbı çocuğuna nasıl anlatıyorsun... Anlatıyor musun. Anlatmalısın. Çünkü bu işte senin ayıbın çok "çok sayıda vatandaş."

"Çok sayıda vatandaş" konuşmuş. Meme göstermek çok ayıpmış... Öyleyse dinle beni "çok sayıda vatandaş" eskiye gitmiyorum. Bildiklerime... gördüklerime dayanarak söylüyorum. Bu ülkede tam 40 yıldır değerli insanlar harcandı. Bu ülkenin yazarı... bu ülkenin dü-

şünürü... bu ülkenin şairi, yaratısıyla hakkını alamadı. Sen "çok sayıda vatandaş" o insana hakkını vermedin. Sen, kıytırık birinin 500 bin kasetini aldın. Değerli bir şairin 5000 kitabını almadın.

O zaman n'oldu biliyor musun "çok sayıda vatandaş" yaratıcı küstü. Meydan birikimsiz taklitçilere kaldı. Bunlar sanata hile karıştırdı. Sanatçı "ben, bu eseri yazdım." demedi. "Ben şu ödülü aldım." dedi. Çünkü eser satmadı. Satmıyor. Ödül sattı. Ödül satıyordu. Şimdi o da satmıyor.

En azından son kırk yıldır kültürü... bilimi... sanatı harcayan ilişkileri sen ürettin "çok sayıda vatandaş." Bütün bunlar senin ayıbındır "çok sayıda vatandaş." Senin bu ülkede "şu ayıptır" demeye hakkın yok "çok sayıda vatandaş."

Biliyor musun "çok sayıda vatandaş" sana memelerini gösteren "Al bak" diyen hanım şiir yazıyormuş... Şairmiş... O şairin sana gösterdiği memeleri ne, biliyor musun. Senin ödülün... senin ona verdiğin ödül. Sen, yıllardır binbir emekle şiir yazanın yüzüne bakmazsın ama, meme göstericinin kitabını, ertesi gün alır, okursun.

Sen, "çok sayıda vatandaş" bu ülkenin yaratıcıları inim inim inlerken... harcanırken horul horul uyudun. Rauf Tamer'in deyişiyle "şarkıyı poposundan okuyanları"... fihrist kafalı yazarları... kafadan atan politikacıları starlaştırdın... Bütün bunlardan sonra o hanım, şiirleri okunsun diye sana memelerini gösterdi. "Bak ödülün bu... iyi bak." dedi.

Neymiş... çok ayıpmış... utanmışsın. Hayır. Sana inanmıyorum "çok sayıda vatandaş." Bu ülkede Nazım Hikmet... gitmek zorunda kaldı... Şerif Hulusi sürüldü... Sabahattin Ali öldürüldü... Hasan İzzettin Dinamo... Orhan Kemal eziyet çekti... Cevdet Kudret öldü, haberin yok...

Şimdi utanıyorum diyorsunuz. Hayır. Sana inanmıyorum. Sen utanmazsın "çok sayıda vatandaş." Meme gösterici senin şairin... verdiğin ödülü de gösterdi sana. Hadi git, şairinin kitabını al.

Utanma...

18 Temmuz Cumartesi

Umberto Eco, eleştirdiği *Mutlak Sahte* endüstrinin tuzağına düşeceğini biliyor muydu acaba. *Mutlak Sahte*, ABD'de geliştirilen bir iş. Her eserin kopyası yapılıyor. Eco, şöyle diyor. "Palace of Living Arts öteki müzelerden farklı, çünkü birkaç heykel dışında yapıtların makûl

benzerlikte bir kopyasını vermekle yetinmiyor. Bu müze, bütün zamanların başyapıt niteliğindeki resimlerin balmumundan üç boyutlu, tabii büyüklükte ve doğal olarak renkli kopyalarını üretiyor."

Peki, nedir böylesine kapsamlı bir kopyacılığın felsefesi. "Palace'nin felsefesi" diyor Eco, "Artık aslını görmek ihtiyacını duymamanız için yapıtın kopyasını sunuyoruz."

Mutlak Sahte, insan bilincini kesinkes dumura uğratıyor: Bilinci dumura uğrayan insan, sistemin her türlü yalanını doğru... hakikat kabul ediyor. Eco şöyle diyor, "Reklamı yapılan sahicilik tarihsel değil görsel sahiciliktir. Her şey hakiki gibi görünür, öylesi hakikidir. (...) Pervasızlık o ölçüdedir ki, dünyanın dört bir köşesinden toplanarak bir araya getirildiği belirtilen mezar taşlarının üzerindeki yazılar İngilizce'dir, ancak hiçbir ziyaretçi bunun farkına varmaz."

Bu, meta sisteminin karşı devrimi... Meta sistemi, insanın bilincini dumura uğrattı. Meta sistemi, "Bütün dünyada mezar taşlarının üstündeki yazılar İngilizce'dir" diyor. Milyonlarca insan, hiç itirazsız buna inanıyor. *Mutlak Sahteci Meta* sisteminin amacı da bu. Bilincini harekete geçirme... soru sorma... okuma, inceleme, irdeleme... bana inan.

Eco için, eleştirdiği *Mutlak Sahte*'nin tuzağına düşmüyor mu dedim. Başka ülkelerde durum ne bilmiyorum. Ama Türkiye'de Eco, *Gülün Adı* romanıyla, *Mutlak Sahte*'nin kanallarında eritildi. Bilinen yöntemle... Türkiye'de o yöntem edebiyatta şöyle işler. Meta sisteminin yazıcıları bir eseri, ayrıntılı bir şekilde... bol dipnotlu, bol göndermeli yazılarla anlatır. O andan sonra, birçok insan, o eseri okumaz, Meta yazıcısının yazısını yeniden üretir... okumuş gibi... Okuyanlar da yazıcının koşullanmasını kıramaz.

Bu yöntem Türkiye'de Marx'a, Freud'a, Brecht'e, Canetti'ye başarılı bir şekilde uygulandı. Aynı yöntem Eco'yu da bir silindir gibi ezdi geçti... Eco tuzu kuru biriydi... ıvır zıvır işlerle uğraşıyordu... o kadar. Meta sisteminin yazıcısı böyle gösterdi Eco'yu.

Şimdi bu *Mutlak Sahteci*'lerin elinden nasıl kurtarmalı diye düşünüyorum Eco'yu. Çünkü Eco ıvır zıvırla uğraşmıyor. İnsan bilincini dumura uğratan sistemin belkemiğine ağır vuruşlar indiriyor. *Günlük Yaşamdan Sanata* adlı eserinde... her yazıda sistemle insan için mücadele ediyor. (U.Eco. Günlük Yaşamdan Sanata. Çev.Kemal Atakay. Adam Yayınları. İstanbul)

"Amerikan hayat tarzı"nın yüceltildiği bir dönemde yaşıyoruz. Bu hiç

şaşırtıcı değil. Ama şu gülünesi derecede şaşırtıcı "American hayat tarzı"nı eleştirenler bile o ideolojiyle yaşıyor. Günceli geçmişe mal ederek... şöyle diyor Eco, "Yetmiş yıl önce bir özel evin bile şimdiden bir arkeolojik nesneye dönüştüğünü fark edersiniz. Bu da bize, Amerikan uygarlığının bugünü nasıl oburca tükettiği ve zaman zaman bilim kurgusal gelecek tasarımları, zaman zaman nostaljik hayıflanma süreci içinde nasıl kendine özgü "bir günceli geçmişe mal etme" özelliği ortaya koyduğu hakkında çok şey anlatmaktadır."

Bazılarımızın gözünde nelerin birden bire arkeolojik nesne derkesine düştüğünü bir düşünün...

Yeni bir Ortaçağ mı yaşıyoruz diyor Eco.

Estetik nesneyle mekanik nesne arasında hiçbir ayrım gözetilmiyor Ortaçağda. Şimdi de böyle bir dönemdeyiz. "İlginç deneme... ilginç şiir... ilginç film..." En ilginci Bedri Baykam. "Çok ilginç nesneleri" resim diye gösteriyor. Bilinci dumura uğramış kalabalık Baykam'ın sergilerine koşuyor.

Eco'nun tatsız saptamalarından... bu tatsızlık insan bilincini dumura uğratanlar için... biri de şu. Eco, liberal insan yok oldu diyor. Doğru. Peki ama, liberal sistem nasıl kurulacak. *Mutlak Sahtecilerin* böyle bir amacı yok zaten. Onlar, despotik bir sistem kuracak. Ama bu despotik sistemi liberal diye gösterecek.

Esenköy'de akşamüstü Eco için kırılgan bir gülüşle yazıyorum. Şundan ötürü. Blucine her zaman karşı çıktım. Bir konferansımda "Blucin giyerseniz sistemin düşüncesinden çıkamazsın" dedim. Eco, giysinin insanı, sistemle bütünleştirdiğini uzun uzun anlatıyor. Özellikle kadını nasıl köleleştirdiğini. Ama bugün, sistem giysi kanalıyla bütün cinslerin üstüne yürüyor. Şöyle diyor Eco, "Bugün modanın kadınlara sunduğu görünüşte özgürlüğün ve erkeklere eşitliğin simgesi blucin, aslında Egemen Gücün bir başka tuzağıdır, çünkü özgürleştirmek bir yana blucin bedeni bir başka zıhra hapsetmekte"...

Net söylüyorum. Blucin giyenlerde de düşüncenin bir süre sonra sistem içine kaydığını gördüm. Hiç kimse "Ben blucin giyiyorum. Ama sisteme kaymadım" demesin. Susarım. O, neden blucin giydiğini kendine açıklasın. "başkı-özgürlük diyalektiği ve aydınlığa çıkmak için verilen savaşım ne gizemli yollarda geçiyor..." diyor Eco. Doğru. Blucine karşı çıkmak... blucin giymemek mücadelenin bütünü değil. Bunu biliyorum. Sisteme karşı bütüncül mücadelenin bütünü değil, bunu bi-

liyorum. Sisteme karşı bütüncül mücadelenin önemli milimetrik noktası blucin.

Medyalardan yakınıyoruz. "Burda kitle iletişim aracı hangisidir?" diyor Eco. Evet. Hangisi. Blucini üretenmi... blucin giyen medyanın... kitle iletişim aracını oluşturan bütünün bir parçası...

"Güzel her şey sona erdi. Şimdi bir kez daha başa dönerek neler olduğunu kendimize sormamız gerek?.." diyor Eco.

. Blucinden başlayalım. Nasıl oldu da giydik blucini... nasıl oldu da ordan oraya dolaşan bir nesne... sistemi pekiştiren bir medya olduk...

19 Temmuz Pazar

Esenköy'ün sessizliğinde Tolga Yarman'ın yazısını düşünüyorum. (Türler Arasındaki Acımasız Savaş. Cumhuriyet-Bilim Teknik Sayı 278) Denizin derinliklerindeki bir mücadeleyi anlatıyor Yarman... Müren balığının ahtapotu parçalayışını... Düşündüğüm bu değil tabii... Hayvanlar dünyasında böyle ölümüne bir mücadelenin sürdüğü biliniyor. Yarman'ın, yazısında beni düşündüren birinci nokta şu. "Maddeninilkel-halleri, esenlikle açılımlarıyla canlıya, oradan da insana doğru, üst-örgütlülük-hallerini, ta galaktik kaostan başlayarak dokunma bilincini gösterirken... Maddenin çeşitli kademelerinde meydana gelmiş güzelim -canlı- düzenlilik halleri karşılıklı canavarlaşma histerileriyle kaotik kabusların tetiğini habire çekiyor."

Oysa yine Yarman söylüyor, "Hidrojen atomları/birbirlerini yemeden/hidrojen molekülünü kurabiliyorlar. İki hidrojen atomu, bir de oksijen atomu bir araya gelip, bir su molekülü meydana getirdiklerinde, atomsal-özgün-kimliklerini yitirmiyorlar. Tabii, bir araya gelmenin kendine özgü üst armonisini yakalıyorlar, ama birbirlerini yemiyorlar, yok etmiyorlar."

Ama, ahtopotu parçalayan Müren... kuzuyu ya da insanı parçalayan insan, bir üst düzenliğe yükselemiyor... özgün kimliklerini yitirmeden bir üst armoniyi yakalayamıyor.

Hiç sakınmasız şunu söylemeliyim. Müren balığının ahtopotu parçalayışından, insanın temel sorununa giden Yarman'ın insani duyarlılığı insani zekası etkiledi beni. "Soru. Niçin bütün insanlar Yarman'ca düşünmez. El birliklikçi çalışmayla bir üst armoniyi yakalamaz. Neden "kaotik kabuların tetiğini" çeke çeke alt bir düzeye iner... insan eti yiye yiye...

Tolga Yarman'ın yazısında beni düşündüren ikinci nokta. Yarman, ırkçı, saldırgan milliyetçi akımları, Müren balığının, ahtopotu parçalayıp yok etmesine benzetiyor. Doğru... Hiçbir ulus, öbür ulusu yok ederek... hiçbir insan, öbür insanı yok ederek daha üst düzeye ulaşamaz.

Bir insanın, öbür insanı hayatın hangi alanında olursa olsun yok etmesi... eritmesi insani bir başarı değil... Bu, aslında, öbür insanı eriten, yok eden insanın da erimesidir, yok olmasıdır... Bu açıdan bakıldıkta Türkiye içimi karartıyor. Ta kırk yıldan beri Türkiye insanı, elbirlikçi bir çalışmayla üst düzeye çıkamadı... o güzel armoniyi yakalayamadı. Birbirimizin etini yiye yiye... her noktada bir art derkeye ine ine... şimdi alt bir noktaya dayandık... Burda da durmuyoruz. Daha alta... daha alta düşmek için var gücümüzle çalışıyoruz.

Yarman eskiden umutluymuş... İnsanın, kardeşçe... özveriyle... sevgiyle bir üst düzeye çıkabileceğini düşünüyormuş. Ama "Bir yerde ciddi olarak yanılıyorum galiba. Egemenler çok bencil ve sevgisiz, yığınlarsa ümit edildiği kadar soylu ve bilinçli değil." diyor. Buna karşın Yarman, yazısını umutla bitiriyor. "İnsanlık tarihi, son toplamda güzelim, galaktik ve atomistik süreçlerin uzantısında, kaostan, düzen geliştiriyor ve olumlu yönde gelişiyor" diyor.

Beni düşündüren üçüncü nokta tam burası. Önce şu. Tarihi düşündüğümde, insanın olumlu yönde geliştiği umudunu ben de taşıyorum. Ama milyonlarca yıl sonra, insanın 1992 yılında geldiği noktanın bu olması gerektiğine inanmıyorum. Bunca acıdan... bunca deneyimden sonra insan, bugün bütün sınırların kaldırıldığı... kimsenin kimseyi sömürmediği kardeşçe bir dünya kurmalıydı. İnsanın tarihte mezhep... din... ırk savaşları yaşamamışçasına... üstelik bu savaşların kimlerin işine yaradığını bilmiyormuşcasına... bugün bile mezhep... din... ırk için silaha sarılmasını anlayamıyorum.

Aklıbaşında sandığım bazı insanların, hayatın şu ya da bu alanında insan eti yemesine de bir anlam veremiyorum.

Ama beni umutsuzluğa düşüren bunlar değil. Kitle iletişim araçlarının bütün bunları bize bir olay gibi yansıtması... doğal bir olay gibi yansıtması... doğal bir olay gibi... Bakın, daha geçen yıl savaş için dize düşüren şairlerden hiçbiri Yugoslavya'da olup bitenlere yan gözle bakmadı bile. İşte beni umutsuzluğa düşüren bu. Üstelik bunun böyle olacağını biliyordum... bunu da daha önce söyledim.

Söylemek istediğim şu. İnsanın tarih boyunca aldığı yol, bizim için

sevindirici... gevşetici bir umut olmamalı. Dünya kaçgun döneminde... dünya gidiyor... insan alt düzeylere iniyor... insan mutluluğunu düşünenler... insani bir dünya için yüreği çarpanlar... her türlü düşünce ayrılığını bırakıp yekinmeli... İşte kuşatıverdiler Sevgili Ceviz Ağacı'nı... Birbirimize sessizce... özlemle bakıyoruz. Birgün ben gelemeyeceğim Esenköy'e... ya da tersi... o çekip gidecek... Geride kalan... o... ya da ben kırgın... üzüntülü yaşayacak. Hiç kimse bilmeyecek bunu... kırgın... üzüntülü... sızılı çizgiyi. Neden böyle yaşadığını geride kalanın... onun ya da benim.

Hiç kimsenin bilmediği kırgınlıklar bitmeli. Yaşanmamalı... Bunun için herkesin esenlikli yaşadığı bir hayat için dönüştürmeliyiz dünyayı...

1 Ağustos Cumartesi

Dün gece çaybahçesi... bir dostla şurdan burdan konuşuyoruz. "Bu toplum, sizi pek anlamadı" dedi. Güldüm. "Pek anlamadıklan iyi. Pek anlasalardı... " dedim, sustum... Sonra kalktım.

Saatlerce yürüdüm... Çoktandır yürümüyorum.Bu köyde cumartesi-pazar tembellik geliştiriyorum... Gece mutlaka içki... Sonra çaybahçesi. Gece yarısına doğru yatak... Öğlene kadar uyku... Kahvaltıdan sonra gazeteler... sonra kitap okumalar. Akşamüstü çaybahçesi... Bitmez tükenmez yürüyüşler... dağlarda dolaşmalar... sayısız kulaçlarla yüzmeler... eskidendi hepsi. Dün gece o eskiye dönüverdim. Yatacaktım aslında. Dondurma yemiştim balkonda. Bir bardak su içip yatacaktım. Birden... giyindim yola düştüm. Yürüyüş başladı. Yürüdüm mü durdurak bilmem. Dün gece öyle oldu... Hem yürüdüm hem anlaşılmayı düşündüm.

Hep anlaşılmayı isteriz... biri gelsin bizi anlasın. Peki ama nasıl bir anlama bu. Beni mi anlasın... yoksa beni, benim istediğim gibi mi anlasın.

Şöyle. Püsürük bir sistemde yaşıyoruz. Tam bundan ötürü püsürük bir benimiz var. Beni anlamasını istediğim insandan, püsürük yanlarımı da görmesini istiyor muyum. Buna evet diyorsan, herhangi bir ilişkinin ta başında net bir şekilde kendini ortaya koymalısın. Ama işin en zor yanı bu. Sen kendin, kimsin... Hadi diyelim, bugün kimsin, bunu biliyorsun. Peki yarın kim olacağını biliyor musun.

Anlamanın bugünde kalmasını istiyorsan... geleceği kapsamayan bir

anlama için neden hem kendini... hem öbürünü zora koşuyorsun.

Hangi boyutta anlaşılmak istiyorsun. Dil... davranış... varoluş... Her boyutta anlaşılmak istiyorsan, bu boyutlar, senin mekanında nerede duruyor... senin mekanında bu boyutlar birbiriyle didişiyor mu... yoksa seni, bir üst düzeyde oluşturmak için diyalektik bir süreç içinde mi...

Sen, düşünmelisin. Didişen boyutlara diyalektik süreç görüntüsü mü veriyorsun.

Bir de şu var. Kimin, bizi anlamasını istiyoruz. Acaba o insanın anlam sorunu var mı... Anlam sorunu varsa, bu sorunun temel noktası... dönüp dolaşıp durduğu temel sorun ne. Seni anlamasını istediğin kişinin anlam sorunun temeli, senin beninde var mı. Varsa önemi ne derece. Sözgelimi sen, zeki bir insan olduğuna inanıyorsun. Bunun da anlaşılmasını istiyorsun. Üstelik bu toplumda... bu sistemde geçerli zeka ölçütlerine göre tartışmasız zeki sayılman gerekiyor. Emekçinin yarattığı artık değere çeşitli yöntemlerle el koymuşun, bu sistem sana, zeka açısından tam not veriyor. Tam bu sırada birinin seni anlamasını istiyorsun. O kişi zeka dendi mi sistem dışı ölçütler kullanıyor. Üstelik sana "Sen zeki değilsin. Kurnazsın..." diyor... Yine sözgelimi sen, dünyanın öbür ucundaki küçük bir yangında bile kaygılanıyorsun. Seni anlamasını istediğin kişi, evinin kapısı tutuşana kadar kılını bile kıpırdatmıyor.

Söylemek istediğim şu. Anlaşılmak dallı budaklı bir sorun... Benim göre göre... nice deneyimlerden sonra vardığım bir görüş bu... insanlar anlaşılmak istemiyor aslında. Anlaşılınca sağı solu yıkarcasına hırçınlaşmaları bundan.

Hep söylerim. Gerçekliği değiştirmek istiyorsak, önce gerçekliği kabul etmeliyiz. Bütün hayatım boyunca anlaşılmaya katlanan bir insan görmedim. Anlaşılması istenen benleri değildi... görüntüleriydi... Ama hiçbir görüntü uzun sürmez. Bütün görüntüler biter ergeç... Bittikten sonra da hayatın trajedisi başlar. O trajedide anlam sorunu değil, zorla kabul ettirme sorunu başlar. "İşine gelirse, ben böyleyim" diyen görüntücü o andan sonra despotluğunu ilan eder. Despota karşı mücadele başarılı olsa bile, bir daha hiçbir zaman yaşanmayacak bir hayat bitmiştir. Bu, despot için bir sorun olmaz. O, üstelik deneyimle desteklenmiş yeni görüntülerle, "Anlaşılamadım" sızlanmasıyla yeni köle arayışına hemen başlar.

İnsanın insanı sömürmesine dayalı bir sistemin insanı getirdiği nokta bu. Çünkü temeli sömürmeye dayalı sistemde "hakikat" değil, "görüntü"

önemlidir. Böyle bir sistemde insana görüntülü gibili hayat öğretilir. Bütün insanların birbirini sömürerek yaşadığı... yaşamak zorunda bırakıldığı bir toplumda, kişisel ilişkilerde bile insanın öbür insanı anlaması... o insana hakkını vermesi beklenmemeli. Ama ta Spartaküs'ten beri insanî özlemler bitmez. Bu özlemler, sistemin insanı yerle bir eden kanallarında somutunu arar. Bu arayış devam edecek. Mutlaka somutunu bulacak. İnsan, insanı anlayacak... Anlama sorunu çözümlenecek.

Peki ama şimdi n'apacağız. Cigaramızı üstelik ayağa kalkarak yakan kibar görüntülü şu erkek, bir ay sonra canımıza okumasın. Okuyabilir. "Yorgunsun. Yemekten önce dinlenmelisin" diyen şu kadın bir süre sonra, yorgunluktan bayılmak üzereyken sırtına bir yük daha bindirmesin. Bindirebilir. Şu insan değil miydi bir süre önce "Hayatım boyunca mücadelene destek vereceğim" diyen... şimdi kaçan... Kayıtsız şartsız sevgi... kayıtsız şartsız dostluk dendiğinde kalkıp seni kutlayan, kayıtlara şartlarla gelmesin karşına...

Böyle durumlarda yıkılmamak için her şeyden önce üzülmesini öğrenmeliyiz. Yana yakıla... iç dünyayı yıkıcı bir üzüntü değil bu. Verimli... direngen... yeni süreçleri başlatıcı bir üzüntü bu.

Her şeye karşın insanî mücadeleye devam edeceksin. Üstelik kumpas kuranlara... sistemin öğrettiği biçimde kurnazlık yapanlara asla "Ben sana gösteririm" diye alçaltıcı... küçültücü bir duyguya düşmeden. İnanın bana, o bile bilmiyordu yapacaklarını... o bile görüntüsünü hakikat sanıyordu...

Şuna inanalım. İnsanî mücadelenin her bir milim ilerleyişinde uyanan bilinç, hakikatın sıcağında görüntüyü yakar. Bu yangının alevlerinde sistemin insanı kül olurken, görüntüsüz hakiki insan doğacak.

Sen insanî mücadeleye devam ediyorsan anlaşılmayı dert etmemelisin. Çünkü sen kuru kibrit arayacısısın. Kibriti çakıp ortalığı aydınlatmak için. Şimdi karanlıktasın... kaçgun döneminin karanlığında. Sen istesen bile görünemezsin... isteseler bile göremezler seni...

Bunları düşündüm yıldızlı gecenin aydınlığında yürürken...

2 Ağustos Pazar

Dün akşam çaybahçesinde mutluluğu konuştuk dostlarla. Oturmuş çekirdek yiyorduk sessizce. Herkes ayrı bir düşüncenin burgacındaydı. Tel üstünde tünemiş kuşlara benziyorduk. Giden güneşi görmüyorduk

ama hissediyorduk... Yaşar, birdenbire "Sen, mutlu değilsin değil mi Cengiz abi" dedi. Ben, sanki çok uzun yıllardan beri bu soruyu bekliyormuşcasına "Nerden anladın bunu." dedim. Yaşar, "Yıllardır buraya gelirsin... Bizi dinlersin. Bazen bir sözünle düşünür... bir sözünle güleriz. Senin bir tek gün bile yakındığını... ah vah ettiğini kimse görmedi. Şu dağlara benzersin. İçinde ne acılar... ne üzüntüler saklarsın bilmeyiz. Ama ben bunu bilir, bunu söylerim. Saklasan da, belli etmesen de mutlu değilsin."

Yaşar böyle konuşunca çekirdek yemeyi bıraktık. "Sözgelimi" dedi Yaşar, "saygısızlık diye alma abi... içimden geldi öyle konuştum."

"Yok" dedim "senin beni sevdiğini... ne kadar saygılı olduğunu bilirim... Peki Yaşar, söyle bakalım mutluluk nedir" Bu sözüm üstüne bir gülümseme dolaştı masada. "Hadi bakalım" dendi Yaşar'a "Çık işin içinden". Yaşar başladı. Sonra öbür dostlar. Anlattıklarından bunun ev içi mutluluk olduğunu anladım. Ama buna mutluluk denebilir mi... Çünkü mutluluk diye anlatılan, efendi-köle ilişkisinin, evlilik kurumuyla yirminci yüzyıla aktarılması.

Bunu açıkça söyledim masada oturanlara. Ben efendi... bir başkası köle... Köle kayıtsız şartsız boyun eğecek bana. Ben bundan mutlu olacağım. Bu olmaz dedim. Tabii burda durmadım. Özetle bir çözümlemeyle masadakilere şunu gösterdim. Siz de mutlu değilsiniz. Yaşar, "Sus abi kalbime ağrı girdi" deyince güldüm...

Zaten güneş gitmişti. Rakı sofrası beni bekliyordu. Kalktım... Bütün bir gece bir saniye olsun mutluluğu düşünmedim. Belki çözümleyemediğim bir sorundu, bundan ötürü gündemden düşüyordu hep... Sabah *Milliyet*'te o başlığı görmeseydim unuturdum bu sorunu. Başlık şöyle. "Sanatçı mutsuz olmalı." Başlığın altındaki yazı sanatçının neden mutsuz olması gerektiğini anlatıyor. "Milyarlık eserlerde imzası bulunan ressam ve seramik sanatçısı Jale Yılmabaşar'a göre, sanatçılar en güzel eserlerini üzüntülüyken veriyor."

Önce şunu söyleyeyim. Seramik, sanat olmadı Türkiye'de. Kapitalist sınıf için bir meta oldu. Bunun Türkiye'de başarılı üreticilerinden biri de "seramik sanatçısı" Jale Yılmabaşar. Kapitalist sınıfa ilginç metalar üreten "seramik sanatçısı" Yılmabaşar'ın hangi insani düzlemde... hangi felsefi boyutta sanatçının mutsuzluğunu didiklediğini merak ettim. Söyleşiyi okudum. Jale Yılmabaşar'ın bir yalısı varmış İstanbul'da. Bu yalı Fatih Köprüsü yapımına "kurban" gitmiş. Yılmabaşar'ın verdiği bilgilere göre bu yalı 400 m^2'ymiş. Jale Yılmabaşar şöyle anlatıyor evini. "Dört bir yanı

terasla çevriliydi. Güvertede hissederdiniz kendinizi ve Boğaz'ın en güzel görüntüsüne karşıydı. Hele güneşin doğuşu. Ve bütün güzellikler bana ilham veriyordu. Bütün eserlerime yansımıştır. Bu nedenle acısını unutamıyorum. Ama bana bir yararı oldu bu acının."

Aynen böyle olmuş. "Ben o sıralar ev yıkılacak diye ağlıyor, üzülüyor iken, zamanın bakanı Safa Giray eşi ile birlikte ziyarete geldi ve ben üzüntümü dile getirdikçe, "Sakın üzülmeyin, siz şimdi en güzel eserlerinizi meydana getireceksiniz" dedi. "Biz sizi üzdük ya, siz daha yaratıcı olacak ve daha güzel eserler yaratacaksınız."

İşte bu büyük acı... yalının yıkılması Yılmabaşar'ı "üretime" itmiş. Yılmabaşar "Hiçbir sanatçı çok mutlu iken sanat eseri yaratamaz. Ancak üzgün oldukları zaman. Ama dünyada bu böyledir. Bütün dünyada" diyor. "Beylerbeyi iskelesi bitişiğine yeni taşındığı Boğaz'a nazır evinde.

Söyleşiyi okuyup bitirdikten sonra şunu düşündüm. İyi eser yaratsın diye sanatçıları nasıl üzmeli. Her sanatçının yalısı yok ki, yalısını yıkalım. Sonra bakan gönderip, "Biz bu yalıyı yıkmakla sizi üzdük ama, siz, bu yüzden daha güzel eserler vereceksiniz" diyelim.

Sistem, her konumda sanatçı için değişik yöntemler uyguluyor. Bir punduna getiriyor hapse atıyor... Geçinme yollarını tıkıyor... Kitabını... kasetini topluyor... *Özgür Gündem* muhabiri Yahya Orhan'ı öldürüyor. Ama bütün bunlardan sonra bakan gönderip "Siz mutsuz olun... üzüm üzüm üzülün diye yaptık bunları. Daha güzel eserler yaratacaksınız bundan böyle" demiyor. Demesin. Mutsuz ediyor... üzüyor ya, ona bakın. Ama ben, bütün bunlara karşın sanatçıların nankör nankör "İlle de bizi üzeceklerse güzel eserler yaratmamız için öbür yöntemleri bıraksınlar, birer yalı versinler. Sonra yalımızı yaksınlar. Valla billa biz yine üzülür... mutsuz olur, yine güzel eserler yaratırız." dediklerini hissediyorum... nankör ya hepsi.

Bu sorunu eleştirmenlerin de dikkate almaları gerekiyor. Söz gelimi bundan böyle şöyle eleştiriler okunabilir. "Sayın yazar, besbelli mutlu anında yazmış bu romanı. Çünkü roman berbat..." ya da "Sayın yazar, biraz daha üzülseydi, eserdeki aksamalar meydana gelmezdi." ya da sayın yazar, besbelli çok üzüntülü... çok mutsuz anında yazmış eserini. Çünkü eser çok güzel. Zaten yazarın eser bittikten sonra kalp krizinden ölmesi, üzüntüsünün şiddetini gösteriyor."

Yaşar'a göre mutsuzmuşum. Evet. Mutlu değilim. Jale Yıl-

mabaşar'gillerle aynı ülkede... aynı yıllarda yaşıyorum da ondan. Milyonların mutsuzluğu üstüne kurulu mutsuz bir hayat. Mutsuz bir hayat, mutlu yaşanmaz.

8 Ağustos Cumartesi

Geçen gün bir yolculukta sabaha karşı, otobüsün mola verdiği yerde meyve suyu içiyordum. Canım sıkkındı. İstanbul'a her dönüşte canım sıkılır. Sistemin darmaduman ettiği bu kenti hiç sevmiyorum. Ama İstanbul'da yaşamak zorundayım. Bu zorunluluk daha çok sıkıyor canımı. Bazen idama gidiyormuş duygusuna kapılıyorum... sanki mahkumum. Yargılandım. İdam cezası verildi. İnfaz için İstanbul'a gidiyorum. İşte böyle. Oturmuş sıkkın sıkkın meyve suyu içiyordum. Bir kadınla bir erkek geldi yanıma. Erkek "beni tanıdınız mı" dedi. Baktım. Tanıyamadım. "Geçen yıl" dedi. "Ankara'da dönüyordunuz. Yanınızda ben vardım. Elimde olmadan "Her şey bitti" dedim yüksek sesle." deyince anımsadım. Hanıma döndüm. "Ayağınıza kapandı mı" dedim. Hanım gülümsedi.

Olan biten şu. Geçen yıl Ankara'dan dönüyorum. Gece. Yanımda biri. 30 yaşlarında. Sıkıntılı. Sık sık iç geçiriyor. Gebze'yi geçtik. Bu, birden yıkkın bir sesle "Her şey bitti" dedi. "Her şey bitmez" dedim ben de. Döndü. Bana baktı. "Bitti" dedi. Dokunsam ağlayacak... Neyin bittiğini filan bilmiyordum. "Ancak sencileyin bir alık her şeyin bittiğini sanır" dedim sertçe. "Bana alık dediniz" dedi şaşkın şaşkın. "Evet alıksın" dedim. "Ama bakın" diye aşk öyküsü anlattı. Her aşkta, sistemin etkisiyle tatsız düğümler oluşur. Bizler de bu düğümleri kişiselleştirir... her şeyi karmakarışık ederiz. O düğümler sistemin etkisiyle kendi başına gerçeklik kazanır zindana çevirir aşkı. Sözgelimi, bir erkek, bir kadını sevdikten sonra, o kadının daha önce bir sürü erkekle yatması... sistemin diliyle oluşan düşüncede bu kadın "kirli"dir. Sistem sanki "temiz"de... İnsalara "temiz" ya da "kirli" der. Erkek bu"kirli" sistemde "temiz" kadın arar. Sanki erkek "temiz".

Ancak bir alık böyle düşünür. Sistemin işi de bu zaten. İnsanı alıklaştırmak. Kim "temiz" kim "kirli". Bir 'kirli"den kaç "temiz" sorumlu. Neyse... İstanbul'a giriyoruz... "Şimdi" dedim o alığa "Kadın, seni seviyor mu. Seviyor. Sen kadını seviyor musun..." "Evet." "Öyleyse, indiğin yerde, hemen bir otobüse atla. Ankara'ya dön. Gerekirse kadının ayağına kapan. Gururu, insanî değerleri yerlebir eden sisteme bırak." Daha başka şeyler de söyledim. "Ama ben hiç böyle düşünmemiştim" dedi. "Alıksın da ondan" dedim.

Bir yıl sonra sabaha karşı "beni tanıdınız mı" diye masama oturan o alıkmış. Yanındaki de eşi... "İşte" dedi "sana hep anlattığım o kocaman sesli adam." Kadın "Ben mucizeye inanmazdım ama siz bir mucize yarattınız" dedi.

Tam bu sıra "otobüsünüz harekete hazır" duyurusu yapıldı. Kalktım. İlle benle görüşmek istiyorlar. "Bana borcunuz yok." dedim. "Abi gerçekten alıkmışım o zaman" dedi. "Ne sandın, alıktın ya" dedim. Yürüdüm... Sevindim mi. Başka zaman olsa belki... İstanbul'a dönüyordum. İstanbul'a giderken sevinmek... mümkün değil... Ben de bir alığım... Sıkıntımı azaltmak için İstanbul'da beni az bile olsa sevindirecek özellikler arayıp bulmuyorum. Tam tersi İstanbul dendi mi kapkara cinler üşüşüyor tepeme. İzmit'ten geçiyorduk o sıra... Hiç sevmem İzmit'i... kanım donar İzmit'ten geçerken... Başladım düşünmeye. Sevdiğim kentler... sevmediğim kentler... Adlar... insanlar... dağlar... sevdiklerim... sevmediklerim... Sen alıksın dedim kendime, sevmediğim kelimeler bile var, düşünün. Evet ben de bir alığım. Ama benim alıklığımın zararı kendime. Geçende Kemal Küçük'e, "Burda bana bir oda ver. Orda yatar kalkarım. Senin de işlerini yaparım" dedim. "Olur mu Cengiz abi" dedi. Ayak işlerini bana yakıştırmıyor. Ben "Yaparım" dedikçe eline ateş düşmüş gibi oluyor... Bunları düşündüm İstanbul'a girerken. Otobüsten inerken "Sana bir gün dönmeyeceğim İstanbul" dedim.

Alıklar böyledir. Sineği ejderha yapar. Ben de İstanbul'u ejderha yaptım. Neyse alıklığımın benden başka kimseye zararı yok.

9 Ağustos Pazar

Bugün denize girdim. Hep bakıp duruyordum balkondan. Yüreğim tekliyor ya, uzun uzun yüzmek yasak. Kıyıda oyalanmayı da ben sevmiyorum. Balkonda denize bakıyorum... açıklara... yüze yüze gittiğim yerler. Sevgili Ceviz Ağacı da karşımda. Kimi yaprakları renk değişimine uğramış... Olsun. Aldırma. Böyle de severim seni... Uzakta dağlar. Böyle bakınıp dururken birden yekindim, doğru denize. Soluksuz kalana dek yüzdüm... hadi bakalım nasıl döneceksin kıyıya... Yüreğimin sesini duyuyorum güm güm... nasıl zorlanıyor... nasıl zorlanıyor kanı iteklemek için... Az dinlendim. Bir daha yekindim... gidiyorum uzaklara... Yorulmak... çok yorulmak... takatsız kalmak... bunu mu istiyorum. Yüreğim çatlayacak... hissediyorum. Yekiniyorum durmadan... kulaç üstüne kulaç... Sanki yumrukluyorum yüreğimi... her kulaç bir yumruk... Bir ispatçı değilim ben. Peki ama neden burdayım. Kime gösteriş... kime, neyi

ispat. Yüreğime bunca eziyet neden. Durdum. Yavaş yavaş kıyıya yüzdüm... Kıyıda Gogol'u düşündüm. *Masallar*'ı okuyorum. (N.V.Gogol. Masallar. Çev.Ergin Altay. Kültür ve Turizm Bak. Y.) Şöyle diyor Gogol "Ruhumuzun güzel geçici konuğu sevinç de öyle uçup gitmez mi. Tek bir ses neşeyi anlatma çabası sürdürmez mi boşuna?.. Kendi yankısında hüznü, boşluğu duymaya başlamıştır artık bu ses, sonra o da susar... Coşkun, hür gençliğin canlı arkadaşları da birbiri ardından yok olmaz mı öyle... Sonunda yapayalnız bırakmazlar mı arkadaşlarını? Geride kalandır üzülen! Yüreği keder, hüzün doldudur, teselli bulamaz bir şeyle..."

Neden gittim uzaklara... Geride kalandır üzülen diyor Gogol... Yüreğimi yumruklaya yumruklaya... deniz... uzaklar... sevgili Ceviz Ağacı... renk değişimi... bitmez tükenmez bir akış...

Denizin uzağında... yumruk yumruk... teseli aradım belki... bendim geride kalan.

15 Ağustos Cumartesi

Birdenbire sevindim bugün... Denizden çıkmış çaybahçesinde oturuyordum. Kemal Küçük'le çay içiyorduk... Baktım... bir genç... bana geliyor. Tam çıkaramadım önce... "Burak" der demez... insan kokulu kocaman bir sevinç yeşerdi iç dünyamda.

Burak Gürcan ODTÜ'lü genç... Beni ODTÜ'ye ilk çağıran gruptan... Ankara'da söyleşiden sonra... o güzel gecede, hepsini Esenköy'e çağırmıştım... Ben gençleri çağırırken içtenim. Onlarda "Geliriz" derken içtendi. Ama bizim dışımızda... başkalarının kotardığı... bize zorla yaşatılan hayat... nice duyguları... nice özlemleri budar.

Dün gece rakı içerken düşündüm. Yarın ya da öbür gün... ya da bir cumartesi... on-onbeş genç... kızlı erkekli Esenköy'de... Ben de ağırlama telaşı... nerde kalırlar... nerde yatarlar... geldiler sevinci... En güzeli sevinç...

Bugün oturuyordum çaybahçesinde. Kemal Küçük'le çay içiyorduk. Geliverdi Burak... Gece kalmasını istedim. Ertesi gün Ankara'ya dönecekmiş... En fazla iki saatimiz var. Hızlı hızlı konuştuk... ordan burdan... Gitmeden önce Sevgili Ceviz Ağacı'nı görmek istedi... Gösterdim. "Nasıl" dedim. Baktı. "Güzel" dedi.

Hemen giden Burak... genç arkadaşım. Birdenbire kocaman bir sevinç getirdin bana... Çoktandır böyle sevinmemiştim... birdenbire. (8)

17 Ağustos Pazartesi

İstanbul... cangıl... Yine de yazmalıyım, sevinç uçup gitmedin... Gogol öyle der, sevinç uçup gider.

Dün Esenköy'de öğle sulan... yan gelmiş yatıyordum. Kapı... Sinan Öner'le genç bir hanım... Balkonda oturduk bir cigara içimi. Sevgili Ceviz Ağacı'nı gösterdim. Sonra çaybahçesine gittik...

Sinan Öner, Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde. *İnsancıl*'a yazıyor aradabir. Genç hanımın adı Vildan Önderoğlu. *Yalova Çevre Gazetesi*'nin yazarı... (9)

"Esenköy'e gidelim, Gündoğdu'yu görelim" demişler... Ne güzel değil mi, birini görmek için yola düşmek... birini sevindirmek... Başladık ordan burdan konuşmaya... Çay içtik... mısır yedik... poğaça yedik... Dostlar da geldi masamıza "Merhaba" demek için...

Sonra gittiler... Hep böyle oluyor. Sevinci kalıcı yapamıyoruz bir türlü. "N'apalım" diyoruz biz de anları yaşarız. Öyle yapıyoruz. An an yaşıyoruz. Ama dün beklenmedik bir ivmeyle sürdü sevinç... Düğün... Ayşe'yle Tamer'in... Kaptıkaçtılara doluştuk doğru Çınarcık'a. Düğün Çınarcık'ta... Düğünleri sevmem... O günün sevinci sonra n'olacak bilirim de ondan. N'apalım... hayat böyle... Güzel oldu düğün... İçtim durdum gece boyunca... Önce ön masaya. Sonra arkaya geçtim. Cemil'le Mustafa'nın yanına. Orda da içtim... Gençler eğlendi. Onların eğlentisiyle ben de eğlendim.

Gecenin bir yansından sonra Esenköy, Mustafa'nın orda kahve içiyoruz... Mehtap... dağlar...denizin sesi... dizimde, bembeyaz bir köpeğin başı...

Böyle yaşamalıyım diye düşündüm. Hep böyle... Sevgili Ceviz Ağacı gülümsüyordu. Hep gülümser o... uzakta... yakınlık... dostluk ürkütüyor beni çoktandır. Yahya Efendi'nin bir dizesi var. Anlamı şöyle. Bu dünyada nasibin, haksızlıksa... işkenceyse ey gönül... dostların var, düşmana ne gerek... Yüzyıllarca böyle bu. Sağlam, pekiştirici... geliştirici dostluklar yaratamadık... Haksızlığı... işkenceyi dostlarımızdan gördük...

Değişmeyecek mi peki, hep böyle mi sürecek bu. Hayır. Değişecek. Bir gün bu dünyada, güzel, pekiştirici, geliştirici dostlukların yaratılacağına inanıyorum.

Ama şimdi... Şimdi de var... Benim rahmetli Günay Akarsu'yla dostluğum böyleydi. Geliştirici... pekiştirici... güzel... Tabii şimdi kaçgun dönemindeyiz. Böylesi dostluklar zor... Ama bir gün insan kaçgun dönemini dönüştürecek... güzel aşklar... güzel dostluklar yaratacak...

Bugün uzaklar güzel.

30 Ağustos Pazar

Dün çay bahçesinde, denizden çıkmış, yan gelmiş oturuyordum... Ayaklıkla yüzmeyi denedim dün... uzağa... daha uzağa gittim. Kıyıda ufaldı insanlar... iyi dedim... döndüm yavaş yavaş.

Çay bahçesinde oturuyordum... çay içiyordum... uzaklara yüzmenin duyumunu yaşıyordum. "Misafiriniz var" dediler sessizce... Esenköy'de korur beni dostlarım. Rahatsız edilmemi istemezler. Çay bahçesinde otururken, gözucuyla selam verir geçerler... Okumalıyım... yazmalıyım... öyle görürler beni.

Sessizce "Misafiriniz var" denince döndüm baktım... bir kadın... bir erkek... Tokalaşırken erkek "Nusret Yerli" dedi... Hanım eşi... Hülya Yerli... Masaya oturduk. Yalova'dan beni görmeye gelen konuklarıma bakıyorum. Yüzlerinde... seslerinde... adlarında beni rahatsız edici bir yan yok... İkisi de güzel insan. Ama bir terslik var. İkisi de hekim. Nusret Yerli üstelik diş hekimi... Bu tersliğe gülmem tuttu...

Hekim dendi mi tatsız anılar tırmalar iç dünyamı... Düşünürüm... hekim ne işe yarar. Oramızı buramızı kese biçe... mıncıklaya mıncıklaya bizi göya sağaltıyorlar. Ama bu işten iyi para kazanıyorlar. Sanki gönülden... keyfimizden hasta olmuşuz da...güle oynaya hekime gidiyoruz, "Al şu parayı beni sağalt" diyoruz...

Bence hekimlik ya kaldırılmalı ya da hiçbir hekim para almamalı. Peki para almazsa nasıl geçinecek. Bencileyin geçinir...

Kapitalist sistemde birçok tatsızlıklar var. O tatsızlıkların başında hekimlerin para alması gelir.

Hekimliğin bir aldatmaca olduğunu düşünüyorum. Bizi kesip biçiyorlar... mıncıklıyorlar... sonunda ölüyoruz ama... "Sen ne işe yarıyorsun" sorusuna hiçbir hekim doğru dürüst yanıt veremez. Bir sürü laf ederler... kanmayın o laflara... Hiçbir kelimenin öbürüyle ilgisi yoktur.

Peki hekimlik kalkarsa n'olacak... kaygılanmayın... hiçbir şey olmaz. Şimdi nasıl yaşıyorsak... hekimsizde yaşarız. Az yaşarız belki... olsun. En azından eline hekimlik belgesi geçirmiş birtakım kişilerin sultasından kurtuluruz. En çok buna... hekimlerin sultasına kızarım... "Cigara... çay... sinirlenmek... üzülmek yasak" Aynen böyle dedi bir hekim. Haydi diyelim, çay... cigara... neyse... Sinirlenmemek... üzülmemek n'oluyor. Taş mıyım ben... taş mı...

Bana cigarayı... çayı yasaklamaya yeltenen hekime aynen şöyle dedim. "Senin babanın uşağı yok anladın mı..." kapıyı vurdum çıktım sonra... Hele bir diş hekimi vardı. Öldürecekti beni. Yutkunamıyorum. Hık hık sesler çıkarıyorum. Aldırmıyor adam. Bir ülkü uğruna ölsem gam yemem... ama dişçi koltuğunda... Umarsız kaldım... ölmemek için tekmeyi savurdum dizine... sendeledi de kurtuldum.

Ben, bir hekimin kurbanı olmak istemiyorum. Bilincim yerinde olduğu sürece, hekimlerin hakkından gelirim ben. Tek kaygım bilincimi yitirmem. Bilincimi yitirirsem... elim ayağım tutmazsa bir gün, beni, hiçbir hekime emanet etmeyin.

Hülya'ya Nusret Yerli'ye bakarken gülmem tuttu ya... işte iki hekim... üstelik savunmasız... sıkıştırıver şunları derken Nusret Yerli konuşmaya başladı... baktım hekimlerin o bilinen sultacı tavrı yok hem Nusret Bey'de, hem Hülya Hanım'da... Sevindim. Güzel... esenlikli bir söyleşi başladı... Nusret Yerli insanla ilgili bir eser yazıyormuş. Onu anlattı. Yalova'da *Gözlem* adlı bir dergi çıkarıyor. Hem Hülya Hanım hem Nusret Bey *Gözlem*'e yazıyorlar.

Yerligiller, insanî kültür mücadelesinin Yalova'da başlatıcısı olabilirler. İnsanın insanlaşma süreci son derece önemli. Sistemin insansızlaştırma... insanı meta derkesine düşürme tasarısını ancak insanî mücadeleye katılmakla boşa çıkarabiliriz. Yoksa çocuklarımız kötü bir dünyada yaşayacak... insan, bütünüyle meta olacak.

Yerligiller'de insanî mücadeleyi kavramış insanın güzelliğini hissettim. Daha sevindim bu yüzden. (10)

"Zeynep'i görebilir miyiz" dediler... "Bilmem" dedim. Zeynep fıttırı fıttırı geziyor burada... Neyse... geldi bir ara... Tokalaşırken baktım... genç kız olmuş Zeynep.

Yerligiller saat 20.00 sularında gittiler. Gece rakı içerken o iki insanı düşündüm... insanî mücadeleyi kavrayan... Güzel düşündüm. Yerligilleri... esenlikli düşündüm.

5 Eylül Cumartesi

Esenköy'de esenlikli bir sessizlikle yazıyorum... Bütün yurdun... bütün dünyanın böyle olmasını isterdim. Ama değil. Dünyanın her köşesinde ciddi bir rahatsızlık var. Yöneticiler insanı bu rahatsızlıklarla yaşamaya alıştırıyorlar. Her yönetici, bir başka ülkenin rahatsızlığını gösteriyor. "Bakın" diyor "orada da var." Bu etkili oluyor. Aslında orda

da olmaması gerektiğini unutuyoruz. Ordaki yöneticinin de bizi gösterip "Bakın, orda da var" dediğini de...

Şöyle düşünmeliyiz. Her yerde rahatsızlık var. Bu, "orda da var"ın rahatsızlığı içindeyiz. Haksızlık yüzünden insanın canı, burnuna geldi de ondan. 16. yüzyıldan beri, insanı, insanlaştıracağını... bütün insanları mutlu edeceğini söyleyen kapitalist sistem başarılı olamadı da ondan. Bunu görmek için soyutlama boyutu gerekiyor. Bu boyut tıkalı. Bundan ötürü, insanı, rahatsızlığın nedeni diye görüntülerle uğraşıyor. Sözgelimi, et pahalı diye kasapla mücadeleye girişiyor. Oysa, eti pahalılaştıran, o kişilerin üretildiği sistem. Bunu göremiyoruz... Görüntüler birbirinin üstüne biniyor. Karadeniz kıyılarında tatile çıkan genç sanatçılar "devrim" yapacak diye gözaltına alınıyor... Sultanahmet'deki gösteriler "tehlikeli" görülüyor... SHP'nin Barış Yürüyüşü engelleniyor... Cudi dağları bombalanıyor... Irak üçe bölünüyor... eski Yugoslavya'da "BizSırplıyız" diyen insanlar, "Biz Boşnak'ız" diyenleri katlediyor. Eski Sovyetler tam bir karmaşada...

Bütün bunların tek bir nedeni var. Her yıl bitiminde dünyanın en zenginleri açıklanır. İşte bütün bunların nedeni... dünyanın en zenginlerini üreten sistem... ABD, bu sistemin koruyucusu... kollayıcısı... yürütücüsü...

ABD, bu hakikati gizlemek için sahte hakikatler yaratıyor... Geçende bir film seyredecektim televizyonda. Film şöyle bir konuşmayla başladı. "Bu film, her gittiği yere hürriyet götüren... hür topraklarda dalgalanan Amerikan bayrağının altında..." Dinleyemedim sonrasını...

Neymiş ABD, her gittiği yere özgürlük götürmüş... Doğru değil bu. ABD'nin iki yüzyıllık tarihi var. İnceleyin, göreceksiniz bu dediğimi, ABD, tek bir yere özgürlük götürmedi. Tam tersi. ABD, dünyadaki bütün haksızlıkların koruyucusu... kollayıcısı... yürütcüsü... bu iş için örgütlenmiş bir çete.

ABD'den önce haksızlık yok muydu. Vardı. Ama insan bunu aşacak noktanın eşiğine gelmişti... Ciddi... samimi bir aydınlanma çağı başlayacaktır. Amerikan kara parçasında örgütlenen çete aydınlanmayı önledi.

Çete diyorum ya ABD'ye, küçümsemek için söylemiyorum. Tam adı bu. Doğru adı bu. ABD, Amerika Birleşik Devletleri değil, Amerika Birleşik Çetesi... ABD... Bakın, dünyanın en ciddi gangesterleri... burdan çıkar. Bu ülkenin kentlerinde saat 21.00'den sonra sokağa çıkılmaz. Bu

ülkede hiçbir insan, öbür insana yardım etmez. Bu ülkede aşk... dostluk... sevgi... vefa gibi bütün insanî değerler parayla ölçülür. Bu ülkede insanın beyni, televizyon kanallarıyla dumura uğratılmıştır. Bu ülkede hiçbir insan, eline kağıdı kalemi alıp bir matematik sorusunu çözemez. Bu ülkede insan, dev satış mağazalarından satın aldığı malları fiatı alt alta yazıp toplayamaz. Bu ülkede insan sakız çiğnerken düşünemez. Bu ülkede kadınla erkek "sevişirken"... erkek, ahlk ahlk sallanır... kadın uzaktan kumanda aygıtıyla televizyonda kanal arar. Bu ülkede insan unutulmuştur. Sıradan biri, insanın, dev işletmelerde üretildiğine inanır. O ülkede insanı yerlebir eden büyük işletmeler, bu yöntemi bütün dünyaya uygulamak için gece gündüz çalışırlar. Bu işletmelerin gazeteleri... televizyonları... yazarları... şairleri... ressamları... şarkıcıları... toplumbilimcileri... ekonomistleri... savaş çıkarıcıları... barış örgütleyicileri... insanı yerlebir edecek bütün boyutlar için adamları vardır. Bunlar, gece gündüz demeden milimetrik titizlikle çalışırlar.

Peki n'olacak... Bütün dünyada insanı yerlebir edecek mi bu çete. Hayır... Çiçero, dünya durdukça duracak sanıyordu Roma'yı.. Dünya duruyor ama, Roma yok. Spartaküsler var ama. Bir gün bütün insanlar Sparfaküs olacak... aydınlanmayı tıkayan... insanın önünü kesen çete yerlebir olacak. Bu süreçte çetenin güdümüne giren yazarları... şairleri... ressamları... filmcileri... senaryocuları... toplumbilimcileri geleceğin insanı asla bağışlamayacak... Çünkü 24 saatte çözümlenebilecek sorunlar, bu çetenin etkisiyle çözümlenemiyor. İnsan, insanı öldürüyor. Her ölüm, kini... düşmanlığı pekiştiriyor... daha çok ölümü getiriyor... Düşünün bu ülkede Kürtçe okullar açılsa... Kürt Vakfı... Kürt Enstitüsü kurulsa n'olur. Hiçbir şey olmaz. SHP'liler, elli metre yürürse... Karadeniz'de sanatçılar tatil yapsa... n'olur... Hiçbir şey olmaz.

Nę durumdayız biliyor musunuz. Adam karısının kendisini aldatacağını sanıyormuş. Önce kadının sokağa çıkmasını yasaklamış... Olmamış. Bütün pencereleri örmüş. Kadını bir odaya tıkmış. Bütün odayı bir daha dışarı çıkamayacak şekilde duvarlamış. Kadın, "Bu kadar fazla" deyince, "sen beni hep aldattın. Bak nasıl isyan ediyorsun deyip, kadını öldürmüş. Ama duvarladığı odadan çıkamamış adam. Orda açlıktan ölmüş.

Sahte bilinç durumlarıyla sorunları çözeceğiz diye duvarlayıp duruyoruz her şeyi... Duvarlamayla sorun çözümlenmez. Her duvarlamada sıkışırız... sonunda boğulur gideriz.

Söylemek istediğim şu. Sahte görüntüleri kaldırın... insandan insana

zarar gelmez. Sahte görüntüler... sahte hakikatlar yüzünden insan, insana düşman olur. Yazar... şair... türkücü... filmci... ressam, n'aparsa yapsın, tek işlevi sahte hakikatlerle mücadele etmek olmalı. Böyle yapmıyorsa... bütün insanların kardeşçe yaşayacağı bir dünya için mücadele etmiyorsa, geleceğin insanı, bu sanatçıyı bağışlamaz. Çünkü sanatçı duvarlamacı olamaz... olmamalı.

Sanatçı dendikte duvarı yıkıcı gelmeli akla.

7 Eylül Pazartesi

Dün gece Esenköy'de... balkonda... yalnız... rakı içerken... birden saat çiçeği düştü aklıma. Pek sevdiğim bu çiçeği sağda solda görmesem bile içimde yaşatmalıyım. Yaşatırım. Hep böyle yaptım. Sözgelimi, saat çiçeği. Gömleğimin sol üst cebindeydi o... hep ordaydı. Dün gece, saat çiçeğimi unuttuğumu... çoktandır hatırlamadığımı düşündüm. Bir güzellikti unuttuğum... bir eksiklik... can sıkıcı bir eksiklik...

Balkonda rakı içiyordum... rüzgarlı... az yıldızlı... yarım aylı bir geceydi. Sevgili Ceviz Ağacı ordaydı... Neden unutmuştum saat çiçeğini... Bir mücadelenin içindeyim de ondan... Oraya koş... buraya koş... orda toplantı... şurda toplantı... Peki saat çiçeği... yok. Durduk yerde can sıkıntısı... Hemen orda karar verdim. Yarın, insanın, insanı seçemediği saatde düşmeyeceğim yola... Hiçbir mücadele saat çiçeğini... saat çiçeğiyle hayallerimi unutturmamalı bana... Böyle düşününce esenlik geldi içime... Gömleğimin sol cebinde saat çiçeği... öyle uyudum. Hep uyudum...

Cennet Pınar'da öğleye yakın kahvaltı ederken gören dostlar şaşırdılar... kaygılandılar. Güldüm. "Kaygılanacak bir nokta yok" dedim. "Geç gitmek istedim bugün."

Öğle saatlerinde Yalova... Oysa o saatlerde cangılda olmam gerekir. Birçok insanın beni merak edeceğini biliyorum. Aldırmıyorum. Denizin kıyısında çaybahçesi... çay içiyorum. Düşünüyorum. Bir gün burda durmayacağım. Saniye sektirmeden taşıttan taşıta bineceğim... ver elini uzak diyeceğim... en uzak... Siz burda vurun kırın birbirinizi...

Şimdi dönüyorum... bir kez daha dönüyorum... Deniz otobüsüne bindim. Öğlenden sonra kaçgun döneminin simgesi İstanbul'dayım... cangılda... Otobüsler tıklım tıklım... taksi yok... yollar toz toprak... insanlar kederli...

Bereket versin gömleğimin sol üst cebinde saat çiçeği... orda bi-

liyorum. Siz de öyle yapın... bir çiçekle yaşayın...

Lacivert çantamı omzuma aldım. Bir cigara yaktım. Yürüdüm.

21 Eylül Pazartesi

Musa Anter... fotoğrafına bakıyorum. Sırtüstü uzanmış... katlettiler... Diyarbakır'da... Dün gece 24.00'de öğrendim Musa Anter'in katledildiğini... haberlerde. "Sinirlenme... umarsızlığa düşme" dedim radyo Anter'in öldürülüşünü haberlerken.

Sinirlenme... umarsızlığa düşme... Düşünen beyin... çalışan yürek kurşunla parçalandıkta sinirli bir umarsızlıkla kaplar insanı.

Bir düşüncen var. Bunu söylüyorsun. Düşünceni beğenmeyen varsa, dinlemez seni. Çürütmek isteyen varsa tartışmaya girişir. Türkiye'de böyle olmuyor. Birileri düşüneni... düşüncesini söyleyeni kurşunluyor.

Bu tatsız eylem insanı sinirlendiriyor... derin bir umarsızlığa düşüyor. Sabah dergiye giderken böyleydim. En küçük bir iş bile gözümde büyüyordu... Dergiden içeri girmeden önce "Toparla kendini... kendini toparlamak zorundasın" dedim.

Musa Anter bir idealistti. Kendi deyişiyle Türkiye'nin 55 yıllık girdisini çıktısını bilen şahidi... sanığı... mahkumu... davacısı...

Böyle olur... böyle oldu. Akşam yemeğine giderken katledildi... Ama unutulmayacak. İyi... dürüst... cesur insanlar unutamayacak Musa Anter'i.

27 Eylül Pazar

Durmadan sanatın... sanatçının işlevini tartışırız. İtirazım yok buna. Ama başka mesleklerin işlevi yok mu... onları niye tartışmıyoruz. Alalım şu eczacılığı... Büyük kentlerin işlek yollarında... her köşede bir eczane... Girersin eczaneye... reçeteyi verirsin... ya da bir ilaç istersin. Eczacı, yüzlerce kutunun içinden istediğiniz ilacı verir... Bunun ötesinde bir iş yaptıklarını görmedim eczacıların... liseden sonra dört yıl okuyor. Ondan sonra adına eczane denen bir dükkanda ilaç satıyor. İlaç satmak için dört yıl okumak zorunlu mu... Toplumun bu alana yatırdığı artı değere karşılık eczacılık topluma ne veriyor.

Bu sorgulanmalı. Eczacılar insan için n'aptıklarını derli toplu açıklamalı... Nedir eczacılığın işlevi. Bunu bilmek istiyorum.

Hekimliğe gelince... Hekimliği de işlev masasına yatırmalıyız... He-

kimler,hastanelerde... özel işyerlerinde hasta bekliyor. Hekimliğin işlevi bu mu... hastaya bilgisini satmak mı... Bunu bilmeliyiz.

Sözgelimi, hastalıkla sistemin ilişkisi nedir... Bu konuda neden bir araştırma yok... Mide ülseri... yüksek tansiyon... yürek yırtılması... beyin kanaması... bu hastalıkların nedeni yalnızca insanın kendi mi... Yaşadığımız sistemin bu hastalıklara etkisi yok mu.

Hekimler bu konuda neden susuyor. Sistemle hastalıkların ilişkisini gösteren araştırmalar neden yapılmıyor... Yoksa... sistemle hastalıkların hiçbir ilgisi yoksa, bunu söylesinler. Sistemle hastalığın ilişkisi yok desinler.

Sabahtan akşama diş macunu reklamı yapılıyor. Gün 24 saat dişini fırçalayacak insanlar... Nedir bu işin aslı. Diş hekimleri neden konuşmuyor.

Bu hekime gidiyorsun. Bir zorbalık. "Çay, kahve, cigara, içki içme. Yağlı yemek yasak. Et yasak." Durmadan yasak...

Peki, bunlar... çay, kahve, cigara, içki et bunca zararlıysa neden bu konuda ciddi araştırmalar yok.

Hekimler bizim hasta olmamızı bekliyor sanki. Oysa, biz toplumsal artı ürünü, hasta olmamızı beklemeleri için aktarmıyoruz onlara. Hekim insanın hasta olmasını beklememeli... İnsanın hastalığını önleyecek toplumsal koşullar için mücadele etmeli.

Gençler bilmez. Eskiden Türkiye'de sıtma savaş hekimleri vardı. Hekimler sıtmayla ciddi mücadele ettiler bir zaman önce. Şimdinin hekimi bu mücadeleyi vermedi. Özel işyerinde sıtmalı gelsin diye beklerdi.

İnsanla ilgili her konuda işlevi var her hekimin. Bakın ne diyor Dr.Serap Pelin *Kızlık Zarı Konusunun Başka Yönleri* adlı yazısında. "Tıbbi etik açısından düşünüldüğünde ise insan hakları ve bireye saygı açısından özellikle hekimlerin ve konuyla ilgili başkalarının (savcı, yargıç vb.) bu "inceleme"ler karşısındaki tutumlarının üzerinde kuşkusuz ayrıca önemle durulmalıdır." (Cumhuriyet-Bilim-Teknik. Sayı 288)

Evet önemle durulmalı. Kızlık zarı konusunda insanı aydınlatıcı tek bir ses yok hekimlerden.

Hekimler neyi seviyor. Parayı mı, insanı mı... Bunu bilmeliyiz.

Her mesleği ciddi bir şekilde sorgulamalı. Hekim... mühendis... mimar... avukat... işletmeci... her neyse işte... Şöyle der Kroptokin, "Ticarette ya da herhangi bir meslekte yetişmiş gençler elde ettikleri bilgileri

kendi kazançları uğruna yağmalama araçları kullansınlar diye öğrenmediler." Ama öyle oldu. Özellikle Türkiye'de, insanlığın ortak bilgisini kendi kazançları uğruna yağmaladı... hekim, avukat, mimar, işletmeci, eczacı...

Düşünün... şu kaçgunda insanlar mahkemelik olacak, avukat bu işten para kazanacak... İşletmeci, daha çok... daha ince yöntemlerle insanları sömürmeye yol hazırlayacak. İnsan, başını sokacak konut derdinde, mimar bu işten para kazanacak... Bu insanlığın ortak bilgisinin, insanın aleyhine kullanılması... bilginin kazanç uğruna yağmalaması...

Adil... eşitlikçi bir toplum nasıl kurulur... Hekim... hukukçu... işletmeci... eczacı... mimar oturup bunu düşünmeli... bu uğurda mücadele vermeli. Ama onlar bunu yapmıyor. Kaçgun dönemini fırsat biliyor, insan bilgisini yağmalıyor.

Bu bilgi yağmacılarının bir de üsten üste baskısı var insana... Geçen gün bir hekimle konuşuyordum. Şunca yıl okumuşmuş. Bunun için avuç avuç para alıyormuş hastasından. Bu hekime kaç yüzbin sayfa okuduğunu sordum. "Okumayı ölçü alırsan, senin, benim bir kitabıma üç dört milyon vermen gerekli" dedim. Hık mık etti..

Okumaktan söz eden biri varsa gelsin konuşalım.

Bir de şu var. N'apıyor bu kişiler... Pastör, oturmuş çalışmış, kuduz aşısını bulmuş. Böylesine can kurban... Bunlar ordan burdan öğrendiklerini satıyor bize... Ben bu ülkede 50 yıldır bir hekimin... bir hukukçunun... bir mimarın insanın önünü açıcı bir iş yaptığını duymadım. Fakültelerde onun bunun söylediklerini ezber geçiyor... sonra ezberini bize satıyor.

Herkes bilsin. Bu ülkede bir yığın tatsızlık var. Tatsızlıklardan o meslekler de sorumlu. Hekimler... hukukçular... işletmeciler... mimarlar... sorumlu hepsi.

Gidgide kızıyorum... öfkeleniyorum bilgi yağmacılarına... Adil bir toplum için değişimi başlatmalıyız. Adil toplum için değişime kendimizden başlamalıyız... Bilgi yağmacıları değişime kendinden başlamalı... Değişmeyen... söz oyunlarıyla değişmezliği savunan rahatsız edilmeli. İnsan kan ağlarken, insanın bilgisini yağmalayanın yüreğini çizmeli... acıtmalı... O çizik... o acı değişimin ateşleyicisi olabilir. Şöyle. Sözgelimi bir avukat... cinselliğin sömürüsünden yakınıyor. Televizyonun birinde kadının biri "kıvıra kıvıra" ... bu avukatın deyişi... cinselliği sömüyormuş... Böyle konuşan bir hukukçuya şöyle demeli.

Sen de adalet duygusunu... adalet özlemini sömürüyorsun. Yasa maddeleri arasında kıvrıla kıvrıla... Senin sömürünle, dansözün sömürüsü içiçe...

Şu kesin. "Suç" sistemin icadı. Hukukçu bunu bilir. Ama "suç"un suç olmaktan çıkması için mücadele etmez. Beraat ya da mahkumiyet için bilgisini satar sağda solda şunca yıl okudum diye. Okumuşmuş... Okudun mu... gel bakalım... kaç yıl yüzbin sayfa okudun.

Söyledim ya gitgide kızıyorum bu bilgi yağmacılarına. Kızmalıyım... daha kızmalıyım... siz de kızın... iyice kızın bu kişilere... Sert sert bakın bu kişilerin yüzlerine... Ben öyle yapıyorum. Geçende... bir işletmeci tanıdığım var, sert sert baktım. Sordu "Ne var" dedi. Sana kızıyorum dedim. Sordu neden kızmışım... Anlattım. Bin dereden su getirdi... Getirdi ama rahatsız oldu.

Siz de öyle yapın. Rahatsız edin insanlığın ortak bilgisini yağmalayanları... Şunca yıl okuduk diyen çıkarsa siz de şunu söyleyen. Aynen.

Okuman bilgi yağmalamanın gerekçesi olamaz. Yağmacılık için okumadın. İnsanlığın ortak bilgisini insan uğruna kullanmak için okudun. Toplumsal artı ürün bunun için ayrıldı sana... Borcunu öde.

Aynen şöyle konuşun. Bilgi yağmacılarından korkmayın.. Şu işe bakın, hasta sanatçılar için ikide bir para toplanıyor. O para doktor efendiye veriliyor, arkadaşımızı sağaltsın diye. Doktor efendi parayı görünce "Memnuniyetle" diyor.

Şunu iyi belleyin bilgi yağmacıları... Bu iş burda bitmeyecek... Çok konuşulacak bu... Her konferansımın ilk gündeminde siz varsınız bundan böyle... Konuşacağız sizinle... iyi konuşacağız... Bilgi yağmacıları, dünya kaç bucakmış göstereceğim size... İnsanın nafakasından kestiği paraları "memnuniyetle" cebine atan memnuniyetçi... konuşacağız bunu...

11 Ekim Pazar

Hastayım... Elli yıllık hayatımda ilk kez iyi hissetmiyorum kendimi. Ses kısıklığı... Geçen hafta başladı. Kendi bilgilerimle iyileştirmeye çalıştım önce. Olmadı. Dr. Ferda'yı çağırdım dergiye. Geldi. Oramı buramı yokladı. İlaç yazdı. Şunu... şunu yapmayın... cigara içmeyin diye buyrultusunu geçti... Dinledim umarsız bir diklenmeyle. Tansiyonuma baktı. "Baktırmam" deyince "Giderim o zaman, noluyorsunuz" dedi. "Peki... peki " dedim.

10 Ekim cumartesiye kadar iyileşmeliyim. Açılmalı sesim. Öykülerim okunacak *Okuma Tiyatrosu*'nda... Hiç olmazsa o gün için birkaç saat açılsın sesim. Ankara'da bir toplantı vardı. Ben de gidecektim. Sesim kısılınca gidemeyeceğimi söyledim...

9 Ekim Cuma günü sesim açıldı... Dün konuşurken hissettim... Sesim gidecek... Sonra gece... Yalova'dan gelen arkadaşlarla rakı içtim. Gece yarasından sonra Necmettin'lerin evinde sesim gitti.

Sabah kalktım. Tık yok... sesim sıfır... Can sıkıcı bir sessizlikte kahvaltı... Sonra Moda'ya yürüdük... Çay içtik çay bahçesinde... *Okuma Tiyatrosu*'yla ilgili önerilerim vardı. Konuşamadığım için, bir kağıda yazdım, Necmettin'e verdim.

İskelede ayrıldık... Vapurla Eminönü'nde indim. Taksi... gitmesi gereken yeri bir kağıda yazdım.

Şimdi evdeyim... sessiz. Az önce telefon açıldı. Konuşamayacağım için açmadım. Tatsız tatsız oturuyorum. Ne zaman sesim açılır... açılır mı... daha tatsızlaşır mı, bilmiyorum. Gülüyorum bir yandan. Hekimlere... eczacılara kızdım ya... al işte dercesine...

Toplantılar... yarın... öbür gün... daha öbür gün... hepsi kalacak... Pazar günü Gölcük... belki gidemem.

Dün, ezilen... horlanan ezik insanlardan söz edildi... "Ben de onlardanım" dedim. Türkiye'de kapitalizm, kendinden olmayanları hep ezdi... horladı. Böyle bir sistemin içinden çıkıp geldim ben. En küçük insani haklarım için inanılmaz mücadeleler verdim. Bu yüzden sertleştim... katılaştım... İnsani bir sistemde böyle olmazdı.

Hep tetikte... hep mücadele... sinir... üzüntü... acı... ihanet... Fizik gücüm azaldı belki bu yüzden. Hafif bir soğuk algınlığı... bir kadeh rakı... ses gidiyor... Bu iş daha tatsızlaşır diye üzülüyor muyum. Şimdi üzülmüyorum. Yaşadım da ondan... iyi yaşadım.

Pazar günü Gölcük'ten sonra Esenköy'e gidecektim. Sevgili Ceviz Ağacı'nı görmek için... Kaldı. Gidemiyorum. Söylemiştim ona. "Gelemezsem dert etme" demiştim... Bilirim... inanır bana. Gitmedim diye sorun çıkarmaz. İnanır... bilir, gitmiyorsam keyfimden değil... gidemiyorum demektir. Anlar... hisseder bunu... Üzülür... Belli etmez ama... Böyle olmalı. Şu ara elimi uzatacak durumda değilim. Brecth şöyle der bir şiirinde "Acıksan getiremem sana yiyecek bir şey/Nerdeyse silinip gitmiş gibi olurum dünyadan böyle/Hiç yokmuş, seni unutmuş gibi sanki"

Kolay değil bu noktaya gelmek... sistemin değer yargılarından sıyrılmak gerekiyor mücadelede "hiç yokmuş, seni unutmuş gibi" mücadelesini sürdüreni hiç unutmadan... taş sektirmeden beklemek...

Haftaya pazar günü bir koşu Sevgili Ceviz Ağacı'na gidebilirim demiştim. Böyle düşünmüştüm. Kaldı... Zaten gitmezdim. Böyle bir durumda hiç kimseye esenlik götüremem. Cigara içemiyorum tütfüre tütfüre... Çayın tadı yok. Yemek istemiyor canım... Hiç konuşmadan oturuyorum. Böyle birini kim netsin. Üstelik gargara var. Dr. Ferda verdi, tatsız bir iş. Her gargaradan sonra midem kalkıyor.

İyileşince giderim. Merhaba Ceviz Ağacı... ben geldim derim. Sevgili Ceviz Ağacı sevinir. Ben de sevinirim, onu sevindirdim diye. Şimdi gidersem üzülür. Niye üzülsün... iyice saldandım. Duymasın hastalığımı... üzülmesin...

14 Ekim Çarşamba

Soğuk birdenbire geldi. Ben de pardösümü giydim. Özlemişim pardösümü... Sabahın soğuğunda ısıttı beni. Sevindim... Ne güzel değil mi. Soğuk geliyor birdenbire... pardösümü giyiyorum. Bütün bir yaz sessizce beklemiş beni... Bunca zamandır nerdeydin... nişledin demiyor... ısıtıyor beni... hemencecik... Arkadaşım Ömer Bilge'yi düşündüm yürürken. Kaç yıl oldu arkadaşlığımız bilmiyorum... On yılı geçti ama. Sessiz... sorgusuz sualsiz bir arkadaşlık... Günün hangi saatinde varsam yanına... kaç gün geçmiş olursa olsun "Nerdesin... nerden geliyorsun" demez. Sıcacık bir dostlukla yılları aştık...

Soğuk... rüzgarlı sabahta yürürken... pardösüm ısıtıyordu... Ömer Bilge'yi düşündüm... Sesim soluğum çıkmıyor ya, anca onun yanında rahat edebilirim. Sormaz bana... zorlamaz beni.

Hastalığım devam ediyor... Hem hekimlerle... hem hastalıkla mücadele ediyorum... Ediyor muyum acaba... bunu da düşündüm. Bir avuntuyu yaşıyorum belki de... Midem kalka kalka her sabah... her gece gargara... kutu kutu ilaçlar... pastiller... sonra umut... yarın sesim açılır... şimdi sesim açılır umudu... Bu mücadele değil... tutsaklık... Tutsak oldum hekimlere... Bütün bütün değil ama... cigara içiyorum... Yine de boş... hekimlere tutsak oldum. Kesin bu... Hekimler geleceği düşünmüyor. Kutu kutu ilaçların bir dolu yan etkisi var. Sağaltırken yıpratıyor insanı. Bugün iyileştim diyorsun... ertesi gün başka bir hastalık başlıyor... Gidin bir diş hekimine görün... bir dişinizi düzeltir... bir iki

hafta sonra sağlam dişiniz bozulur.

Şimdi bir dolu ilaç içiyorum. Bir yanım düzelirken öbür yanım bozuluyor... Bunu öğretim işine benzetiyorum. Pırıl pırıl çocukların bilincini dumura uğratıyorlar. Konuşunca "Müfredat Programı" diye sorumluluğu üstünden atıyor öğretmen...

Öğretmen bilincimizi bozuyor... hekim sağlığımızı... mimar evimizi... Sonra bu ülke niye böyle diyorlar. Niye böyle olacak... her meslek sorumlu bundan. Hekim... öğretmen... tarımcı... aşkabıcı... demiryolcu... aklınıza ne gelirse hepsi sorumlu.

Pazartesi günü... 12 Ekim... gençler geldi. Bakırköy'de aşk üstüne konuşmamı istediler, 17 Ekimde. "Belki 24 Ekimde olabilir" dedim. Yalova'dan çağırdılar... kasımın ikinci haftasında olabilir dedim... 15 gün içinde birçok yerde konuşacaktım... hepsi kaldı. Kim ister konuşmayan birini...

Bunları düşündüm yolda yürürken. Sabah... rüzgarlı... soğuk. Pardösüm... iyice sarıldım... sıcacık. Bütün bir yaz beklemiş beni... sesim soluğum çıkmasa bile... bir pardösüm var işte... beni bekleyen. Sesim soluğum çıkmasa bile beni sarıyor... ısıtıyor. İş tekil değil... birbirimizi ısıtıyoruz aslında. O beni... ben onu. İnsanî ilişkiler de böyle olmalı. İki insan birbirini ısıtmalı... Kolay değil bu... kolay olmadığı için pardösümle ısınıyorum... Güzel pardösüm... bekleyen.

15 Ekim Perşembe

Bu sabah dergide oturuyorum. Bir genç geldi. Hekimmiş. Konuşamadığımı duymuş, kalkmış gelmiş. "Ses kısıklığı" diyor "sizin deyişinizle tatsız olabilir" Konuşamadığım için bir kağıda yazdım. "Kanser mi" dedim. Genç hekim, "Evet" dedi. Hekimlere kızdığımı biliyormuş. Ama tedaviye karşı çıkmamam gerekirmiş... konuşabilsem anlatacağım. O habire kanser araştırması yaptırmam gerektiğini söylüyor...

Bu sorunda tavrımı tam anlatamıyorum. Şimdi sorun şu. Türkiye'de memur takımı yurttaşı tutsak yapar. Bir daireye işiniz düştü mü, sinirlenmeden... hakarete uğramadan çıkamazsınız. Memur, ezilmişliğin acısını daireye gelenden çıkarır. Ben sinirlenmemek... hakarete uğramamak için hep uzak yaşadım devletten. Söz gelimi, yıllar önce annem öldü. Emekli sandığından alacağı vardı. Bir kez gittim. Bir soru sordum. Bağırdılar... çağırdılar... bir daha gitmedim. Gidersem terörist olacağım. Kesin.

Şimdi hekimlere geliyorum. Ben tedaviye karşı değilim... tedavi yöntemine karşıyım. Düşünün... kalktım gittim hastaneye. Orda hastabakıcıların... hemşirelerin... hekimlerin bağırmalarına... itip kakmalarına dayanamam... Neymiş, beş on yıl fazla yaşayacakmışım. Yerin dibine batsın o beş on yıl.

Söylemek isteğim şu. Tedavi yöntemi bütünüyle tersine dönmeli. Zengin hastalar bağırır çağırır, bir dediği iki edilmez ya, öyle... Hastalar hekimlere bağırıp çağırmalı... hiçbir hastanın bir dediği iki edilmemeli...

Bugün bu dediklerim birçok insana tuhaf geliyor. Ama birgün haklılığım teslim edilecek. Biz parasız hastalar, hekimlerin despot bilinçlerinin doyurganları... zavallılar değiliz.

Geçen gün bir hastaneye gittim, bir tanıdığı ziyaret için. Tuvaletten çıkan koku. Uyuz köpek durmaz orda. Koşullar ne olursa olsun uyuz köpeklerin duramayacağı tuvaletleri hiç kimse insanlara açamaz.

Önerim şu, Ölüm pahasına olsa bile en azından birkaç gün bütün sağlıkçılar boykot edilmeli. Çünkü sağlıkçı, nasıl olsa hasta ayağımıza gelecek... gık demeden olumsuz koşullara katlanacak diye insanî yolda milim iş yapmıyor. Bu sağlıkçıları uyarmalıyız.

Ama biliyorum tıpış tıpış gideceksiniz sağlıkçının ayağına... iyileşeyim diye onca hakarete... itilip kakılmaya göz yumacaksınız. Bütün olumsuz koşullara karşın biri başlatmalı bu işi dedim. Ölüm pahasına olsa sağlıkçılara boyun eğmeyeceğim. Aynen. Kesin kararlıyım buna.

Sevgideğer yol arkadaşlarımın beni anlayacağına inanıyorum.

18 Ekim Pazar

Güneşli bir gün... Bütün gün evde oturdum. Konuşamıyorum. Bundan ötürü dışarı da çıkmadım. İyice kendime kapandım. Kimseyi tedirgin etmeden... kimseyi üzmeden hastalığı yenmeye çalışıyorum. İç dünyamı diri tutmalıyım. En önemlisi bu. İç dünyamı diri tutmak... Her koşulda milimetrik mücadeleye devam. Hiç kimsenin beni yüreklendirmeye niyeti yok.

Bir anlamda bu, benim kaderim. Gündoğdu hastalanmaz. Hastalansa bile iyileşir. Bu kaderi ben çizdim. Çok kişinin yorgan döşek yattığı hastalıklarda ben çalıştım. Şimdi de öyle... Bir tek konferans veremiyorum... Ama bu böyle devam edemez. Yarın hastalıkla mücadele yöntemini değiştireceğim.

Cuma günü şaşırtıcı bir iş oldu. Önemli bir konuda görüşmem vardı. Durumumu tam bilmeyen Yeşim sabah 9.30'a gün almış... O gün sabah 7.30'da dergiye geldim. Yarım saat sessizce oturdum. Saat 8.00'den sora zorlaya zorlaya açtım sesimi. Bir saat sürdü bu çalışma. Saat 9.30'da görüşme yerindeyim. Sıkıntılı... korkulu... kaygılı... Neyse... başarılı oldum. Cumartesi gecesine kadar sıkıntılı olsa da konuşabildim... Dahası, cumartesi günü, *Okuma Tiyatrosu*'ndan sonra geçen hafta sessizce oturduğum çay bahçesine gittik. "Evlat, bize çay getir" dedim... seslendim.

Cumartesi gecesi, evde... sesim gitti.

Konuşamadığım şu günlerde kendimle ilgili gözlemlerim. Keşke sağır da olsam diyorum. Çünkü konuşana yanıt veremiyorum... Toplum konuşamayana yardımcı olmuyor. Söz gelimi sürücüler, beni götürecekleri yere en uzak yollardan... dolaştıra dolaştıra götürüyor. Bazı tanıdıklar konuşamadığımı kabul etmiyor. "konuşsana" diyor.

Konuşamadığım için çaydan, meyveden, yemekten zevk almıyorum. Ama konuşmamaya tutsak olmamak için zorla çay içiyorum, meyve, yemek yiyorum.

Bugün güneşli bir gündü. Hep evde oturdum... sessizce.

19 Ekim Pazartesi

Gece...

Bugün hekime gittim. "Kulak-Burun-Boğaz Uzmanı" Tamdık... Telefon ettim öğlende... "Saat 16.00'da gelin" dedi...

Ne düşündüysem... nelerin başıma gelmesini istediysem hepsi oldu... Önce ağzımın içini uyuşturdular, midem kalkmasın diye... Ondan sonra zavallı dilim, öne çekildi... Hani dilini koparırım deriz ya, öyle... Koparırcasına... sesini duydum... çatır çatır... Daha sonra ses telleri incelendi. İnceleme bitti. Hekimle ciddi bir anlaşma yaptık. Şöyle. Gelecek hafta saat 16.00'ya tek kelime olsun konuşmam yasak. Bu süre içinde cigara, çay, baharatlı yiyecek, sıcak, soğuk yasak. Tabii bir dolu ilaç.

Peki bu anlaşmada hekimi ilgilendiren yan ne... hekimi ilgilendiren hiçbir yan yok.

Hekim, "Siz gerçekçi insansınız" dedi. "Boğazınızdan bir parça alıp inceleyeceğiz."... Birden yanımda bir insanın...beni seven bir insanın olmasını istedim. Gerçekçisin sözünden sonra gelecek yumruğu karşılamak için... birlikte... ille de yanımda olması gerekmez o insanın.

Uzaklarda bile olsa bir hekim odasında hissen bana destek olabilirdi. Ama bunun haksızlığını düşündüm hemen. Bir kaçgunda yaşıyoruz. Herkes kendi derdiyle... hem de ben nice tatsızlıkları gık demeden... sızlanmadan taşımış bir insanım... Böyle düşündüm. Diklendim. "Kanserden mi söz edeceksiniz yoksa" dedim. Yok öyle değilmiş... ama bakılması gerekirmiş. "iyi.. n'aparsanız yapın" dedim...

Kanserle beni korkutacaklar sanki... Kanser dendi mi eli ayağı buz kesen... aman yaman dileyenler varmış. Olabilir. Ama öylesi yakışmaz bana... Dimdik yaşadığım bir hayatı, ufacık bir mikroba... bir kansere teslim etmem... dimdik giderim... Kansermiymiş neymiş, gelsin görelim bakalım.

Eve gitmeden... uzun uzun yürüdüm orda burda... Saat 20.00'ye kadar eve gittim... gittim. 20.00'den sonra kimse beklemez beni...

Bir baktım Topkapı'ya varmışım. Ordan ülkenin her yanına gidebilirsin. Bin bir taşıta... bin git dedim... Peki ama nereye... Hiç konuşmayan... dilsizliğe tutsak... sinirli hekimlere yenik düşmüş bir adamı kim netsin...

Geri döndüm... eve... Yolda yürürken Sevgili Ceviz Ağacı'nı düşündüm. Gülümsedim. Hep öyle oluyor. Ceviz Ağacı'nı düşününce gülümsüyorum.

20 Ekim Salı

Bütün gün Behice Boran'ı okudum... *Edebiyat Yazılarını*... (Sarmal Yayınevi İstanbul 1952) Behice Boran için... bu yazılar için ilk söz şu. Duru bilincin aydınlığı... Yarım yüzyılın ötesinden günümüzü aydınlatıyor. Bu, işin güzel yanı... umutlu yanı... Ama bu işin tatsızlığı da var. Edebiyat dünyası... kültür dünyası Behice Boran'ın mücadele ettiği çizgide gitseydi, bugün Türkiye kaçgunu yaşamazdı. Söz gelimi, adına İkinci Yeni denen o sahte şiir gündeme gelmezdi... İnsanlar bir hünermişçesine freudcu... yapısalcı... postmodernist olmazlardı. Bitmiş... tükenmiş bir sınıfın... burjuvazinin idesine tutsak edilmezdi insan.

Ta 1943 yılında Behice Boran sanat eserinin "beşeri vasfı"nı önemsiyor. Şimdi buna insanî nitelik deniyor. Behice Boran insanî niteliği eksik bir eserin anlaşılamayacağını söylüyor.

Ne tuhaf değil mi... eserin insanî niteliğini sıfırlayan... bu yüzden anlaşılamayan sanatçı, 1990'larda "Beni kimse anlamıyor" diye seviniyor. İnsanî düşüş, ancak böyle yaşanır.

Behice Boran yanm yüzyıl önce... ben yedi aylıkken... şöyle yazıyor. "Sanatla edebiyat gittikçe daha şuurlu bir surette cemiyetin değişmesinde, gelişmesinde rollerini oynamalıdırlar"

Sanatta edebiyatın bu rolü oynaması engellendi Türkiye'de... Sanat mücadelesinde bu hakikatı unutmamalı hiçbir zaman.

21 Ekim Çarşamba

O genç hekim yine geldi... sabah, erkenden..."Baktırdınız mı" dedi. "Evet" dedim. Ben konuşamıyorum ama, yazıyorum. Bir kağıda yazıyorum, gösteriyorum. "Kanser olasılığı var mı" dedi. "Eh, biraz var" diye yazdım. "Bu bile iyi" dedi... Benim ölmemi istemiyormuş... "Siz" diye başladı, övdü beni... Sonra gitti. Bir daha gelemezmiş... Uzağa gidiyormuş... Tam kapıdan çıkarken döndü. "Ölmeyin olur mu" dedi. Güldüm. Başımla "Peki ölmem" işareti yaptım.

Yerim doldurulmazmış... bunun için ölmemi istemiyormuş. İnanırım, bu dünyada her insanın yeri var. Ama bu yer doldurulmaz değil.

N'aptım ben edebiyatta. Birincisi şu. Edebiyatı, kendim için bir araç diye kullanmadım. Edebiyat benim için adlanmak... sağa sola tafra satmak değil... edebiyat içinde soluduğum hayatın ta kendisi bende.

İkincisi... edebi eleştiri, tek tek eserlerin dar ortamında yapıldı. Oysa her eser edebi ortamla... o edebi ortam, ülkenin ortamıyla... ülkenin ortamı dünyanın ortamıyla ilişkili. Ben, bu ilişkileri ele aldım.

Üçüncüsü. Benim odak noktam hep insan oldu. İnsan diye çıktım yola.

Bu ilkelerde tek bir sakıntıya düşmediğim için etkili oldum. Herkesin beni beğenmesini... sevmesini... el üstünde tutmasını isterdim. Ama bunun için sakıntı yapmadım. Sakıntı yapsaydım... söz gelimi, övüverseydim Orhan Pamuk'u... Enis Batur'u... neler olurdu.. En azından *Cumhuriyet* gazetesinin Kültür sayfasının başyazarı olurdum. Televizyonlarda kitap tanıtırdım. Tabii sakıntılı... Çünkü onlar insana karşı yazdı. Sistemin pazarı için yazdı. Onların bana kızdığına bakmayın. İçleri gidiyor aslında. Bir övüversem, hemen "kral" yaparlar beni.

Yerimin doldurulmazlığına gelince. Doğru değil bu. Sadık Albayrak var... Necmettin Borteçin var... İkisi de sakıntısız yazıyor. Onu bunu değil, insanı düşünüyor ikisi de eleştirilerinde. Sadık için de Necmettin için de edebiyat amaç değil. Tabii yolun başındalar daha. Zor... acılı bir yol... Sarsılmazlık isteyen... milimetreyi gözeten bir yol. Çünkü bu yolda

insan, bazen pek sevdiği biriyle karşı karşıya gelebilir. Böyle bir durumda "sevilen için" insani çizgiden sakıntı verilirse düşüş başlar. Düşüş başladı mı, durmaz. Edebiyatçı değil, belli çevrelerin el öpücüsü olursun. Onlar da senin elini öper. El öpücünün biri berbat romanlar yazar. El öpücü eleştirmen de "başyapıt" diye bu romanı över. Kandırır insanı...

Sadık'la Necmettin zor bir yolun başındalar... sarsılmazlık isteyen.

Bunları söylemek istedim genç hekime. Neyse... genç hekim gittikten sonra Sadık geldi... poğaçalarla... çay içerken Ayhan Hünalp girdi içeri.... Benle tanışmak istemiş. Konuşamadım.Dinledim Hünalp'ı. Güzel şeyler söyledi benim için.

Güzel sözler sarsar beni. Mücadele sürecinde alışmamışım. İnsani mücadele verdiğim için, insanı ezen burjuva yazarlarınca çok suçlandım. Ne tuhaf, ben, onların da insaniliğini savunuyordum. Pazardan çıkın, insana gelin diyordum.

Şimdi gecenin ileri saatinde Sadık'la, Necmettin'i düşünüyorum... sarsılmazlık isteyen insanî yolda yürüyen bu iki genç insanı...

22 Ekim Perşembe

Dergide... kapısı kapalı odamda oturuyorum. Zorunlu... çok zorunlu olmadıkça kimseyle görüşemiyorum... Tek kelime konuşmam yasak. İşte hekimlerin insana ettiği.

Bugün *Özgür Gündem*'de bir haber "Cengiz Gündoğu'dan "aşk" 24 ekimdeki konuşmamın haberi. O konuşma olmayacak. İyileşemedim çünkü... içim sızlıyor konuşma ertelendiği için. Edebi işlerimi hep ciddiye aldım. 39° ateşle bile işimi yaptım. Hayatımda ilk kez edebi işlerim aksıyor. Ben, hekime cumartesiye sesimi açsın diye gittim. Hekim bütün bütün kıstı sesimi. Kusura bakmasın okurlarım... yol arkadaşlarım...

Sessizlikte Fernard Braudel'in *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası* adlı eserini okuyorum. Mehmet Ali Kılıçbay'ın çevirisi iyi değil, beğenmedim.

Braudel'in eserini okurken bizde akdeniz havası atan şairleri düşündüm. Kimdi onlar unuttum. Akdeniz... Akdeniz deyi konuşup duruyorlardı. Yaşamadıkları... hissetmedikleri bir hayattı onların Akdeniz'i... bunun için unuttular. O Akdenizcilerden biri çıkıp da konuşsa... anlasak, nettiler... naptılar Akdeniz'i

25 Ekim Pazar

Çisentili bir gün... yağmur... Çıktım, dolaştım... ıslandım... Sonra ev... yalnız... kahvaltı... Dün Yusuf Çotuksöken'in denemeleri okundu *Okuma Tiyatrosu*'nda. Yusuf Çotuksöken'in düşünceleri tartışıldı... Bir ara, tanımadığım biri söze başladı. "On yıl önce bu düşüncelerinizden ötürü sizi pencereden atarlardı."

Pencereden atılacak insan Yusuf Çotuksöken... Bu toplantılara ilk kez katılan, tartışmaların şiddetinden şaşırıyor. Konuşamadığım için görüşlerimi bir kağıda yazdım. Toplantıyı yöneten Cemile Çakır "Cengiz Gündoğu'nun açıklaması" diye okudu.

Şunu söyledim açıklamada. Bizim yürüttüğümüz toplantılarda her sorun tartışılır. Hiç kimse düşüncesinden ötürü pencereden atılmaz. Ama bugün bile bizim arkadaşlarımız başka toplantılarda görüşlerini söyleyemiyor. Susturuluyor.

Konuşabilseydim şunu da söyleyecektim. Demokrasi bir bütünlüğün uygulanması. Bu bütünlüğün içinde cesaret de var.

Arkadaşlarımızı susturanlarda bu bütünlük yok. Bilgi... kültür... özümseme... kavrama... hoşgörü... anlayış... insan sevgisi... cesaret. Böyle bir bütünlük gerektirir demokrasi... Arkadaşlarımızı susturmaya yeltenenler eksikliğin korkusuyla yaşıyorlar.

Eksikliğin korkusuyla "sus... sus" diye bağırıyorlar... bilirim... tanırım o kişileri... iktidarsız aydınlar. Her alanda...

Sabah yağmurda yürürken bunları düşündüm... İktidarsız aydınları... yazarları... şairleri. Şimdi güneşli yağmurda yazıyorum... Beni sevenlerde sessiz bir kaygı... Gündoğdu kanser mi acaba. İdris Atmaca cuma günü telefonda Nihat'la konuşuyor. Atmaca'nın sesini duyuyorum. Kaygılı bir sesle "Cengiz abi şey değil mi" diyor Atmaca'nın şey dediği kanser. "Cengiz abi kanser değil mi?" demek istiyor.

Rahatsızlığımı duyurmak istemedim önce. Ama ses kısıklığı... hekimin yasağı... ister istemez duyuldu. İyi dileklerle selamlar geliyor yolarkadaşlarımdan.

Peki kanser mi... Belli olur bir süre sonra. Kanserse... işte meydan, mücadele için... Ah vah... sızlanma yok. Kanserle sert... ciddi bir mücadele başlayacak... milimetrik.

Bir gözlem. Dergide yol arkadaşlarıma isteklerimi yazarak söylüyorum... Dün şöyle oldu. Cemile, dergiyi, basımevine götürdü. Ben de "Dergi ne merkezde" diye yazdım. Baktım, Cemile de yazıyor, dergiyi

bana anlatıyor.

Evde, televizyonda seyretmek istediğimi, çizelgeden gösteriyorum. "Tamam" diye kafa sallanıyor... Bu duruma gülüyorum. En sonunda bir kağıda yazdım... büyük harfle. "BEN SAĞIR DEĞİLİM. KONUŞUN."

26 Ekim Pazartesi

Bugün yine hekime gittim. Yine dilim çekildi çatır çatır. Aygıt, gırtlağımı bastırırken derin soluklar alıyorum. Yine de bulanıyor midem. Yarım kalıyor denetleme... hadi yine başlıyor... "Durun" dedim "ben bir soluk alma denemesi yapayım" Bir iki deneme yaptım. İrademi topladım... güzel... tatlı günlerimi düşündüm. Midem kalkmadı... denetleme yapıldı... Ses tellerinin arızası denetime alınmış. Tedaviye... ilaçlara devam. Günde 10-15 kelime dışında konuşmak yasak... Pek sevdiğim cigara... günde 2 tane... Ama ben dört-beş içiyorum.

Bir şeyin duyulması, gerçekleşmesinden beter derler. İstanbul'da kanser olduğum duyulmuş. Arkadaşlar telefonla arayanlara durumu anlatıyorlar... Rahatsızlığımı ne kadar saklamak istesek de mümkün olmadı... Konferansların iptali... dergide kapımın kapalı oluşu... görüşmek isteyenlere beş dakikadan fazla izin verilmeyişi... odamda cigara yasağı...

Rahatsızlığımı duyan bir yolarkadaşım, bugün eve kadar gelmiş. Kimseyi bulamayınca bir kutu kuru pastayı iyi dilekleriyle kapıya asmış.

Kuru pasta çayla iyi gitti...

Az buz değil, bayağı sevenim varmış. Buna sevindim. Bu sevinçle çabucak iyileşirim ben.

29 Ekim Çarşamba

Bugün bir mektup geldi. Aynen şöyle. "Sevgideğer Gündoğdu, basit bir ses kısıklığı gibi görünen rahatsızlığınızın, sizin hekimlere tavrınızdan dolayı gitgide büyüdüğünü hissediyoruz. Herkese açık kapınız kapalı ve telefonla bile size ulaşmak olası değil. Bu nedenle mektubu deniyoruz. Lütfen hekimlerle ateşkes imzalayın. Çünkü siz, insani mücadeleyi inatla sürdürerek bu topluma mal olmuş bir idealistsiniz. Sizin sesinize ve kaleminize ihtiyacımız var.

Bir dost dün gece sizin hekim deyince, sinirden çeneleriniz oynadığını söyledi. Binlerce özürle rica ediyoruz, hekimlerle inatlaşmayı bırakınız... Sizin o gür sesinizi özledik, daha ne diyelim."

Okudunuz değil mi... Kendi deyişleriyle üç "dost" imzalamış bu mektubu... Hekime baş eğmemi istiyorlar. Peki ben baş eğerek yaşasaydım "idealist" olabilir miydim, siz bu mektubu yazar mıydınız o zaman bana. "Bırak" derdiniz Gündoğdu baş eğicinin biri.

Yaşamayı... hayatı hep savundum. Ama annem bana; "Kimseye baş eğmeyeceksin, baş eğersen sütüm haram olsun" dedi...

Ben annemi severim. Annemin sözünden çıkmam. Bunu bilin, beni başeğici yapmak isteyen dostlarım.

Şunu kabul ediyorum. Kendimi iyi hissetmiyorum. Bir aksama başladı bende. Söz gelimi, gece 02.00'de uykum geliyor. Oysa benim uykum gelmez. Ben istediğim zaman... istediğim kadar uyurum. Yarım saat... bilemedin bir saat uyku yeter bana. Şimdi... ne kötü... 02.00'de uykum geliyor... hımbıl hımbıl yatağa. Bu böyle devam edemez. Sürekli kolaçan ediyorum kendimi. Sağdan soldan... içten dıştan... nerde ne var... nerde ne yok... milim milim dolaşıyorum üstümde. Beni hımbıllaştıran... aksatan noktayı arıyorum. Hekimin verdiği ilaçların yan etkisi de olabilir... Hekimler böyledir. Bir hekimin eline düştün mü zor kurtulursun. Hekim bir yanı sağaltırken bir yanı bozar... Yeryüzünde bir hekim tanımıyorum, bir yanı düzeltirken, bir yanı bozmasın. Her uzman hekim, söz gelimi... biri sesini düzeltirken, mideni bozar. Mideciye gidersin. O mideni düzeltirken, ciğerini bozar. Koş ciğerciye... ciğerin düzelir, gözün bozulur. Bu arada oraya koş, buraya koş derken, iç dünyan bozulur, doğru ruh hekimine... Bir tanıdığım vardı... Oramı buramı sağaltayım derken, hekimlerin bozduklarına yetişemedi... öldü... Söylemek istediğim şu. Bir hekimin eline düşme. Zor kurtulursun. Bakın, hekim bırakmıyor beni. Her pazartesi gel... diyor... buldu ya... sesimi düzeltecek... ama bir yanımı bozacak. Fırsat verirsem tabii. Ben bugüne kadar bozulmadan geldiysem hekimlerden uzak durduğum içindir.

İşte hekime gittim, hımbıl oldum... gece 02.00'de yatağa giden beş para etmez bir hımbıl...

Arıyorum... beni hımbıllaştıran noktayı arıyorum. Bulunca yerlebir edeceğim... saniyede.

NOTLAR

(1) Nermi Uygur, beni etkileyen bir düşünür. Benim katımda pek sevgideğer, pek saygıdeğer. Bir tarihte evine gitmiştik arkadaşlarla. O günün güzelliğini hiç unutamam. Sonra bir gün eserlerinin Yapı Kredi'de çıkacağını öğrendim. Yüreğim yanıldı. Ben Nermi Uygur'un Yapı Kredi'ye hayır demesini beklerdim.

Nermi Uygur Yapı Kredi'ye gitti. Kaçgunda yalnız kaldım.

(2) Betül Çotuksöken yaratıcılığını hep sürdürdü. Birçok güzel eserler yayınladı. İnsancıl'ı da yazılarıyla destekledi. Sevgiyle düşünürüm Betül Çotuksöken'i... hep.

(3) Mustafa Sercan'la Yeşim Sercan... ikisi de sevincimdi. Hele Mustafa. Mustafasız günüm... Mustafasız sözüm yoktu sanki. Hem Yeşim, hem Mustafa hayat boyu dostum kalacaktı. Olmadı. Bir işe giriştik Yeşim'le. Çocuklar için kitap. Girişmez olsaydık. Yeşim o işte iyi, disiplinli davranmadı. Disiplinsizlik... işte beni en çok sinirlendiren. Beni hem madden, hem manen ciddi zararlara uğrattı Yeşim'in savrukluğu. Bu savrukluktan ötürü özür bile dilemediler. Mustafa, bir tarihte özel görüşme istedi. Ne konuşacağını bilmiyordum ama kabul etmedim. Kırgındım. Gönlümü almasını bekliyordum. Güzel bir sözle her şeyi unutmaya hazırdım. Ruh hekimi Mustafa bunu hissedemedi. Özel görüşmenin daha derin dargınlığa yolaçmasını istemedim. Herşey o noktada kalsın dedim. Öyle oldu. Bir daha görüşmedik Sercangille.

Burda bir noktayı belirtmek isterim. Mustafa'yla evlenmeden önce Yeşim'e "Bu çocuğun yazarlığını önleme sakın" dedim. "Önlemiyim hiç Cengiz abi" dedi Yeşim.

Yeşim bu sözünde de durmadı.

Aralık 1996'da hekimler kesip biçtiler beni. Mustafa'dan yine ses soluk yok. Mustafa bir tarihte "Gündoğdu yalnız kalmaktan korkmaz. Gücü burdan gelir..." demişti. Haklıymışsın Mustafa. Ben de senin vefasız olduğunu söylesem bana hak verir misin.

Bir de şu var. Mustafa, ruh hekimi. Ruh hekimi ruhtan anlamaz mı. Ruh olsa belki. Ama ruh yok. Ruh hekimiyiz diye habre uyuşturuyorlar insanı.

(4) Ali Balkız'la arkadaşlığımız sürüyor. Şunu söylemeliyim. Beli bir noktaya geldikten sonra bana dirsek çevirmeyen çok az insandan biri Balkız. Kaçgun döneminde vefa, önemli bir insanî değer.

(5) Mehmet Ali, konferanslarımda tanıştığım genç insanlardan biri... konuştukça beni heyecanlandıranlardan. Sonrası... sonrası yok. Böyle konuşurlar, konuşurlar, sonra sistemin burgacında yitip giderler. Her konferansta böylesine rastlarım. Onca deneyimden sonra, inanmamam gerektiğini bilirim. Yine de etkilenir, inanırım. Sonra hayal kırıklığı. Kızarım kendime. Kabahat bende, biliyorum.

(6) Macit Tekinalp, beni hayal kırıklığına uğratan gençlerden biri daha. Yıllar sonra Ankara'da bir konferansımdan sonra yanıma geldi, konuşmak istedi. Kırgındım. İyi davranmadım.

(7) Gençlerin çıkardığı bir dergiyi gördükte hemen sevinirim, heyecanlanırım. Abra'yı gördükte de böyle oldu. Sonra Abra'yı çıkaran gençlerle konuştum. Koştur koştur sevinç. Sonra... sonrası yok. Ne Abra... ne gençler. İnsan düşlerini böyle kolayca bırakacaksa... düşleri için mücadele etmeyecekse ne diye düş kurar, anlamam.

Daha sonra Abra'cılara hiç rastlamadım. Rastlarsam iyi davranmayacağım.

(8) İnsancıl çıktıkta Ankara "edebi çevresi" bu işe çok canı sıkıldı. İnsancıl'ın okunmaması için elden ne gelirse yaptı o çevre. İnsancıl'ı çıkmaz sokakta yoketmek için hiçbiri ürün göndermedi "Cengiz abilerine". İşte bu mücadele sürecinde Ankara'da iki genç çıktı. Burak Gürcan'la Tolga Akış... Bu iki genç, ciddi... disiplinli bir çalışmayla İnsancıl'ı Ankara'da dağıttılar. Engelin kırılmasında ciddi katkıları oldu. Tolga, işi nedeniyle bir süre uzak kaldı ama Burak mücadelesini sürdürdü.

Burak vefalı az insanlardan biri.

(9) Hem Sinan Özer, hem Vildan Önderoğlu sistemin burgacında savrulup gidenlerden. Sistemin en büyük kazancı bu... Sevinci kalıcı yapamıyoruz.

(10) Yergiller, Yalova'da insani kültür mücadelesini başlatmak için bir hayli uğraştılar. Ben de birkaç kez gittim Yalova'ya. Başarılı olamadık. Yalova'yı uykusundan uyandıramadık.

ISBN 975-7446-43-2